
GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY ŁOMAZY na lata 2023-2030

Lipiec, 2023 r.

Zamawiający:

GMINA ŁOMAZY

Plac Jagielloński 27

21-532 Łomazy

e-mail: ug@lomazy.pl

<http://www.lomazy.pl>

Wykonawca:

SMART AKADEMIA

RADOSŁAW DUDZIŃSKI

Krężnica Jara 295L

20-515 Krężnica Jara

e-mail: biuro@smartakademia.pl

Prace nad Gminnym Programem Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 prowadzone były przy ścisłej współpracy z pracownikami Urzędu Gminy Łomazy i jednostek organizacyjnych oraz uwzględniają wszystkie wyniki konsultacji społecznych.

Spis treści

I.	CZEŚĆ WPROWADZAJĄCA	5
1.	Wprowadzenie	5
2.	Metodyka prac nad dokumentem	7
2.1.	Podstawowe pojęcia	7
2.2.	Metodologia prac	8
3.	Najważniejsze regulacje prawne	11
3.1.	Ustawa o rewitalizacji	11
3.2.	Definicja rewitalizacji i jej interesariuszy	12
3.3.	Rewitalizacja jako zadanie własne gminy	13
3.4.	Zasady prowadzenia rewitalizacji	14
3.5.	Zasady sporządzania diagnozy	15
II.	CZEŚĆ DIAGNOSTYCZNO-ANALITYCZNA	18
1.	Położenie	18
1.1.	Położenie administracyjne i geograficzne	18
1.1.1.	Położenie administracyjne	19
1.1.2.	Położenie geograficzne i rzeźba terenu	19
1.2.	Zagospodarowanie przestrzenne	21
1.2.1.	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łomazy	22
1.2.2.	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	25
1.3.	Sieć osadnicza	28
2.	Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych	32
2.1.	Diagnoza sfery społecznej	32
2.1.1.	Liczba ludności	32
2.1.2.	Ruch naturalny i wędrowniczy ludności	32
2.1.3.	Infrastruktura pomocy społecznej i wykluczenie społeczne	33
2.1.4.	Infrastruktura szkół i edukacja	35
2.1.5.	Poziom zatrudnienia i rynek pracy	36
2.1.6.	Bezpieczeństwo publiczne	37
2.1.7.	Jakość i poziom kapitału społecznego	38
2.2.	Diagnoza sfery gospodarczej	40
2.2.1.	Przedsiębiorczość pozarolnicza	40
2.3.	Diagnoza sfery środowiskowej	42
2.3.1.	Rzeźba terenu	42
2.3.2.	Budowa geologiczna	42
2.3.3.	Gleby	43
2.3.4.	Zasoby wodne	46
2.3.5.	Klimat i krajobraz	48
2.3.6.	Fauna i flora	49
2.3.7.	Obszary chronione	50
2.3.8.	Przekroczenia standardów jakości środowiska, obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska	53
2.4.	Diagnoza sfery przestrzenno-funkcjonalnej	54
2.4.1.	Dziedzictwo kulturowe	54
2.4.2.	Kultura	58
2.5.	Diagnoza sfery technicznej	62
2.5.1.	Gospodarka mieszkaniowa	62
3.	Wyznaczenie i charakterystyka obszarów zdegradowanych i rewitalizacji	65
3.1.	Wyznaczenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji	65
3.1.1.	Delimitacja obszarów zdegradowanych	65
3.1.2.	Wyznaczenie obszaru zdegradowanego	71

3.1.3.	Obszar zdegradowany	72
3.1.4.	Wyznaczenie obszaru rewitalizacji	74
3.1.5.	Obszar rewitalizacji	74
4.	Podsumowanie szczegółowej diagnozy	89
4.1.	Analiza SWOT	89
4.2.	Lokalne potencjały obszaru rewitalizacji	91
III.	CZĘŚĆ PLANISTYCZNA	94
1.	Wizja, misja, cele i kierunki działań	94
1.1.	Wizja stanu po przeprowadzeniu rewitalizacji	94
1.2.	Misja i cel główny procesu rewitalizacji	96
1.3.	Cele i kierunki działań procesu rewitalizacji	97
2.	Opis powiązań GPR dokumentami strategicznymi	100
2.1.	Dokumenty planistyczno-strategiczne na poziomie centralnym	100
2.1.1.	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności	100
2.1.2.	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	101
2.1.3.	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK)	103
2.1.4.	Narodowy Plan Rewitalizacji 2022. Założenia	103
2.2.	Dokumenty planistyczno-strategiczne na poziomie regionalnym	103
2.2.1.	Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku	103
2.2.2.	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030 (PZPWL)	104
2.3.	Dokumenty planistyczno-strategiczne na poziomie lokalnym	105
2.3.1.	Zintegrowana Strategia Rozwoju Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze” na lata 2015-2020	106
2.3.2.	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomazy	109
2.3.3.	Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łomazy na lata 2018-2027	110
3.	Przedsięwzięcia i projekty rewitalizacyjne	113
3.1.	Mechanizmy integrowania przedsięwzięć	143
3.2.	Szacunkowe remy finansowe przedsięwzięć rewitalizacyjnych	144
4.	Struktura zarządzania GPR	147
4.1.	System realizacji GPR w gminie	147
4.2.	Komitet Rewitalizacji	150
4.3.	Harmonogram działań GPR	151
5.	Monitoring i ewaluacja GPR	152
5.1.	Wskaźniki monitoringowe	152
5.2.	Ewaluacja postanowień GPR	154
6.	Planowane do przyjęcia uchwały, narzędzia oraz niezbędne zmiany w uchwałach obowiązujących	156
6.1.	Zmiany w polityce mieszkaniowej	156
6.2.	Komitet Rewitalizacji	156
6.3.	Specjalna Strefa Rewitalizacji	156
6.4.	Zmiany w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego	156
6.4.1.	Niezbędne zmiany w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	157
6.4.2.	Niezbędne zmiany w miejscowych planach zagospodarowania	158
6.4.3.	Miejscowy plan rewitalizacji	158
6.5.	Podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych na obszarze rewitalizacji	159
7.	Mechanizmy włączania interesariuszy w proces rewitalizacji	160
8.	Załączniki	164
1.	Mapy podobszarów rewitalizacji	164
2.	Podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji	164
	Spis tabel, map, wykresów i schematów	165

I. CZĘŚĆ WPROWADZAJĄCA

1. Wprowadzenie

W efekcie przemian społeczno-gospodarczych na przestrzeni ostatniego ćwierćwiecza wywołanych transformacją ustrojową, globalizacją i wyzwaniami gospodarki wolnorynkowej ujawniło się szereg niekorzystnych zjawisk i procesów na obszarach miejskich jak i wiejskich.

W wielu miastach i gminach doszło do degradacji tkanki infrastrukturalnej (w zakresie zużycia technicznego i zestarzenia funkcjonalnego zarówno infrastruktury jak i zabudowy, zwłaszcza mieszkaniowej) erozji stosunków społecznych, niekorzystnych procesów demograficznych (migracje, depopulacja), przestrzennych (suburbanizacja), infrastrukturalnych (niesprawny transport, niska efektywność energetyczna), kulturowych (degradacja materialna obiektów dziedzictwa kulturowego, spadek uczestnictwa w kulturze) oraz środowiskowych (zanieczyszczenie środowiska). Sytuacja ta wymaga zdecydowanego i konsekwentnego przeciwdziałania tym negatywnym zjawiskom. Odpowiedzią na te aktualne wyzwania jest rewitalizacja rozumiana – nie jedynie jako modernizacja w wymiarze infrastrukturalnym (i to dotychczas często punktowa i nieco przypadkowa), ale jako zespół działań prowadzonych kompleksowo, wielowymiarowo, skoordynowanych i skoncentrowanych tematycznie i terytorialnie w celu osiągnięcia założonych przemian w obszarach kryzysowych.

Rewitalizacja stanowi kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji.

Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są w sposób spójny: wewnętrznie (poszczególne działania pomiędzy sobą) oraz zewnętrznie (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych). Istotą rewitalizacji jest osiągnięcie efektu synergii przestrzennej - suma działań realizowanych w ograniczonych obszarach, w tym samym czasie i we wzajemnym powiązaniu daje znacznie lepszy efekt niż suma tych samych działań rozproszonych w przestrzeni gminy, realizowanych niezależnie od siebie i w różnym czasie. Kluczowe wyzwanie stanowi zapewnienie warunków dla właściwej rewitalizacji, tj. zintegrowanego

i kompleksowego, przygotowywanego i prowadzonego z uwzględnieniem realnej partycypacji społecznej, przeciwdziałania procesom degradacji.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 (GPR) jest dokumentem operacyjnym umożliwiającym prowadzenie kompleksowych działań rewitalizacyjnych na terenie gminy. GPR został opracowany zgodnie z ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 485 z późn. zm.), dokumentem pt.: „Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027” wydanym przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Gmina Łomazy przystępując do opracowania GPR, zgodnie z przepisami ustawy, zobowiązana była do wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie gminy. Obszar może zostać wskazany jako obszar zdegradowany, jeśli znajduje się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym oraz gdy występuje na nim co najmniej jedno z następujących negatywnych zjawisk: gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych. Obszar cechujący się szczególną koncentracją wymienionych zjawisk, na którym gmina zamierza prowadzić rewitalizację z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, wyznacza się jako obszar rewitalizacji.

Gminny Program Rewitalizacji jest kontynuacją działań podjętych w 2017 roku, kiedy opracowano Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2017-2023 (LPR). LPR zgodnie z ww. ustawą może obowiązywać tylko do końca 2023 roku, dlatego w celu utrzymania ciągłości działań rewitalizacyjnych, opracowano i podjęto realizację kolejnego programu rewitalizacji, tym razem obowiązującego do roku 2030. Obecny dokument w swojej strukturze i metodologii jest wyraźnie powiązany z dokumentem opracowanym w roku 2017. Powierzchnia i kształt obszaru kryzysowego wynikają z jednej strony z przeprowadzonej diagnozy, z drugiej są efektem ograniczeń określonych w ustawie o rewitalizacji, precyzujących maksymalną liczbę ludności (30%) i powierzchni gminy (20%), którymi może zostać objęty obszar rewitalizacji.

W efekcie przeprowadzonych prac diagnostycznych wyznaczono obszar zdegradowany obejmujący swym zasięgiem sołectwa: Burwin, Huszcza Pierwsza, Jusaki-Zarzeka, Korczówka, Studzianka, Łomazy I – Łomazy II. Powierzchnia wyznaczonego obszaru rewitalizacji zawiera się w obszarze zdegradowanym.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2020-2023 stanowi zatem wieloletni program działań w sferze społecznej, ekonomicznej, przestrzennej, infrastrukturalnej, środowiskowej, kulturowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysu oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju. Stanowi narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji prowadzonej na terenie Gminy Łomazy.

2. Metodyka prac nad dokumentem

2.1. Podstawowe pojęcia

Przedstawione poniżej zestawienie wskazuje definicje najważniejszych pojęć związanych z rewitalizacją. Prawidłowe ich zrozumienie jest podstawą do realnego i skutecznego zaangażowania się w niniejszy proces.

Rewitalizacja – stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Interesariuszami rewitalizacji – możemy nazywać w szczególności:

- mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczyści nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, społeczne inicjatywy mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego,
- mieszkańców gminy inni niż wymienieni w pkt 1,
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą,
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne,
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- organy władzy publicznej,
- podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Partycypacja społeczna – obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, w tym poprzez uczestnictwo w konsultacjach społecznych oraz w pracach Komitetu Rewitalizacji.

Obszar zdegradowany – to obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia stanu kryzysowego na każdym z podobszarów.

Obszar rewitalizacji – to obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic. Niezamieszkałe tereny przemysłowe, w tym po portowe i po wydobywcze, tereny powojenne albo po kolejowe, na

których występują negatywne zjawiska, mogą wejść w skład obszaru rewitalizacji wyłącznie w przypadku, gdy działania możliwe do przeprowadzenia na tych terenach przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym.

2.2. Metodologia prac

Metodologia opracowania niniejszego dokumentu bazuje przede wszystkim na zasadach wskazanych w ustawie o rewitalizacji oraz innych opracowaniach i wytycznych z zakresu przygotowania gminnych programów rewitalizacji (np. *„Delimitacja krok po kroku. Metoda wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na potrzeby Gminnych Programów Rewitalizacji”*, Praca zbiorowa pod redakcją Wojciecha Jarczewskiego oraz *„Gminny Program Rewitalizacji. Praktyczny poradnik dla mieszkańców i władz lokalnych”*, Praca zbiorowa pod redakcją Aleksandry Jadach-Sepioła).

Etap I – diagnoza

W ramach prac nad dokumentem Gminnego Programu Rewitalizacji dokonano analizy wskaźników odpowiednich do zdiagnozowanych w niej problemów społecznych w skali miejscowości, a następnie uzupełniając je analizą wskaźników gospodarczych, środowiskowych, infrastrukturalnych lub przestrzennych w tej samej skali. Diagnoza obejmuje szczegółową analizę negatywnych zjawisk oraz lokalnych potencjałów występujących na terenie obszaru.

Przedstawiona diagnoza oraz proces delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji spełnia formalne wymagania stawiane przez ustawę, będąc jednocześnie fundamentem i pierwszym krokiem dla opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji poprzedzające opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji opierało się o kilka wskazanych poniżej zasad i składało się z pięciu podstawowych etapów.

Zakres diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji został określony wprost w art. 9. ustawie o rewitalizacji. Przedmiotowy artykuł w sposób jednoznaczny wskazuje jakie elementy należy poddać weryfikacji w celu wyznaczenia obszaru rewitalizacji.

Zakres niniejszego opracowania obejmuje zagadnienia odnoszące się do **pięciu obowiązkowych sfer**:

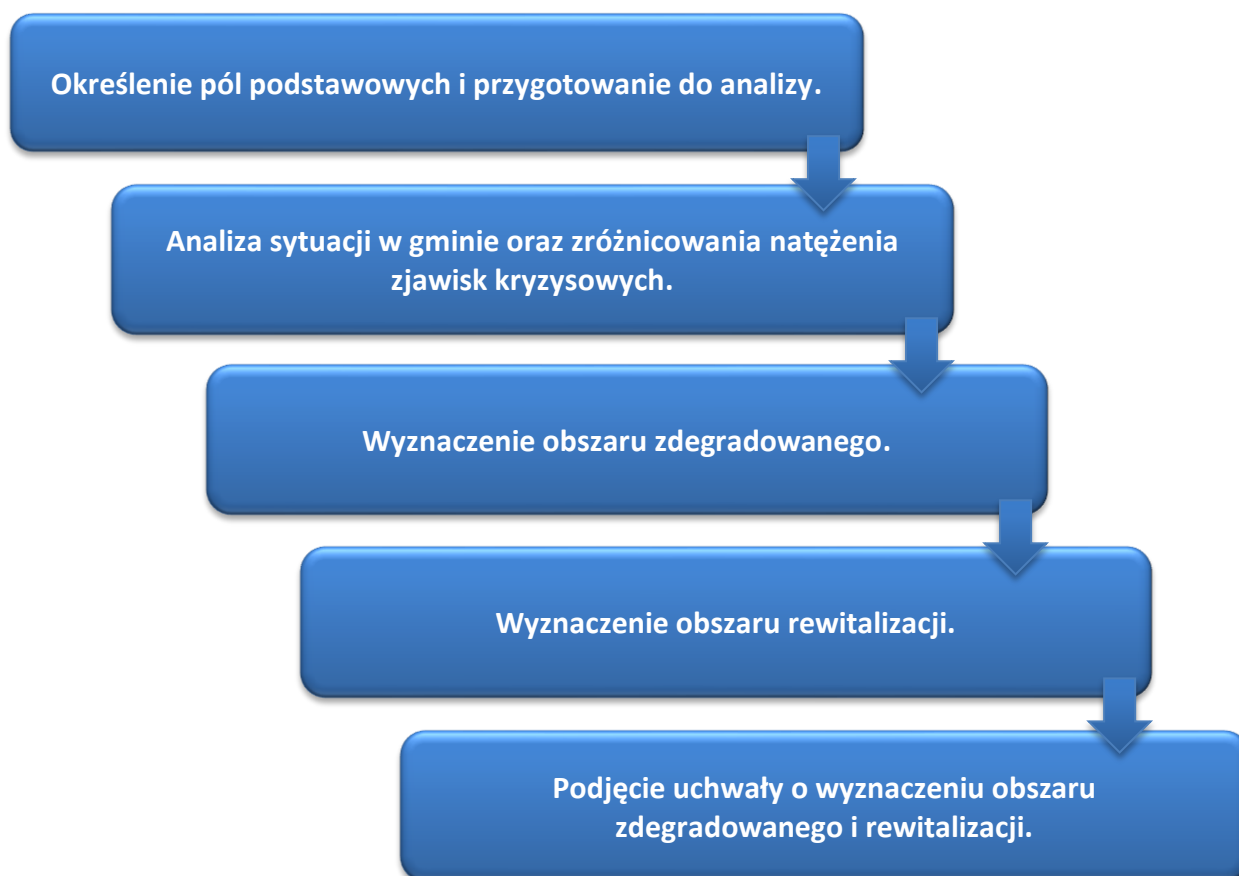
- 1) społecznej,
- 2) gospodarczej,
- 3) środowiskowej,
- 4) technicznej,
- 5) przestrzenno-funkcjonalnej.

W ramach ww. sfer wykonano szczegółową, wieloaspektową diagnozę obszaru Gminy Łomazy pod kątem występowania zjawisk kryzysowych.

Jako obszary zdegradowane uznano te miejscowości, w których stwierdzono gorsze niż średnia w Gminie Łomazy w przeliczeniu na jednego mieszkańca wskaźniki dotyczące wybranych problemów społecznych, współwystępujące z gorszymi wskaźnikami dotyczącymi co najmniej jednego z problemów o charakterze gospodarczym, środowiskowym, technicznym lub przestrzennym.

Obszar rewitalizacji ustalono, wybierając z obszarów zdegradowanych te miejscowości, w których występuje najgorsza sytuacja społeczna, na którą nawarstwia się największa liczba innych zdiagnozowanych problemów, przy czym, zgodnie z ustawą o rewitalizacji i zapisów dotyczących wymogu koncentracji przestrzennej, łączna powierzchnia wybranych miejscowości nie przekracza 20% powierzchni gminy, a ich ludność nie stanowi więcej niż 30% liczby jej mieszkańców.

Schemat 1. Etapy w procesie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Źródło: Opracowanie własne.

Etap I - opracowanie Programu Rewitalizacji

Drugi etap obejmował:

- określenie – przy udziale interesariuszy – celów i działań, które stanowią odpowiedź na zidentyfikowane problemy społeczne i zdefiniowaną wizję rozwoju,
- opracowanie listy przedsięwzięć inwestycyjnych (które mogą być finansowane np. w ramach Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027),
- opracowanie systemu wdrażania i monitoringu GPR oraz mechanizmów włączania interesariuszy w ten proces. Zastosowana metodyka, opiera się na partnerstwie i szerokiej współpracy międzysektorowej, które stanowią skuteczny model pracy nad planowaniem rozwoju wspólnoty samorządowej.

3. Najważniejsze regulacje prawne

3.1. Ustawa o rewitalizacji

Ustawa o rewitalizacji weszła w życie w specyficznym momencie, w którym wiele gmin od lat prowadziło działania wpisujące się, w mniejszym lub większym stopniu, w definicję rewitalizacji. Dlaczego rewitalizację prowadzą akurat gminy, a nie na przykład administracja rządowa? Gmina, jako jednostka samorządu terytorialnego będąca najbliżej mieszkańców i najlepiej znająca ich problemy, korzysta bowiem z domniemania właściwości w sprawach publicznych o znaczeniu lokalnym. Oznacza to, że jeżeli przewiduje się realizację jakiegoś zadania publicznego, bez przybliżenia podmiotu właściwego do jego realizacji, kompetencja w tym zakresie przysługuje gminie. Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym, do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów.

Gminy, nie dysponując dotąd dedykowaną rewitalizacji ustawą, prowadziły działania rewitalizacyjne w oparciu o uchwały, w których zawierały programy działań służących wyprowadzeniu obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego. Uchwały te, różnie zatytułowane (np. lokalny program rewitalizacji, miejski program rewitalizacji) przyjmowane były w oparciu o art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy o samorządzie gminnym, ustanawiający kompetencję gminy do uchwalania tzw. programów gospodarczych – naprawczych realizowanych w różnych uwarunkowaniach.

Prawodawca zmierzył się zatem z problemem odniesienia się w treści ustawy do zastanych sytuacji, na które ustawa może wpływać. Dlatego w przepisie art. 52 ust. 1 zawarto regulacje o charakterze przejściowym. Przepis ten pozwala gminie kontynuować działania rewitalizacyjne w oparciu o opisane programy gospodarcze (niezależnie od tytułu nadanego uchvale) do końca 2023 r. Ustawa w tym zakresie ma zatem charakter fakultatywny – oznacza to, że gmina prowadząca w dniu jej wejścia w życie działania rewitalizacyjne, nie musi stosować rozwiązań ustawowych.

Ustawa ma fakultatywny charakter co nie należy rozumieć jako możliwość niestosowania się do jej norm, lecz wyłącznie jako możliwość (w granicach przepisów w niej zawartych) nieprowadzenia działań rewitalizacyjnych na zasadach w niej określonych, w okresie przejściowym. Co więcej, sama rewitalizacja jako zadanie własne gminy, pozostaje zadaniem o charakterze nieobowiązkowym, jednak w przypadku gdy gmina zdecyduje się to zadanie realizować, musi stosować się do regulacji ustawowych.

Oczywiście prowadzenie rewitalizacji na podstawie programu innego niż GPR konsekwentnie nie pozwala na zastosowanie któregośkolwiek z narzędzi ustawowych:

- a) wyznaczenia w drodze uchwały obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji,
- b) Specjalnej Strefy Rewitalizacji,
- c) miejscowego planu rewitalizacji.

3.2. Definicja rewitalizacji i jej interesariuszy

W ustawie wprowadzono definicję legalną rewitalizacji, wskazując w art. 2 ust. 1, że jest to proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Definicja ta wprowadza szereg zasad ogólnych, a także pojęć, które precyzowane są w dalszych przepisach ustawy. Przede wszystkim określa rewitalizację jako proces, nie zaś jednostkowe zdarzenie. Z zasadą tą korespondują dalsze przepisy ustawy, opisujące kolejne fazy tego procesu: diagnostykę, przygotowanie programu, jego realizację, a w końcu ocenę aktualności prowadzącą do modyfikacji procesu lub uznania go za zakończony.

Proces ten dotyczyć ma wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszaru zdegradowanego. Szczegółowa definicja tego obszaru oraz sposób jego wyznaczania opisane są w rozdziale 3 ustawy. Wyprowadzenie ze stanu kryzysowego należy rozumieć jako spowodowanie zmiany w zakresie intensywności występowania niekorzystnych zjawisk (art. 9 ustawy) do takiego poziomu, który przesądzi o utracie przez obszar charakteru obszaru zdegradowanego – na tle całego terytorium gminy miano to zyska wówczas inny obszar, cechujący się większym stopniem nasilenia tych zjawisk, bądź stwierdzony zostanie brak możliwości wskazania obszaru, który w ten negatywny sposób będzie się wyróżniał.

Proces ten ma mieć charakter kompleksowy. Jest to odpowiedź na dotychczasowe negatywne doświadczenia w prowadzeniu rewitalizacji, którą nazywano procesy o charakterze wybiórczym, wycinkowym, zwykle skoncentrowane na działaniach łatwiejszych do przeprowadzenia i dających szybki efekt, takich jak np. remonty budynków lub przebudowy dróg. Stosunkowo najrzadziej podejmowano działania najtrudniejsze do przeprowadzenia, o wieloletnim charakterze – a takie właśnie cechy noszą działania społeczne (również przestrzenne). „Kompleksowość” opisano zatem w definicji jako integrację działań dotyczących społeczności, przestrzeni i gospodarki. Dodatkowo wymagana jest koncentracja terytorialna działań, którą zapewniają dalsze regulacje ustawy: obowiązek wyznaczenia obszaru rewitalizacji i parametry ograniczające jego wielkość. Ma to zapobiec osłabianiu efektów rewitalizacji prowadzonej w formie działań „rozlanych” po większym obszarze gminy.

Rewitalizacja, stanowiąca zasadniczo zadanie publiczne, prowadzona ma być nie tylko przez podmioty publiczne, lecz przez interesariuszy tego procesu. Deklaracja ta podkreśla złożoność procesu rewitalizacji, który dla pełnego powodzenia wymaga zaangażowania nie tylko odpowiednich władz publicznych, lecz również innych osób i podmiotów, których szeroko pojęte interesy spotykają się na obszarze rewitalizacji. W ustawie zawarto dodatkowo otwarty katalog interesariuszy, wskazując, że są nimi w szczególności:

- 1) mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczystości nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego,
- 2) pozostali mieszkańcy gminy, nie mieszkający na obszarze rewitalizacji,
- 3) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą,
- 4) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne,
- 5) jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- 6) organy władzy publicznej,
- 7) podmioty inne niż organy władzy publicznej, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa (np. spółki Skarbu Państwa realizujące inwestycje infrastrukturalne, Agencja Mienia Wojskowego).

Ostatnim elementem definicji jest wskazanie gminnego programu rewitalizacji jako podstawy prowadzenia rewitalizacji. Ustawa przewiduje obowiązek uchwalenia tego programu w przypadku, gdy gmina chce skorzystać z jej narzędzi.

3.3. Rewitalizacja jako zadanie własne gminy

Ustawa stanowi, że przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie w zakresie właściwości gminy, stanowią zadania własne gminy. Gmina korzysta z domniemania wykonywania zadań publicznych, określonych jako jej zadania własne. Pomimo tego domniemania, w orzecznictwie nie przyjęła się możliwość uznania rewitalizacji lub jej elementów za zadanie własne bez wyraźnej podstawy ustawowej. Rewitalizacji nie ma bowiem w podstawowym katalogu zadań własnych gminy, umieszczonym w art. 7 ustawy o samorządzie gminnym. Katalog ten uzupełniono zatem odpowiednim zapisem ustawy.

Wychodząc z założenia, że rewitalizacja jest procesem prowadzonym przez interesariuszy (działania, które składają się na proces rewitalizacji mogą być wykonywane zarówno przez gminę, jak również inne podmioty publiczne i prywatne), wskazano, że zadaniem własnym nie jest „rewitalizacja” jako całość, lecz wybrane jej elementy, w tym jej prowadzenie jedynie w zakresie właściwości gminy (tj. realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych należących do zadań własnych bądź zleconych gminy).

Kierując się możliwością ustanowioną w ustawie o samorządzie gminnym, ww. zadanie własne ustanowiono jako zadanie fakultatywne. Oznacza to, że gmina nie ma obowiązku jego wykonywania, inaczej mówiąc: gmina nie musi korzystać z przepisów ustawy o rewitalizacji, jeżeli nie chce lub nie może wykonywać zadania w postaci wyprowadzania obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego.

Warto zaznaczyć, że ustawa o samorządzie gminnym wymienia jako zadania obligatoryjne szereg elementów, które mogą składać się na działania w ramach rewitalizacji, takich jak przykładowo: kształtowanie ładu przestrzennego, utrzymywanie i budowę infrastruktury, utrzymywanie gminnego zasobu mieszkaniowego. Jednak wykonywanie tych zadań w ramach rewitalizacji następuje w sposób zintegrowany i w formie skoncentrowanej interwencji, a ponadto uznanie rewitalizacji za zadanie własne gminy umożliwia włączenie do ustawy szczególnych narzędzi jej wsparcia, takich jak np. dotacje na rzecz właścicieli nieruchomości położonych w obszarze rewitalizacji.

3.4. Zasady prowadzenia rewitalizacji

Ustawa, definiując rewitalizację, wprowadza jednocześnie zasady ogólne warunkujące sposób i tryb prowadzenia tego procesu. Pierwszą z zasad jest wymóg prowadzenia rewitalizacji w sposób jawny i przejrzysty, z zapewnieniem aktywnego udziału interesariuszy na każdym etapie. W definicji wskazano, że elementy te składają się na partycypację społeczną. Szczegółowe wymagania odnośnie sposobu zapewnienia udziału społeczeństwa w procesach rewitalizacyjnych zawiera rozdział 2 ustawy, zaś o jego jawności przesądzają dodatkowo przepisy odrębne, np. ustawy o dostępie do informacji publicznej, która reguluje sposób prowadzenia Biuletynu Informacji Publicznej stanowiący publikator dokumentów opisanych w ustawie.

Kolejna zasada dotyczy inkluzji społecznej. Zgodnie z jej brzmieniem, rewitalizacja prowadzona ma być w sposób zapobiegający wykluczeniu mieszkańców obszaru rewitalizacji z możliwości korzystania z pozytywnych efektów procesu rewitalizacji, w szczególności w zakresie warunków korzystania z gminnego zasobu mieszkaniowego. Zasadę tę realizują przepisy szczegółowe ustawy, w tym art. 15 ust. 4 (objęcie mieszkańców obszaru rewitalizacji działaniami, niezależnie od ich aktualnego miejsca zamieszkania), art. 28 ust. 3 (wyrażna preferencja dla możliwości powrotu lokatora do remontowanego lokalu mieszkalnego) oraz art. 40 (nakazujący uwzględnienie w polityce czynszowej gmin mieszkańców obszaru rewitalizacji).

Ostatnią z ogólnych zasad prowadzenia rewitalizacji jest zasada uniwersalnego projektowania, w rozumieniu art. 2 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., która po ratyfikacji przez Polskę stanowi element krajowego porządku prawnego. Pojęcie uniwersalnego projektowania rozumiane jest przez Konwencję jako projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania (art. 2 Konwencji). Zasada ta adresowana jest zatem do różnych działań możliwych do przeprowadzenia w ramach rewitalizacji, w tym działań planistycznych i budowlanych.

Katalog zasad ogólnych uzupełniono o przepis zobowiązujący gminę do współpracy przy procesie rewitalizacji, zarówno z jednostkami samorządu terytorialnego wyższego stopnia

(powiatem, województwem), jak i administracją rządową oraz innymi podmiotami realizującymi uprawnienia Skarbu Państwa (np. spółkami). Przepis ten koresponduje zadeklarowaną w definicji rewitalizacji zasadą, zgodnie z którą jest to proces realizowany nie tylko przez gminę, lecz przez wszystkich interesariuszy.

3.5. Zasady sporządzania diagnozy

Założony etap opracowywania dokumentu jakim jest Gminny Program Rewitalizacji, to zastosowanie szeregu zasad ściśle powiązanych ze sobą, a mianowicie: partycypacja społeczna, dokładna diagnoza, kompleksowość, koncentracja, komplementarność, a także planowanie w oparciu o realnie możliwe do uzyskania środki finansowe. Należy również pamiętać, że proces rewitalizacji (ujęty w definicji) został przedstawiony jako przedsięwzięcie całościowe (na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany oraz zintegrowany. Dlatego w procesie tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacyjnego zastosowano poniższe zasady, które stanowią trzon niniejszego dokumentu:

- 1) **Partycypacja społeczna** – to nieodłączny element procesu rewitalizacji, stanowi podstawy wszelkich działań na każdym założonym etapie tego procesu. Udział wszystkich interesariuszy w wypracowaniu Gminnego Programu Rewitalizacji można określić jako wystarczający i szeroki, rozpoczynając od informacji o działaniach władz lokalnych, poprzez współudział w podejmowaniu wszelkich decyzji o kierunkach interwencji, kończąc na aktywnym uczestnictwie w projektach. Olbrzymi wkład w przygotowaniu oraz wdrażaniu programu ma nie tylko społeczność lokalna, ale również organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, jak i ogólnie przyjęte społeczeństwo obszarów zdegradowanych. Partycypacja społeczna w tworzeniu Gminnego Programu Rewitalizacji ma swoje miejsce na etapie diagnozy sytuacji kryzysowej na obszarach zdegradowanych, jak również na etapie identyfikacji możliwych rozwiązań (identyfikacja głównych problemów, propozycja działań rewitalizacyjnych).

W związku z tym wypracowane i przyjęte założenia muszą być utrzymane, a następnie konsekwentnie wdrożone przez społeczność lokalną obszaru gminy Łomazy, która będzie w ten sposób potwierdzać swój czynny wkład w wypracowanie skutecznej struktury rewitalizacyjnej.

Przygotowanie, prowadzenie i ocena rewitalizacji, w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, w tym poprzez uczestnictwo w konsultacjach społecznych oraz w pracach Komitetu Rewitalizacji, polegają w szczególności na:

- 1) poznaniu potrzeb i oczekiwań interesariuszy oraz dążeniu do spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami,
- 2) prowadzeniu, skierowanych do interesariuszy, działań edukacyjnych i informacyjnych o procesie rewitalizacji, w tym o istocie, celach, zasadach prowadzenia rewitalizacji, wynikających z ustawy, oraz o przebiegu tego procesu,

- 3) inicjowaniu, umożliwianiu i wspieraniu działań służących rozwijaniu dialogu między interesariuszami oraz ich integracji wokół rewitalizacji,
 - 4) zapewnieniu udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji, w szczególności gminnego programu rewitalizacji,
 - 5) wspieraniu inicjatyw zmierzających do zwiększania udziału interesariuszy w przygotowaniu i realizacji gminnego programu rewitalizacji,
 - 6) zapewnieniu w czasie przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji możliwości wypowiedzenia się przez interesariuszy.
- 2) **Diagnoza** – szczegółową diagnozę sytuacji kryzysowej, mogącej gwarantować osiągnięcie sukcesu przeprowadzono w ramach prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji. Dokument ten został przygotowany w oparciu o analizę najbardziej istotnych czynników z punktu widzenia rozwoju gminy opierających się na wytycznych zawartych w ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji. Zawiera on porównywalne dane pozwalające na obiektywną i wnikliwą analizę obszarów wymagających kompleksowego wsparcia. Analiza zjawisk kryzysowych została przeprowadzona z uwzględnieniem sfery społecznej, sfery funkcjonalno-przestrzennej, sfery technicznej, sfery gospodarczej i sfery środowiskowej. Skalę negatywnych zjawisk odzwierciedlają wyniki analizy oraz mierniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju. Pozwoliły one określić zasięg terytorialny obszarów zdegradowanych, w których występuje największa koncentracja problemów.
- 3) **Kompleksowość** – zakłada się ujęcie w dokumencie projektów rewitalizacyjnych współfinansowanych ze środków z różnych źródeł zewnętrznych, zarówno publicznych jak i prywatnych tak, aby nie pomijać aspektu społecznego, ekonomicznego, technicznego, przestrzennego i środowiskowego związanego zarówno z obszarem zdegradowanym, jak i jego otoczeniem. Program złożony będzie z wielu różnorodnych projektów, które warunkują osiągnięcie kompleksowości interwencji. Zakłada się wyeliminowanie wybiórczych inwestycji. Działanie, jakie gmina podjęła w tym kierunku to rozeznanie w zakresie możliwości finansowych gminy i partnerów, możliwości uzyskania środków zewnętrznych dla gminy i partnerów (kompleksowość została ujęta w kartach projektów).
- 4) **Koncentracja** – zakłada się, że działania rewitalizacyjne dotyczyć będą terenów o istotnym znaczeniu dla rozwoju gminy, obejmujących całość lub część zdiagnozowanego obszaru zdegradowanego i dotkniętych największą skalą problemów i negatywnych zjawisk kryzysowych – podjęte działanie to dokonanie delimitacji obszaru identyfikacji potrzeb i problemów.

- 5) **Komplementarność projektów rewitalizacyjnych** – zakłada się, że projekty zaproponowane w ramach programu będą cechować się komplementarnością w różnych wymiarach, a w szczególności:
- **Przestrzenną** – komplementarność przestrzenna w Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Łomazy została zapewniona dzięki skupieniu projektów wybranych do realizacji na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Wszystkie podstawowe projekty rewitalizacyjne skupiają się na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Są odpowiedzią na główne problemy dla tego terenu.
 - **Problemową** – w Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Łomazy zapewniona została także komplementarność problemowa poprzez dokonanie delimitacji obszaru, identyfikacji potrzeb i problemów. Ponadto, wybrane do realizacji przedsięwzięcia rewitalizacyjne są ze sobą wzajemnie powiązane, a także wzajemnie się dopełniają. Dodatkowo w celu wykazania komplementarności karty proponowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawierają prognozowane rezultaty oraz informację na temat oddziaływania zadania w odniesieniu do pięciu sfer.
 - **Proceduralno-instytucjonalną** – za realizację Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy odpowiada Komitet ds. Rewitalizacji. Jest to odpowiednia komórka funkcjonująca w ramach obecnych struktur Urzędu Gminy, powołana przez Wójta. Umieszczenie Komitetu ds. Rewitalizacji w ramach obecnych struktur zapewni skuteczne zarządzanie programem oraz pozwoli na kontynuację i uzupełnienie działań podejmowanych w ramach realizacji polityk publicznych.
 - **Międzyokresową** – Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łomazy zwraca także uwagę na zachowanie ciągłości programowej. Przedsięwzięcia podejmowane w poprzednich okresach programowych mają swoją ciągłość i kontynuację w obecnym dokumencie. Wnioski wyciągnięte z realizacji poprzednich działań rewitalizacyjnych pozwolą na jeszcze bardziej efektywne wykorzystanie środków i możliwości w obecnej perspektywie finansowej.
 - **Źródeł finansowania** – Projekty, które zostały zapisane w Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Łomazy zakładają finansowanie z różnych źródeł, które wzajemnie się uzupełniają i łączą, w tym Polski Ład, czy RPO Województwa Lubelskiego.

II. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNO-ANALITYCZNA

1. Położenie

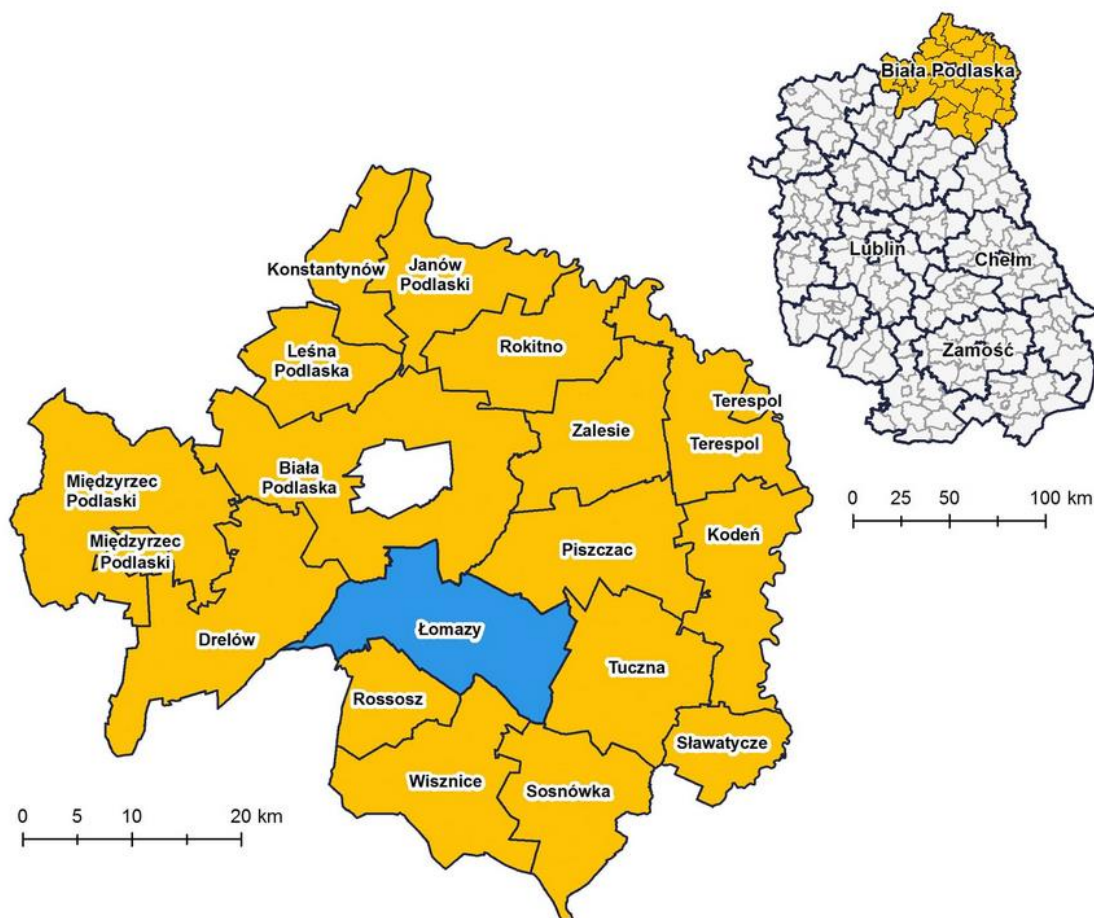
1.1. Położenie administracyjne i geograficzne

1.1.1. Położenie administracyjne

Obecny obszar Gminy Łomazy został ustalony decyzjami z 1 stycznia 1973 roku. W latach 1975-1998 gmina wchodziła w skład województwa białskopodlaskiego. Po ostatniej reformie administracyjnej, ponownie znajduje się w granicach reaktywowanego powiatu bialskiego – jednego z 24 powiatów województwa lubelskiego.

Gmina Łomazy położona jest w powiecie bialskim, w północno-wschodniej części województwa lubelskiego na obszarze tzw. Zakłęśłości Łomaszej. W skład administracyjny gminy wchodzi 19 sołectw: Łomazy I, Łomazy II, Bielany, Burwin, Dubów, Huszcza Pierwsza, Huszcza Druga, Kopytnik, Koszoły, Krasówka, Korczówka, Kozły, Lubenka, Jusaki-Zarzeka, Stasiówka, Studzianka, Szymanowo, Wola Dubowska i Wólka Karczowska. Powierzchnia gminy zajmuje obszar 181,8 km².

Mapa 1. Położenie gminy Łomazy na tle powiatu bialskiego i województwa lubelskiego.

Gmina Łomazy położona jest także na terenie Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze”. Gminami wchodzącymi w skład obszaru są: Gmina Janów Podlaski, Gmina Kodeń, Gmina Konstantynów, Gmina Leśna Podlaska, Gmina Łomazy, Gmina Piszczac, Gmina Rokitno, Gmina Sławatycze, Miasto Terespol, Gmina Terespol, Gmina Tucza i Gmina Zalesie. W/w dokument jest podstawowym dokumentem, w którym zawarta jest długofalowa polityka lokalna, a jej opracowanie było niezbędne do stworzenia platformy współpracy, współdziałania wszystkich zainteresowanych w szczególności: samorządu, przedsiębiorców, organizacji społecznych i mieszkańców Gminy Łomazy. W Strategii zostały określone wizja i misja Gminy Łomazy, do których osiągnięcia należy dążyć poprzez realizację określonych działań. Opracowana strategia była wdrażana wspólnie z innymi gminami oraz indywidualnie. Mimo braku ważności dokumentu jest on realizowany do czasu uchwalenia nowej strategii.

Gmina Łomazy przystąpiła do opracowania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Doliny Zielawy 2023-2030¹, która od 2020 r. jest w trakcie opracowania wspólnie z gminami wchodzącymi w skład obszaru: Gmina Łomazy, Gmina Jabłoń, Gmin Milanów, Gmina Podedwórze, Gmina Rossosz, Gmina Sosnówka i Gmina Wisznice. Podpisane porozumienie miało na celu współpracę samorządów w zakresie przygotowania i realizacji wspólnych przedsięwzięć odpowiadających kompleksowo na potrzeby i problemy gmin w modelu współpracy zainteresowanych podmiotów publicznych, pozarządowych i gospodarczych oraz mieszkańców. W 2022 roku nie zakończono opracowywania tej strategii z powodu braku obowiązywania aktów wyższego rzędu. Strategia zostanie przyjęta w 2023 roku.

1.1.2. Położenie geograficzne i rzeźba terenu

Zgodnie z podziałem fizycznogeograficznym J. Kondrackiego gmina Łomazy znajduje się w **krainie Mazowiecko-Podlaskiej**, w całości na terenie jednego z jej subregionów, tj. dzielnicy **Polesia Zachodniego** i niemal w całości – na terenie jednego z mezoregionów **Zakłęśność Łomaska (845.11)**. Niewielki fragment gminy znajduje się na terenie mezoregionu **Równina Kodeńska (845.12)**. Oba mezoregiony zaliczane są do makroregionu Polesie Zachodnie, podprowincji Polesie, prowincji Niż Wschodniobałtycko-Białoruski. **Zakłęśność Łomaska** obejmuje zachodnią i środkową część gminy. Tworzy ją rozległa równina, która w granicach obszaru osiąga wysokości bezwzględne od 145 do 150 m n.p.m. Jest to najniższa i zarazem najbardziej płaska kraina Polesia. Równina Kodeńska obejmuje jedynie wschodni fragment terenu. Jest to w większości zdenudowana wysoczyzna morenowa, sięgająca wysokości od 148 do 155 m n.p.m. W terenie, granica między Zakłęśnością Łomaską a Równiną Kodeńską przebiega niewyraźnie i ma jedynie charakter strefowy.

Charakterystycznym akcentem krajobrazu roślinnego mezoregionu Zakłęśność Łomaska są łąki, torfowiska i bagna. Na obszarach leśnych dominują typy siedliskowe borowe (bór świeży

¹ https://uglomazy.bip.lubelskie.pl/index.php?id=64&action=details&document_id=1873950

i bór mieszany świeży). Mniejszą powierzchnię zajmują wilgotne siedliska borowe (bór wilgotny i bór bagienny) oraz las mieszany. W składzie gatunkowym drzewostanów przeważa sosna pospolita z domieszką dębu. Dominującym typem siedliskowym użytków zielonych są łąki bagienne i poba-gienne. Minimalną powierzchnię zajmują siedliska łąkowe i grądowe.

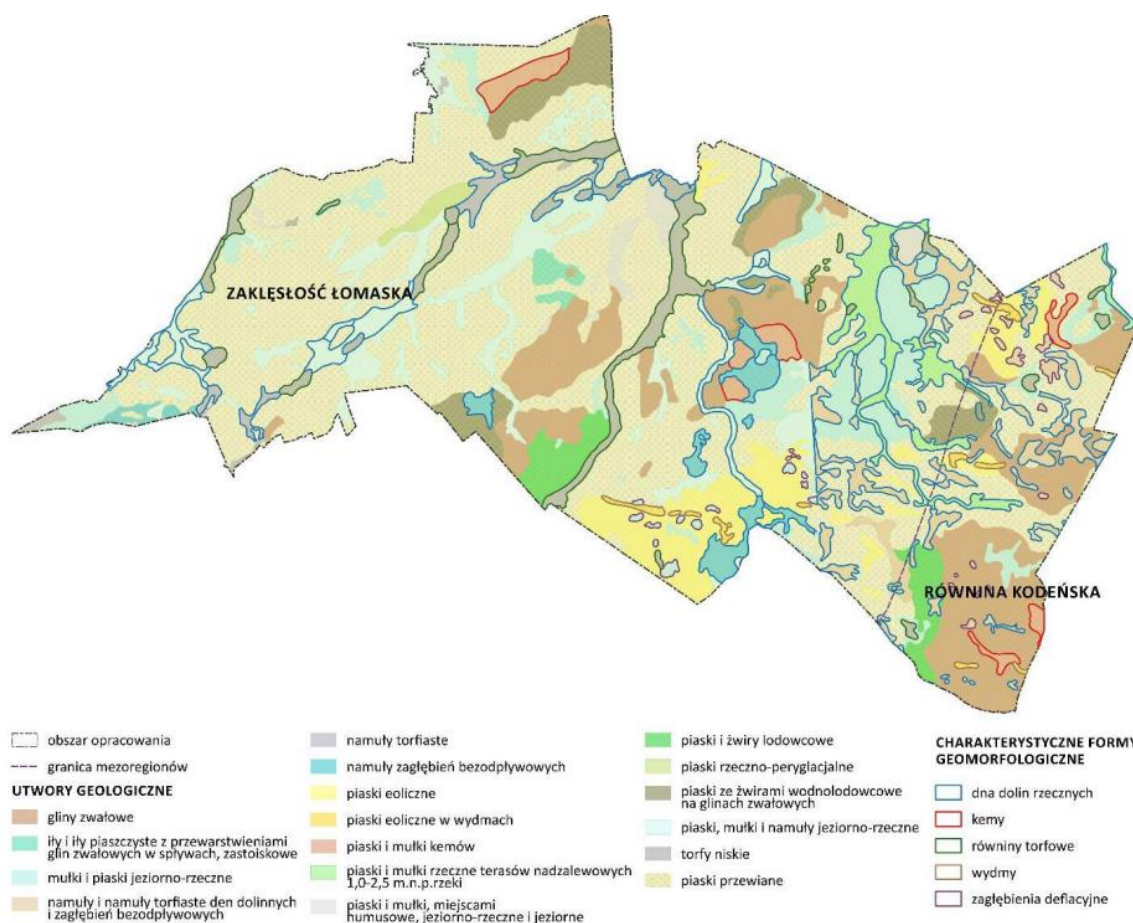
Pod względem wartości przyrodniczych na uwagę zasługuje zachodnia część gminy, przewidziana do włączenia w granice projektowanego Białkopodlaskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Jest to kraina leśno-łąkowo-bagienna. W lasach dominują grądy (Tilio-Carpinetum), często z udziałem klonu, jaworu i lipy drobnolistnej oraz bory świeże (Peucedano-Pinetum i Leucobryo-Pinetum). W dolinach Zielawy i jej krótkich dopływów zachowały się fragmenty olsów (Ribo nigri-Alnetum) i łągów (Fraxino-Ulmetum). Duża różnorodność zbiorowisk roślinnych panuje w dolinach rzecznych. Występują w nich zarówno siedliska eutroficzne i wilgotne, jak i suche oraz mezotroficzne.

Układ sieci rzecznej zdeterminowany jest przebiegiem i rozmieszczeniem starszych zagłębień pojeziornych, które adaptowane zostały na odcinki dolin rzecznych. Typowy charakter dolin rzecznych zachowany został jedynie na krótkich odcinkach wzdłuż Zielawy oraz Grabarki i Rudki. Dolina Żarnicy nosi ponadto miejscami, częściowo zatarte cechy rzeki o charakterze roztokowym, z okresu gdy stanowiła lokalną drogę odpływu wód lądolodu. W dnach dolin rzecznych znajdują się równiny torfowe o miąższości od 0,5 do 2,0 m.

Rzeźba terenu ma na obszarze gminy charakter monotonnej równiny, a do charakterystycznych jej elementów zalicza się zagłębienia sięgające 4 m, o zróżnicowanej genezie, miejscami zajęte przez torfowiska. Szczególnie duże ich nagromadzenie występuje w południowej części gminy. Na obszarze gminy tylko w okolicach środkowej Lutni zlokalizowany jest taras nadzalewowy (wys. 1,5–2,5 m nad poziomem wody), przechodzący niewyraźnie we wspomniane równinę wodnolodowcową i zdenu-dowaną wysoczyznę morenową. Jedynym, wyróżniającym się wysokościowo elementem morfologicznym jest zbudowany głównie z piasków ze żwirami kem, znajdujący się na wschód od miejscowości Łomazy. Inne formy kemowe uległy silnemu zniszczeniu i nie wyróżniają się w terenie.

Współczesna rzeźba obszaru gminy została ukształtowana podczas zlodowacenia środkowopolskiego w czwartorzędzie. W podłożu znajdują się utwory kredy, trzeciorzędu i czwartorzędu, przy czym wśród osadów powierzchniowych dominują czwartorzędowe piaski, różnego pochodzenia oraz gliny zwałowe (wschodnia część gminy) i namuły.

Mapa 2. Geologia i geomorfologia Gminy Łomży.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski, arkusze nr 0605 i 0606, PIG.

1.2. Zagospodarowanie przestrzenne

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego określa cele polityki przestrzennej województwa², którymi są:

Cel wiodący: zrównoważony rozwój przestrzenny regionu prowadzący do podniesienia konkurencyjności województwa i poprawy warunków życia.

Cele główne:

1. Policentryczny rozwój sieci osadniczej.
2. Wzbogacenie i racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi uwzględniające potrzeby przyszłych pokoleń.
3. Utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu.
4. Zintegrowana ochrona jakości życia człowieka.
5. Wzmocnienie stabilności środowiska przyrodniczego.
6. Wzmocnienie tożsamości kulturowej regionu poprzez ochronę i pielęgnację zasobów kulturowych oraz ich wzbogacenie walorami współczesnymi.

² https://umwl.bip.lubelskie.pl/?id=935&action=details&document_id=1035314

7. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki województwa oraz poprawa jego atrakcyjności inwestycyjnej.
8. Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu.
9. Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego województwa.
10. Powszechny dostęp do usług teleinformatycznych.
11. Wyposażenie jednostek osadniczych w systemy wodno-ściekowe.
12. Wyposażenie obszaru województwa w niezbędną liczbę obiektów i instalacji do zagospodarowania odpadów komunalnych, przemysłowych i niebezpiecznych.
13. Zapewnienie warunków przestrzennych służących potrzebom obronnym państwa oraz ochronie ludności i jej mienia przez zagrożeniami naturalnymi i cywilizacyjnymi.

1.2.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy

Dla zachowania przejrzystości określonej polityki rozwoju przestrzennego formułuje się następujące ogólne kierunki zagospodarowania przestrzennego dla gminy Łomazy:

- 1) intensyfikacja zabudowy w miejscowości Łomazy, stanowiącej ośrodek centro - twórczy, skupiający funkcje administracyjne, usługowe i mieszkaniowe. Pod pojęciem intensyfikacji rozumie się uzupełnianie istniejącej zabudowy w zwartej strukturze funkcjonalno – przestrzennej,
- 2) utrzymanie rolniczego charakteru gminy przy jednoczesnej dbałości o walory przyrodnicze i kulturowe gminy – ze szczególnym uwzględnieniem produkcji zwierzęcej,
- 3) rozwój terenów przemysłowych związanych z przetwórstwem rolno-spożywczym, terenów obiektów produkcyjnych, składów, magazynów, centrów logistycznych, w sposób umożliwiający funkcjonowanie na terenie gminy potencjalnym inwestorom,
- 4) rozwój agroturystyki oraz usług sportu i rekreacji, które mogą być wykorzystywane zarówno przez mieszkańców jak i turystów,
- 5) dążenie do uzbrojenia w sieć wodociągową całego obszaru gminy oraz w sieć kanalizacyjną obszary gdzie jest to ekonomicznie uzasadnione.

Ze względu na brak audytu krajobrazowego dla województwa lubelskiego przy określaniu w Studium kierunków zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy oraz w przeznaczeniu terenów nie uwzględniono wytycznych które mogłyby określać.

W oparciu o uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego, w tym zwłaszcza zasoby przyrodnicze oraz strukturę osadniczą gminy zostały wydzielone trzy jednostki funkcjonalno-przestrzenne: Strefa I (A i B) – mieszkalno – usługowa Strefa II – produkcji rolniczej Strefa III – przyrodniczo – ekotonowa.

Strefa I – strefa mieszkalno-usługowa składająca się z dwóch podstref oznaczonych literami A i B. Podstrefa A obejmuje miejscowość Łomazy, natomiast podstrefa B swoim zasięgiem obejmuje część miejscowości Dubów. Zarówno strefa A jak i B zawiera obszary o zwartej

strukturze funkcjonalno-przestrzennej wskazanych miejscowości wraz z potencjalnymi obszarami rozwoju mogącymi w przyszłości oddziaływać na te miejscowości.

W podstrefie A dominuje zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i zagrodowa oraz usługi komercyjne oraz publiczne, zapewniające obsługę całej wspólnoty samorządowej.

W podstrefie A występują również tereny produkcyjne. Podstrefa ta ze względu na dominującą rolę w gminie oraz koncentrację usług zapewnia obsługę oraz rozwój dla strefy II. Wyznaczenie strefy I (w tym podstrefy A i B) nastąpiło w głównej mierze na podstawie oceny obecnego stanu zagospodarowania oraz możliwości rozwoju obu miejscowości, w tym potrzeb inwestycyjnych (wydawane dotychczas decyzje o warunkach zabudowy), obsługi komunikacyjnej obszaru, oraz przeprowadzonych z mieszkańcami konsultacji społecznych. Do wyznaczenia strefy I przyczyniła się również analiza możliwości rozwojowych poszczególnych obszarów gminy.

Główne zasady zagospodarowania Strefy I:

1. W strefie I działania inwestycyjne powinny koncentrować się na zapewnieniu obsługi dla rolniczej funkcji gminy, w tym zaplecza mieszkalnego, usługowego i produkcyjnego.
2. Głównym kierunkiem rozwoju strefy jest „intensywny rozwój funkcji osadniczej prowadzący do utworzenia ośrodka miejskiego oraz ośrodka rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego oraz logistycznego”. Strefa będzie głównie zagospodarowana poprzez następujące tereny:
 - 1) zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna,
 - 2) zabudowa usługowa, w tym usług sportu i rekreacji,
 - 3) zabudowa usług publicznych,
 - 4) zabudowa produkcyjna składów i magazynów.
3. Uzupełniające kierunki zagospodarowania to:
 - 1) zabudowa zagrodowa,
 - 2) zabudowa obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych i hodowlanych,
 - 3) urządzenia i obiekty infrastruktury technicznej i komunikacyjnej,
 - 4) tereny rolnicze w tym grunty orne, łąki, pastwiska, sady,
 - 5) lasy.
4. W strefie tej dopuszcza się pozostałe formy zabudowy w tym także ich utrzymanie, przebudowę i rozbudowę zgodnie z wyznaczonymi obszarami rozwoju. W ten sposób należy dążyć do przestrzennego uporządkowania poszczególnych funkcji. W miarę możliwości w centrum łomaz i utworzonej strefie usługowo – produkcyjnej należy ograniczać zabudowę związaną z produkcją zwierzęcą. Powinno się dążyć do ukształtowania łomaz, jako ośrodka miejskiego z w pełni wykształconym centrum publiczno-usługowym.

Strefa II – strefa produkcji rolniczej, obejmująca największą część gminy tj. wszystkie miejscowości poza Łomazami i Dubowem. W strefie tej dominuje rolnicze użytkowanie gruntów oraz zabudowa zagrodowa. Strefa ta odzwierciedla rolniczy charakter gminy i zapewnia podstawę rozwoju całej gminy.

Główne zasady zagospodarowania Strefy II:

1. W strefie II działania inwestycyjne powinny koncentrować się na zapewnieniu rozwoju produkcji rolniczej.
2. Głównym kierunkiem rozwoju strefy jest „umiarkowany rozwój funkcji osadniczej przy zapewnieniu ochrony i poprawy jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej”. Strefa będzie głównie zagospodarowana poprzez następujące tereny:
 - 1) zabudowa zagrodowa wraz z agroturystyką,
 - 2) zabudowa obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych i hodowlanych,
 - 3) tereny rolnicze, w tym grunty orne, łąki, pastwiska, sady.
3. Uzupełniające kierunki zagospodarowania to:
 - 1) zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna,
 - 2) zabudowa usługowa głównie w formie rzemiosła,
 - 3) zabudowa usług publicznych,
 - 4) usługi sportu i rekreacji,
 - 5) urządzenia i obiekty infrastruktury technicznej i komunikacyjnej,
 - 6) lasy.
4. W ramach strefy II powinien zostać wykształcony ośrodek wspomagający administracyjnie miejscowość Łomazy – Huszcza. Możliwe jest utrzymanie istniejącej zabudowy z możliwością jej rozbudowy i przebudowy. W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się rozwój innej zabudowy w szczególności, gdy jest to podyktowane ważnym interesem społecznym i wynika z ustaleń dla poszczególnych obszarów. Wskaźniki zabudowy powinny uwzględniać dostępność terenów, ale również specyfikę potrzeb obsługi rolnictwa. W ramach strefy postulowane jest utworzenie Studzianckiego Parku Kulturowego.

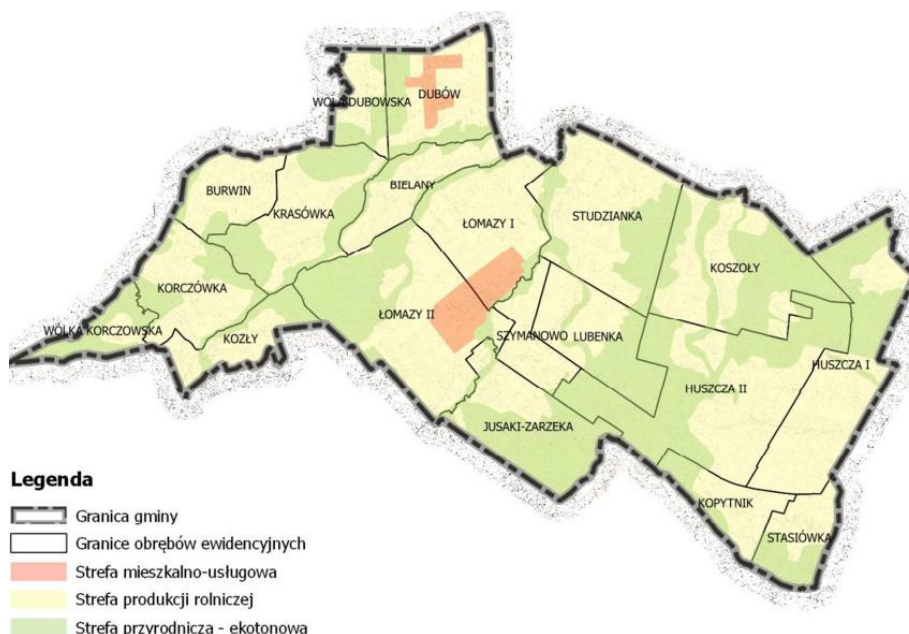
Strefa III – przyrodnicza-ekotonowa, obejmująca doliny głównych cieków wodnych płynących przez gminę oraz główne obszary leśne i leśno-łąkowe. Wyznaczenie strefy oparte zostało o diagnozę systemu przyrodniczego gminy oraz o analizę stanu zagospodarowania.

Główne zasady zagospodarowania Strefy III:

1. W strefie III wszelkie działania inwestycyjne powinny być podporządkowane ochronie walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu.
2. Głównym kierunkiem rozwoju strefy jest „ochrona wartości przyrodniczych gminy”. Strefa będzie głównie zagospodarowana poprzez następujące tereny:
 - 1) lasy i zalesienia,

- 2) zieleń naturalna w tym zadrzewienia i zakrzewienia.
3. Uzupełniająco powinny być rozwijane tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej (na gruntach do tego przydatnych) oraz infrastruktura techniczna i komunikacyjna zapewniająca połączenia dla pozostałych stref.
4. W strefie tej generalnie obowiązuje zakaz realizacji nowych budynków, za wyjątkiem budynków służących celom publicznym w tym łączności. Dopuszcza się także utrzymanie, przebudowę i rozbudowę istniejącej zabudowy. Możliwe jest również w formie jedynie zagospodarowania terenu (bez budynków) tworzenie nowych miejsc do uprawiania sportu, rekreacji i wypoczynku. Dopuszcza się także realizację szlaków i nieutwardzonych ścieżek pieszych, rowerowych, i konnych.

Mapa 3. Strefy funkcjonalno-przestrzenne w Gminie Łomazy.

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy

1.2.2. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Jedynym obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Łomazy jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy w korytarzu lokalizacji ropociągu przesyłowego. Plan przyjęty został Uchwałą Nr XXII/162/17 Rady Gminy Łomazy z dnia 31 maja 2017 r. Obejmuje swym zasięgiem pas o szerokości około 50 m położony w obrębach Kozły, Korczówka i Burwin oraz ustala na tym terenie głównie przeznaczenie rolnicze z dopuszczeniem realizacji dalekosiężnego ropociągu przesyłowego.

Równolegle z opracowaniem studium trwają prace nad sporządzeniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla miejscowości Łomazy. Jego sporządzanie wynika z Uchwały Nr XXIV/175/17 Rady Gminy Łomazy z dnia 26 lipca 2017 roku. Obszar planu obejmuje obszar o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej miejscowości Łomazy.

Mapa 4. Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Łomazy.

GMINA ŁOMAZY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

SKALA 1:10 000

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

LEGENDA

DANE ADMINISTRACYJNE

- GRANICA ADMINISTRACYJNA GMINY ŁOMAZY
- GRANICE I NAZWY OBRĘBÓW EWIDENCYJNYCH

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

- GRANICE STREF FUNKCYJNALNO-PRZESTRZENNYCH WRAZ Z OZNACZENIEM
- TERENY ROZWOJU ZABUDOWY MIESZKANIOWEJ ORAZ USŁUGOWEJ - MU
- TERENY ROZWOJU ZABUDOWY USŁUGOWEJ - U
- TERENY ROZWOJU ZABUDOWY USŁUG OŚWIATY - UO
- TERENY ROZWOJU ZABUDOWY USŁUG SAKRALNYCH - UK
- TERENY ROZWOJU ZABUDOWY USŁUG SPORTU I REKREACJI - US
- TERENY ROZWOJU ZABUDOWY OBIEKTÓW PRODUKCYJNYCH, SKŁADÓW, MAGAZYNÓW I USŁUG - PU
- TERENY ROZWOJU OBIEKTÓW PRODUKCYJNYCH - ELEKTROWNIA FOTOWOLTAJCZNA - PEF
- TERENY ROZWOJU ZABUDOWY OBIEKTÓW I URZĄDZEŃ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ - IT
- TERENY ROZWOJU ZABUDOWY OBSŁUGI PRODUKCJI W GOSPODARSTWACH ROLNYCH I HODOWLANEYCH - RU
- TERENY GÓRNICZE - PG
- TERENY ZIELENI URZĄDZONEJ - ZP
- TERENY CMENTARZY - ZC
- TERENY ROLNICZE - R

- TERENY LASÓW - ZL
- TERENY ZALESIEŃ - ZLZ
- TERENY ZIELENI NIEURZĄDZONEJ - ZN
- TERENY WÓD POWIERZCHNIOWYCH - WS

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

- POMNIKI PRZYRODY
- UŻYTEK EKOLOGICZNY
- UDOKUMENTOWANE ZŁOŻA KOPALIN
- GRANICA OBSZARU I TERENU GÓRNICZEGO
- GRUNTY CHRONIONE KLASY III
- GRUNTY MOGĄCE WYMAGAĆ ZMIANY PRZEZNACZENIA NA CELE NIEROLNICZE I NIELEŚNE
- GRANICA GŁÓWNEGO ZBIORNIKA WÓD PODZIEMNYCH
- ZASIĘG STREFY OCHRONY SANITARNEJ OD CMENTARZA - 150 m
- ZASIĘG STREFY OCHRONY SANITARNEJ OD CMENTARZA - 50 m
- GRANICA PROJEKTOWANEGO BIAŁSKOPODLASKIEGO OBSZARU CHRONIONEGO KRAJOWIDOKU

DZIEDZICTWO KULTUROWE

- OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW
- OBIEKTY WPISANE DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

- STREFA ŚCISŁEJ OCHRONY KONSERWATORSKIEJ
- STREFA POŚREDNIEJ OCHRONY KONSERWATORSKIEJ
- GRANICE STREFY OCHRONY ARCHEOLOGICZNEJ
- GRANICA PROJEKTOWANEGO STUDIŃSKIEGO PARKU KULTUROWEGO

KIERUNKI ROZWOJU DROG PUBLICZNYCH

- DROGA WOJEWÓDZKA Z OKREŚLONĄ KLASĄ
- DROGI POWIATOWE Z OKREŚLONĄ KLASĄ
- DROGI GMINNE Z OKREŚLONĄ KLASĄ
- PROJEKTOWANE DROGI GMINNE Z OKREŚLONĄ KLASĄ

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

- UJĘCIE WODY
- OCZYSZCZALNIA ŚCIEKÓW
- MASZTY TELEKOMUNIKACYJNE
- LINIA ELEKTROENERGETYCZNA WYSOKIEGO NAPIĘCIA
- PROJEKTOWANY DALEKOSIĘŻNY ROPOCIĄG PRZESYŁOWY
- PROJEKTOWANY GAZOCIĄG WYSOKIEGO CIŚNIENIA
- OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ URZĄDZENIA WYTWARZAJĄCE ENERGIĘ Z ODNOWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGETYCZNYCH O MOCY PRZEKRACZAJĄCEJ 100kW WRAZ ZE STREFAMI OCHRONNYMI

Mapa 5. Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy.

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomazy.

1.3. Sieć osadnicza

Znaczącym czynnikiem charakteryzującym obszary wiejskie w Polsce jest znaczne rozproszenie sieci osadniczej. Infrastruktura techniczna odgrywa szczególną rolę w kształtowaniu osadnictwa wsi i jest ważnym czynnikiem stymulującym rozwój otoczenia.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego przyjęto kierunki rozwoju przestrzennego, które bezpośrednio lub pośrednio odnoszą się do obszaru gminy Łomazy w zakresie kształtowania sieci osadniczej:

- kształtowanie miejscowości gminnych jako lokalnych ośrodków obsługi,
- kształtowanie miejscowości sołeckich jako elementarnych ośrodków obsługi,
- kształtowanie przestrzeni publicznych jako organiczną część ośrodków osadniczych stanowiących podstawowy element układów ruralistycznych, którym należy zapewnić wysoką jakość funkcjonalną i estetyczną z jednoczesną ochroną historycznych walorów miejsca,
- przy planowaniu terenów mieszkaniowych, usługowych i innych należy zapewnić ochronę ogólnodostępnych miejsc i możliwości tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, parków, pasaży handlowych, terenów sportowo-rekreacyjnych itp.),
- porządkowanie struktur przestrzennych, możliwie z zachowaniem skali i form zabudowy charakterystycznych dla terenów wiejskich,
- zapewnienie dostępności do ośrodków skupiających funkcje usługowe (ośrodki gminne),
- przywrócenie i usprawnienie powiązań komunikacyjnych miejscowości wiejskich z ośrodkami lokalnymi i ponadlokalnymi,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego z jego wykorzystaniem w rozwoju turystyki,
- zwiększenie udziału funkcji pozarolniczych (rozwój wielofunkcyjny) w kształtowaniu osadnictwa wiejskiego,
- rozbudowa infrastruktury technicznej, zwłaszcza sanitarnej i utylizacji odpadów,
- poprawa stanu technicznego infrastruktury elektroenergetycznej i stabilności zaopatrzenia w energię, z wykorzystaniem energii ze źródeł odnawialnych.

Gmina Łomazy jest gminą typowo rolniczą. W krajobrazie dominuje zabudowa zagrodowa w formie rozproszonej. Jest to charakterystyczne dla Polski wschodniej, gdzie położona jest gmina. Zagrody najczęściej są zlokalizowane w sposób rozproszony ze względu na uwarunkowania historyczne (zabór rosyjski), strukturę własnościową, przywiązanie właścicieli do ziemi i chęć lokalizowania zabudowań nieopodal posiadanych gruntów. Oczywiście sytuacja taka wynika również z obowiązujących przepisów z zakresu planowania przestrzennego, które w przypadku braku planu miejscowego umożliwiają lokalizowanie zabudowy zagrodowej z pominięciem tzw. zasady dobrego sąsiedztwa. Sieć osadniczą gminy tworzy 19 sołectw: Bielany, Burwin, Dubów, Huszcza Pierwsza, Huszcza Druga, Jusaki-Zarzeka, Kopytnik, Koszoły,

Krasówka, Korczówka, Kozły, Lubenka, Łomazy I, Łomazy II, Stasiówka, Studzianka, Szymanowo, Wola Dubowska i Wólka Korczowska. Największą miejscowością w Gminie są Łomazy (składające się z obrębów: Łomazy I i Łomazy II) liczące 1709 mieszkańców, które wyróżniają się skoncentrowaną zabudową. Miejscowość została zlokalizowana na planie prostokąta z głównymi ulicami w przebiegu wschód-zachód i uzupełniającym przebiegiem ulic w centrum miejscowości i na jej obrzeżach w przebiegu północ-południe.

Uwzględniając odmiennność miejscowości Łomazy od pozostałej części gminy można podzielić gminę na dwie zasadnicze jednostki przestrzenne. Jednostka I – wykształcona w pełni zwarta struktura wiejska o zbliżonym charakterze do miasta - obejmuje wyłącznie miejscowość Łomazy. Jednostka II – obejmuje pozostałą część gminy Łomazy, w której występuje zabudowa rozproszona lub koncentracja zabudowy następuje w formie typowych ulicówek o charakterze zagrodowym lub zagrodowym uzupełnianym funkcjami podmiejskimi (Dubów).

Jednostka I ŁOMAZY koncentrują większość funkcji usługowych i usług publicznych, ponadto są siedzibą gminy. W miejscowości znajduje się urząd gminy, ośrodek pomocy społecznej, zespół szkół wraz z zapleczem sportowym oraz przedszkolem, gminny ośrodek kultury, ośrodek zdrowia oraz kościół rzymskokatolicki. W Łomazach występuje największy dostęp do usług podstawowych (sklepy, banki, usługi gastronomiczne, hotel, boiska sportowe, biura rachunkowe, apteka, warsztaty samochodowe). W centrum Łomaz zlokalizowany jest park o typowym charakterze „parku miejskiego”, co wskazuje na historyczne funkcjonowanie miasta. Wokół parku agreguje się zabudowa mieszkaniowo-usługowa. W miejscowości Łomazy znajduje się również zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna. Przez zachodnią część miejscowości przebiega droga wojewódzka łącząca Białą Podlaską z Krasnymstawem, która zapewnia miejscowości dogodnie połączenie z Białą Podlaską. Przy drodze tej zlokalizowana jest stacja benzynowa. Cień na dobrze wykształconą strukturę przestrzenną o charakterze miejskim łomaz rzuca istniejąca zabudowa zagrodowa. Miesza się ona z pozostałą zabudową. Występuje nierównomiernie w podobnym zakresie w samym centrum Łomaz jak i na obrzeżach miejscowości, powodując mieszanie się funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z zabudową zagrodową. Zlokalizowana w ten sposób zabudowa zagrodowa podkreśla rolniczy charakter całej gminy. W Łomazach wykształciła się również zabudowa przemysłowa. W okolicach cmentarza znajduje się duży zakład solarki drzewnej, który z jednej strony jest elementem dysharmonizującym przestrzeń tej części miejscowości a z drugiej w pełni ją wykorzystuje mając na uwadze ograniczenia rodzajów zabudowy wynikające z lokalizacji sąsiadującego cmentarza.

Jednostka II HUSZCZA - miejscowość wspierająca Łomazy, wysunięta najbardziej na wschód. Miejscowość składająca się z dwóch obrębów Huszcza I i Huszcza II, rozciągająca się południkowo na długości około 3,5 km. Położona jest przy drodze powiatowej relacji Łomazy – Tucza, ukształtowana w formie typowej rolniczej ulicówki. Zabudowa koncentruje się w zachodniej części miejscowości i przybiera charakter coraz mniej zwarty wraz z przemierzaniem się w kierunku wschodnim, za wyjątkiem centralnej części, w której zlokalizowane są usługi publiczne (przychodnia i szkoła). W Huszczy znajduje się także kościół, cmentarz,

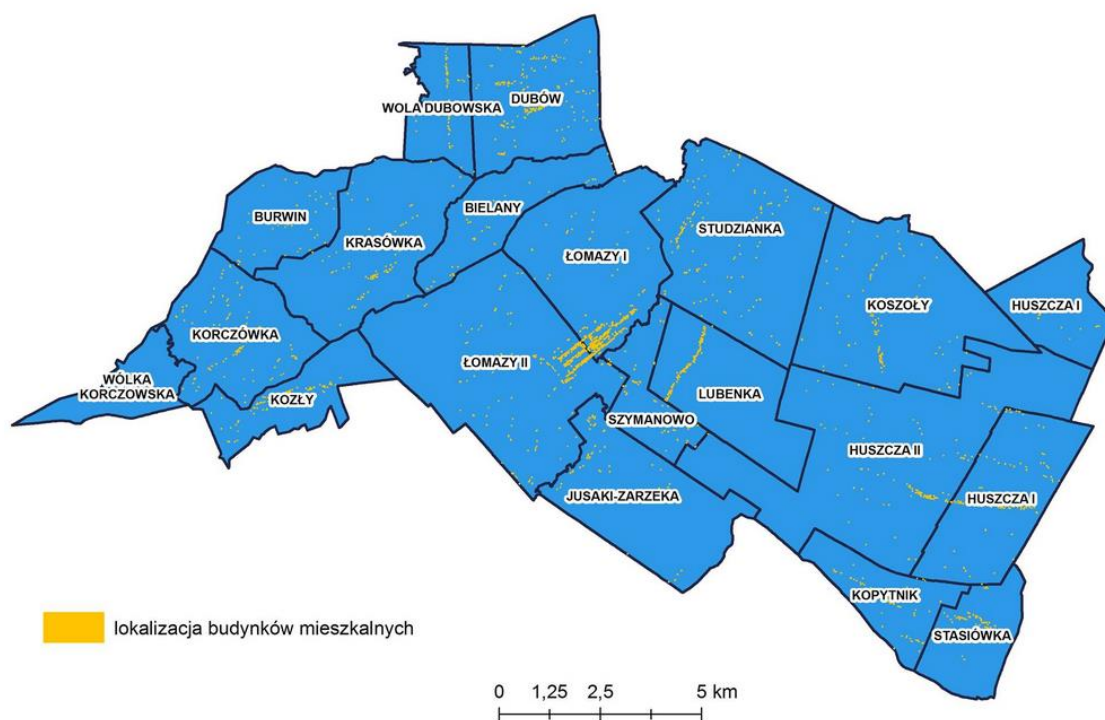
światlica wiejska a wymienionej szkole podstawowej towarzyszy przedszkole. W miejscowości znajdują się także niewielkie punkty handlowe i remiza strażacka. Huszcza jest typową ulicówką z dominującą zabudową zagrodową uzupełnioną zabudową mieszkaniową jednorodzinną oraz usługami publicznymi i handlu oraz zabudową związaną z obsługą produkcji rolnej.

DUBÓW – miejscowość położona najbliżej Białej Podlaskiej, w północnej części gminy. Miejscowość tą charakteryzuje widoczne na tle pozostałych miejscowości Jednostki II wpływ bliskości miasta powiatowego. Jest tu zdecydowanie mniej niż w innych miejscowościach zabudowy zagrodowej na rzecz zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, a także odnotowuje się większą ilość zakładów produkcyjno-usługowych. Dubów ma charakter wsi wielodrożnicowej ulicówki. Przez miejscowość przebiega droga wojewódzka łącząca Białą Podlaską z Krasnymstawem, wokół której zlokalizowana jest znaczna część zabudowy. Trzon miejscowości kształtuje się w przebiegu równoleżnikowym na długości około 1,5 km wzdłuż drogi wojewódzkiej. Pozostała część zabudowy zlokalizowana jest w ułożeniu południkowym wzdłuż dwóch dróg powiatowych i jednej drogi gminnej odchodzących w kierunku wschodnim i zachodnim od drogi wojewódzkiej. Przy drodze wojewódzkiej zlokalizowane są budynki użyteczności publicznej: kościół, budynek byłej szkoły podstawowej, świetlica gminna połączona z remizą strażacką. W tej części miejscowości dominuje zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna uzupełniona zabudową produkcyjno-usługową (produkcja okien, zakład stolarski, zakład produkcyjny makaronów, stacja benzynowa, sklep). Wzdłuż dróg powiatowych i drogi gminnej występuje niemalże wyłącznie zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i zagrodowa, uzupełnieniem zabudowy są obiekty obsługi produkcji rolnej.

LUBENKA – miejscowość położona w centralnej części gminy około 2,5 km na wschód od centrum Łomaz. Dominuje tu zabudowa zagrodowa wykształcona w formie zwartej ulicówki wzdłuż drogi powiatowej biegnącej do Studzianki. Miejscowość nie posiada zaplecza usługowego, zlokalizowana jest tu jedynie remiza strażacka, sklep oraz zakład przetwórstwa papieru. Zabudowa rozciąga się na długości około 2 km i charakteryzuje się dość zwartą strukturą w porównaniu do pozostałych miejscowości Jednostki II. Pozostałe miejscowości w gminie charakteryzują się znacznie mniejszą ilością zabudowy przy jednoczesnym jej dużym rozproszeniu. Dominuje zabudowa zagrodowa a fragmentarycznie ulicowy charakter posiadają Korczówka, Koszoły, Studzianka i Wola Dubowska. Na uwagę zasługuje tu funkcja usług publicznych w Korczówce (remiza, parafia rzymskokatolicka i sklep). W pozostałych miejscowościach sporadycznie występują usługi w tym usługi publiczne.

Mapa 6. Podział gminy Łomazy na miejscowości.

Źródło: opracowanie własne

2. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych

2.1. Diagnoza sfery społecznej

2.1.1. Liczba ludności

Do podstawowych danych charakteryzujących ludność na danym obszarze należy jej liczba i rozmieszczenie. Liczba mieszkańców gminy na koniec 2021 r. wyniosła: 4 919, z czego 49,6% stanowiły kobiety, a 50,4% mężczyźni. W latach 2002-2021 liczba mieszkańców zmalała o 14,3%. Najwięcej mieszkańców mieszka w miejscowościach: Łomazy I, Łomazy II, Dubów i Studzianka. Najmniej w mieszkańców mieszka w miejscowościach: Wólka Korczowska, Burwin i Bielany.

Średni wiek mieszkańców wynosi 41,9 lat i jest porównywalny do średniego wieku mieszkańców województwa lubelskiego oraz porównywalny do średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Mieszkańcy gminy Łomazy zawarli w 2021 roku 21 małżeństw, co odpowiada 4,3 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Jest to wartość porównywalna do wartości dla województwa lubelskiego oraz wartość porównywalna do wartości dla Polski. W tym samym okresie odnotowano 1,2 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców. 30,7% mieszkańców gminy Łomazy jest stanu wolnego, 55,1% żyje w małżeństwie, 2,5% mieszkańców jest po rozwodzie, a 11,5% to wdowy/wdowcy.

2.1.2. Ruch naturalny i wędrówkowy ludności

Gmina Łomazy ma ujemny przyrost naturalny wynoszący -41. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu -8,46 na 1000 mieszkańców gminy Łomazy. W 2021 roku urodziło się 39 dzieci, w tym 61,5% dziewczynek i 38,5% chłopców. Średnia waga noworodków to 3 368 gramów. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,53 i jest porównywalny do średniej dla województwa oraz znacznie mniejszy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju. W 2021 roku 48,2% zgonów w gminie Łomazy spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 15,2% zgonów w gminie Łomazy były nowotwory, a 3,8% zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Na 1000 ludności gminy Łomazy przypada 16.51 zgonów. Jest to znacznie więcej od wartości średniej dla województwa lubelskiego oraz znacznie więcej od wartości średniej dla kraju.

W 2021 roku zarejestrowano 32 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 45 wymeldowań, w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych wynosi dla gminy Łomazy -13. W tym samym roku 0 osób zameldowało się z zagranicy oraz zarejestrowano 0 wymeldowań za granicę - daje to saldo migracji zagranicznych wynoszące 0. 60,8% mieszkańców gminy Łomazy jest w wieku produkcyjnym, 16,5% w wieku przedprodukcyjnym, a 22,7% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym.

2.1.3. Infrastruktura pomocy społecznej i wykluczenie społeczne

2.1.3.1. Infrastruktura pomocy społecznej

Infrastrukturę społeczną na terenie gminy tworzy Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej mający swoją siedzibę w Łomazach. GOPS jest stanowi jednostkę organizacyjną gminy Łomazy obejmującą swoim działaniem obszar całej gminy. Realizuje on zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej, o świadczeniach rodzinnych i innych ustaw związanych z działalnością statutową ośrodka.

Działania prowadzone przez GOPS mają na celu pomoc i zapewnienie wsparcia osobom i rodzinom znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, mających trudności z samodzielnym rozwiązywaniem problemów. Pomoc społeczna zapewnia osobom polepszenie warunków życiowych z zastrzeżeniem, że osoby te biorą czynny udział i wyrażają chęci w dążeniu do poprawy swojej sytuacji.

Istotne znaczenie ma także działalność funkcjonującej na terenie gminy Łomazy Gminnej Komisji do Spraw Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która pełni ważną rolę w działalności społecznej gminy.

2.1.6.2. Wykluczenie społeczne

W 2021 r. z usług Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej korzystało 38 rodzin z terenu gminy (1,51% mieszkańców). Pomoc udzielana jest głównie w formie zasiłków pieniężnych, pomocy rzeczowej, poradnictwa specjalistycznego oraz finansowania posiłków dla dzieci. Ośrodek realizuje zarówno zadania własne, jak i zlecone gminie z zakresu opieki społecznej.

Tabela 1. Rodziny objęte pomocą społeczną w latach 2016-2021.

Rok	Liczba rodzin	Łączna wysokość wydatkowanych środków w złotych (bez DPS)	Średnia wysokość świadczeń przypadających w roku na rodzinę (w zł)
2016	106	133 682,00	1 261,15
2017	65	104 200,00	1 603,08
2018	58	101 080,00	1 742,76
2019	61	120 253,00	1 971,36
2020	55	107 802,00	1 960,04
2021	38	99 694,00	2 623,53

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łomazach.

Tabela 2. Udzielona pomoc społeczna w latach 2016-2021.

Rok	Liczba osób objęta pomocą	Liczba rodzin objęta pomocą
2016	449	106
2017	234	65
2018	213	58
2019	241	61
2020	181	55
2021	75	38

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łomazach.

Tabela 3. Liczba osób korzystających ze wszystkich form pomocy społecznej w podziale na poszczególne miejscowości Gminy Łomazy.

L.p.	Nazwa miejscowości	Liczba ludności ogółem	UBÓSTWO								
			Liczba osób korzystających z pomocy społecznej (średnia wartość w latach 2019-2021), w tym z tytułu:								
			ubóstwa	bezdomności	bezrobocia	niepełnosprawności	długotrwałej lub ciężkiej choroby	bezzadności w sprawach opiekuńczo wychowawczych	wielodzietności	przemocy w rodzinie	alkoholizmu
1.	Bielany	96	1	0	1	1	0	0	0	0	0
2.	Burwin	61	3	0	4	1	2	0	1	0	0
3.	Dubów	442	2	0	3	2	1	0	0	0	1
4.	Huszczą Pierwszą	301	18	0	13	6	5	7	3	3	5
5.	Huszczą Drugą	227	1	0	3	1	0	0	0	0	0
6.	Jusaki-Zarzeka	166	8	0	6	5	6	3	2	2	2
7.	Kopytnik	135	1	0	1	1	0	0	0	0	0
8.	Korczówka	208	16	0	9	7	4	2	0	1	1
9.	Koszoły	231	1	0	2	2	1	1	0	0	1
10.	Kozły	158	1	0	2	2	1	0	0	0	1
11.	Krasówka	165	1	0	3	2	1	0	0	0	1
12.	Lubenka	206	1	0	2	2	1	1	0	0	1
13.	Łomazy I	832	39	0	19	11	18	19	12	3	20
14.	Łomazy II	859	40	1	17	12	19	20	13	4	20
15.	Stasiówka	116	0	0	2	1	1	1	0	0	1
16.	Studzianka	410	29	0	13	8	6	7	6	4	3
17.	Szymanowo	141	0	0	1	1	1	1	0	0	1
18.	Wola Dubowska	107	0	0	1	1	1	1	0	0	1
19.	Wólka Korczowska	58	0	0	1	1	0	0	0	0	0
SUMA:		4 919	162	1	103	67	68	63	37	17	59

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łomazach.

2.1.4. Infrastruktura szkół i edukacja

2.1.4.1. Infrastruktura wychowania i szkolnictwa

Na ożywienie gospodarcze gminy znaczny wpływ ma dostępność do placówek oświatowych oraz wysoko wykwalifikowanej kadry. Jakość kształcenia w bezpośredni sposób oddziałuje na zagadnienia w zakresie problemów społeczno-gospodarczych tj. wykluczenie społeczne, bezrobocie a przede wszystkim niedostosowanie kwalifikacji do obecnych wymagań rynku pracy.

Zaspokojenie potrzeb edukacyjnych mieszkańców gminy realizowane jest przez placówki podległe samorządowi gminnemu w zakresie przedszkola i szkolnictwa podstawowego. Poniższe tabele przedstawiają dane dotyczące infrastruktury szkolnej z terenu gminy Łomazy. Na terenie gminy działają dwie szkoły podstawowe i dwa przedszkola samorządowe.

Tabela 4. Infrastruktura szkolnictwa w gminie Łomazy.

L.p.	Miejscowość	Przedszkole/ punkt przedszkolny	Szkoła podstawowa
1.	Bielany	0	0
2.	Burwin	0	0
3.	Dubów	0	0
4.	Huszczą Pierwszą	1	1
5.	Huszczą Drugą	0	0
6.	Jusaki-Zarzeka	0	0
7.	Kopytnik	0	0
8.	Korczówka	0	0
9.	Koszoły	0	0
10.	Kozły	0	0
11.	Krasówka	0	0
12.	Lubenka	0	0
13.	Łomazy I	1	1
14.	Łomazy II	0	0
15.	Stasiówka	0	0
16.	Studzianka	0	0
17.	Szymanowo	0	0
18.	Wola Dubowska	0	0
19.	Wólka Korczowska	0	0
Razem:			

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z UG.

2.1.4.2. Poziom edukacji

Niełatwo zmierzyć obiektywnie poziom edukacji i negatywne zjawiska związane z tym obszarem odnosząc się do poszczególnych miejscowości gminy. Brakuje danych statystycznych. Aby zbadać ten element wykorzystano wskaźnik jakim jest średni wynik z egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego, matematyki oraz wybranego języka w latach 2019-2021, co zostało zobrazowane w tabeli nr 5.

2.1.5. Poziom zatrudnienia i rynek pracy

2.1.5.1. Poziom zatrudnienia

W Gminie Łomazy na 1000 mieszkańców pracuje 58 osób, z czego 56,7% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 43,3% mężczyźni.

W 2021 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Łomazy wynosiło 4 594,45 PLN, co odpowiada 76,60% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.

2.1.5.2. Rynek pracy i bezrobocie

Bezrobocie rejestrowane w gminie Łomazy wynosiło w 2021 roku 7,2% (7,7% wśród kobiet i 6,8% wśród mężczyzn).

Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Łomazy 251 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 61 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy – tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -190. 54,2% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Łomazy pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 11,5% w przemyśle i budownictwie, a 15,7% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,1% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości)³.

Bezrobocie jest jednym z podstawowych czynników prowadzących do wykluczenia społecznego. Dlatego kluczowe jest podejmowanie działań minimalizujących poziom tego zjawiska. **Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, zwłaszcza osób długotrwale bezrobotnych powyżej 24 miesięcy, które stanowią ponad 65% ogółu mieszkańców pozostających bez pracy na terenie gminy.**

Dane dotyczące bezrobocia w Gminie Łomazy w rozbiciu na poszczególne miejscowości zostały zaprezentowane w tabeli nr 5.

³ Dane GUS, BDL.

2.1.6. Bezpieczeństwo publiczne

Poziom bezpieczeństwa jest jednym z głównych aspektów mówiących o jakości życia mieszkańców danej jednostki administracyjnej. Z tego powodu ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego należą do podstawowego zakresu zadań instytucji państwa i samorządu. Bezpieczeństwo publiczne zagrożone jest przez pojawiającą się na terenie gminy przestępczość. Zdarzenia kryminalne stanowią zwykle tą część życia społecznego, która może oddziaływać na formowanie się postaw i zachowań mieszkańców oraz mieć wpływ na jej funkcjonowanie. Nad bezpieczeństwem mieszkańców Gminy Łomazy czuwa Komisariat Policji w Wisznicach. Liczba przestępstw popełnionych na terenie gminy systematycznie spada. W 2021 r. ich liczba wyniosła 68 i była niższa o 13 niż w roku 2020.

Zgodnie z danymi Komisariatu Policji na terenie gminy w 2021 roku dokonano łącznie:

- **68 przestępstw,**
- **62 wykroczeń,**
- **9 interwencji domowych,**
- **3 przestępstwa kryminalne.**

Założono ponadto 6 niebieskich kart. Karty są zakładane w ramach procedury, która obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie.

Dane dotyczące bezpieczeństwa publicznego w Gminie Łomazy w rozbiciu na poszczególne miejscowości zostały zaprezentowane w tabeli nr 5.

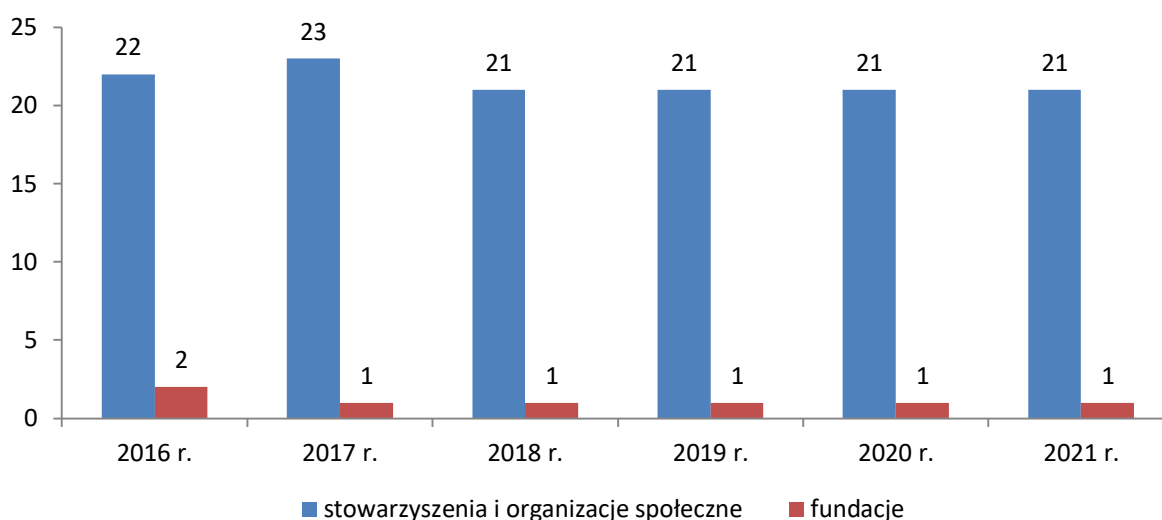
2.1.7. Jakość i poziom kapitału społecznego

2.1.7.1. Organizacje pozarządowe

Należy zaznaczyć, że organizacje pozarządowe stanowią jeden z filarów funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego. Działalność organizacji przynosi oprócz oczywistych bezpośrednich korzyści, także szereg korzyści pośrednich, które są niejednokrotnie w równym stopniu znaczące jak te podstawowe. Do sztandarowych działań organizacji pozarządowych należą m.in.: tworzenie miejsc pracy, wypełnianie usługami bądź dobrami nisz, którymi rynek ani państwo nie są zainteresowane⁴. Działalność każdej organizacji pozarządowej wiąże się z pewnymi kosztami stałymi. Organizacje (stowarzyszenia, fundacje) posiadają możliwość pozyskiwania środków na rzecz rozwoju i funkcjonowania z funduszy europejskich w ramach tzw. partnerstwa wspólnie z innymi podmiotami.

W Gminie Łomża w analizowanym okresie czyli latach 2018-2021 zanotowano niewielki spadek wskaźnika liczby zarejestrowanych organizacji społecznych. W latach 2016-2017 funkcjonowało 24 organizacje, zaś w latach 2018-2021 – 22.

Wykres 1. Organizacje społeczne na terenie gminy Łomży.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUD BDL.

⁴ Na podstawie www.osektorze.ngo.pl.

Tabela 5. Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej w poszczególnych jednostkach referencyjnych na terenie Gminy Łomazy.

L.p.	Nazwa miejscowości	Liczba ludności ogółem w 2021 r.	UBÓSTWO									BEZROBOCIE		PRZESTĘPCZOŚĆ						POZIOM EDUKACJI	POZIOM UCZESTNICTWA W ŻYCIU PUBLICZNYM			SUMA NIEKO-RZYSTNYCH ZJEWISK W SFERZE SPOŁCZNEJ	Średnia wartość na 1 mie-skańca (1,33)
			Liczba osób korzystających z pomocy społecznej (średnia wartość w latach 2019-2021), w tym z tytułu:									Liczba bezrobotnych w latach 2019-2021		Poziom przestępczości średnia wartość w latach 2019-2021), w tym z tytułu:											
			ubó-stwa	bezdo-mności	bezro-bocia	niepełno-spra-wności	długo-trwałej lub ciężkiej choroby	bezra-dności w spra-wach opiekuńcz o wycho-wawczych	wielo-dzietności	przemocy w rodzinie	alko-holizmu	liczba osób bezro-botnych	liczba osób długo-trwale bezro-botnych	liczba prze-stępstw	liczba wykro-czeń zgodnie z RSoW (bez man-datów)	inter-wencje domowe	prze-stępstwa krymi-nalne	liczba zało-żonych "Niebie-skich Kart"	gorszy od średniej wynik z egza-minu ósmo klasisty	brak akty-wnych orga-nizacji NGO	brak zrealizo-wanych wniosków o dotacje złożonych do miasta przez NGO				
1.	Bielany	96	1	0	1	1	0	0	0	0	3	2	5	6	0	0	0	0	0	0	1	116	1,21		
2.	Burwin	61	3	0	4	1	2	0	1	0	0	1	1	2	1	4	0	1	0	0	0	82	1,34		
3.	Dubów	442	2	0	3	2	1	0	0	0	1	12	4	10	19	1	0	0	0	0	0	497	1,12		
4.	Huszczą Pierwszą	301	18	0	13	6	5	7	3	3	5	19	3	6	4	4	1	1	1	0	0	400	1,33		
5.	Huszczą Drugą	227	1	0	3	1	0	0	0	0	0	8	3	2	3	0	0	0	1	1	1	251	1,11		
6.	Jusaki-Zarzeka	166	8	0	6	5	6	3	2	2	2	10	4	1	1	1	0	1	0	1	1	220	1,33		
7.	Kopytnik	135	1	0	1	1	0	0	0	0	0	2	1	3	0	0	0	0	1	0	1	146	1,08		
8.	Korczówka	208	16	0	9	7	4	2	0	1	1	11	8	2	1	4	1	1	0	0	1	277	1,33		
9.	Koszoły	231	1	0	2	2	1	1	0	0	1	4	1	2	3	0	0	0	1	0	0	250	1,08		
10.	Kozły	158	1	0	2	2	1	0	0	0	1	9	2	1	0	0	0	0	0	0	1	178	1,13		
11.	Krasówka	165	1	0	3	2	1	0	0	0	1	3	1	2	0	0	0	0	0	0	1	180	1,09		
12.	Lubenka	206	1	0	2	2	1	1	0	0	1	5	1	2	0	0	0	0	0	0	0	222	1,08		
13.	Łomazy I	832	39	0	19	11	18	19	12	3	20	59	40	12	8	6	1	4	0	0	0	1 103	1,33		
14.	Łomazy II	859	40	1	17	12	19	20	13	4	20	60	43	13	7	7	1	4	0	0	0	1 140	1,33		
15.	Stasiówka	116	0	0	2	1	1	1	0	0	1	2	1	1	0	0	0	0	1	1	1	129	1,11		
16.	Studzianka	410	29	0	13	8	6	7	6	4	3	29	20	9	0	3	1	0	0	0	0	548	1,34		
17.	Szymanowo	141	0	0	1	1	1	1	0	0	1	0	1	2	0	0	0	0	0	1	1	151	1,07		
18.	Wola Dubowska	107	0	0	1	1	1	1	0	0	1	2	2	1	0	0	0	0	0	1	1	119	1,11		
19.	Wólka Korczowska	58	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	63	1,09		
SUMA:		4 919	162	1	103	67	68	63	37	17	59	240	138	76	53	30	5	12	5	6	11	6072	22,60		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG Łomazy, GUS, Policji, Powiatowego Urzędu Pracy, ankiet konsultacyjnych.

2.2. Diagnoza sfery gospodarczej

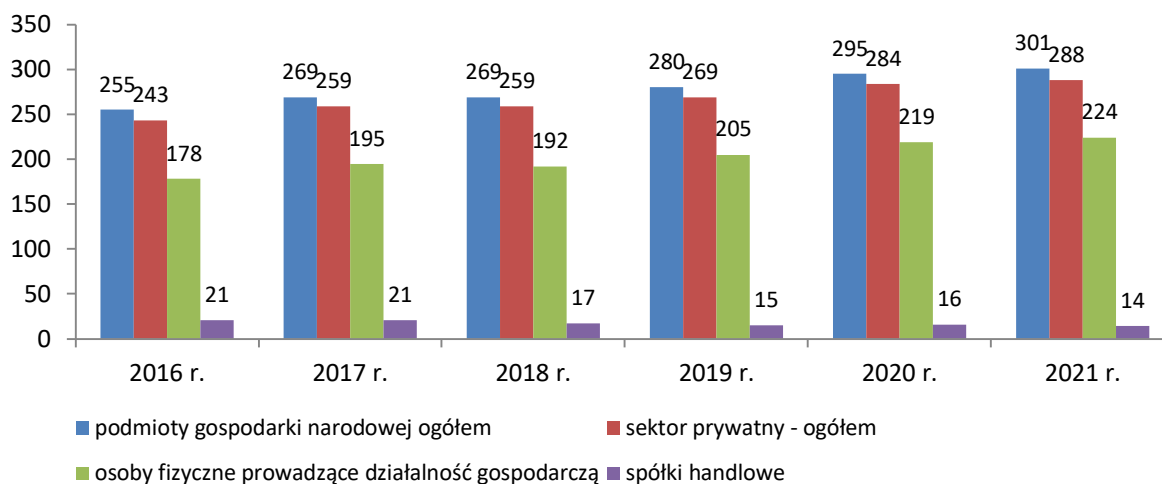

2.2.1. Przedsiębiorczość pozarolnicza

W 2021 r. na terenie Gminy Łomazy funkcjonowało 301 podmiotów gospodarczych, z czego większość, bo aż 95,68% stanowiły podmioty zaliczane do sektora prywatnego.

W sektorze prywatnym najwięcej podmiotów jest prowadzonych przez osoby fizyczne – 77,78%. Znacznie mniejszą część sektora prywatnego stanowią organizacje społeczne bo jedynie 8,33% oraz spółki handlowe 4,86%. Sektor publiczny w ogólnej liczbie podmiotów działających na terenie gminy stanowi niewielką część i wynosi 3,82%.

Wykres 2. Podmioty gospodarcze w poszczególnych sektorach funkcjonujących w latach 2016 r. – 2021 r. w Gminie Łomazy.

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL.

Na podstawie powyższego wykresu można zauważyć, że od roku 2016, kiedy to całkowita liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie Gminy Łomazy miała najniższą wartość i wynosiła 255 liczba podmiotów systematycznie rok do roku wzrasta.

W rejestrze REGON zarejestrowanych było 301 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 224 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 20 nowych podmiotów, a 10 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Na przestrzeni lat 2009-2021 najwięcej (31) podmiotów zarejestrowano w roku 2018, a najmniej (16) w roku 2016. W tym samym okresie najwięcej (29) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2009 roku, najmniej (5) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2020 roku. Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w gminie Łomazy najwięcej (9) jest stanowiących spółki handlowe z ograniczoną odpowiedzialnością. Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej (292) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników. 3,7% (11) podmiotów jako rodzaj działalności deklarowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo

i rybactwo, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklarowało 30,9% (93) podmiotów, a 65,4% (197) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność. Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie Łomazy najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są Budownictwo (27.7%) oraz Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (21.4%)

Szczegółowa charakterystyka poziomu przedsiębiorczości w poszczególnych miejscowościach Gminy Łomazy zaprezentowana została w poniższej tabeli.

Tabela 6. Koncentracja aktywności firm z sektora prywatnego w poszczególnych miejscowościach Gminy Łomazy – jako średnia w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

L.p.	Nazwa miejscowości	Liczba ludności ogółem w 2021 r.	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (bez gospodarstwa rolnego) w danej miejscowości (średnio w latach 2019-2021)	Liczba firm z sektora prywatnego w przeliczeniu na 1 mieszkańca w danej miejscowości (średnio w latach 2019-2021)	SUMA NIEKORZYSTNYCH ZJEWISK W SFERZE GOSPODARCZEJ (średnia war. na 1 mieszkańca: 0,016)
1.	Bielany	96	0	0,000	1
2.	Burwin	61	0	0,000	1
3.	Dubów	442	16	0,036	0
4.	Huszczka Pierwsza	301	7	0,023	0
5.	Huszczka Druga	227	2	0,009	1
6.	Jusaki-Zarzeka	166	2	0,012	1
7.	Kopytnik	135	1	0,007	1
8.	Korczówka	208	2	0,010	1
9.	Koszoły	231	6	0,026	0
10.	Kozły	158	3	0,019	0
11.	Krasówka	165	0	0,000	1
12.	Lubenka	206	2	0,010	1
13.	Łomazy I	832	37	0,044	0
14.	Łomazy II	859	32	0,037	0
15.	Stasiówka	116	0	0,000	1
16.	Studzianka	410	13	0,032	0
17.	Szymanowo	141	2	0,014	1
18.	Wola Dubowska	107	1	0,009	1
19.	Wólka Korczowska	58	0	0,000	1
SUMA:		4 919	126	0,289	12

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z UG Łomazy i bazy REGON.

2.3. Diagnoza sfery środowiskowej

Środowisko przyrodnicze to ogół elementów przyrodniczych, w szczególności powierzchnia ziemi łącznie z glebą, kopaliny, wody, powietrze, świat roślinny i zwierzęcy, a także krajobraz znajdujący się w stanie naturalnym, jak też przekształcony w wyniku działalności człowieka.

Walory krajobrazowe środowiska to wartości ekologiczne, estetyczne, widokowe i kulturowe terenu oraz związane z nimi elementy przyrodnicze ukształtowane przez przyrodę lub w wyniku działalności człowieka.

2.3.1. Rzeźba terenu

Charakter rzeźby terenu został ukształtowany w czwartorzędzie, w wyniku działalności lądolodu oraz klimatu panującego przed i po zlodowaceniu. Obszar województwa uległ dwukrotnemu zlodowaceniu: krakowskiemu i środkowopolskiemu, natomiast zlodowacenie bałtyckie mimo, że nie dotarło na ten teren, to jednak ze względu na bliskość czoła lodowca i związany z nim klimat wywarło znaczny wpływ na kształtowanie się rzeźby.

Różnice w ukształtowaniu powierzchni terenu stały się głównym wyznacznikiem do podziałów fizjograficznych. Obszar gminy Łomazy położony jest w obrębie Zakłęśłości Łomaskiej (część Polesia Lubelskiego), której powierzchnia została uformowana głównie podczas deglacjacji lądolodu stadiału maksymalnego zlodowacenia środkowopolskiego. Na tym obszarze zanik lądolodu odbywał się głównie drogą deglacjacji arealnej. Stąd w rzeźbie tego obszaru dominują płaskie powierzchnie z licznymi obniżeniami powypiskowymi. Rozległe pierwotne zagłębienia zostały zakumulowane częściowo piaskami fluwio-glacialnymi, częściowo osadami organogenicznymi i deluwiami. Zagłębienia te są obecnie przeważnie włączone w się odpływu cieków – Rudki, Zielawy, Grabarki i Lutni. Cały odpływ powierzchniowy o kierunku SW-NE kieruje się ku pradolinie rzeki Krzny.

Dominującą formą rzeźby terenu są tu również równiny denudacyjne, powstałe w obrębie moreny dennej. Monotonie obszaru zakłócają jedynie nieliczne ostańce denudacyjne w postaci niskich i spłaszczonych pagórków piaszczysto – żwirowych, stanowiących pozostałości dawnych moren środkowopolskich. Położone są one głównie w wyższych partiach działów wodnych.

2.3.2. Budowa geologiczna

Obszar gminy Łomazy leży w obrębie prekambryjskiej platformy wschodnioeuropejskiej, w której wyróżnia się podrzędne jednostki tektoniczne: południową część obniżenia podlaskiego, zrąb łukowski oraz niewielki północny skrawek zapadliska włodawskiego. W zrębie łukowskim można wydzielić następujące elementy: (od południowego wschodu) – blok Wisznice-Hołowno, blok Grabowszczyzny obcięty uskokiem Huszczy, blok Łomaz obcięty uskokiem Kolembrody i blok Szaniaw obcięty uskokiem Rzeczy.

Podział platformy na jednostki tektoniczne epoki alpejskiej pokrywa się, generalnie ze strukturami warszycyjskimi. Na omawianym terenie można wyróżnić: zapadlisko podlaskie i wyniesienie zrębowe podlasko-lubelskie.

Najstarsze utwory nawiercone w regionie zostały zaliczone do górnego archaiku i określone jako gnejsy, łupki matamorficzne i amfibolity. Protezoik dolny reprezentowany jest przez serię granitoidów.

Powierzchnia gminy została ukształtowana głównie w czwartorzędzie, podczas zlodowacenia środkowopolskiego. Przyczyniło się to do ukształtowania zagłębień powypiskowych, wypełnionych głównie piaskami średnio i drobnoziarnistymi z przewarstwieniami mułków. Obniżeniom powypiskowym powszechnie towarzyszą kemy zbudowane z piasków od grubo do drobnoziarnistych, z przewarstwieniami mułków. Występujące na terenie gminy moreny czołowe w postaci 3 izolowanych płatów są zbudowane głównie z piasków fluwioglacjalnych z otoczkami z wytrąceniami mułków i glin zwałowych. Obszary moreny dennej budują głównie gliny zwałowe. Największą część gminy zajmują piaszczyste utwory fluwioglacjalne, zbudowane z piasków drobno i średnioziarnistych z przewarstwieniami z pospółek, mułków a lokalnie wśród piasków występują przewarstwienia piaszczystej gliny zwałowej.

2.3.3. Gleby

Obszar gminy Łomazy, wg IUNiG w Puławach, należy pod względem warunków przyrodniczych produkcji rolnej do regionu glebowo rolniczego Białkopodlaskiego. Region ten swoim zasięgiem obejmuje cały teren Polesia Podlaskiego. Gleby tego regionu o wykształciły się z piasków pochodzenia wodno – lodowcowego, pyłów napływowych, glin zwałowych oraz utworów organogenicznych. Obniżenia teren zajmują tu gleby bagienne. Cechą charakterystyczną tego regionu jest wysoki poziom wód gruntowych, jednak i tu w okresie wegetacyjnym obserwowany jest niedobór wilgoci ok. 100 m³/ha (10 mm opadu).

Na terenie gminy Łomazy występują głównie gleby kompleksu 5 i 6 -go, z częściowym udziałem kompleksu 2-go i 8-go.

Największą wartość rolniczą posiadają gleby 2-go i 8-go kompleksu rolniczej przydatności. Wymienione gleby podlegają ochronie przed użytkowaniem nierolniczym i są wskazane do intensyfikacji produkcji rolnej.

Gleby 5 i 6-go kompleksu rolniczej przydatności są glebami mało zasobnymi w próchnicę o wadliwych stosunkach wodnopowietrznych i dające bardzo niskie plony. Gleby tych kompleksów można przeznaczyć bez większych strat dla rolnictwa pod budownictwo lub zalesić.

Gleby kompleksu 5-go żytniego dobrego (żytnio - ziemniaczanego) obejmuje gleby bielcowe i brunatne oraz mady wytworzone z pyłu wodnego, piasków gliniastych, często pylastych średnio głęboko zalegających na przepuszczalnym podłożu lub glinie, lekkie do uprawy mechanicznej.

Są to gleby bardziej wrażliwe na suszę w różnych okresach wegetacji roślin i często uboższe w składniki pokarmowe. Gleby te są mniej sprawne, lecz nadanie im cech wysokiej kultury niezbyt trudne. Wysokie dawki nawozowe powodują wzrost roślin uprawnych, jednak zwyczajka plonów trwa krótko, gdyż gleby tu zaliczane często nie zachowują na dłuższy czas nadanej im sprawności. Na glebach tego kompleksu nieźle plony mogą dawać rośliny uprawne o niezbyt wysokich wymaganiach, a wysokość plonów obok nawożenia w głównej mierze zależy od ilości i równomierności opadów. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby 5-go kompleksu zaliczone są do klasy IVa i IVb.

Gleby 5-go kompleksu przydatności rolniczej głównie znajdują się na terenie całej gminy.

Do kompleksu 6-go żyniego słabego (żytnio-ziemniaczanego) zaliczono gleby o lekkim i bardzo lekkim składzie mechanicznym, wytworzone z piasków gliniastych płytkich i średnio - głębokich oraz piasków słabogliniastych. Mogą tu być zaliczane i inne gleby zwięźlejsze, lecz płytkie na przepuszczalnych podłożach, lub o luźnych wierzchnich poziomach średnio-głęboko zalegające na zwięźlejszych podłożach (glinach, pyłach, itp.). Należą do tego kompleksu gleby nadmiernie przepuszczalne i przewiewne, okresowo suche, często w czasie wzrostu roślin, słabo strukturalne i próchniczne, oraz ubogie w składniki pokarmowe. Nadanie cech wysokiej kultury jest trudne i wymagają one ciągłego nawożenia organiczno - mineralnego.

Dobór roślin uprawnych jest tu bardzo ograniczony, a wysokość plonów uzależniona jest obok nawożenia głównie od ilości i rozkładu równomiernego opadów atmosferycznych w czasie wzrostu roślin.

W klasyfikacji bonitacyjnej gleby 6-go kompleksu zaliczane są do klasy IVb i V. Gleby 6-go kompleksu przydatności rolniczej rozproszone są na terenie całej gminy.

Do kompleksu 7-go żyniego najslabszego (żytnio - łubinowego) zaliczono gleby wytworzone z piasku luźnego i słabogliniastego zalegających na przepuszczalnych podłożach. Gleby te są ubogie w składniki pokarmowe (jałowe), dla użytkowania rolniczego suche w okresie wegetacji roślin.

Większe kompleksy takich gleb w przyszłości powinny ulec zalesieniu. Mniejsze kompleksy użytkowane winny być rolniczo, na których zalecane jest uprawianie żyta, łubinu i seradeli na zielony nawóz. Miejscami ekonomiczna może być również uprawa tytoniu.

W klasyfikacji bonitacyjnej gleby 7-go kompleksu zaliczane są do klasy V i VI.

Gleby 7-go kompleksu przydatności rolniczej występują na terenie gminy Łomazy w bardzo małych ilościach.

Do kompleksu 8-go zbożowego pastewnego mocnego zostały zaliczone czarne ziemie wytworzone z piasku gliniastego mocnego pylastego, położone w obniżeniach terenu i wykazujące dużą okresową podmokłość. Są to gleby wykazujące cięższy skład mechaniczny, podobnie jak gleby kompleksów pszennych, lecz z uwagi na podmokłość zawodne i wymagające odpowiedniego doboru roślin, które znoszą większe nawilgotnienie gleby.

Na glebach tego kompleksu należy przewidzieć przemienne użytkowanie z roślinami pastewnymi (trawami, koniczyną i lucerną), oraz stosować więcej zasiewów jarych.

Są to gleby dość żyzne, lecz o niedostatecznym stopniu kultury. Uprawa mechaniczna jest często utrudniona przez nadmierne nawilgotnienie gleby i wymagają zabiegów zmierzających do poprawy stosunków powietrzno - wodnych. W klasyfikacji bonitacyjnej takie gleby zaliczane są do klasy III b - V.

Gleby 8-go kompleksu przydatności rolniczej głównie znajdują się w miejscowościach: Łomazy, Huszcza, Stasiówka, Kopytnik.

Do 9-go kompleksu zbożowo - pastewnego słabego zaliczane są gleby lekkie, nadmiernie uwilgotnione, podobne do gleb kompleksów żytnich, tylko z uwagi na okresową podmokłość wymagają innego doboru roślin uprawnych. Gleby te najczęściej występują

w obniżeniach, gdzie okresowo poziom wód gruntowych jest zbyt wysoki, na których należy uprawiać mieszanki zbożowo - pastewne o niższych wymaganiach. W klasyfikacji bonitacyjnej takie gleby zaliczane są do klasy IVa, IVb, V i VI.

Gleby 9-go kompleksu przydatności rolniczej głównie znajdują się we wsiach: Łomazy, Huszcza, Szymanowo, Zarzeka.

Podsumowując – wśród użytków rolnych na terenie gminy nie występują gleby klasy I i II. Niewiele jest też gleb klasy III. W obrębie gminy przeważają gleby średnie (klasa IV b i V i VI). Są to dobre gleby żytnio – ziemniaczane, częściowo pszenno – żytnie.

Najlepsze gleby (III a, III b, IV a) posiadają wsie: Lubenka, Stasiówak, Huszcza, Jusaki-Zarzeka, Szymanowo i Łomazy.

Najwięcej gleb najłabszych (V – VI klasa) znajduje się na terenie sołectw: Koszoły, Wólka Korczowska, Wola Dubowska.

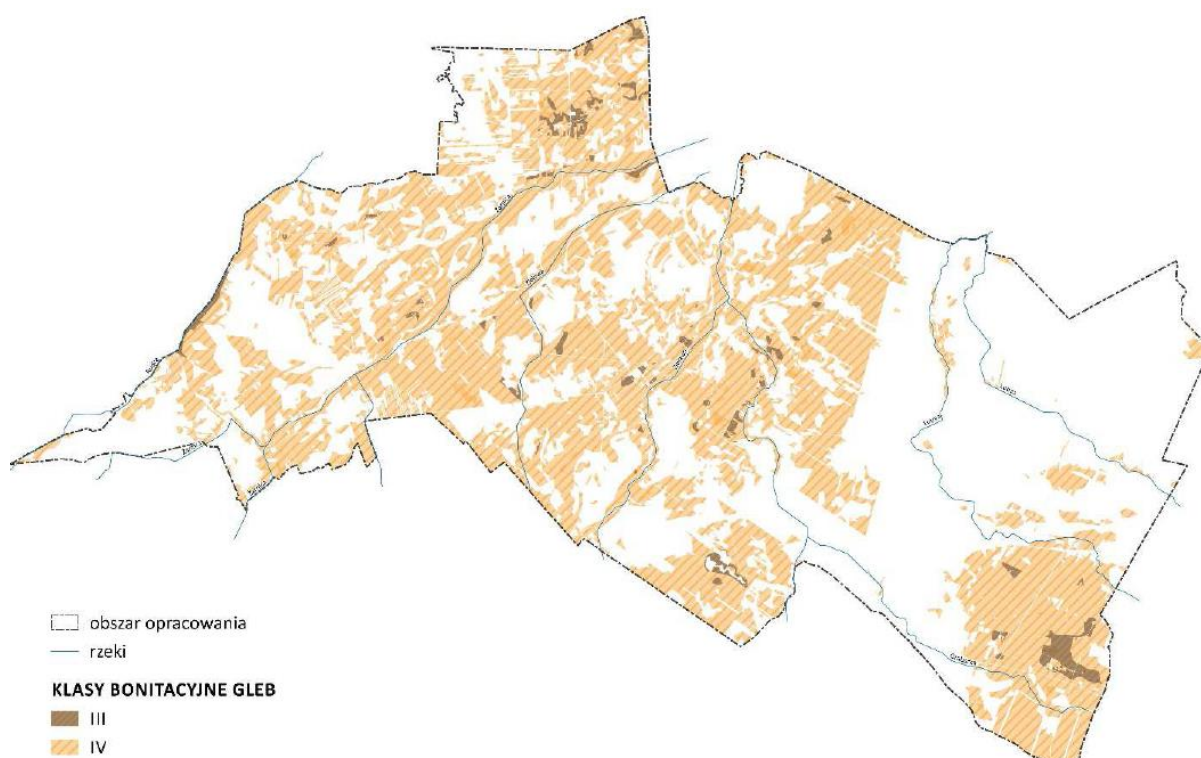
Większość użytków zielonych wytworzona jest na torfach głębokich lub średniogłębokich, część natomiast położonych dalej od cieków powierzchniowych na glebach wytworzonych z pyłów i piasków wodnego pochodzenia. Występujące na terenie gminy użytki zielone zaliczone są do kompleksu 2z (średniego) i 3 z (słabego).

Łąki zaliczone do kompleksu 2z mają zwarte zadarnienie i dają plony traw o wysokiej jakości paszowej. Stosunki wodne na użytkach tego kompleksu są uregulowane w sposób zadowalający systemem rowów otwartych.

Użytki zielone zaliczone do kompleksu 3z mają z zasady wadliwe stosunki wodne. Część z nich okresowo jest nadmiernie uwilgocona, a część z nich posiada stale za wysoki poziom wód gruntowych. Posiadają one słabe zadarnienie z przewagą traw o słabej wartości paszowej.

Większe obszary użytków zielonych głównie znajdują się we wsiach: Wólka Korczowska, Krasówka, Dubów, Krasówka, Jusaki – Zarzeka.

Mapa 7. Rozmieszczenie gleb najwyższych klas.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SWDE.

2.3.4. Zasoby wodne

Wody powierzchniowe i podziemne

Wody powierzchniowe

Gmina Łomazy położona jest w dorzeczu lewobrzeżnego dopływu Bugu – Krzny. Centralną i wschodnią część obszaru odwadnia w kierunku północnym i północno – wschodnim Zielawa wraz z dopływami: Grabarką, Żarnicą i Lutnią. Zachodnią część gminy drenuje rzeka Rudka.

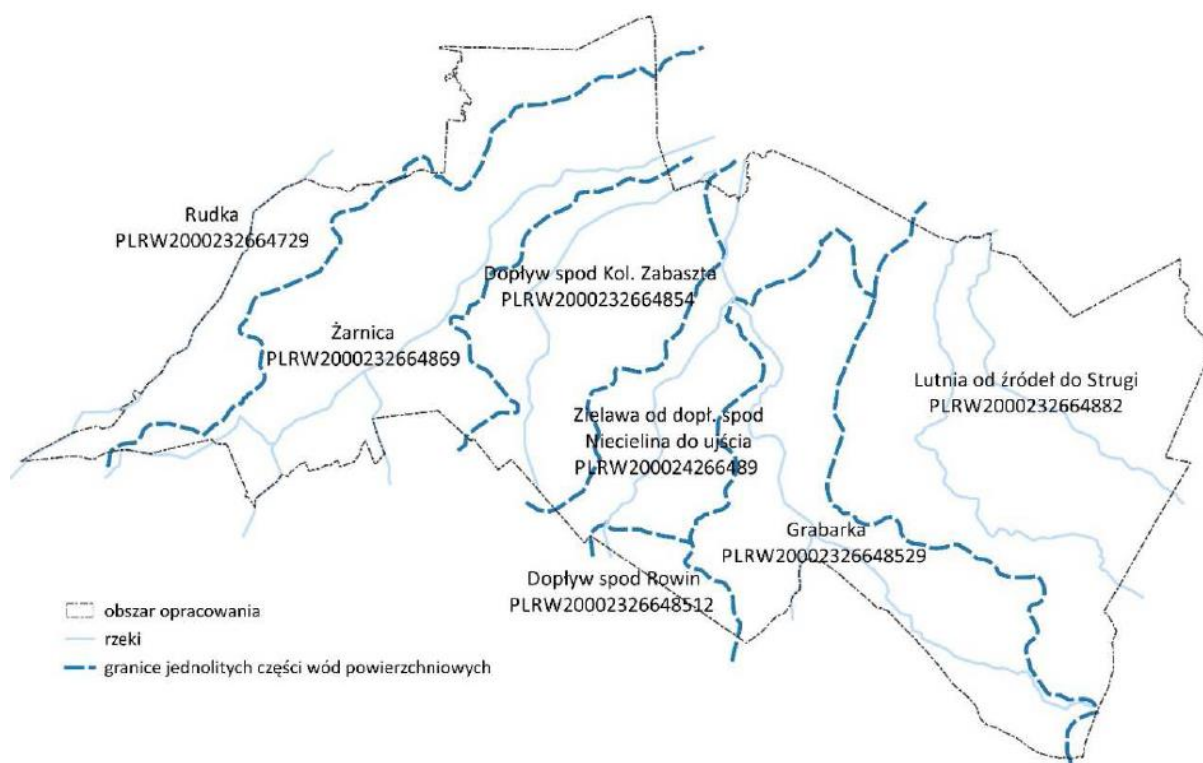
Sieć hydrograficzna gminy została w znacznym stopniu przekształcona, w wyniku szeroko zakrojonych prac melioracyjnych z okresu budowy kanału Wieprz – Krzna. Aktualnie rzeki płyną w wyprostowanych, sztucznie utworzonych kanałach. Towarzyszy im system rowów melioracyjnych odwadniających dna dolin i obniżęń. Nie ma obecnie na tym terenie rzek płynących w swoich naturalnych korytach. W związku z tym, aktualne rozmieszczenie oraz charakter bagien, podmokłości i okresowych rozlewisk w znacznym stopniu odbiega od naturalnego obrazu przed melioracją.

Obecnie, oprócz sporadycznie występujących niewielkich oczek wodnych, brak jest na obszarze gminy naturalnych i sztucznych stałych zbiorników wód stojących.

Obszar gminy dzielony jest na siedem jednolitych części wód powierzchniowych, obejmujących zlewnie lokalnych cieków płynących w granicach gminy oraz w jej sąsiedztwie:

- Rudka PLRW2000232664729,
- Dopływ spod Rowin PLRW20002326648512,
- Grabarka PLRW20002326648529,
- Dopływ spod Kol. Ząbaszta PLRW2000232664854,
- Żarnica PLRW2000232664869,
- Lutnia od źródeł do Strugi PLRW2000232664882,
- Zielawa od dopł. spod Niecielina do ujścia PLRW200024266489.

Mapa 8. Jednolite części wód powierzchniowych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SWDE.

Wody podziemne

Według Atlasu hydrogeologicznego Polski, obszar gminy zaliczany jest do subregionu podlasko – poleskiego. Gmina Łomazy położona jest w regionie środkowej Wisły, w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych – Subzbiornik Podlasie nr 224 oraz jednolitej części wód podziemnych nr 67 (PLGW200067).

Wody podziemne eksploatowane są z czwartorzędowego poziomu wodonośnego sięgającego 20 – 60 m, zapewniając wodę zdatną do spożycia i celów gospodarczych. Charakteryzują się zmiennością w wykształceniu litologicznym i miąższości warstwy wodonośnej. Górny poziom zlokalizowany jest blisko powierzchni terenu i występuje w północno – wschodniej części gminy.

Posiada dobre parametry hydrogeologiczne, ale ze względu na stosunkowo małą miąższość i łatwe przenikanie zanieczyszczeń z powierzchni terenu nie jest wykorzystywany do budowy ujęć komunalnych. Poziom dolny (tzw. podglinowy) związany jest z piaszczystymi, rzadziej piaszczysto-żwirowymi utworami fluwioglacjalnymi z okresu zlodowaceń południowo-polskich. Od poziomu wyższego oddziela go warstwa słabo i nieprzepuszczalnych glin zwałowych, pyłów i iłów. Miąższość utworów wodonośnych wynosi ok. 20 – 35 m, a zwierciadło wody ma charakter napięty i stabilizuje się na głębokości kilku metrów pod powierzchnią terenu. Zasoby poziomu dolnego są ujmowane do celów pitnych. Obydwa poziomy czwartorzędowe posiadają więź hydrauliczną. Na obszarze gminy występuje również trzeciorzędowe piętro wodonośne, jednak ma ono niewielkie znaczenie użytkowe. Omówione warstwy wodonośne zasilane są z kierunku wschodniego (Białoruś). Są to wody dobrej jakości, wymagające prostego uzdatniania.

Wody podziemne na obszarze gminy Łomazy wykorzystywane są głównie do zaopatrzenia ludności, w mniejszym stopniu w rolnictwie, a w marginalnym w przemyśle. Ujęcie wód podziemnych znajduje się w Łomazach przy ul. Podrzecznej.

Zachodnia część gminy położona jest w zasięgu GZWP nr 224 Subzbiornik Podlasie. Jest to zbiornik porowy, wyznaczony w utworach trzeciorzędowych i czwartorzędowych. Wykazuje wysoką odporność na zanieczyszczenia, posiada miąższość izolacyjną do 50 m. Szacunkowe zasoby dyspozycyjne wynoszą 75 tys. m³/d.

2.3.5. Klimat i krajobraz

Klimat

Klimat obszaru gminy warunkowany jest dopływem mas powietrza o cechach kontynentalnych, charakteryzujących się występowaniem dużych rocznych amplitud temperatur (ostrą zimą i ciepłym latem) oraz przewagą opadów letnich nad zimowymi. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi około 7°C. Najcieplejszymi miesiącami są lipiec i sierpień, ze średnimi temperaturami +24°C i +23°C. Najzimniejszymi natomiast styczeń i luty, dla których średnie temperatury wynoszą -6,3°C i -7,1°C. W ciągu roku występuje średnio 263 dni nasłonecznionych.

Średnia roczna ilość opadów kształtuje się na poziomie ok. 527 mm. Średnia roczna wilgotność powietrza wynosi ok. 68 – 70%. Przeważają wiatry północno – zachodnie, o średniej prędkości 3 – 3,5 m/s. Wiatry silne występują przez około 12 dni w roku.

Okres wegetacyjny trwa 205 – 210 dni. Pokrywa śnieżna zalega na obszarze gminy średnio 101 – 110 dni. W ciągu roku występuje ok. 160 dni bez przymrozków. Sporadycznie temperatury poniżej 0°C notuje się w maju i we wrześniu.

Mikroklimat w poszczególnych częściach gminy może ulegać niewielkim modyfikacjom, wynikającym z uwarunkowań lokalnych tj.: rzeźby terenu, głębokości zalegania wód gruntowych, rodzaju podłoża i szaty roślinnej oraz obecności wód powierzchniowych.

Krajobraz

Krajobraz gminy na skutek działalności człowieka został silnie przekształcony i obecnie na przeważającym obszarze nosi cechy krajobrazu kulturowego. Na terenach znajdujących się pod presją antropogeniczną można wyróżnić dwa podtypy:

- rolniczy krajobraz otwarty, który jest dominującym typem na obszarze gminy – tworzą go, płaskie powierzchnie o dużych arealach, zajęte przez mozaikę pól uprawnych, śródpolnych grup bądź pasm zadrzewień oraz oczek wodnych,
- krajobraz zabudowy wiejskiej, obejmujący głównie formy tradycyjnych i współczesnych budynków mieszkalnych, gospodarczych i innych wraz z ich układem urbanistycznym.

Drugim typem wyróżniającym się na tle gminy jest krajobraz naturalny, obejmujący przede wszystkim doliny rzeczne wraz z torfowiskami i terenami podmokłymi oraz lasy.

2.3.6. Fauna i flora

Fauna

Świat zwierzęcy na terenie gminy Łomazy związany jest w dużym stopniu z ekosystemami leśnymi i rolniczą działalnością człowieka. Najliczniej występującymi gatunkami ssaków są tu jeleni, sarna, dzik i zając, rzadziej kuna leśna, łasica, tchórz, lis, nietoperz, kret, jeż oraz wiewiórka.

Bogaty jest świat ptaków. Awifauna reprezentowana jest przez takie gatunki jak: kruk, sroka, kos, szpak, jaskółka, pliszka, dzięcioł, puszczyk, sowa uszata, mysikrólik, jastrząb, krogulec, kuropatwa, sikora, kaczka krzyżówka, bażant, cietrzew, gęś, żuraw, czapla i wiele innych. Większość z nich nie zimuje na obszarze gminy.

Wśród ichtiofauny związanej ze stawami oraz rzekami występują m.in. takie gatunki ryb jak: karp, piskorz, szczupak, karaś, lin. Sztucznie hodowane w stawach rybnych są karpie, karasie i szczupaki.

Struktura faunistyczna gminy ulega ciągłym zmianom, w wyniku m.in. zmniejszania powierzchni leśnych czy prowadzenia prac melioracyjnych. Niegdyś licznie spotykane na tym obszarze gatunki, takie jak niedźwiedź, żubr, wilk czy ryś obecnie już nie występują.

Flora

Gmina Łomazy, zgodnie z regionalizacją geobotaniczną Matuszkiewicza, położona jest w okręgu Polesia Podlaskiego w podokręgu łomaskim. Ze względu na rolniczy charakter gminy, szata roślinna podlega znacznemu wpływowi działalności człowieka. Większość zbiorowisk roślinnych została w dużym stopniu przekształcona.

Lasy zajmują ok. 29,8% obszaru gminy. Przeważają bory świeże (54%), dalej bory mieszane świeże (27,8%) i bory mieszane wilgotne (5%). Dominującym gatunkiem lasotwórczym jest

sosna pospolita. Doliny rzeczne zajmują ponadto lasy grądowe, w których przeważa dąb szypułkowy z domieszkami osiki, lipy, grabu i jawora. Natomiast dna dolin rzecznych porastają lasy łęgowe złożone z wiązu, olszy czarnej, wierzby i brzozy omszonej. Większość powierzchni leśnych powstała lub została przekształcona po II wojnie światowej.

Wśród obszarów łąkowych na obszarze gminy występują 3 typy: łąki bagienne i pobagienne, łęgowe oraz grądowe. Najcenniejsze zbiorowiska roślinne zajmują siedliska podmokłe. Łąki bagienne i pobagienne zlokalizowane są głównie na wilgotnych terenach niezalesionych torfowisk. Występują tu m.in.: narecznica błotna, turzyce, wiechlina łąkowa i trzęślica modra.

Łąki łęgowe położone są w dolinach rzecznych i na tarasach zalewowych. Charakteryzują się zmiennymi warunkami wodnymi (podlegają okresowemu zalewaniu przez wody rzeki). W składzie gatunkowym zbiorowisk roślinnych można wyróżnić: mannę jadalną, mózgę trzcinową i wiechlinę błotną.

Łąki grądowe zajmują głównie suche obszary na granicy torfowisk i pól uprawnych lub na wypiętrzzeniach terenu. Są zasilane wodami opadowymi. Najczęściej użytkuje się je rolniczo, w związku z czym mają charakter kośno-pastwiskowy. Ich szata roślinna ulega najszybszym zmianom, ze względu na działanie czynników antropogenicznych (np. chemizacji i melioracji).

2.3.6. Obszary chronione

Na formy ochrony przyrody w rozumieniu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody składają się parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Obszarami chronionymi na terenie Gminy Łomazy są:

- **użytek ekologiczny,**
- **7 pomników przyrody.**

Użytki ekologiczne

Na obszarze opracowania znajduje się jeden użytek ekologiczny, utworzony na mocy Rozporządzenia Nr 17 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Woj. Białsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.35), aktualnie funkcjonujący w oparciu o Rozporządzenie Nr 159 Wojewody Lubelskiego z dnia 16 lipca 2002 roku w sprawie uznania obszarów za użytki ekologiczne na terenie województwa lubelskiego (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2002 r. Nr 80, poz. 1716). Użytek zlokalizowany jest w południowej części obszaru (numer oddziału 259c,i,j,g, 266b,i,j,h), przy granicy z gminą Wisznice, w miejscowości nadleśnictwie Biała Podlaska, leśnictwie Zaścianek. Jest to śródleśna torfowiskowa powierzchnia zabagniona, o powierzchni 21,79 ha

Pomniki przyrody

Tabela 7. Wykaz pomników przyrody na terenie Gminy Łomazy.

Lp.	Miejscowość	Charakterystyka obiektu	Lokalizacja	Podstawa prawna ochrony
1.	Koszoły	2 jesiony wyniosłe, wys. 22 m, ob. pni 370 i 375 m.	Teren starej resztówki dworskiej.	Rozporządzenie Nr 104 Wojewody Lubelskiego z dnia 26 maja 2000 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2000 r. Nr 16 poz. 339).
2.	Lubenska	Wiąz szypułkowy wys. 28 m, ob. pnia 458 m.	Siedlisko nr 65.	Rozporządzenie Nr 58 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 31 grudnia 1991 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Białkopodl. z 1992 r. Nr 10, poz. 161).
3.	Lubenska	Lipa drobnolistna <i>Tilia Cordata</i> , wys. 21 m, ob. pnia 484 m.	Działka nr ewid. 577/1.	Uchwała Nr XXXIII/158/06 Rady Gminy Łomazy z dnia 10 października 2006 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2006 r. Nr 204, poz. 3232).
4.	Korczówka	Głaz narzutowy – granit szaro-czerwony, wys. 0,6 m, ob. 540 m.	Uroczysko Olszynka.	Zarządzenie Nr 31 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 12 grudnia 1988 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Białkopodl. z 1988 r. Nr 15, poz. 111).
5.	Wola Dubowska	Głaz narzutowy – granitognejs różowoszary.	Przy zabudowie wiejskiej.	Zarządzenie Nr 1 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 4 stycznia 1988 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Białkopodlaskiego z 1988 r. Nr 1 poz. 2).

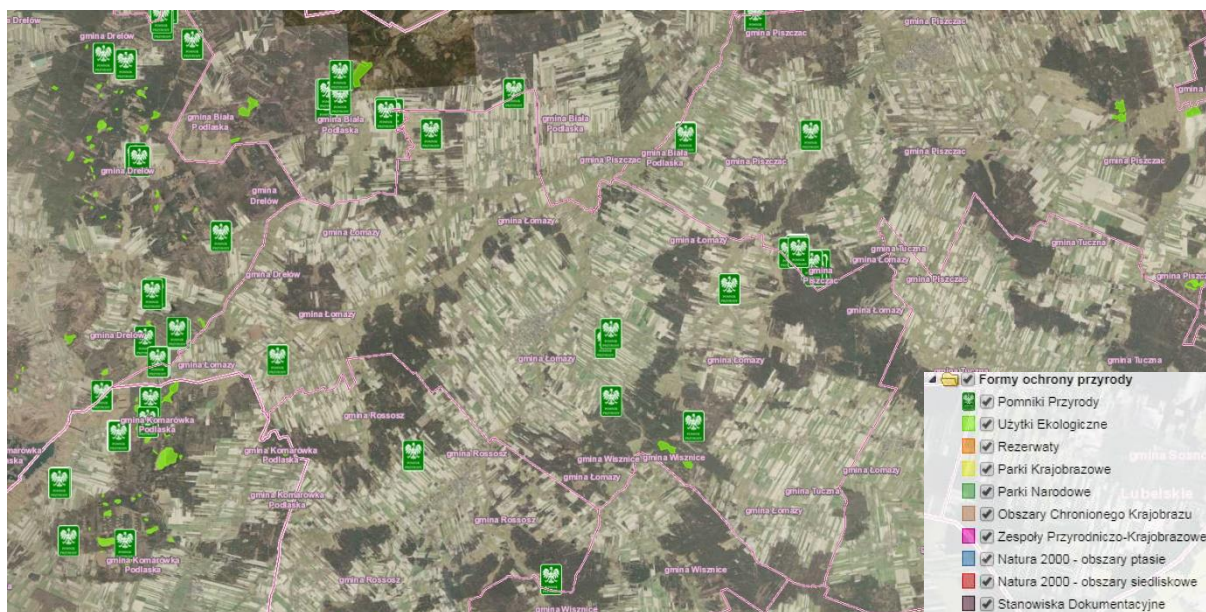
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG Łomazy.

Obszary Natura 2000

Na terenie Gminy Łomazy nie występują obszary Natura 2000 i pomniki przyrody.

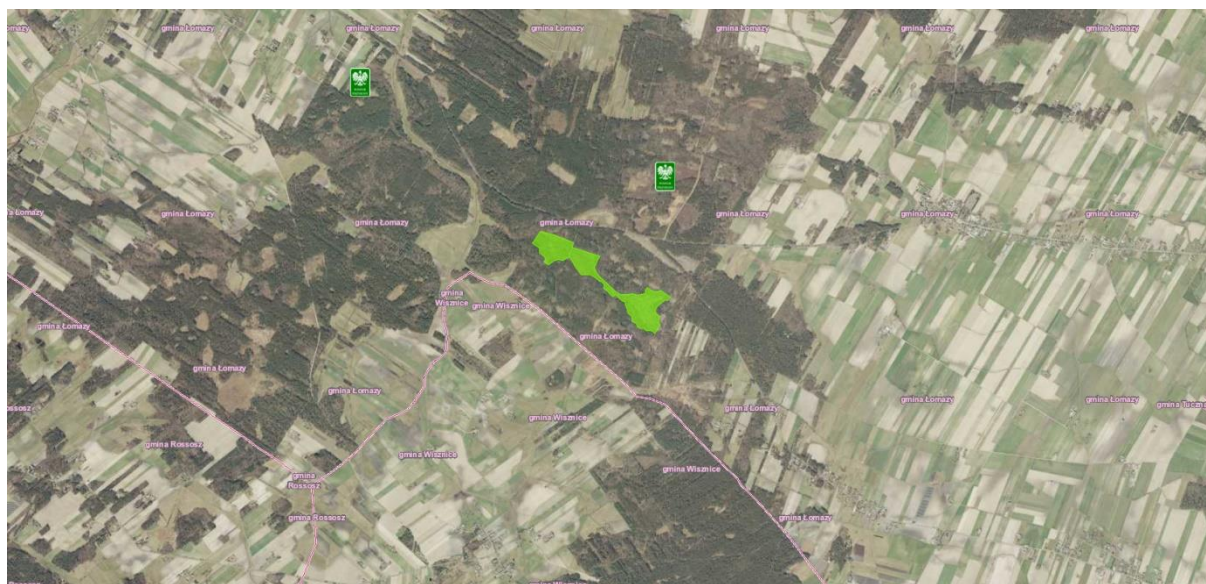

Mapa 9. Położenie wszystkich obszarów chronionych na terenie Gminy Łomży.

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy>

Mapa 10. Szczegółowe położenie użytku ekologicznego na terenie Gminy Łomży.

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy>

2.3.2. Przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska

W Gminie na tym etapie diagnozy stwierdzono występowanie negatywnych zjawisk w obszarze środowiska naturalnego, w szczególności obecność odpadów wyrobów zawierających azbest, czy też odpadów niebezpiecznych.

Szczegółowe dane dotyczące przedmiotowych zjawisk zawiera poniższa tabela.

Tabela 8. Obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska w poszczególnych miejscowościach Gminy Łomazy.

L.p.	Nazwa miejscowości	Liczba ludności ogółem w 2021 r.	Duże lub znaczne ilości azbestu ogółem w danej miejscowości	Ilości wyrobów zawierających azbest (w tonach) w przeliczeniu do 1 mieszkańca	Występowanie substancji niebezpiecznych	SUMA NIEKORZYSTNYCH ZJEWISK W SFERZE ŚRODOWISKOWEJ (1,82)
1.	Bielany	96	1	0	0	1
2.	Burwin	61	0	1	0	0
3.	Dubów	442	1	1	0	2
4.	Huszcz Pierwsza	301	1	1	0	2
5.	Huszcz Druga	227	0	1	0	1
6.	Jusaki-Zarzeka	166	1	1	0	2
7.	Kopytnik	135	0	1	0	1
8.	Korczówka	208	1	1	0	2
9.	Koszoły	231	1	1	0	2
10.	Kozły	158	1	1	0	2
11.	Krasówka	165	1	1	0	2
12.	Lubenka	206	1	1	0	2
13.	Łomazy I	832	1	0	1	2
14.	Łomazy II	859	1	0	1	2
15.	Stasiówka	116	1	1	0	2
16.	Studzianka	410	1	0	1	2
17.	Szymanowo	141	1	1	0	2
18.	Wola Dubowska	107	1	1	0	2
19.	Wólka Korczowska	58	0	0	0	0
SUMA:		4 919	15	14	3	31

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Łomazy.

2.4. Diagnoza sfery przestrzenno-funkcjonalnej

2.4.1. Dziedzictwo kulturowe

Krajobraz kulturowy Gminy Łomazy stanowi przede wszystkim rozproszona zabudowa zagrodowa i jednorodzinna, która w wielu miejscach nawiązuje do tradycyjnych form wiejskich. Zwarty charakter zabudowy przyjmuje miejscowość Łomazy. Poza tą miejscowością fragmenty zwartej zabudowy występują we większych wsiach m.in.: w Starej Wsi, Huszczy, Kopytniku i Lubience.

Dominantami architektonicznymi na terenie gminy są kościoły, zlokalizowane w Łomazach, Huszczy Drugiej, Dubowie i Korczówce. Do swoistych wyróżników w krajobrazie gminy należą także liczne kapliczki.

Wskazanim do zachowania elementem krajobrazu kulturowego na terenie gminy są zabytki nieruchome wpisane do gminnej ewidencji zabytków:

- **zespół kościoła parafialnego p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła w Łomazach,**
- **kaplica cmentarna p.w. św. Jana Ewangelisty w Łomazach,**
- **cmentarze: mahometański w Studziance.**

Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła w Łomazach

Kościół pw. świętych Piotra i Pawła został wzniesiony w latach 1906 – 1911 według projektu arch. Władysława Wołódko. Zbudowany jest w stylu neogotyckim, murowany z cegły, z tynkowymi detalami. Posiada halowy, trójnawowy, pięcioprzęśtowy korpus z transeptem o nieznacznie wysuniętych ramionach. Dwuprzęsłowe prezbiterium zostało zamknięte trójbocznie i ujęte prostokątnymi zakrystiami. Sklepienie nawy głównej i prezbiterium ma formę gwieździstą, natomiast nawy boczne i transept – krzyżowo-żebrową z kolistymi zwornikami. Arkady międzynawowe wewnątrz kościoła są ostrołukowe i osadzone na ośmiobocznych filarach. W dolnej części fasady umiejscowiona jest czterokondygnacyjna wieża. Jej dolna część zbudowana została na planie kwadratu, z prostokątnymi kruchtami o ściętym narożu i zamkniętymi trójkątnymi szczytami. Górna zaś stanowi ośmioboczną bryłę, z ostrołukowymi przezroczami i iglicą zwieńczającą. Otwory okienne są ostrołukowe. Występujący z fasady dwukolumnowy portal jest ostrołukowy, zwieńczony figurą N.P. Marii Niepokalanie Poczętej, z datą 1911. Dwuspadowe, strome dachy pokryto blachą.

Pochodzące z czasów powstania kościoła wyposażenie ma charakter jednorodny, w stylu neogotyckim.

W skład zespołu, oprócz samego budynku kościelnego, wchodzi także plebania, cmentarz przykościelny oraz ogrodzenie.

Kaplica cmentarna pw. św. Jana Ewangelisty w Łomazach

Obiekt zbudowano w stylu klasycystycznym, w 1834 roku. Jest to drewniana, oszalowana konstrukcja zrębowa, wzniesiona na planie prostokąta z trójbocznie zamkniętym prezbiterium.

Kaplica od frontu posiada ganek na czterech słupach. Trójspadowy dach jest pokryty gontem. Wnętrze kryte stropem.

Cmentarz mahometański w Studziance

Założony został przez Tatarów po 1679 roku. Mogiły zorientowane na osi wschód – zachód rozmieszczone są w równoległych rzędach, naśladując ustawienie modlących się muzułmanów.

Nagrobki stanowią dwie płyty lub dwa kamienie z piaskowca: większy ułożony od strony głowy i mniejszy od strony nóg. W górnej części znajdują się wyryte półksiężyc z gwiazdą oraz wersety z Koranu. Zachowało się obecnie około 160 kamieni i kilka płyt. Mogiły pochodzą w większości z XIX wieku. Najstarszą datuje się jednak na 1741 rok. Cmentarz był użytkowany do 1936 roku.

Tabela 9. Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

L.p.	Miejscowość	Zabytek	Wpis do rejestru
1.	Łomazy	Zespół kościoła paraf. rzymsko kat. pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła: - kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła, - plebania, - ogrodzenie placu przykościelnego, - cmentarz przykościelny z drzewostanem.	A/424
2.	Łomazy	Kaplica cmentarna pw. Św. Jana.	A/19
3.	Studzianka	Cmentarz mahometański – w gran. ogrodzenia wraz z pomnikami, zadrzewieniem i ogrodzeniem.	A/242

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Łomazy

Do gminnej ewidencji zabytków jest kilkadziesiąt obiektów, wśród których na szczególną uwagę zasługują:

Pozostałości założenia dworskiego w Krasówce

Dworek wybudowano na planie prostokąta w latach 1870 – 1890 roku. Jest to obiekt w całości murowany z cegły i otynkowany. Posiada prostokątną, podpiwniczoną przybudówkę. Elewacja boniowana w narożach i zwieńczona profilowanym gzymsem.

Cmentarz żydowski w Łomazach

Obiekt pochodzi z 1949 roku i stanowi miejsce pochówku szczątków Żydów rozstrzelanych w pobliskim lesie, w czasie likwidacji getta w 1942 roku. Zginęło wówczas blisko 1700 Żydów. Na cmentarzu znajdują się dwie zbiorowe mogiły, a także pomnik upamiętniający żydowskich mieszkańców wsi, zamordowanych w czasie II Wojny Światowej.

Tabela 10. Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Łomazy.

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres
1.	Bielany	zespół podworski	połowa XIX w.	Bielany 1-1c
2.	Bielany	park	XVIII/XIX w.	Bielany 1-1c
3.	Bielany	d. dwór	XVIII/XIX w.	Bielany 1/1a; dz. ew. nr 380/4, 399/1
4.	Burwin	szkoła	I. 30-te XX w.	Burwin 33; dz. ew. nr 230
5.	Dubów	szkoła	1938 r.	Dubów 93; dz. ew. nr 252
6.	Huszczka I	szkoła	1928-1930 r.	Huszczka I 34; dz. ew. nr 429
7.	Huszczka	cmentarz parafialny katolicki	koniec XVIII w.	-
8.	Huszczka	cmentarz przykościelny: unicki, katolicki	XVI w.	-
9.	Korczówka	cmentarz unicki	XIX w.	Korczówka dz. ew. nr 148
10.	Korczówka	kapliczka przydrożna	pocz. XX w.	Korczówka 73; dz. ew. nr 71/8
11.	Korczówka	cmentarz rzymskokatolicki	pocz. XX w.	-
12.	Koszoły	założenie dworsko-ogrodowe	II poł. XIX w.	Koszoły 43
13.	Koszoły	park w założeniu dworsko-ogrodowym	XVIII/XIX w.	Koszoły 43
14.	Koszoły	dwór, d. rządcówka w założeniu dworsko-ogrodowym	II poł. XIX w., I. 30-te XX w.	Koszoły 43
15.	Koszoły	spichlerz w założeniu dworsko-ogrodowym	II poł. XIX w.	Koszoły 43
16.	Koszoły	kapliczka przydrożna	1948 r.	Koszoły dz. ew. nr 100/5
17.	Koszoły	szkoła	1936 r.	Koszoły 40; dz. ew. nr 183/1
18.	Koszoły	kapliczka przydrożna	1 poł. XIX w.	Koszoły (przy drodze pow. 1077L z Huszczy do Koszoł)
19.	Koszoły	cmentarz prawosławny	1 połowa XIX w.	-
20.	Kozły	kapliczka przydrożna	I. 30-te XX w.	Koszoły dz. ew. nr 148 (przy drodze pow. nr 1072L)
21.	Kozły	kapliczka przydrożna	1 poł. XX w.	Kozły 3, dz. ew. nr 324/7
22.	Kozły	kapliczka przydrożna	XIX/XX w.	Kozły dz. ew. nr 1505/1, 134/3 (przy drodze pow. 1072L)
23.	Krasówka	zespół podworski wraz z kapliczką	II poł. XIX w.	Krasówka 61, 62, 84
24.	Krasówka	kapliczka przydrożna w założeniu dworsko-ogrodowym	2 połowa XIX w., rozb. 1994 r.	Krasówka dz. ew. nr 1075
25.	Krasówka	park	XIX w.	-
26.	Krasówka	dwór	II poł. XIX w.	Krasówka 62, dz. ew. nr 633/1
27.	Łomazy	młyn	1 poł. XX w.	ul. Plac Jagielloński 17, dz. ew.

				nr 1046
28.	Łomazy	kamienica	1 poł. XX w.	ul. Plac Jagielloński 30, dz. ew. nr 1453/2
29.	Łomazy	dom	pocz. XX w.	ul. Plac Jagielloński 8, dz. ew. nr 1033/1
30.	Łomazy	dom	pocz. XX w.	I. Plac Jagielloński 9, dz. ew. nr 1033/2
31.	Łomazy	dom	1 ćw. XX w.	ul. Brzeska 13, 13a; dz. ew. nr 1069
32.	Łomazy	kapliczka przydrożna	1953 r.	ul. Brzeska, dz. ew. nr 1105/5
33.	Łomazy	dom	1 ćw. XX w.	ul. Małobrzaska 5; dz. ew. nr 1481
34.	Łomazy	cmentarz katolicki	około 1805	-
35.	Łomazy	cmentarz katolicki przykościelny	pocz. XX w.	-
36.	Łomazy	cmentarz katolicki przykościelny	przed 1888 r.	ul. Budzyń 18
37.	Łomazy	kirkut	2 połowa XIX w.	-
38.	Łomazy	kaplica cmentarna p.w. św. Jana	1 poł. XIX w.	-
39.	Łomazy	dom	okres międzywojenny	ul. Podrzeczna 60; dz. ew. nr 1339/1
40.	Łomazy	Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła	1907-1911, 1915 r.	ul. Podrzeczna 65-67
41.	Łomazy	Kościół parafialny p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła	1911 r.	ul. Podrzeczna 65
42.	Łomazy	Ogrodzenie w zespole kościoła parafialnego p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła	1907-1911, 1915 r.	ul. Podrzeczna
43.	Łomazy	Lodownia w zespole kościoła parafialnego p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła	ok. 1925 r.	ul. Podrzeczna 67
44.	Łomazy	Plebania w zespole kościoła parafialnego p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła	około 1910 r.	ul. Podrzeczna 67
45.	Łomazy	Kapliczka przydrożna	I. 50-te XX w.	Ul. Polna ; dz. ew. nr 773/4
46.	Łomazy	Kapliczka przydrożna	I. 50-te XX w.	Ul. Budzyń (w pasie drogi gminnej, obok posesji nr 65)
47.	Łomazy	Kapliczka przydrożna	XIX w.	Ul. Spółdzielcza
48.	Studzianka	Kapliczka przydrożna	k. XIX w.	Studzianka, na granicy działek 836 i 838 (przy drodze pow. 1071L)
49.	Studzianka	pomnik w 10 rocznicę odzyskania niepodległości	1928 r. Studzianka 24	Studzianka 24; dz. ew. nr 352
50.	Studzianka	cmentarz mahometański,	1747 r.	-

		mizar		
51.	Studzianka	cmentarz epidemiczny	przed XIX w.	-
52.	Studzianka-Kolonia	cmentarz prawosławny	XVIII w. (karta NID, pismo - XIXw.)	-
53.	Szymanowo	kapliczka przydrożna	1 poł. XX w.	Szymanowo, dz. ew. nr 39/3 (przy skrzyżowaniu drogi pow. 1056L z drogą gminną)
54.	Wola Dubowska	kapliczka przydrożna z dwoma krzyżami w granicach ogrodzenia	1 ćw. XX w., 1921 r., 1950 r.	Wola Dubowska, dz. ew. nr 293 (przy drodze lokalnej w pld. części wsi)
55.	Łomazy	budynek szkoły podstawowej im. Tadeusza Kościuszki	1931 rok	Łomazy ul. Szkolna 18

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy.

Archeologia

W granicach Gminy Łomazy znajdują się 132 udokumentowane stanowiska archeologiczne. Znajdują się tu m.in. ślady grodziszcz z okresów grodów stożkowatych, grobów z czasów ciałopalenia zmarłych czy naczyń z okresu rzymskiego.

Wielowiekowe dzieje osadnictwa na obszarze gminy pozostawiły po sobie liczne ślady w formie obiektów cennych pod względem historycznym (zabytki ujęte w ewidencji gminnej oraz wpisane do rejestru) bądź stanowisk archeologicznych. Część z nich uległa zniszczeniu do tego stopnia, że na powierzchni ziemi nie jest już widoczna. Mimo to, każdy z wymienionych obiektów wciąż stanowi znaczący element dziedzictwa kulturowego gminy i odpowiednio wyeksponowany może być atrakcyjnym produktem turystycznym. Wymaga to jednak licznych działań konserwacyjnych oraz promocyjnych, np. wyznaczenie tras pieszych i rowerowych lub utworzenie tematycznych muzeów czy parków.

Przedstawione wykazy nie są zbiorami zamkniętymi, a nowe obiekty uznane za cenne dla historii gminy mogą być do nich włączane.

2.4.2. Kultura

Na terenie Gminy Łomazy funkcje kulturalne pełni Gminny Ośrodek Kultury w Łomazach. Misją Ośrodka jest prowadzenie działalności rozwijającej świadomość kulturową oraz zaspokajanie potrzeb kulturalnych mieszkańców gminy Łomazy. Podstawowe zadania to: edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę; tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego; rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb kulturalnych; dokumentowanie, tworzenie, ochrona i udostępnianie dóbr kultury.

W Gminie Łomazy znajduje się także Gminna Biblioteka Publiczna w Łomazach, która służy rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb czytelniczych i informacyjnych mieszkańców gminy,

upowszechnianiu wiedzy i nauki oraz rozwojowi kultury. Wspierając rozwój społeczeństwa informatycznego dąży do nowoczesności zachowując wartości przeszłości.

Na terenie Gminy Łomazy od 1988 r. funkcjonuje Strażacka Orkiestra Dęta w Łomazach. Zespół składa się obecnie z ponad 30 członków i bierze udział w uroczystościach, nie tylko na terenie Gminy ale także na szczeblu wojewódzkim.

Aktualnie na terenie Gminy nie ma miejsc związanych z kulturą przeznaczonych o spędzania wolnego czasu tj. kin, teatrów ani muzeów.

Dostęp do infrastruktury kultury oraz jej stan na poziomie poszczególnych sołectwach Gminy Łomazy przedstawia poniższa tabela.

Tabela 11. Dostęp do infrastruktury kultury oraz jej stan na poziomie poszczególnych miejscowości Gminy Łomazy.

L.p.	Miejscowość	Infrastruktura kultury (biblioteka, dom samopomocowy, świetlica, klub seniora, remiza strażacka, świetlica wiejska itp.)	Stan: zły, zadowalający, dobry
1.	Bielany	świetlica	zadowalający
2.	Burwin	-	-
3.	Dubów	świetlica	dobry
4.	Huszcz Pierwsza	świetlica	dobry
5.	Huszcz Druga	świetlica	dobry
6.	Jusaki-Zarzeka	świetlica	dobry
7.	Kopytnik	świetlica	dobry
8.	Korczówka	-	-
9.	Koszoły	świetlica	zadowalający
10.	Kozły	świetlica	dobry
11.	Krasówka	świetlica	zły
12.	Lubenka	biblioteka	dobry
13.	Łomazy I		
14.	Łomazy II		
15.	Stasiówka		
16.	Studzianka	Świetlica, Muzeum Wsi	dobry zadowalający
17.	Szymanowo	-	-
18.	Wola Dubowska	-	-
19.	Wólka Korczowska	-	-
Razem:		12	-

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Łomazy.

Tabela 12. Gospodarka wodno-ściekowa w poszczególnych sołectwach Gminy Łomazy.

	Miejscowość	Obecność wodociągu (TAK/NIE)	Obecność kanalizacji (TAK/NIE)	Ilość przydomowych oczyszczalni ścieków
1.	Bielany	Tak	Nie	5
2.	Burwin	Tak	Nie	4
3.	Dubów	Tak	Nie	20
4.	Huszcz Pierwsza	Tak	Nie	26
5.	Huszcz Druga	Tak	Nie	28
6.	Jusaki-Zarzeka	Tak	Nie	9
7.	Kopytnik	Tak	Nie	6
8.	Korczówka	Tak	Nie	12
9.	Koszoły	Tak	Nie	6
10.	Kozły	Tak	Nie	20
11.	Krasówka	Tak	Nie	11
12.	Lubenka	Tak	Tak	0
13.	Łomazy I	Tak	Tak	6
14.	Łomazy II	Tak	Nie	2
15.	Stasiówka	Tak	Nie	5
16.	Studzianka	Tak	Nie	12
17.	Szymanowo	Tak	Nie	14
18.	Wola Dubowska	Tak	Nie	3
19.	Wólka Korczowska	Tak	Nie	2

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Łomazy.

Tabela 13. Ocena skomunikowania poszczególnych miejscowości z resztą Gminy Łomazy.

L.p.	Miejscowość	Drogi (krajowe, wojewódzkie, powiatowe, gminne) i/lub tory przebiegające przez teren miejscowości	Ocena skomunikowania z resztą gminy (jakość nawierzchni dróg/kolei: zła, zadowalająca, dobra oraz bezpieczeństwo (np. chodnik),	Komunikacja publiczna: jest/nie ma (połączenia wystarczające lub nie wystarczające)
1.	Bielany	DW812, DP 1107L	Dobra; zła	Jest
2.	Burwin	DP1109L	Zła	Nie ma
3.	Dubów	DW812	Dobra	Jest
4.	Huszcz Pierwsza	DP1078L	Zła	Nie ma
5.	Huszcz Druga	DP1056L, 1078L	Zła	Nie ma
6.	Jusaki-Zarzeka	DP1077L	Zła	Nie ma
7.	Kopytnik	DP1056L	Zła	Nie ma
8.	Korczówka	DP1107L	Zła	Nie ma
9.	Koszoły	DP1107L	Zła	Nie ma
10.	Kozły	DP1072L	Dobra	Nie ma
11.	Krasówka	DP1056L, DP1079L	Zła	Nie ma
12.	Lubenka	DW812	Dobra, chodnik	Jest
13.	Łomazy I	DW812, DP 1080L	Dobra, chodnik	Jest
14.	Łomazy II	DP1081L	Zła	Nie ma
15.	Stasiówka	DP1056L	Zła	Nie ma
16.	Studzianka	DP1071L	Dobra, chodnik	Nie ma
17.	Szymanowo	DP1056L	zła	Nie ma
18.	Wola Dubowska	DP1110L	zła	Nie ma
19.	Wólka Korczowska	DP1112L	zł	Nie ma

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Łomazy.

Szczegółowe dane zawiera poniższa tabela.

Tabela 14. Poziom wyposażenia w infrastrukturę techniczną i jakość terenów publicznych w poszczególnych sołectwach Gminy Łomazy.

L.p.	Nazwa miejscowości	Liczba ludności ogółem w 2021 r.	Niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną (TAK/NIE)	Deficyt lub niskiej jakości tereny publiczne (TAK/NIE)	SUMA NIEKO- RZYSTNYCH ZJEWISK W SFERZE PRZESTRZENNO- ŚRODOWISKOWEJ (1,88)
1.	Bielany	96	TAK	TAK	2
2.	Burwin	61	TAK	TAK	2
3.	Dubów	442	TAK	NIE	1
4.	Huszczka Pierwsza	301	TAK	TAK	2
5.	Huszczka Druga	227	TAK	TAK	2
6.	Jusaki-Zarzeka	166	TAK	TAK	2
7.	Kopytnik	135	TAK	TAK	2
8.	Korczówka	208	TAK	TAK	2
9.	Koszoły	231	TAK	TAK	2
10.	Kozły	158	TAK	TAK	2
11.	Krasówka	165	TAK	TAK	2
12.	Lubenka	206	TAK	TAK	2
13.	Łomazy I	832	NIE	NIE	0
14.	Łomazy II	859	NIE	NIE	0
15.	Stasiówka	116	TAK	TAK	2
16.	Studzianka	410	TAK	NIE	1
17.	Szymanowo	141	TAK	TAK	2
18.	Woła Dubowska	107	TAK	TAK	2
19.	Wółka Korczowska	58	TAK	TAK	2
SUMA:		4 919	17	15	32

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Łomazy.

2.5. Diagnoza sfery technicznej

2.5.1. Gospodarka mieszkaniowa

Warunki mieszkaniowe to jeden z ważniejszych czynników świadczących o rozwoju gospodarczym społeczeństwa oraz stopniu jego zamożności.

Zasób mieszkaniowy gminy Łomazy tworzą przede wszystkim indywidualne budynki jednorodzinne. Zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna skupia się wyłącznie w sołectwie Łomazy.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2021 roku na terenie Gminy Łomazy zlokalizowanych było 1 764 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 161 106 m². Liczba mieszkań na przełomie lat 2017-2021 zmalała o 86 mieszkań, natomiast powierzchnia użytkowa zmniejszyła się o 1 422 m².

Wskaźnik powierzchni mieszkalnej przypadającej na jednego mieszkańca Gminy Łomazy wyniósł w roku 2021 – 34,5 m² i utrzymuje się na podobnym poziomie od kilku ostatnich lat, z niewielką tendencją wzrostową. Średnia powierzchnia użytkowa przeciętnego mieszkania w 2021 r. wyniosła 91,3 m² i wzrosła w odniesieniu do 2017 roku o 3,4 m².

Szczegółowe dane dotyczące infrastruktury mieszkaniowej zawiera poniższa tabela.

Tabela 15. Charakterystyka zasobów mieszkalnych Gminy Łomazy.

Wskaźnik	Jednostka miary	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.
Budynki mieszkalne	szt.	1 768	1 771	1 789	1 759	1 766
Liczba mieszkań	szt.	1 850	1 853	1 860	1 758	1 764
Liczba izb	szt.	7 500	7 521	7 555	7 418	7 451
Powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	162 528	163 085	163 879	160 296	161 106
Liczba mieszkań komunalnych	szt.	b.d.	29	b.d.	29	b.d.
Powierzchnia mieszkań komunalnych	m ²	b.d.	1 137	b.d.	1 137	b.d.
Przeciętna pow. użytkowa 1 mieszkania	m ²	87,9	88,0	88,1	91,2	91,3
Przeciętna pow. użytkowa mieszkania na 1 osobę	m ²	32,5	32,9	33,4	34,0	34,5
Przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu	os.	4,05	4,06	4,06	4,22	4,22
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	os.	2,70	2,68	2,64	2,68	2,65
Mieszkania wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań						
wodociąg	%	70,5	70,9	71,0	75,3	b.d.
łazienka	%	67,4	67,4	67,5	71,7	b.d.
centralne ogrzewanie	%	51,2	51,3	51,5	54,7	b.d.

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS BDL.

Analizując powyższe dane należy stwierdzić, że nie wszystkie mieszkania spełniają podstawowe warunki socjalno-bytowe. Odsetek lokali pozostających bez wyposażenia w podstawowe urządzenia techniczno-sanitarne jest na poziomie kilkudziesięciu procent.

W 2020 r. dostęp do wodociągu posiadało 75,3% mieszkań, dostęp do łazienki 71,7% mieszkań, zaś centralne ogrzewania było w 54,7% mieszkań.

Struktura wiekowa mieszkań Gminy Łomazy odznacza się wysokim udziałem mieszkań powstałych w latach 1945 – 1978 (65,93%). Technologia stosowana w tym okresie nie zapewnia należytej efektywności wykorzystania energii cieplnej, chociaż dzięki stopniowej termomodernizacji efektywność energetyczna tych mieszkań są sukcesywnie poprawiana.

Szczegółowe dane dotyczące struktury wiekowej mieszkań przedstawia poniższa tabela.

Tabela 16. Charakterystyka zasobów mieszkalnych Gminy Łomazy.

Okres budowy	Liczba mieszkań (szt.)	Powierzchnia mieszkań (m ²)
przed 1918	25	1 973,0
1918 - 1944	216	13 579,0
1945 - 1970	634	48 011,0
1971 - 1978	288	25 956,0
1979 - 1988	287	29 006,0
1989 - 2002	144	17 253,0
2003 - 2021	170	25 328
RAZEM:	1 764	161 106

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS BDL.

Na terenie Gminy Łomazy występują obiekty i budynki użyteczności publicznej oraz budynki o przeznaczeniu mieszkaniowym w złym stanie technicznym, wymagające działań termomodernizacyjnych oraz wyposażenia w instalacje OZE. Szczegółowe dane zawiera poniższa tabela.

Tabela 17. Stan techniczny budynków użyteczności publicznej i budynków o przeznaczeniu mieszkaniowym w poszczególnych sołectwach Gminy Łomazy.

L.p.	Miejscowość	Budynki użyteczności publicznej - gdzie brak rozwiązań termomodernizacyjnych	Zdegradowane obiekty budowlane, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym
1.	Bielany	Świetlica wiejska	1
2.	Burwin	Budynek poszkolny	1
3.	Dubów	-	0
4.	Huszczą Pierwszą	Budynek agronomówki	1
5.	Huszczą Drugą	-	0
6.	Koszoły	Budynek poszkolny	1
7.	Kopytnik	-	0
8.	Krasówka	-	0
9.	Korczówka	Budynek poszkolny	1
10.	Kozły	-	0
11.	Lubenka	Remiza, świetlica, wiejski dom kultury	3
12.	Łomazy I	Były urząd gminy – obecnie budynek przeznaczony na cele mieszkalne	1
13.	Łomazy II		0
14.	Jusaki-Zarzeka	-	0
15.	Stasiówka	Świetlica	1
16.	Studzianka	Budynek poszkolny	1
17.	Szymanowo	-	0
18.	Wola Dubowska	-	0
19.	Wólka Korczowska	-	0

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Łomazy.

Tabela 18. Stopień i skala degradacji stanu technicznego budynków i obiektów użyteczności publicznej i o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz brak funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów, w szczególności w zakresie efektywności energetycznej i ochrony środowiska w poszczególnych sołectwach Gminy Łomazy.

L.p.	Nazwa miejscowości	Liczba ludności ogółem w 2021 r.	Występowanie zdegradowanych budynków i obiektów użyteczności publicznej (TAK/NIE)	Występowanie zdegradowanych obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym (TAK/NIE)	Występowanie budynków użyteczności publicznej, gdzie brak rozwiązań termomodernizacyjnych (TAK/NIE)	SUMA NIEKORZYSTNYCH ZJEWISK W SFERZE TECHNICZNEJ (1,94)
1.	Bielany	96	TAK	TAK	TAK	3
2.	Burwin	61	TAK	TAK	TAK	3
3.	Dubów	442	NIE	NIE	NIE	0
4.	Huszczka Pierwsza	301	TAK	TAK	TAK	3
5.	Huszczka Druga	227	NIE	NIE	NIE	0
6.	Jusaki-Zarzeka	166	NIE	NIE	NIE	0
7.	Kopytnik	135	NIE	NIE	NIE	0
8.	Korcówka	208	TAK	TAK	TAK	3
9.	Koszoły	231	TAK	TAK	TAK	3
10.	Kozły	158	NIE	NIE	NIE	0
11.	Krasówka	165	NIE	NIE	NIE	0
12.	Lubenka	206	TAK (3)	TAK (3)	TAK (3)	9
13.	Łomazy I	832	TAK	TAK	TAK	3
14.	Łomazy II	859	NIE	NIE	NIE	0
15.	Stasiówka	116	TAK	TAK	TAK	3
16.	Studzianka	410	TAK	TAK	TAK	3
17.	Szymanowo	141	NIE	NIE	NIE	0
18.	Wola Dubowska	107	NIE	NIE	NIE	0
19.	Wólka Korczowska	58	NIE	NIE	NIE	0
SUMA:		4 919	11	11	11	33

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Łomazy.

3. Wyznaczenie i charakterystyka obszarów zdegradowanych

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji za obszar zdegradowany uważany jest obszar miasta lub gminy, na którym w toku prac diagnostycznych zidentyfikowany został stan kryzysowy, przejawiający się koncentracją negatywnych zjawisk społecznych współwystępujących z negatywnymi zjawiskami, w co najmniej w jednej z sfer: **społecznej gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-technicznej**. W analizie diagnostycznej wykorzystane zostały mierniki i metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań gminy Tucza, które wynikają z charakteru dostępnych danych wykorzystanych w analizach, ale przede wszystkim z odmiennego charakteru potrzeb rewitalizacyjnych.

3.1. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji

3.1.1. Delimitacja obszarów zdegradowanych

Sfera społeczna

W sferze społecznej przeanalizowano wymiary tj. **ubóstwo, bezrobocie, przestępczość, poziom edukacji, poziom kapitału społecznego oraz poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym**.

W ramach diagnozy przeanalizowano negatywne zjawisko jakim jest **wykluczenie społeczne z powodu ubóstwa**.

W katalogu diagnozowanych zjawisk kryzysowych ubóstwo stanowi jeden z najpoważniejszych czynników kryzysotwórczych. Ubóstwo stanowi problem społeczny, który może skutkować niesamodzielnnością mieszkańców, objawiającą się poprzez konieczność pozyskiwania pomocy społecznej, także w wymiarze wsparcia finansowego. W niektórych częściach gminy zauważyć można większą koncentrację mieszkańców, którzy mogą mieć problem z zapewnieniem sobie i swoim rodzinom podstawowych warunków do życia oraz możliwość spłaty kredytów i pożyczek.

Analizowano poniższe wskaźniki dotyczące **ubóstwa, tj.:**

- 1) liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa,
- 2) liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezdomności,
- 3) liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia,
- 4) liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności,
- 5) liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- 6) liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych,
- 7) liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu wielodzietności,
- 8) liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie,

9) liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu.

Wszystkie powyższe wskaźniki analizowano w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Kolejnym analizowanym zjawiskiem społecznym było **wykluczenie społeczne z powodu bezrobocia**.

Analizowano poniższe wskaźniki dotyczące **bezrobocia**:

- 1) liczbę bezrobotnych na 1 mieszkańca,**
- 2) liczbę długotrwale bezrobotnych na 1 mieszkańca.**

Poziom bezpieczeństwa to czynnik, który w istotny sposób wpływa na jakość życia mieszkańców. Jego poziom zależy od liczby **przestępstw** w gminie.

Analizowano poniższe wskaźniki dotyczące **przestępczości** takie jak:

- 1) liczbę przestępstw na 1 mieszkańca,**
- 2) liczbę wykroczeń na 1 mieszkańca,**
- 3) liczbę interwencji domowych na 1 mieszkańca,**
- 4) liczbę odnotowanych przestępstw kryminalnych na 1 mieszkańca,**
- 5) liczbę założonych "Niebieskich Kart" na 1 mieszkańca.**

Przestępczość jest negatywnym zjawiskiem wywołującym sytuację kryzysową w aspekcie społecznym, a tym samym istotną składową degradacji obszaru obniżającą jakość życia jego mieszkańców. Przestępczość w znacznym stopniu wpływa na poczucie bezpieczeństwa. Przestępstwo stwierdzone to przestępstwo będące zbrodnią lub występkiem ściganym z oskarżenia publicznego, w tym także przestępstwem skarbowym, objętym zakończonym postępowaniem przygotowawczym, w wyniku którego potwierdzono zaistnienie czynu zabronionego.

Bardziej bezpośrednio na poczucie bezpieczeństwa obywateli wpływają popełniane **wykroczenia**, czyli czyny zabronione i społecznie szkodliwe niebędące przestępstwami. Należą do nich m.in.: wykroczenia przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu, przeciwko instytucjom państwowym, samorządowym i społecznym, przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia, przeciwko osobom, zdrowiu, mieniu oraz obyczajności. Ich cechą charakterystyczną jest zdecydowanie większe natężenie, niż w przypadku przestępstw. We wskaźniku nie uwzględniono wykroczeń komunikacyjnych ze względu na większą korelację przestrzenną z układem komunikacyjnym, niż z gęstością zaludnienia.

Poziom edukacji to kolejny analizowany problem ze sfery społecznej, który brany był pod uwagę jako jedna z przesłanek do wskazania danego terenu jako obszaru zdegradowanego.

Niski poziom edukacji, zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, może być jedną z przesłanek wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji. Z uwagi na dostępność danych, do analizy wykorzystano wskaźnik średniego wyniku egzaminu na koniec szkoły podstawowej.

Porównując **średni wynik z egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego, matematyki oraz wybranego języka** obcego można dostrzec różnice w osiągnięciach uczniów zamieszkujących różne części gminy.

Należy jednocześnie podkreślić, iż na podstawie tego wskaźnika nie można wprost wnioskować o poziomie nauczania w rozumieniu jakości pracy szkoły. Świadczą one raczej o liczbie dzieci przejawiających trudności w edukacji, a problemy te często związane są także z czynnikami pozaszkolnymi, np. sytuacją domową.

Wskaźnik ten przyjęto, jako miarę poziomu edukacji ze względu na jego powszechny i obligatoryjny charakter, co czyni go reprezentatywnym dla populacji.

Egzamin ósmoklasisty obejmuje wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego w odniesieniu do wybranych przedmiotów nauczanych w klasach I–VIII. Egzamin ósmoklasisty jest egzaminem obowiązkowym, co oznacza, że każdy uczeń musi do niego przystąpić, aby ukończyć szkołę. Nie jest określony minimalny wynik, jaki uczeń powinien uzyskać, dlatego egzaminu ósmoklasisty nie można nie zdać. Egzamin ósmoklasisty jest przeprowadzany w formie pisemnej. Ósmoklasista przystępuje do egzaminu z trzech przedmiotów obowiązkowych, tj.: języka polskiego, matematyki oraz wybranego języka obcego nowożytnego (angielski, francuski, hiszpański, niemiecki, rosyjski, ukraiński lub włoski). Wysokie wyniki egzaminu ósmoklasisty zwiększają szansę na dostanie się do renomowanych szkół średnich przygotowujących do pracy zawodowej lub dalszej edukacji. Niższe wyniki dzieci zamieszkających w niektórych miejscowościach mogą oznaczać niezaspokojoną potrzebę zajęć uzupełniających dla dzieci zamieszkujących te obszary.

Wskaźnik obejmuje średni wynik egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego, matematyki oraz wybranego języka obcego nowożytnego w roku 2021.

Witalność miasta uzależniona jest od poziomu zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalnej społeczności. **Aktywność obywatelska** mieszkańców Gminy Łomazy jest na podobnym poziomie od kilku lat. Występuje jedynie zróżnicowanie pomiędzy różnymi terenami Gminy Łomazy.

Analizowano poniższe wskaźniki dotyczące **poziomu kapitału społecznego oraz poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym** takie jak:

- 1) **liczbę aktywnych organizacji NGO na 1 mieszkańca,**
- 2) **liczbę wniosków o dotacje złożonych do miasta przez NGO na 1 mieszkańca.**

SFERA SPOŁECZNA – OBSZARY KRYZYSOWE

Na podstawie przeanalizowanych danych (19 wskaźników) wyznaczono obszar zdegradowany w sferze społecznej, który objął **6 obszarów**, będących jednocześnie obszarami kryzysu społecznego:

- 1) **podobszar zdegradowany „Burwin”,**

- 2) podobszar zdegradowany „Huszczka Pierwsza”,
- 3) podobszar zdegradowany „Jusaki-Zarzeka”,
- 4) podobszar zdegradowany „Korczówka”,
- 5) podobszar zdegradowany „Studzianka”,
- 6) podobszar zdegradowany „Łomazy I – Łomazy II”.

Sfera gospodarcza

Jednym ze źródeł degradacji poszczególnych obszarów gminy jest niska kondycja ekonomiczna, zarówno mieszkańców, jak i lokalnej przedsiębiorczości, brak odpowiedniej infrastruktury, odpowiednich zachęt do inwestowania, a w szczególności brak postaw przedsiębiorczych wśród osób z grup defaworyzowanych. Proces rewitalizacji obejmuje zatem działania zmierzające do ograniczenia bezrobocia i rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności ekonomii społecznej, wzrostu jakości usług i osiągnięcia równowagi ekonomicznej na obszarze kryzysowym. Dobrze prosperująca gospodarka gminy jest kluczowa dla rozwoju infrastruktury i świadczenia wysokiej jakości usług publicznych.

Ważną cechą zdrowej tkanki gminy jest aktywność gospodarcza, obejmująca także działania zmierzające do rozwoju przedsiębiorczości i postaw przedsiębiorczych. Kluczowym, w odniesieniu do obszarów zdegradowanych aspektem **aktywności gospodarczej**, jest jej zdolność do realizacji lokalnych potrzeb. Najczęściej stwierdzanym problemem w sferze gospodarczej są miejscowości, w których działa lub zarejestrowanych jest niewiele działalności gospodarczych i spółek cywilnych.

W sferze gospodarczej przeanalizowano jeden wskaźnik – **liczbę firm z sektora prywatnego w przeliczeniu na 1 mieszkańca**.

SFERA GOSPODARCZA – OBSZARY KRYZYSOWE

W wyniku analizy (**1 wskaźnika**) wyznaczono obszar zdegradowany w **sferze gospodarczej**, który objął **3 podobszarów**, będących jednocześnie obszarami kryzysu społecznego:

- 1) podobszar zdegradowany „Burwin”,
- 2) podobszar zdegradowany „Jusaki-Zarzeka”,
- 3) podobszar zdegradowany „Korczówka”.

Sfera środowiskowa

Środowisko jest jednym z czynników wpływających na zdrowie mieszkańców i jakość ich życia, a także pośrednio na stan sanitarny gminy. Utrzymanie lokalnego środowiska we właściwym stanie wpływa w pozytywny sposób na samopoczucie mieszkańców. Stwarza również możliwość wypoczynku i rekreacji wśród zieleni gminnej.

W **sferze środowiskowej** przeanalizowano obszar Gminy Łomazy pod kątem **przekroczenia standardów jakości środowiska i obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska** – analizując wskaźniki takie jak:

- 1) duże lub znaczne ilości azbestu ogółem w danej miejscowości,
- 2) ilości wyrobów zawierających azbest (w tonach) w przeliczeniu na 1 mieszkańca,
- 3) występowanie substancji niebezpiecznych.

SFERA ŚRODOWISKOWA – OBSZARY KRYZYSOWE

Analiza (3 wskaźników) pozwoliła wyodrębnić 6 obszarów kryzysowych w sferze środowiskowej, będących jednocześnie obszarami kryzysu społecznego. są to:

- 1) podobszar zdegradowany „Burwin”,
- 2) podobszar zdegradowany „Huszczka Pierwsza”,
- 3) podobszar zdegradowany „Jusaki-Zarzeka”,
- 4) podobszar zdegradowany „Korczówka”,
- 5) podobszar zdegradowany „Studzianka”,
- 6) podobszar zdegradowany „Łomazy I – Łomazy II”.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Sfera przestrzenno-funkcjonalna obejmuje system powiązanych ze sobą elementów zagospodarowania przestrzeni gminy, ich wzajemnych relacji oraz powiązań między tymi elementami, a całą gminą. Kształtowanie relacji w sposób odpowiedzialny i zrównoważony powinno charakteryzować się racjonalnym wykorzystaniem przestrzeni gminy, polegającym na intensyfikacji zainwestowania z uwzględnieniem lokalnych wartości przyrodniczych i kulturowych oraz potrzeb mieszkańców. Jednym z kryteriów kryzysu w sferze przestrzenno-funkcjonalnej jest niedostateczna dostępność do terenów i usług publicznych. W skali lokalnej należy w szczególności zwrócić uwagę na dostępność przestrzenną, w tym łatwość dotarcia do miejsca świadczenia usług o charakterze podstawowym.

W sferze przestrzenno-funkcjonalnej przeanalizowano obszar Gminy Łomazy pod kątem: niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej zły stan techniczny; brak dostępu do podstawowych usług lub ich niska jakość; niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru; niedobór lub niskiej jakości tereny publiczne – analizując wskaźniki dotyczące:

- 1) niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną,
- 2) deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych.

SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA – OBSZARY KRYZYSOWE

W wyniku analizy (2 wskaźników) wyodrębnionych zostało 5 obszarów w sferze przestrzenno-funkcjonalnej, będących jednocześnie obszarami kryzysu społecznego.

- 1) podobszar zdegradowany „Burwin”,
- 2) podobszar zdegradowany „Huszczka Pierwsza”,
- 3) podobszar zdegradowany „Jusaki-Zarzeka”,
- 4) podobszar zdegradowany „Korczówka”,
- 5) podobszar zdegradowany „Studzianka”.

Sfera techniczna

W sferze technicznej przeanalizowano teren Gminy Łomazy pod kątem: **degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych**, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym; **nie funkcjonowania rozwiązań technicznych** umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska – analizując wskaźniki dotyczące:

- 1) występowania zdegradowanych budynków i obiektów użyteczności publicznej,
- 2) występowania zdegradowanych obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym,
- 3) występowania budynków użyteczności publicznej, gdzie brak rozwiązań termomodernizacyjnych.

Sfera techniczna – obszary kryzysowe

W wyniku analizy (**3 wskaźników**) wyodrębnionych zostało **5 obszarów** w sferze przestrzenno-funkcjonalnej, będących jednocześnie obszarami kryzysu społecznego.

- 1) podobszar zdegradowany „Burwin”,
- 2) podobszar zdegradowany „Huszcza Pierwsza”,
- 3) podobszar zdegradowany „Korczówka”,
- 4) podobszar zdegradowany „Studzianka”,
- 5) podobszar zdegradowany „Łomazy I – Łomazy II”.

Schemat 2. Podział negatywnych zjawisk na sfery.

Źródło: Opracowanie własne.

Kluczowym elementem delimitacji obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji były konsultacje społeczne z mieszkańcami Gminy Łomazy. Konsultacje miały formę otwartych spotkań oraz badań ankietowych, zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej. W trakcie spotkań z mieszkańcami konsultowano granice wyznaczonego obszaru rewitalizacji wraz z uzasadnieniem zasięgu obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Projekt GPR zawierający mapki obrazujące obszar zdegradowany i rewitalizacji z uzasadnieniem jego zasięgu i metodologią wyboru będzie upubliczniony na stronie internetowej Gminy Łomazy oraz dostępny do wglądu w Urzędzie Gminy Łomazy wraz z formularzem uwag.

3.1.2. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji obszar zdegradowany stanowi obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, a ponadto występowania co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk: gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych. Zapisy ustawy o rewitalizacji definiują podejście metodyczne, na które składają się dwa kroki analityczne:

- 1) wyznaczenie obszaru kryzysowego pod kątem sfery społecznej,
- 2) wyznaczenie obszaru, na którym występują problemy o charakterze społecznym i problem związany z co najmniej jedną z pozostałych sfer (gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną, bądź techniczną).

Biorąc pod uwagę przyjętą w diagnozie metodykę opartą na analizie zróżnicowania różnorodnych zjawisk w obrębach poszczególnych miejscowości, przyjęto następujące etapy:

- 1) wyznaczenie jednostek kryzysowych w sferze społecznej, tj. tych, których wartości wskaźników przekraczają przyjęte miary kryzysu,
- 2) wyznaczenie z wyróżnionego zbioru danych obszaru kryzysu społecznego, według przyjętych wag kryzysu,
- 3) wyznaczenie zbiorów jednostek kryzysowych w pozostałych sferach, czyli gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej, tj. tych, których wartości wskaźników przekraczają przyjęte miary kryzysu,
- 4) wyznaczenie jednostek kryzysowych w sferze społecznej, dla których stwierdzono koncentrację negatywnych zjawisk w co najmniej jednej z pozostałych sfer.

W ramach prac nad delimitacją (określeniem granic) obszaru zdegradowanego przeprowadzono analizę sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Łomazy. Opracowany zestaw prostych wskaźników w sposób całościowy ilustruje złożoność najważniejszych problemów w przestrzeni gminy. Wybór wskaźników zdeteterminowany został w szczególności specyfiką

gminy, ale w procesie delimitacji brano również pod uwagę dostępność danych statystycznych. W poszczególnych sferach liczba wskaźników oraz stopień ich zróżnicowania.

Analiza wskaźnikowa dostarczyła zbiór informacji o natężeniu stanu kryzysowego w poszczególnych obszarach wyrażony natężeniem występowania (liczbą) cech kryzysowych. Jednostki te są jednak w znacznym stopniu zróżnicowane, zarówno w zakresie powierzchni, jak i liczby mieszkańców, co czyni je trudnymi do porównania. Podobnie jest z charakterystycznymi dla tych silnie odróżniających się obszarów warunkami i stylem życia.

3.1.3. Obszar zdegradowany

Dostosowując metodologię badań do obszaru Gminy Łomazy zdecydowano się na przeprowadzenie analizy wskaźnikowej badającej nagromadzenie negatywnych zjawisk, w obszarach poszczególnych miejscowości. Problem obrazowany jest wskaźnikiem, najczęściej jest to wskaźnik ukazujący zjawisko w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Wartość wskaźnika określana jest jako niekorzystna kiedy wskaźniki te przyjmują w obszarze wartości mniej korzystne od średniej ich wartości dla całej gminy.

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji jako jednostkę zdegradowaną uznano obszar, gdzie zaobserwowano występowanie zjawisk kryzysowych w sferze społecznej oraz co najmniej jednego czynnika kryzysowego w pozostałych sferach.

W oparciu o wyniki ww. analiz na poziomie poszczególnych sołectw wyznaczono obszary zdegradowane obejmujące następujące zamieszkałe tereny sołectw wraz z należącymi do nich działkami:

- 1) podobzar zdegradowany „Burwin”,
- 2) podobzar zdegradowany „Huszcza Pierwsza”,
- 3) podobzar zdegradowany „Jusaki-Zarzeka”,
- 4) podobzar zdegradowany „Korczówka”,
- 5) podobzar zdegradowany „Studzianka”,
- 6) podobzar zdegradowany „Łomazy I – Łomazy II”.

3.1.4. Wyznaczenie obszaru rewitalizacji

Wyznaczony obszar rewitalizacji obejmuje znaczną sołectw lub ich części wraz z należącymi do nich działkami o zróżnicowanych charakterystykach i mieści się w granicach wyznaczonych przez ustawę o rewitalizacji. Z jednej strony obszary te charakteryzują się szczególną koncentracją zjawisk negatywnych, z drugiej strony są istotne dla rozwoju Gminy Łomazy. Ich zasięg i rozległa dystrybucja przestrzenna skłaniają jednak do ograniczenia zasięgu (koncentracji) obszaru rewitalizacji w oparciu o przesłanki wskazane poniżej.

"Szczególna koncentracja zjawisk negatywnych", jakkolwiek pozostaje czynnikiem o charakterze fundamentalnym, nie oznacza automatycznej kwalifikacji fragmentu gminy do obszaru rewitalizacji. Istotne są bowiem – nie tylko natężenie i charakter stanów kryzysowych, ale także ich wpływ na funkcjonowanie w szerszym kontekście, także dla całej gminy.

Przesłanką równie ważną jest wpływ na rozwój lokalny. Można go zdefiniować jako proces pozytywnych zmian (wzrostu ilościowego i postępu jakościowego) zachodzących na danym obszarze, z uwzględnieniem potrzeb, preferencji i hierarchii wartości właściwych dla tego obszaru⁵. „Istotność dla rozwoju lokalnego” nie opiera się na założeniach kwantyfikowalnych, lecz jest pochodną/rezultatem oceny strategicznej w sferze zarządzania gminą i podejmowanych decyzji. Zasada koncentracji działań rewitalizacyjnych prowadzi do ograniczenia przestrzeni faktycznej aktywności do zakresu, w którym następuje optymalizacja ich efektywności w odniesieniu do realnych możliwości gminy tak finansowych, jak i organizacyjnych. Decyzji takiej nie odbiera waloru obiektywności wspomniana wyżej nie kwantyfikowalność, o ile wskazane zostają przesłanki wynikające z realizowanych i planowanych strategii i polityk gminnych, które uznano za kluczowe z punktu widzenia prowadzenia skutecznych działań rewitalizacyjnych.

Przyjęto trzy kryteria stanowiące podstawę przy ustaleniu czy i w jakim stopniu podobszary zdegradowane i rewitalizacji spełniały przesłanki „istotności dla rozwoju lokalnego”: spójność przestrzenną i funkcjonalną obszarów, występowanie komplementarności problemowej i przestrzennej (realizacja strategii, programów i polityk gminy) oraz występowanie komplementarności międzyokresowej (kontynuacja procesu rewitalizacji).

1. Spójność przestrzenna i funkcjonalna

Kryterium to ma istotny wpływ na planowanie, przygotowanie i realizację działań rewitalizacyjnych. W Gminie Łomazy można wyróżnić część podobszarów zdegradowanych i rewitalizacji wyróżniających się swoją specyfiką, zarówno w zakresie spójności przestrzennej, jak i funkcjonalno-morfologicznej.

Miejscowość Łomazy stanowi ośrodek gminny będący centrum administracyjno-usługowym. Pozostałe miejscowości mają pełnić funkcję wspierającą z zakresu obsługi ludności pod kątem kulturowym, dbałości o stan techniczny budynków występujących na ich terenie, w tym pod kątem ich efektywności energetycznej oraz skupiając się na funkcjach związanych z gospodarką żywnościową i możliwością rozwoju funkcji agroturystycznych i letniskowych.

2. Realizacja strategii, programów i polityk gminy

Realizacja na obszarze rewitalizacji przedsięwzięć o istotnym znaczeniu dla gminy stanowi wyraz integracji procesu rewitalizacji z realizacją celów strategicznych, przy czym dla oceny stopnia integracji istotny jest ich wpływ na sam obszar. Większość projektów strategicznych

⁵ Metoda wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na potrzeby Gminnych Programów Rewitalizacji, Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa. Warszawa 2016.

gminy zlokalizowana jest w podobszarze zdegradowanym „Łomazy I – Łomazy II” oraz w podobszarach funkcjonalnie z nim powiązanych, tj.: „Studzianka”, „Jusaki-Zarzeka”. W znacznej liczbie i mierze związane są one z przekształceniami wewnątrz samego podobszaru „Łomazy”.

3. Kontynuacja procesu rewitalizacji

Aktualnie na terenie Gminy Łomazy obowiązuje Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2017-2023 (LPR). LPR został wpisany do „Wykazu programów rewitalizacji województwa lubelskiego” prowadzonego przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (RPO WL). Część wyznaczonego w nim obszaru rewitalizacji zawiera się w granicach wyznaczonego w niniejszym opracowaniu, obszaru zdegradowanego.

3.1.5. Obszar rewitalizacji

Zgodnie z treścią art. 10 ustawy o rewitalizacji obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się jako obszar rewitalizacji. Może być on podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic. Tak więc, by jakiś fragment gminy mógł zostać uznany za obszar rewitalizacji muszą zostać spełnione łącznie trzy warunki:

1. Wykazywać się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk.

Jednostki wchodzące w skład obszaru rewitalizacji charakteryzują się szczególną koncentracją zjawisk negatywnych przede wszystkim w sferze społecznej, oraz dodatkowo przynajmniej w jednej z pozostałych: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej. Należy przy tym zauważyć, że koncentracja stanów kryzysowych jest najważniejszym czynnikiem, ale nie oznacza automatycznej kwalifikacji fragmentu gminy do obszaru rewitalizacji. Istotne są nie tylko natężenie i charakter stanów kryzysowych, ale także ich wpływ na funkcjonowanie w szerszym kontekście, także całej gminy.

2. Musi być istotny dla rozwoju lokalnego.

Obszar rewitalizacji stanowią najistotniejsze dla rozwoju lokalnego obszary zdegradowane, a ich wybór jest wynikiem oceny strategicznej w sferze zarządzania gminą oraz podejmowanych decyzji. Obszar rewitalizacji powinien obejmować tereny, na których gmina jest w stanie prowadzić działania rewitalizacyjne nie wykraczające poza jej możliwości finansowe i organizacyjne. Przy ocenie strategicznej brane powinny być również pod uwagę: spójność przestrzenna i funkcjonalna pozwalająca wyróżnić specyficzne obszary i je pogrupować, występowanie obiektów i terenów wpisanych do rejestru zabytków lub pełniących funkcje kulturalne, występowanie obiektów i obszarów wymagających działań podnoszących ich efektywność energetyczną, a także możliwość realizacji w ramach procesu rewitalizacji strategii, programów i polityk gminy oraz możliwość kontynuacji procesu rewitalizacji

realizowanego dotychczas w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2017-2023.

3. Powierzchnia obszaru rewitalizacji nie może przekroczyć 20% obszaru gminy, a liczba ludności nie może być większa niż 30% liczby mieszkańców gminy.

W oparciu o wyniki ww. analiz na poziomie poszczególnych miejscowości wyznaczono obszary rewitalizacji obejmujące wszystkie zamieszkałe tereny danej miejscowości lub zamieszkałe tereny części miejscowości wraz z należącymi do nich działkami. Są to:

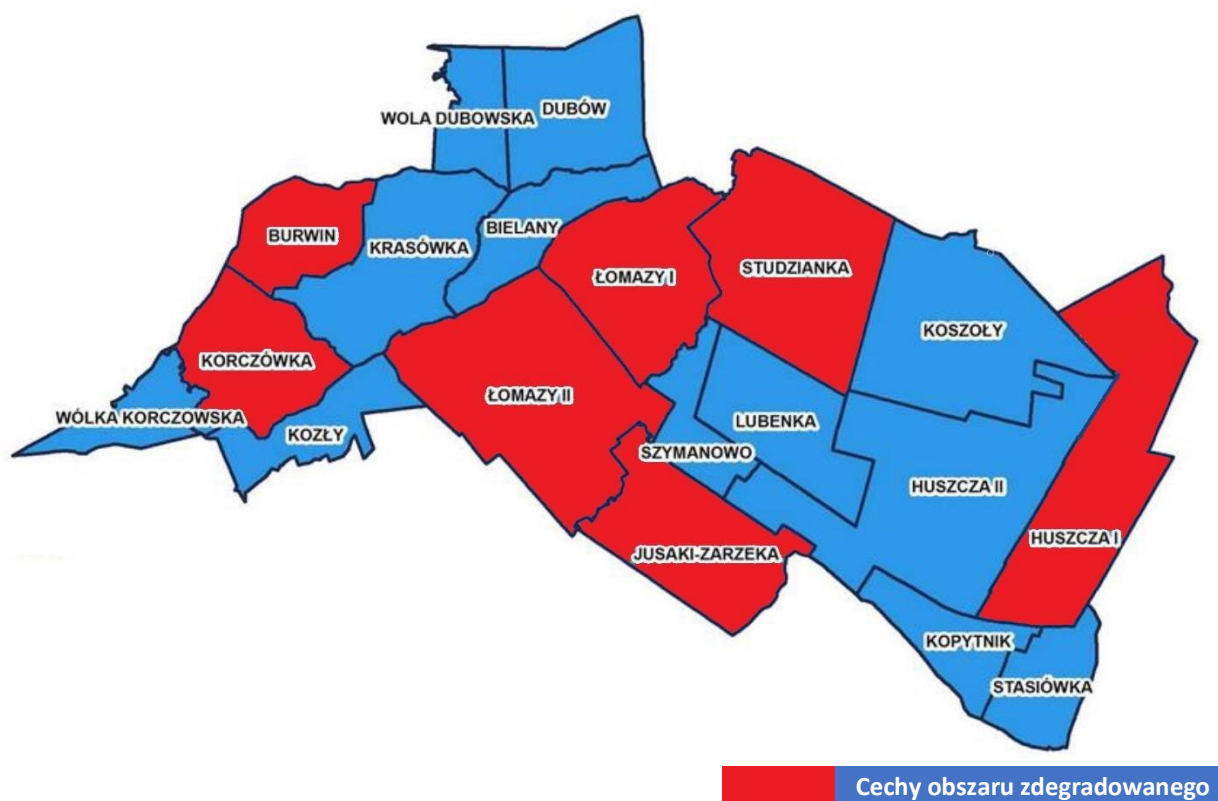
- 1) podobszar rewitalizacji „Burwin”, stanowiący całość zamieszkałego i zurbanizowanego obszaru miejscowości Burwin, zajmujący powierzchnię: 435 ha,
- 2) podobszar rewitalizacji „Huszczą Pierwszą”, stanowiący całość zamieszkałego i zurbanizowanego obszaru miejscowości Huszcza Pierwsza, zajmujący powierzchnię: 973 ha,
- 3) podobszar rewitalizacji „Jusaki-Zarzeka”, stanowiący całość zamieszkałego i zurbanizowanego obszaru miejscowości Jusaki-Zarzeka, zajmujący powierzchnię: 470 ha,
- 4) podobszar rewitalizacji „Korczówka”, stanowiący część zurbanizowanego i zamieszkałego obszaru miejscowości Korczówka, zajmujący powierzchnię: 608 ha,
- 5) podobszar zdegradowany „Łomazy I – Łomazy II”, stanowiący część zamieszkałego i zurbanizowanego obszaru miejscowości „Łomazy I”, zajmujący powierzchnię: 42 ha,
- 6) podobszar zdegradowany „Studzianka”, stanowiący całość zurbanizowanego i zamieszkałego obszaru miejscowości Studzianka, zajmujący powierzchnię: 970 ha.

Tabela 19. Charakterystyka miejscowości objętych rewitalizacją.

L.p.	Miejscowość	Ludność	Powierzchnia (ha)	% ludności Gminy	% powierzchni Gminy
1.	Burwin	61	435	1,24	2,19
2.	Huszczą Pierwszą	301	973	6,12	4,90
3.	Jusaki-Zarzeka	166	470	3,37	2,37
4.	Korczówka	208	608	4,23	3,06
5.	Łomazy I – Łomazy II	210	42	4,27	0,21
6.	Studzianka	410	970	8,34	4,89
Obszar rewitalizacji:		1 356	3 498	27,57	17,62
Gmina Łomazy:		4 919	19 851	100	100

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Łomazy, Policji, GOPS, Powiatowego Urzędu Pracy i GUS oraz badań ankietowych i wniosków z konsultacji społecznych.

Mapa 11. Obszar zdegradowany Gminy Łomazy.

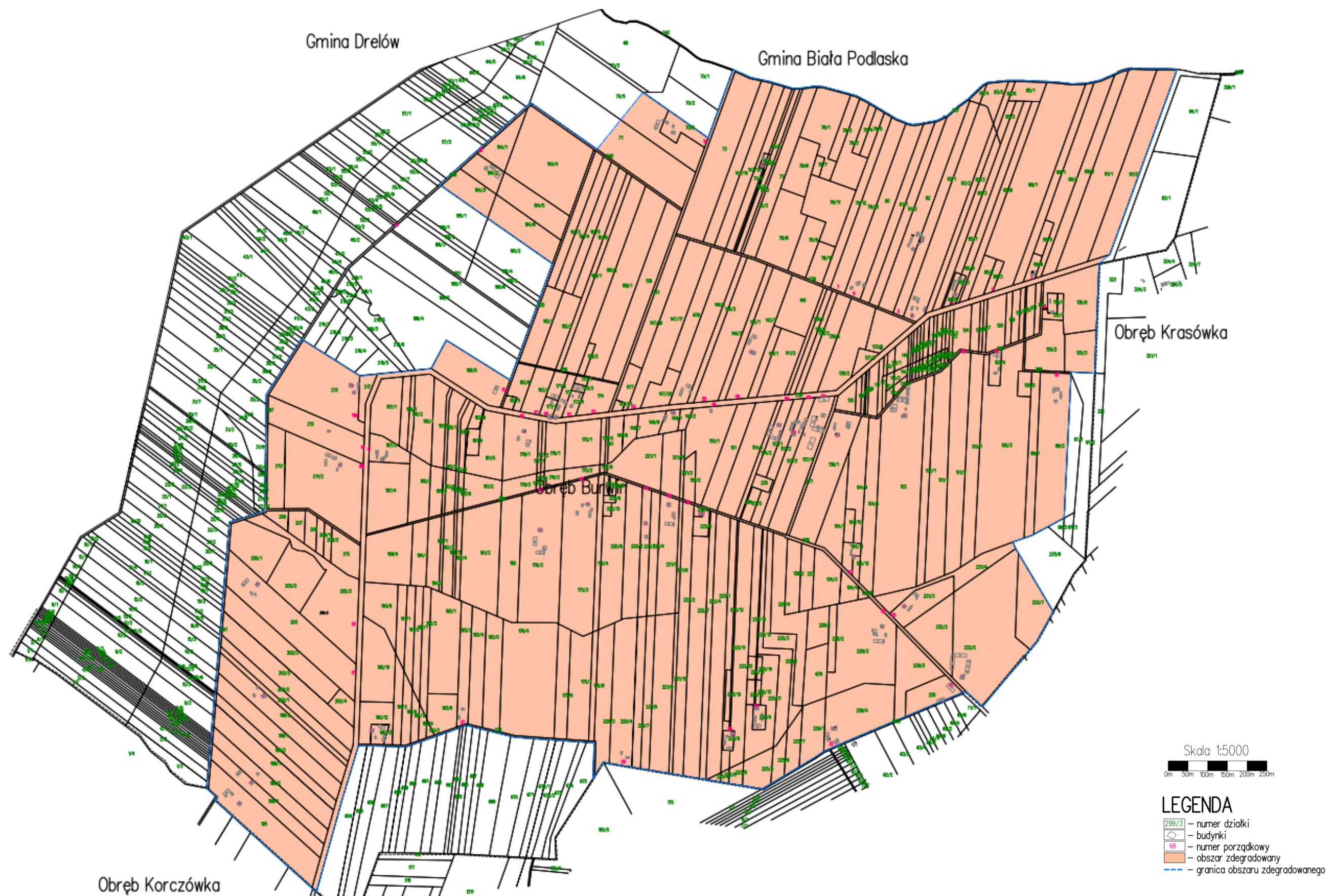
Źródło: Opracowanie własne.

Obszar zdegradowany składa się z sześciu podobszarów obejmujących sześć miejscowości:

- 1) podobszar zdegradowany „Burwin”,
- 2) podobszar zdegradowany „Huszcza Pierwsza”,
- 3) podobszar zdegradowany „Jusaki-Zarzeka”,
- 4) podobszar zdegradowany „Korczkówka”,
- 5) podobszar zdegradowany „Studzianka”,
- 6) podobszar zdegradowany „Łomazy I – Łomazy II”.

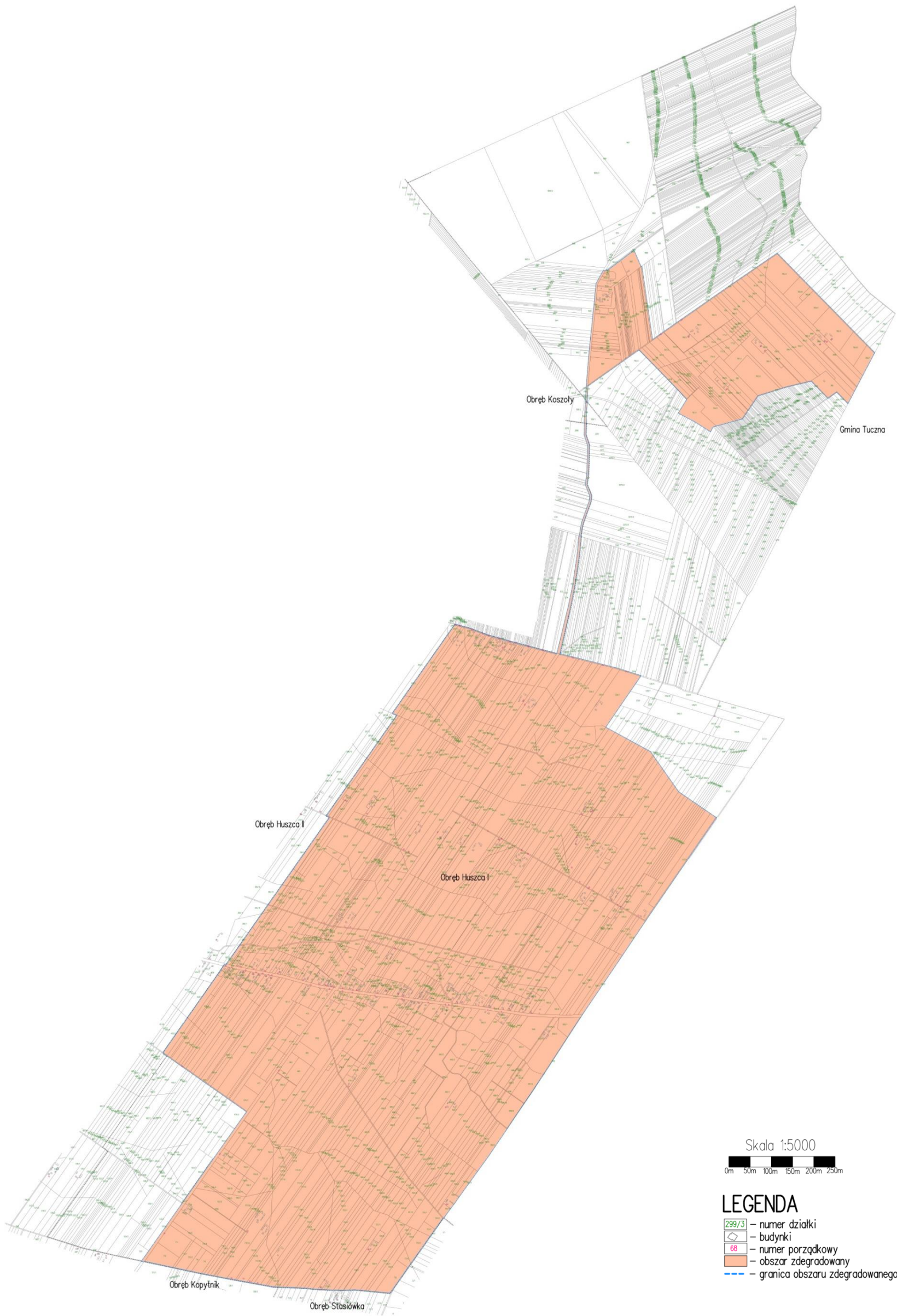

Mapa 12. Podobszar zdegradowany „Burwin”.

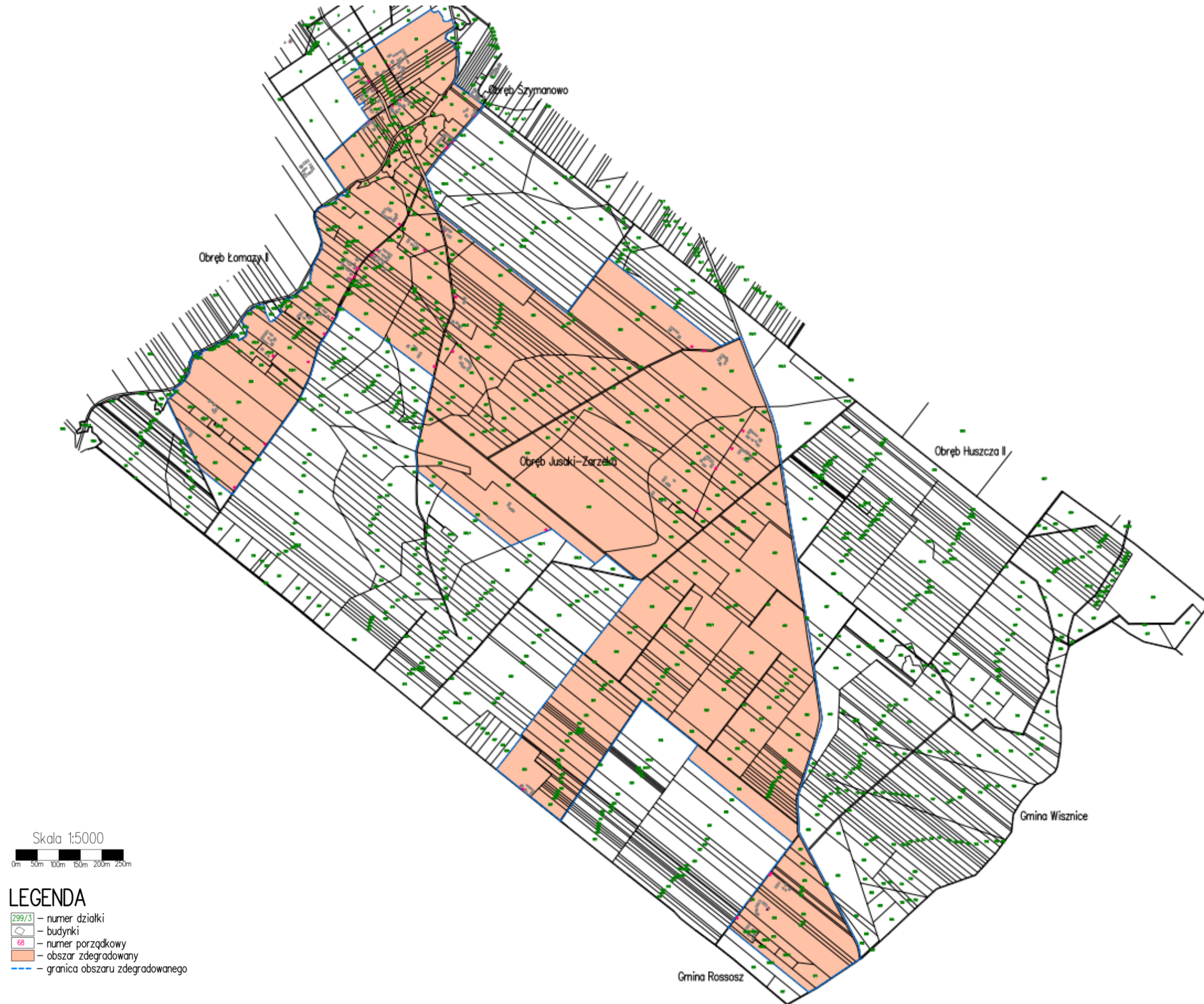

Mapa 13. Podobszar zdegradowany „Huszcza”.

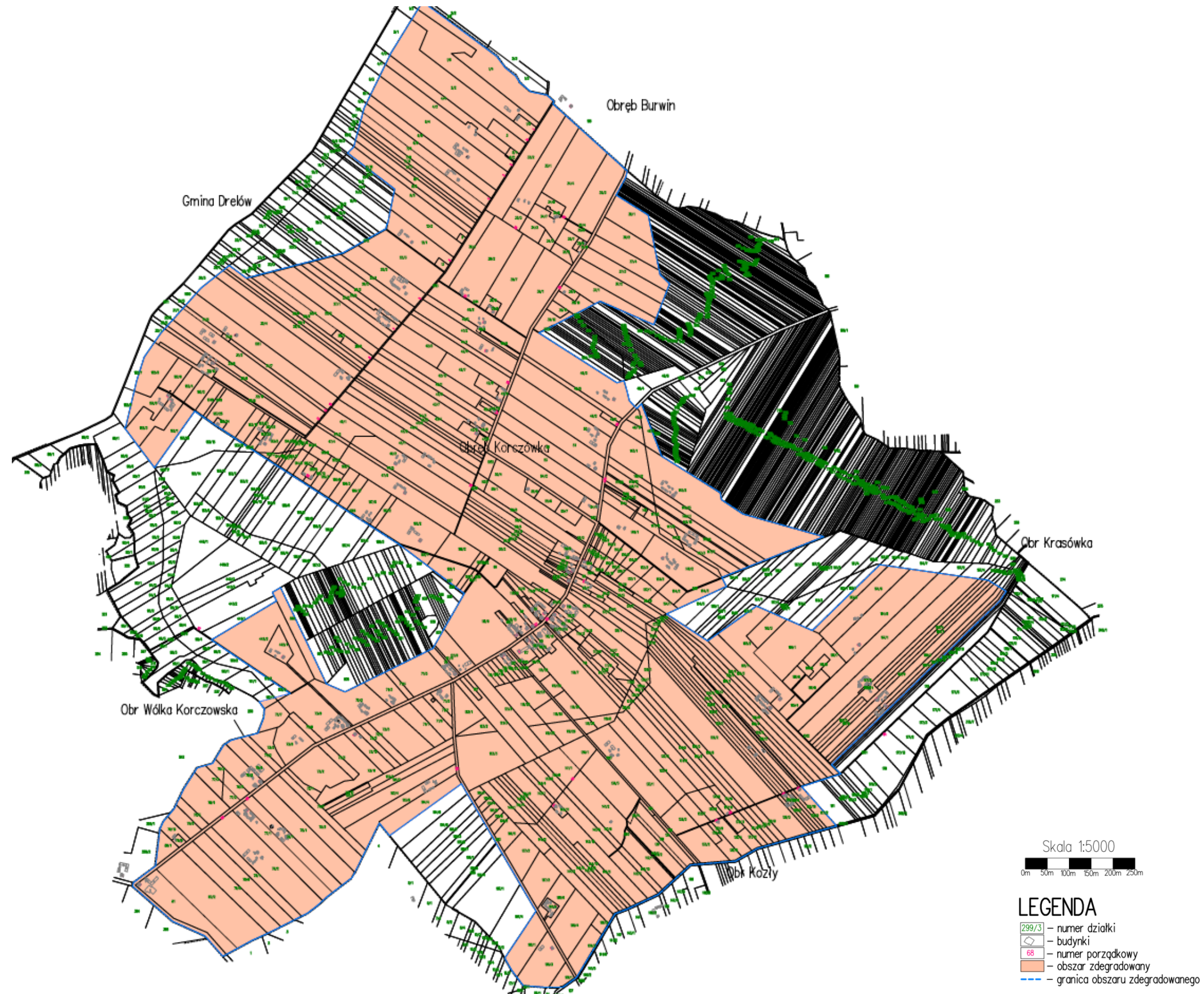

Mapa 14. Podobszar zdegradowany „Jusaki-Zarzeka”.

Mapa 15. Podobszar zdegradowany „Korczówka”.

Mapa 16. Podobszar zdegradowany „Studzianka”.

Mapa 17. Podobszar zdegradowany „Łomazy I – Łomazy II”.

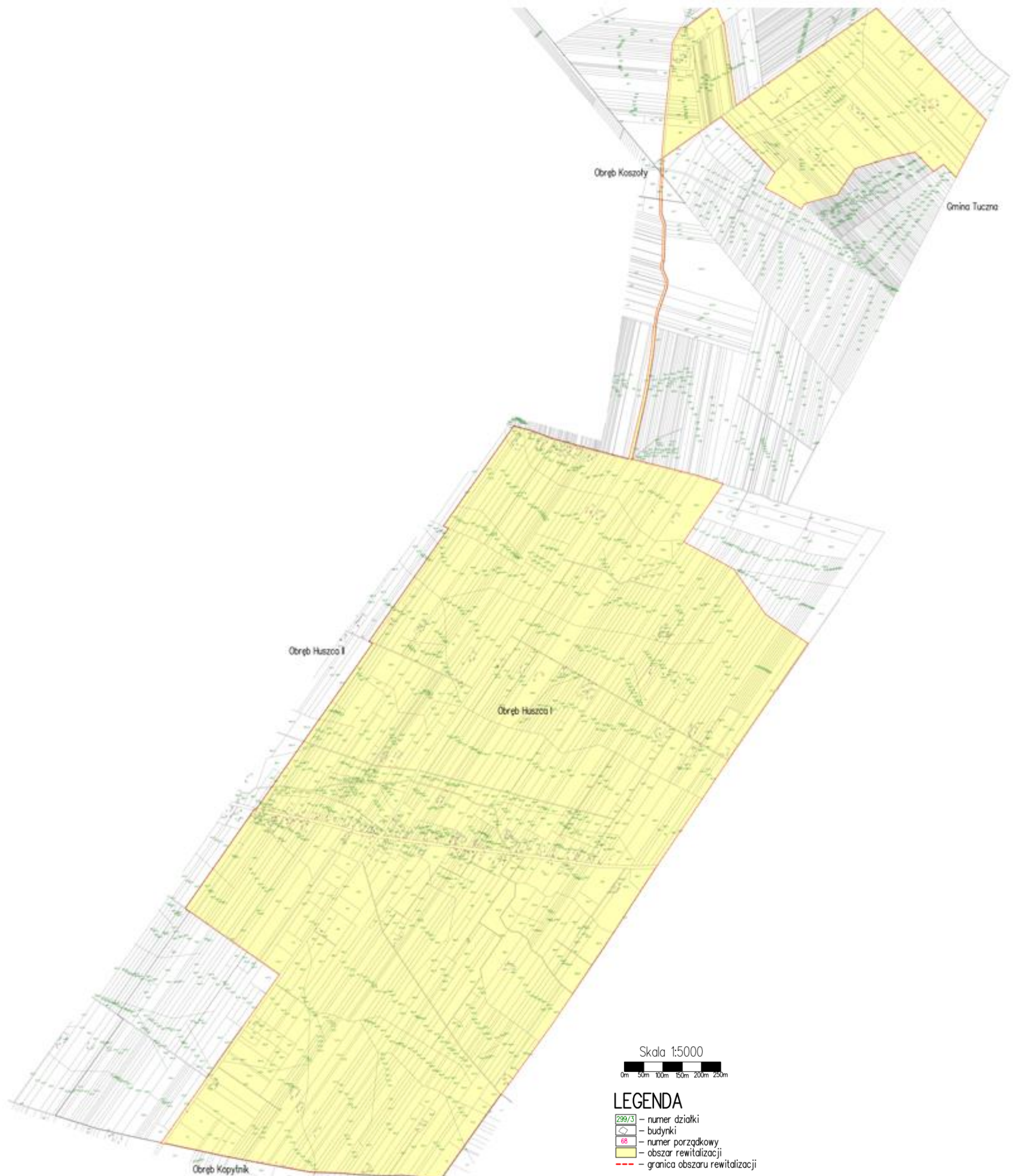

Mapa 18. Podobszar rewitalizacji „Burwin”.

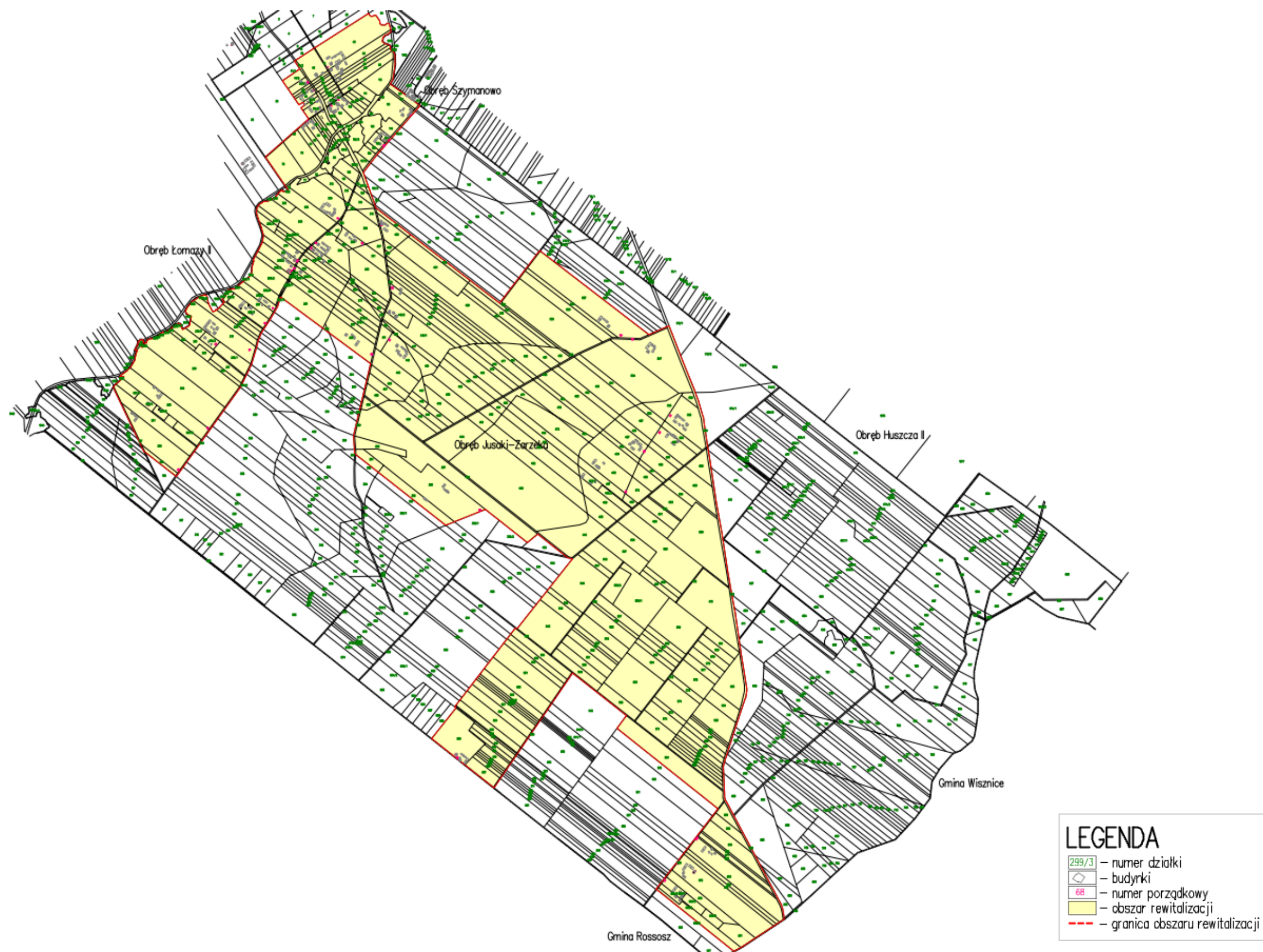

Mapa 19. Podobszar rewitalizacji „Huszczka”.

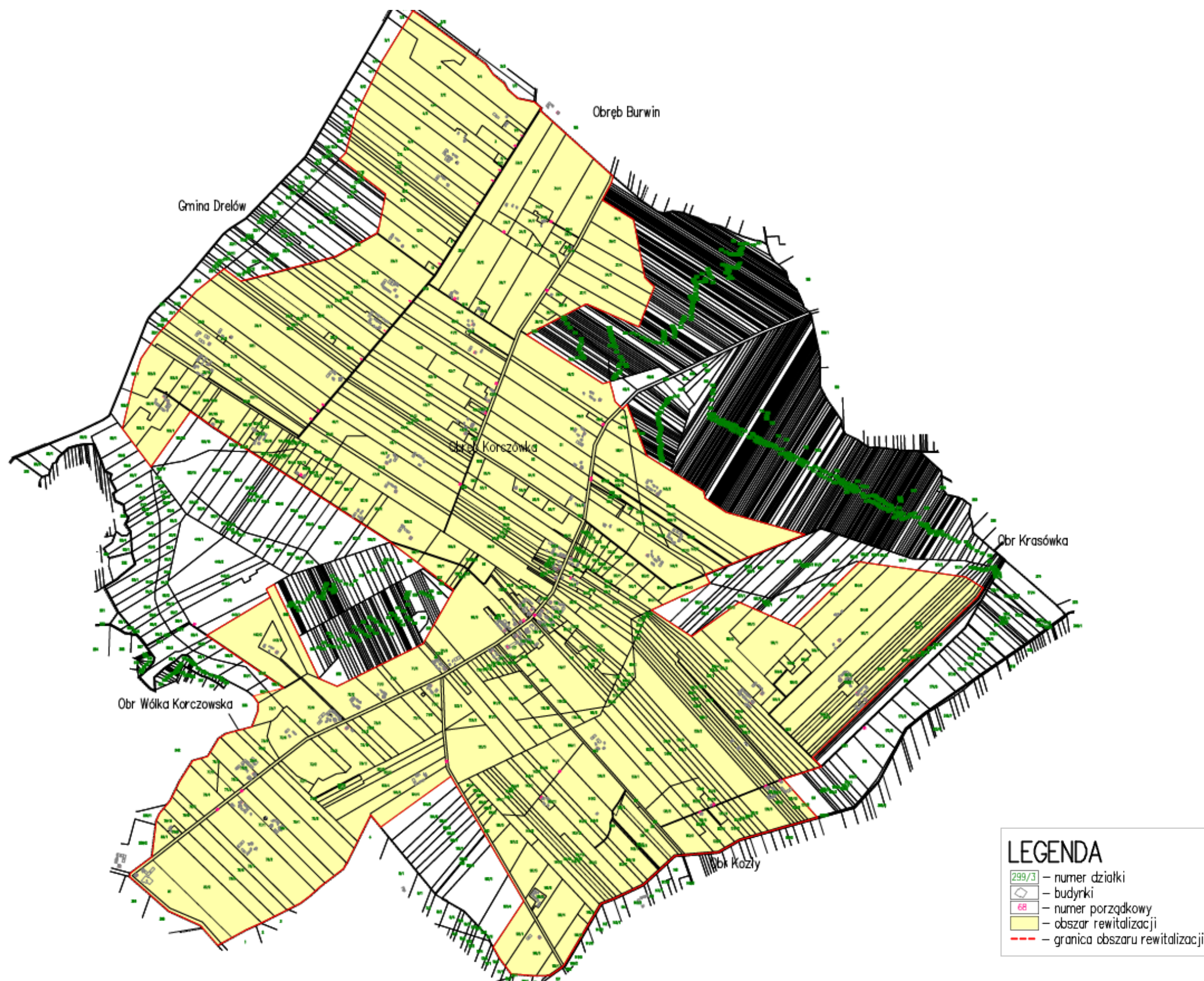

Mapa 20. Podobszar rewitalizacji „Jusaki-Zarzeka”.

Mapa 21. Podobszar rewitalizacji „Korczówka”.

Mapa 22. Podobszar rewitalizacji „Studzianka”.

Mapa 23. Podobszar rewitalizacji „Łomazy I – Łomazy II.”

4. Podsumowanie pogłębionej diagnozy

4.1. Analiza SWOT

W celu podsumowania pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji posłużono się analizą SWOT, tj. metodą umożliwiającą kompleksową analizę strategiczną sytuacji na danym obszarze, z uwzględnieniem wszystkich istotnych aspektów. Zastosowanie tej metody pozwoliło zrozumieć zidentyfikowane zależności pomiędzy danymi i umożliwiło dostrzeżenie wynikających z nich konsekwencji⁶. Proces definiowania elementów analizy SWOT, jak też identyfikacji problemów i potencjałów na obszarze rewitalizacji przeprowadził ekspert zewnętrzny, wykorzystując w tym celu również m.in. wyniki badań ankietowych mieszkańców oraz wnioski z dyskusji przeprowadzonej podczas spotkań służących wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Wyniki obu analiz przedstawiono poniżej.

Tabela 15. Analiza SWOT obszaru rewitalizacji.

Mocne strony	Słabe strony
- korzystne położenie geograficzne w pobliżu przecięcia szlaków komunikacyjnych w ramach Północnego Pasma Aktywności Gospodarczej (terminale w Małaszewiczach, przejście graniczne, planowana autostrada A2, potencjał związany z tworzeniem i funkcjonowaniem nowego Szlaku Jedwabnego), - współpraca i chęć jej kontynuacji w ramach Inicjatywy Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Doliny Zielawy 2023-2030 (umowa pomiędzy 7 samorządami), - potencjał ludzki, - dobry dostęp do edukacji, - zasoby konkurencyjnych płacowo aktywnych zawodowo osób, - mało zdegradowane i dobrej jakości gleby, - nieszkodliwy dla środowiska przemysł, - możliwość wyznaczenia wolnych terenów pod działalność gospodarczą, turystyczną oraz rekreacyjną, - korzystne warunki środowiska naturalnego sprzyjające rozwojowi usług agroturystycznych i produkcji zdrowej żywności, - potencjał do wykorzystania energetyki słonecznej oraz osiągnięcia samowystarczalności energetycznej, - zasoby biomasy do produkcji energii odnawialnej, - atrakcyjne i wyraziste obszary przyrodniczo-kulturowe dla rozwoju rekreacji i turystyki, - dziedzictwo kulturowe gminy (zespoły artystyczne, potrawy lokalne i regionalne),	- słaba dostępność do stolicy województwa – Lublina, - nasilające się problemy demograficzne i procesy starzenia się społeczeństwa (ujemny przyrost naturalny, ujemne saldo migracji, niekorzystna struktura wiekowa mieszkańców, wysokie obciążenie demograficzne), - postępujące ubożenie mieszkańców, ograniczające inwestowanie w oparciu o dochody własne, - malejące poczucie tożsamości lokalnej, - występowanie zjawiska ukrytego bezrobocia, - niski poziom wykształcenia dużej części osób bezrobotnych, - niewystarczająca jakość części kapitału ludzkiego (apatia i niechęć do rozwiązywania własnych problemów, zbyt duża zależność od pomocy społecznej), - niewystarczająca aktywność organizacji pozarządowych w rozwiązywaniu problemów społecznych i gospodarczych, - odczuwalna tzw. niska emisja w okresie grzewczym, - niezaspokojone potrzeby w zakresie montażu odnawialnych źródeł energii, - niedobór uzbromionych terenów inwestycyjnych oraz terenów budowlanych pod działalność gospodarczą na terenie gminy, - dominowanie w strukturze firm samozatrudnienia, - niski wskaźnik przedsiębiorczości, - pasywność mieszkańców w zakresie rozwoju loka-

⁶ Analiza SWOT – technika analityczna pozwalająca na porządkowanie danych, dotyczących problemu w czterech kategoriach czynników strategicznych: S (Strengths) – mocne strony, W (Weaknesses) – słabe strony, O (Opportunities) – szanse, T (Threats) – zagrożenia.

▪ wychodzenie naprzeciw potrzebnym zmianom, ▪ doświadczenie w realizacji projektów oraz umiejętność pozyskiwania środków zewnętrznych, ▪ świadome wyzwań cywilizacyjnych władze gminy.	▪ lnej przedsiębiorczości, ▪ niewystarczająca ilość działań ukierunkowanych na specjalizację obszaru, ▪ brak lokalnych organizacji gospodarczych w zakresie wspierania przedsiębiorczości, ▪ brak wystarczającej ilości mieszkań komunalnych, ▪ niewystarczający stopień wyposażenia w infrastrukturę techniczną, ▪ luki i braki w infrastrukturze drogowej w wymiarze wewnętrznym (niskie parametry techniczne i użytkowe części dróg), ▪ niski poziom rozwoju turystyki w gminie (brak bazy noclegowo-gastronomicznej oraz atrakcyjnej oferty dla turystów), ▪ niewystarczająca oferta lokalna w zakresie kultury, sportu i turystyki oraz spędzania czasu wolnego, ▪ słabo rozwinięty sektor usług rolniczych, ▪ duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych, ▪ niższa niż oczekiwana wydajność produkcji roślinnej i zwierzęcej, ▪ niewystarczający poziom estetyki przestrzeni publicznej i infrastruktury komunalnej, ▪ niewystarczający poziom estetyki przestrzeni publicznej i infrastruktury komunalnej, ▪ brak środków własnych na realizację inwestycji rozwojowych i prospołecznych.
Szanse	Zagrożenia
▪ możliwość pozyskiwania środków finansowych zewnętrznych, pozabudżetowych, w tym funduszy Unii Europejskiej w okresie 2021-2027, ▪ możliwość wykorzystania środków UE na rozwój usług społecznych, ▪ dostępność środków unijnych na wsparcie zmniejszenia niskiej emisji, ▪ nowy paradygmat polityki rozwojowej przedstawiony w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 – zasady prowadzenia polityki regionalnej m.in.: zintegrowane podejście terytorialne, współpraca, koncentracja, ▪ rozwój współpracy pomiędzy gminami w ramach „Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Doliny Zielawy 2023-2030”. , ▪ wysoki poziom wsparcia mieszkańców dla działań proekologicznych/zwiększająca się świadomość ekologiczną, ▪ rozwój nowych technologii OZE i możliwości pozyskania dotacji, ▪ potencjał sprzyjający tworzeniu przestrzeni atrakcyjnej wypoczynkowo i turystycznie, ▪ rosnące zainteresowanie różnymi formami rekreacji i spędzania wolnego czasu, ▪ wzrastająca popularność produktów lokalnych, ▪ pojawienie się inwestorów z branży produkcyjnej, ▪ rozwój produkcji rolnej poprzez upowszechnianie powstawania grup producenckich,	▪ negatywne konsekwencje dla rozwoju gospodarczego w wyniku przedłużającej się wojny w Ukrainie. ▪ długotrwałe, negatywne skutki wywołane izolacją społeczną podczas pandemii COVID-19 (nauka i praca w trybie zdalnym) dla mieszkańców (np. rozluźnienie więzi społecznych, kryzysy psychiczne, pogorszenie stanu zdrowia i kondycji fizycznej), ▪ możliwość wystąpienia kolejnej fali pandemii COVID-19 i związanych z nią negatywnych konsekwencji dla zdrowia mieszkańców i rozwoju gospodarczego, ▪ niekorzystne prognozy demograficzne – starzenie się społeczeństwa, emigracja edukacyjna i zarobkowa młodych ludzi poza teren gminy, bez planów powrotu, wyludnianie się wsi, ▪ ubożenie społeczeństwa, ▪ pogłębiające się zjawisko wykluczenia społecznego, ▪ bierność i niechęć mieszkańców do zmiany swojej sytuacji życiowej (zwiększająca się zależność od tzw. transferów socjalnych), ▪ wzrastające wydatki na pomoc społeczną, ▪ wysokie bezrobocie w powiecie, regionie, ▪ nasilająca się konkurencja w przyciąganiu inwestorów zagranicznych i turystów, ▪ brak skoordynowanej polityki wspierania MSP, ▪ pogorszenie stanu powietrza z związku z kryzysem

▪ potencjał w zakresie rozwoju sieciowego produktu turystycznego poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, ▪ moda na agroturystykę i zdrowy styl życia.	- energetycznym, ▪ niewystarczające możliwości przyłączeniowe do sieci PGE w kontekście rozwoju energetyki słonecznej (fotowoltaiki), ▪ brak środków na budowę i remonty dróg, ▪ wzrost kosztów utrzymania infrastruktury, ▪ niska rentowność produkcji rolnej, ▪ brak rynków zbytu dla produktów rolnych, ▪ zagrożenie dla rolnictwa indywidualnego ze strony sieciowych producentów żywności, ▪ zbyt mała pula środków pomocowych na inwestycje komunalne w gminach, szczególnie z funduszy Unii Europejskiej w okresie 2021-2027, ▪ niedobór kapitału społecznego i prywatnego na przedsięwzięcia rewitalizacyjne na terenie gminy. ▪ coraz większe finansowe obciążenia gmin wynikające z regulacji prawnych na poziomie krajowym (m.in. szkolnictwo, podatki), ▪ zmienność w regulacjach prawnych w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej oraz stosowania prawa w zakresie zamówień publicznych, finansów publicznych, energetyki odnawialnej, ochrony środowiska itp.
---	--

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Łomazy, Policji, GOPS, Powiatowego Urzędu Pracy i GUS oraz badań ankietowych i wniosków z konsultacji społecznych.

4.2. Lokalne potencjały obszaru rewitalizacji

Przeprowadzoną analizę negatywnych zjawisk w obszarze rewitalizacji Gminy Łomazy poszerzono o analizę potencjałów.

Za potencjały rozwojowe uznano lokalne czynniki rozwoju jako cechy lub kombinacja cech występujących w obszarze społecznym, przestrzenno-funkcjonalnym, środowiskowym, technicznym czy gospodarczym, których wykorzystanie wspomóc może proces rewitalizacji i doprowadzić w efekcie do pozytywnych zmian na obszarze rewitalizacji. Za kluczowe potencjały wyznaczonego obszaru rewitalizacji przyjęto:

1) w obszarze społecznym:

- doświadczone służby gminne w zakresie szeroko pojętej pomocy społecznej (Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łomazach, Gminny Klub Malucha w Łomazach, Centrum Opiekuńczo-Mieszkalne w Dubowie),
- rozwinięta infrastruktura oświatowa, wychowania, kultury i sportu (Zespół Placówek Oświatowych w Łomazach, Szkoła Podstawowa w Huszczy, Gminna Biblioteka Publiczna w Łomazach i Gminny Ośrodek Kultury w Łomazach),
- organizacje pozarządowe działające na obszarze rewitalizacji, które stanowią potencjał do aktywizacji społecznej mieszkańców,
- zainteresowanie samorządu lokalnego rozwojem współpracy z organizacjami pozarządowymi, dostępność środków unijnych na aktywizację społeczną,

- stosunkowo wysoki potencjał historycznych miejsc i zabytkowych nieruchomości, które można wykorzystać do umacniania tożsamości lokalnej.

2) w obszarze gospodarczym:

- koncentracja usług okołorolniczych – będących podstawą do rozwoju drobnej przedsiębiorczości i miejsc pracy,
- wolne tereny możliwe do przekształcenia w tereny inwestycyjne,
- długookresowa korzystna koniunktura na rynku pracy, wzrastająca liczba MŚP, spadająca bezrobocie oraz zmniejszająca się liczba osób korzystających z pomocy społecznej.

3) w obszarze środowiskowym:

- brak lokalizacji uciążliwych zakładów produkcyjnych oddziałujących negatywnie na środowisko naturalne,
- warunki geograficzne i krajobrazowe sprzyjające wykorzystywaniu OZE oraz zapewniające ich wysoką efektywność,
- duży potencjał po kątem krajobrazowym i turystycznym,
- determinacja lokalnego samorządu w poprawie stanu środowiska, jak też w podnoszeniu świadomości ekologicznej mieszkańców.

4) w obszarze przestrzenno-funkcjonalnym:

- projekt nowego „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łomży”,
- występowanie niezagospodarowanych terenów umożliwiających wielofunkcyjne zagospodarowanie, w tym terenów zielonych, które docelowo mogą być wykorzystywane jako przestrzeń działań społecznych, kulturalnych, rekreacyjnych, wzmacniających integrację społeczną,
- duże zapotrzebowanie społeczne na korzystanie z dóbr kultury oraz z oferty sportowo-rekreacyjnej w miejscu zamieszkania,
- duża aktywność lokalnego samorządu w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych na poprawę warunków prowadzenia działalności kulturalnej i rekreacyjno-sportowej na obszarze rewitalizacji,
- dziedzictwo historyczne i przyrodnicze, które mogą służyć do rozwoju turystyki, usług i handlu,
- obecność gruntów należących do podmiotów publicznych, co ułatwia wykorzystywanie ich w procesie rewitalizacji,
- dostępne tereny pod rozwój budownictwa mieszkaniowego,
- zainteresowanie kupnem działek budowlanych na obszarze rewitalizacji,
- funkcjonowanie różnych podmiotów publicznych.

5) obszarze technicznym:

- dostępność obiektów, które można wykorzystać na potrzeby rozwoju usług komunalnych i społecznych: świetlice wiejskie, budynki poszkolne, budynek agronomówki, publiczne budynki usługowe (budynek Urzędu Gminy, budynki szkolne itp.),
- dobry dostęp do Internetu, ułatwiający wdrażanie innowacyjnych rozwiązań typu smart village, smart city.

Jak wynika z powyższego zestawienia, na obszarze rewitalizacji liczba identyfikowanych „słabych” stron zdecydowanie przeważa nad liczbą „mocnych stron”, jednocześnie relatywnie dość długa jest lista „szans” i „potencjałów” obszaru rewitalizacji.

Oznacza to, iż mimo obecnych deficytów, istnieje szereg możliwości wykorzystania pojawiających się szans, a także neutralizacji zdefiniowanych zagrożeń, przynajmniej w zakresie, który zależy od Gminy Łomży. Program zakłada dążenie do przewyciężenia zjawisk kryzysowych przy wykorzystaniu dostępnych potencjałów.

II. CZĘŚĆ PLANISTYCZNA

Planowanie rewitalizacji stanowi ważny etap, który polega m.in. na stworzeniu na podstawie przeprowadzonych prac analitycznych i diagnostycznych wizji i celów rewitalizacji. Są one opracowywane na podstawie wykonanej szczegółowej diagnozy obszaru rewitalizacji, w której określono problemy, a także ich przyczyny i skutki. Wobec tego część planistyczna stanowi odpowiedź dla zebranych i przeanalizowanych wcześniej danych, a także określonego potencjału obszaru rewitalizacji.

1. Wizja, misja, cele i kierunki działań

Zgodnie z art. 15 ust. 3 i 4 ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. gminny program rewitalizacji powinien zawierać m.in. „opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji oraz cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służących eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk”. Wizja to, wyrażona słownie, wizualizacja obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji. Misja pełni funkcję celu nadrzędnego, wyznaczającego kierunek działań. Wizja i misja wraz z celami strategicznymi powinny stanowić spójną całość i dążyć do niwelacji negatywnych zjawisk.

1.1. Wizja stanu po przeprowadzeniu rewitalizacji

Wizja wskazuje kierunek, w którym podąża Gmina Łomazy. Jest ona również pewnym zobrazowaniem pożądanej przyszłości, która zakłada rozwiązanie zdiagnozowanych z udziałem lokalnej społeczności problemów oraz wykorzystanie zidentyfikowanych potencjałów. Ambitna wizja ma w tym przypadku na celu – motywowanie wszystkich interesariuszy procesu rewitalizacyjnego do sprawnego i skutecznego działania.

Rewitalizacja jako kompleksowy proces przemian obejmuje swoim zasięgiem wiele płaszczyzn życia na danym obszarze. Dotyczy w sposób szczególny: jakości życia mieszkańców, rozwoju gospodarczego, podniesienia jakości oraz atrakcyjności przestrzeni publicznej, wykorzystania potencjału turystycznego w oparciu o dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze itd.

Podstawowym założeniem, związanym z wyprowadzeniem obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego jest odwrócenie negatywnych zjawisk zdiagnozowanych w poprzednich rozdziałach niniejszego dokumentu. Wnioski z dokonanej analizy posłużyły do identyfikacji mocnych i słabych stron oraz czynników sukcesu w zakresie rewitalizacji w Gminie Łomazy.

Konsekwentne i przemyślane działania systemowe, wdrażane etapami przy udziale społeczeństwa pozwolą na stopniową poprawę funkcjonowania całej przestrzeni na wszystkich płaszczyznach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej. Można zatem stwierdzić, że wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji brzmi następująco:

W 2030 roku obszar rewitalizacji Gminy Łomazy, jest atrakcyjną, estetyczną i bezpieczną częścią gminy, z której korzystają mieszkańcy oraz przyjezdni.

Przyjazność tego miejsca wynika nie tylko z jego harmonijnego rozwoju, ale również z ograniczenia barier, w tym architektonicznych, utrudniających dostęp do przestrzeni publicznych oraz innych ważnych obiektów.

Obszar rewitalizacji jest miejscem bezpiecznym i przyjaznym. Mieszkańcy korzystają z usług publicznych i komunalnych wysokiej jakości.

W celu podniesienia warunków życia odnowiona została niezbędna infrastruktura techniczna i społeczna z poszanowaniem środowiska naturalnego.

Udostępniona odnowiona infrastruktura i tereny pod zabudowę oraz zróżnicowana oferta spędzania czasu wolnego zachęciła do pozostania dotychczasowych mieszkańców i osiedlenia się nowych na obszarze rewitalizacji. Wykreowane przyjazne, zielone przestrzenie stały się atrakcyjnym miejscem wypoczynku i rekreacji mieszkańców i turystów.

Wokół rozbudowanych/modernizowanych obiektów wykorzystujących dziedzictwo kulturowe, historyczne i przyrodnicze rozwinęła się przedsiębiorczość.

Osoby wykluczone społecznie otrzymały możliwość wyjścia z kryzysowej sytuacji życiowej, poprzez aktywizację społeczną i zawodową. Zaangażowanie organizacji pozarządowych zaowocowało integracją społeczną, zwiększeniem aktywności obywatelskiej i niwelowaniem występujących problemów. Młode pokolenie, seniorzy i osoby z niepełnośprawnościami skorzystały z szansy wszechstronnego rozwoju i korzystają nadal.

Obszar rewitalizacji zamieszkują ludzie otwarci na zmiany, przedsiębiorczy i odważnie realizujący swoje pomysły na życie. Dziedzictwo kulturowe stało się motorem pozytywnych przemian społeczno-gospodarczych.

Wyznaczone podobszary, w latach 2023-2030 zostaną poddane kompleksowej rewitalizacji w oparciu o szczegółowo zaplanowaną i skoordynowaną interwencję. Planowane efekty zostaną uzyskane poprzez realizację zaplanowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wpisujących się w wyznaczone cele rewitalizacji. Należy również zaznaczyć, że wizja ma w tym przypadku charakter optymalny i została zbudowana na racjonalnych przesłankach pozwalających stwierdzić, że osiągnięcie zakładanej wizji jest możliwe do realizacji.

Stan docelowy obszarów zostanie osiągnięty na koniec obowiązywania niniejszego programu. Perspektywa roku 2030 koresponduje również z datą wyznaczającą możliwość absorpcji środków unijnych z perspektywy 2021-2027. Wizja jako stan docelowy odnosi się zatem w dużej mierze do konkretnych przemian społeczno-gospodarczych, które są pożądane i zostaną osiągnięte dzięki wdrożeniu Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030.

Obszar objęty rewitalizacją po przeprowadzeniu zaplanowanych procesów, zostanie efektywnie przeobrażony zarówno społecznie, przestrzennie, jak i gospodarczo uzyskując

naturalną funkcjonalność oraz użyteczność publiczną. Odnowiona zabudowa i wyposażona w niezbędną infrastrukturę przestrzeń miejscowości, wzmocni odczuwaną przez mieszkańców jakość życia oraz korzystnie wpłynie na atrakcyjność zarówno turystyczną, jak i gospodarczą oraz osiedleńczą obszarów zdegradowanych. Przestrzenie publiczne, które będą stanowić miejsce spotkań społeczności lokalnej i integracji międzypokoleniowej. Co bardzo istotne, w wyniku działań rewitalizacyjnych zmianie ulegnie również wizerunek całego obszaru. Będzie on postrzegany jako miejsce tętniące życiem z bogatą ofertą kulturową oraz bazą turystyczno-rekreacyjną.

Na zrewitalizowanych terenach zmniejszy się poziom wykluczenia społecznego, a zjawiska stygmatyzujące środowiska defaworyzowane zastąpi inicjatywa gospodarcza, silne poczucie wspólnoty lokalnej oraz aktywna postawa obywatelska. W efekcie działań rewitalizacyjnych ograniczone zostaną problemy społeczne, których szczególna koncentracja występuje w zdelimitowanym obszarze. Wsparciem dla tego procesu będą działania na rzecz przeciwdziałania procesom wykluczenia i marginalizacji społecznej, wynikających m.in. z ubóstwa i bezrobocia, służące włączeniu tych osób w różne wymiary życia społecznego.

Istotnym elementem wynikającym z przeprowadzonych działań rewitalizacyjnych będzie zwiększony poziom dostępności oraz jakości świadczonych usług publicznych (zwłaszcza wychowawczych, kulturalnych, sportowych i rekreacyjno-wypoczynkowych) dla mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wśród efektów realizacji zamierzeń Gminnego Programu Rewitalizacji ważne miejsce zajmują również inicjatywy dotyczące poprawy dostępności oraz jakości infrastruktury społecznej (w tym infrastruktury oświatowej). Związane są one również z poprawą warunków edukacyjnych, mającą wpływ na poziom kształcenia, a następnie dostęp do rynku pracy.

1.2. Misja i cel główny procesu rewitalizacji

Spełnienie misji przyczyni się do wyprowadzenia obszaru ze stanu kryzysowego i urzeczywistnienia określonej wizji. Ponadto stanowi ona odpowiedź na problemy zidentyfikowane w szczegółowej diagnozie obszaru rewitalizacji.

Pamiętając, że rewitalizacja to długofalowy, kompleksowy proces zmian realizowanych na rzecz lokalnej społeczności, sformułowano misję skoncentrowaną na rozwoju i aktywizacji mieszkańców – zarówno w obszarze społecznym, jak i zawodowym:

Zintegrowane działania władz Gminy Łomazy, interesariuszy GPR, liderów opinii publicznej i mieszkańców, w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzennej i technicznej, na obszarze rewitalizacji, połączone z akumulacją własnego kapitału publicznego i prywatnego wspartego funduszami zewnętrznymi. stworzą otwartą przestrzeń do aktywności publicznej, społecznej i komercyjnej oraz rozwiązywania problemów na obszarze rewitalizowanym.

Misja stanowi deklarację w jakim kierunku będą zmierzały podejmowane przez samorząd i innych interesariuszy zadania. Misja podkreśla, że proces rewitalizacji jest prowadzony przez wszystkich – mieszkańców, przedsiębiorców, instytucje publiczne, kulturalne, placówki oświatowe i innych użytkowników funkcjonujących w rewitalizowanej przestrzeni lub mających na nią wpływ. Jednocześnie odnosząc się do tego, że pokonanie zdiagnozowanych problemów nastąpi jedynie przy zjednoczeniu i wspólnym działaniu na rzecz aktywizacji gospodarczej, integracji społecznej i estetyzacji przestrzeni.

Uzupełnieniem i rozwinięciem wizji oraz misji rozwoju Gminnego Programu Rewitalizacji jest określenie głównego celu rozwoju, celów strategicznych i kierunków działań. A oto cel główny:

Wzrost poziomu życia mieszkańców oraz poprawa atrakcyjności obszaru rewitalizacji poprzez kompleksową odnowę społeczną oraz gospodarczą, środowiskową, przestrzenną i techniczną.

W kolejnych rozdziałach zaprezentowano i opisano cele strategiczne, kierunki działań oraz przedsięwzięcia i projekty rewitalizacyjne przyczyniające się do ich realizacji.

1.3. Cele i kierunki działań procesu rewitalizacji

W myśl art. 15 ust. 1 pkt 4) ustawy – cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służą eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk społecznych oraz innych określonych w szczegółowej diagnozie. W konsekwencji wielowątkowy, kompleksowy i zintegrowany proces jaki stanowi rewitalizacja wymaga hierarchizacji i usystematyzowania wszystkich celów i działań wynikających z przeprowadzonych diagnoz i konsultacji społecznych. Przyjęto dwustopniową strukturę celów (misję i cele strategiczne). Następnie zdefiniowano kierunki działań, które ściśle korespondują z przyjętymi celami strategicznymi. Określają one ramy w jakich będą mieściły się przedsięwzięcia rewitalizacyjne, czyli precyzują i odzwierciedlają politykę Gminy Łomazy w poszczególnych dziedzinach.

Cele rewitalizacji zostały określone w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym oraz technicznym. Są ze sobą wyraźnie skorelowane i tworzą spójny katalog. Cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań mają służyć eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk, na obszarze rewitalizacji znajdującym się w stanie kryzysowym.

Cele rewitalizacji opisują przejście od sytuacji wyjściowej do sytuacji pożądanej. Odpowiadają one na potrzeby i potencjały rewitalizacyjne zidentyfikowane na etapie diagnostycznym. Identyfikacja kluczowych zmian niezbędnych do realizacji założonych celów rewitalizacji pozwoli na określenie najważniejszych kierunków działań, a następnie instrumentów realizacyjnych (w tym przedsięwzięć rewitalizacyjnych).

Należy również zaznaczyć, że Gminny Program Rewitalizacji jest skierowany do różnych grup interesariuszy. Stanowi on odpowiedź na rzeczywiste problemy oraz potrzeby rewitalizacyjne, które zostały zidentyfikowane w trakcie procesu diagnostycznego w ramach programowania rewitalizacji. Potencjały i aspiracje lokalnych grup interesariuszy również zostały uwzględnione w procesie doprecyzowania celów strategicznych GPR.

Struktura celów w Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 tworzy logicznie powiązany, spójny system odpowiadający na poszczególne obszary problemowe. Realizacja zaplanowanych kierunków działań powinna zapewniać osiągnięcie celów strategicznych wskazanych w ramach obszarów: społecznego, gospodarczego, środowiskowego, przestrzenno-funkcjonalnego oraz technicznego. Należy również zaznaczyć, że kierunki działań planowane w ramach poszczególnych celów wzajemnie się przenikają i uzupełniają. Niejednokrotnie będą mogły zostać zrealizowane dzięki zintegrowanym projektom wzmacniając tym samym możliwość uzyskania efektu synergii.

Należy również zaznaczyć, że zgodnie z metodą SMART cele są: specyficzne, mierzalne, akceptowalne, realistyczne i określone w czasie.

Cele rewitalizacji możemy podzielić na cele występujące w poszczególnych obszarach, które poddawane były wyczerpującej diagnozie:

- 1) obszar społeczny,
- 2) obszar gospodarczy,
- 3) obszar środowiskowy,
- 4) obszar przestrzenno-funkcjonalny,
- 5) obszar techniczny.

Poniższa tabela zawiera zestawienie celów strategicznych oraz przypisanych do nich kierunków działań. Oznaczają one zakres niezbędnych interwencji, które powinny być podejmowane wspólnie przez samorząd oraz jego partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Odpowiadają na pytanie „co należy zrobić?”, aby w ramach wybranych obszarów problemowych osiągnąć założone cele strategiczne. Kierunki działań (wdrażane poprzez przedsięwzięcia rewitalizacyjne), będą podstawą realizacji postanowień Programu. Wskazanie kierunków działań lub tam, gdzie to jest możliwe, konkretnych przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych jest zatem bardzo istotnym elementem prac.

Tabela 20. Cele strategiczne i kierunki działań GPR.

Cel Strategiczny	Kierunki działań
1. Wzmacnianie aktywności społecznej, zawodowej i integracji mieszkańców z obszaru rewitalizacji.	1. Zmniejszenie skali ubóstwa i patologii społecznych. 2. Zwiększenie poziomu edukacji na obszarze rewitalizacji. 3. Poprawa stanu bezpieczeństwa mieszkańców. 4. Włączenie społeczne osób ze szczególnymi potrzebami. 5. Wsparcie aktywności społecznej mieszkańców w zakresie inicjatyw oddolnych. 6. Wzrost poziomu integracji społecznej mieszkańców. 7. Rozwijanie oferty kulturalno-edukacyjnej dla różnych grup mieszkańców. 8. Poszerzenie możliwości samorozwoju ludzi młodych. 9. Wzmocnienie tożsamości lokalnej i kulturowej mieszkańców.
2. Rozwój przedsiębiorczości i zwiększanie aktywności gospodarczej mieszkańców na obszarze rewitalizacji.	1. Wykorzystanie atrakcyjnych gospodarczo fragmentów obszaru rewitalizacji do wspierania tworzenia nowych miejsc pracy. 2. Wspieranie inicjatyw w zakresie wzmacniania aktywności gospodarczej mieszkańców. 3. Poprawa warunków i sytuacji na lokalnym rynku pracy, w tym również dla osób wykluczonych. 4. Ożywienie przestrzeni publicznych poprzez rozwój funkcji kulturalnych i rozwijanie przemysłów czasu wolnego. 5. Rozwój funkcji turystycznych.
3. Podnoszenie jakości środowiska naturalnego na obszarze rewitalizacji.	1. Podejmowanie inicjatyw z zakresu ochrony środowiska naturalnego i ograniczania niskiej emisji, 2. Zagospodarowanie terenów zdegradowanych na cele rekreacyjne, turystyczne i sportowe. 3. Tworzenie wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych w środowisku naturalnym. 4. Poprawa efektywności energetycznej budynków. 5. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii. 6. Przeciwdziałanie zagrożeniom wynikającym ze środowiska naturalnego (burze, powódzie itp.).
4. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej na obszarze rewitalizacji.	1. Przebudowa, rozbudowa i modernizacja zdegradowanych budynków przywracająca im utracone funkcje lub nadająca im nowe funkcje użytkowe (społeczne, gospodarcze, turystyczne, kulturalne itp.) wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem. 2. Poprawa warunków mieszkaniowych społeczeństwa. 3. Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej (w tym parkingowej) jako uzupełnienie większego przedsięwzięcia/projektu. 4. Modernizacja i rozwój infrastruktury komunalnej (wodno-kanalizacyjnej, gazowej, elektrycznej, telekomunikacyjnej, gospodarki odpadami) jako uzupełnienie większego przedsięwzięcia/projektu. 5. Dostosowanie infrastruktury gminnej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
5. Bezpieczna, dostępna, funkcjonalna i estetyczna przestrzeń publiczna dla mieszkańców i gości obszaru rewitalizacji.	1. Rozwój infrastruktury funkcjonalnej w zakresie opieki społecznej, przedsiębiorczości, edukacji, kultury, turystyki, rekreacji i sportu. 2. Odpowiednie wykorzystanie zasobów kulturowych i turystycznych obszaru. 3. Tworzenie wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych. 4. Likwidacja barier przestrzennych oraz architektonicznych.

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Łomazy, Policji, GOPS, Powiatowego Urzędu Pracy i GUS BDL oraz badań ankietowych i wniosków z konsultacji społecznych.

2. Opis powiązań GPR dokumentami strategicznymi

Poniżej przedstawiono analizę spójności niniejszego GPR z dokumentami obowiązującymi w Gminie Łomazy, a także wskazano w jaki sposób cele i kierunki działań określone w GPR wpływają na realizację celów i założeń programów i dokumentów na poziomie regionalnym i krajowym.

2.1. Dokumenty planistyczno-strategiczne na poziomie centralnym

2.1.1. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności (DSRK) – to dokument określający główne trendy, wyzwania oraz koncepcję rozwoju kraju w perspektywie długookresowej, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 5 lutego 2013 r. Głównym celem dokumentu jest wytyczenie i charakterystyka działań skierowanych ku poprawie jakości życia Polaków i rozwoju Polski na tle Unii Europejskiej. Założeniem strategii jest przezwyciężenie kryzysu finansowego w możliwie najkrótszym czasie oraz wzrost gospodarczy kraju. Poniższa tabela prezentuje zgodność GPR z wybranymi celami DSRK.

Tabela 21. Zestawienie powiązań celów Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 z celami Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności.	Cel 1. Wzmacnianie aktywności społecznej, zawodowej i integracji mieszkańców z obszaru rewitalizacji.	Cel 2. Rozwój przedsiębiorczości i zwiększanie aktywności gospodarczej mieszkańców na obszarze rewitalizacji.	Cel 3. Podnoszenie jakości środowiska naturalnego na obszarze rewitalizacji.	Cel 4. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej na obszarze rewitalizacji.	Cel 5. Bezpieczna, dostępna, funkcjonalna i estetyczna przestrzeń publiczna dla mieszkańców i gości obszaru rewitalizacji.
Cel 3. Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki.	x				
Cel 6. Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state” Kapitał Ludzki.	x				
Cel 7. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska.			x		
Cel 8. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.				x	x
Cel 11. Wzrost społecznego kapitału rozwoju.	x				

Źródło: Opracowanie własne.

2.1.2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR) jest podstawowym dokumentem wyznaczającym ramy polityki regionalnej Polski do roku 2030. Celem głównym polityki regionalnej, określonym w KSRR, jest „efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym”. W poniższej tabeli została przedstawiona zgodność GPR z wybranymi celami KSRR.

Tabela 22. Zestawienie powiązań celów Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 z celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.	Cel 1. Wzmacnianie aktywności społecznej, zawodowej i integracji mieszkańców z obszaru rewitalizacji.	Cel 2. Rozwój przedsiębiorczości i zwiększanie aktywności gospodarczej mieszkańców na obszarze rewitalizacji.	Cel 3. Podnoszenie jakości środowiska naturalnego na obszarze rewitalizacji.	Cel 4. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej na obszarze rewitalizacji.	Cel 5. Bezpieczna, dostępna, funkcjonalna i estetyczna przestrzeń publiczna dla mieszkańców i gości obszaru rewitalizacji.
Cel 1. Zwiększenie spójności i rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.	x	x	x	x	x
Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.	x	x	x	x	x

Źródło: Opracowanie własne.

2.1.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK).

KPZK jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym określającym warunki oraz wizję zagospodarowania przestrzennego kraju. KPZK 2030 posiada cechy strategii ogólnorozwojowej, która wiąże planowanie przestrzenne z elementami rozwoju społeczno-gospodarczego. W dokumencie przedstawione zostały cele i kierunki polityki zagospodarowania kraju, a także wytyczne w temacie zasad i mechanizmów wdrażania polityk rozwojowych. Poniższa tabela prezentuje zgodność GPR z wybranymi celami KPZK.

Tabela 23. Zestawienie powiązań celów Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 z celami Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.	Cel 1. Wzmacnianie aktywności społecznej, zawodowej i integracji mieszkańców z obszaru rewitalizacji.	Cel 2. Rozwój przedsiębiorczości i zwiększanie aktywności gospodarczej mieszkańców na obszarze rewitalizacji.	Cel 3. Podnoszenie jakości środowiska naturalnego na obszarze rewitalizacji.	Cel 4. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej na obszarze rewitalizacji.	Cel 5. Bezpieczna, dostępna, funkcjonalna i estetyczna przestrzeń publiczna dla mieszkańców i gości obszaru rewitalizacji.
Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.					x
Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.				x	x
Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.			x		x
Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.			x	x	x
Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.					x

Źródło: Opracowanie własne.

2.1.4. Narodowy Plan Rewitalizacji 2022. Założenia.

Tabela 24. Zestawienie powiązań celów Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 z celami Narodowego Planu Rewitalizacji 2022. Założenia.

Narodowy Plan Rewitalizacji 2022. Założenia

Zgodnie z założeniami Narodowy Plan Rewitalizacji ma stanowić pakiet rozwiązań systemowych, będących zarazem wykładnią dla prowadzenia procesów rewitalizacyjnych jako działań kompleksowych i zintegrowanych, a także zawierać zasady tworzenia, koordynacji i wdrażania programów rewitalizacyjnych.

Realizacja założeń Narodowego Programu Rewitalizacji będzie odbywać się w ramach 4 modułów:

- opracowania dokumentów związanych z wdrażaniem NPR (np. Wytycznych ministerstwa właściwego ds. rozwoju w zakresie rewitalizacji obszarów zdegradowanych – perspektywa finansowa 2014-2020; wzorcowych dokumentów strategicznych, operacyjnych, technicznych, przetargowych etc.; tematycznych programów rozwoju) i innych dokumentów pośrednio związanych z rewitalizacją lub jej finansowaniem (np. Umowa Partnerstwa, Regionalne Programy Operacyjne),
- wprowadzenia właściwych regulacji prawnych (dotyczących m.in.: statusu rewitalizacji i procedur jej dotyczących, powiązania rewitalizacji i planowania przestrzennego, stworzenia sprzyjającego otoczenia prawnego i zachęt do działań rewitalizacyjnych),
- określenia instrumentów wsparcia: krajowych i unijnych,
- stworzenia kanałów informacji i edukacji (np. poprzez utworzenie centrum wiedzy, realizację projektów pilotażowych, kampanie informacyjne dla mieszkańców, etc.).

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 w pełni wpisuje się w główne założenia Narodowego Planu Rewitalizacji gdyż zakłada kompleksowe podejście do procesu rewitalizacji łącząc działania społeczne, gospodarcze, przestrzenne oraz środowiskowe.

Źródło: Opracowanie własne.

2.2. Dokumenty planistyczno-strategiczne na poziomie regionalnym

2.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

Dokument został przyjęty Uchwałą Nr XXIV/ 406/2021 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 marca 2021 r. jest dokumentem programowym, który określa wizję oraz kierunki rozwoju regionu.

Strategia prezentuje zasadniczą zmianę podejścia do programowania rozwoju i prowadzenia polityki regionalnej. Zakłada całościowe rozumienie zarządzania, również poprzez mobilizowanie inicjatyw lokalnych.

Dokument wyznacza kluczowe długoterminowe cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego i jest głównym dokumentem umożliwiającym racjonalne organizowanie działań i prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju w horyzoncie czasowym objętym Strategią.

Strategia formułuje wizję rozwoju regionu, wskazuje cele i kierunki działań, które samorząd regionalny zgodnie z kompetencjami samodzielnie podejmuje i za nie odpowiada przed społeczeństwem regionu.

Wizją przeszłościowego rozwoju regionu nakreśloną w Strategii jest: **„Województwo lubelskie racjonalnie wykorzystując specyfikę społeczno-gospodarczą, zasoby środowiska, a także policentryczność sieci ośrodków miejskich rozwija się w sposób zrównoważony. Kreatywność i otwartość mieszkańców, aktywność naukowo-badawcza, tworzenie i stosowanie**

wanie rozwiązań innowacyjnych oraz partnerstwo w zarządzaniu kształtują nowoczesny charakter regionu. Wzrasta jego znaczenie jako strategicznego producenta finalnych wyrobów bazujących na surowcach rolniczych, dostarczyciela usług prozdrowotnych i czasu wolnego. W efekcie region oferuje atrakcyjną przestrzeń do życia, pracy i inwestowania w zdrowym i bezpiecznym otoczeniu”.

W tabeli poniżej przedstawione zostały cele strategiczne odzwierciedlające wizję Województwa Lubelskiego oraz spójność celów GPR z celami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

Tabela 25. Zestawienie powiązań celów Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 z celami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.	Cel 1. Wzmacnianie aktywności społecznej, zawodowej i integracji mieszkańców z obszaru rewitalizacji.	Cel 2. Rozwój przedsiębiorczości i zwiększanie aktywności gospodarczej mieszkańców na obszarze rewitalizacji.	Cel 3. Podnoszenie jakości środowiska naturalnego na obszarze rewitalizacji.	Cel 4. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej na obszarze rewitalizacji.	Cel 5. Bezpieczna, dostępna, funkcjonalna i estetyczna przestrzeń publiczna dla mieszkańców i gości obszaru rewitalizacji.
Cel strategiczny 2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych.					x
Cel strategiczny 3. Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu.	x	x			
Cel strategiczny 4. Wzmacnianie kapitału społecznego.	x	x			

Źródło: Opracowanie własne.

Gmina Łomazy mieści się w OSI POLESIE. Cele strategiczne GPR wpisują się w przewidziany dla tego obszaru rodzaj interwencji, określonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku, tj.:

- 2.1 Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej.
- 2.4 Ochrona walorów środowiska.
- 3.4 Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu.
- 4.4. Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej.

2.2.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030 (PZPWL)

Dokumentem, który reguluje politykę przestrzenną w województwie lubelskim jest Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego. Obowiązujący dokument został przyjęty Uchwałą nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r.

PZPWL określa zasady i kierunki kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu oraz działania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych stanowiąc formalną i merytoryczną płaszczyznę odniesienia dla podejmowanych decyzji przestrzennych.

Według PZPWL Gmina Łomazy wpisuje się w obszar funkcjonalny o znaczeniu regionalnym: Obszar funkcjonalny rozwoju gospodarki żywnościowej (roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej). Obszar funkcjonalny rozwoju gospodarki żywnościowej obejmuje tereny Wyżyny Lubelskiej i Wyżyny Wołyńskiej charakteryzujące się dużą koncentracją gleb o najwyższej przydatności dla produkcji żywności oraz szczególnie przydatnych dla rozwoju rolnictwa towarowego. Celem rozwojowymi zagospodarowania przestrzennego jest: optymalne wykorzystanie potencjału produkcyjnego gleb oraz aktywizacja gospodarcza poprzez rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego.

Tabela 26. Zestawienie powiązań celów Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 z celami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do 2030 roku.	Cel 1. Wzmacnianie aktywności społecznej, zawodowej i integracji mieszkańców z obszaru rewitalizacji.	Cel 2. Rozwój przedsiębiorczości i zwiększanie aktywności gospodarczej mieszkańców na obszarze rewitalizacji.	Cel 3. Podnoszenie jakości środowiska naturalnego na obszarze rewitalizacji.	Cel 4. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej na obszarze rewitalizacji.	Cel 5. Bezpieczna, dostępna, funkcjonalna i estetyczna przestrzeń publiczna dla mieszkańców i gości obszaru rewitalizacji.
Cel strategiczny 1. Wzmacnianie zewnętrznych powiązań sieciowych oraz poprawa spójności wewnątrzregionalnej w układzie przestrzennym i społeczno-gospodarczym.	x				x
Cel strategiczny 2. Wzrost konkurencyjności przestrzeni województwa pod względem atrakcyjności gospodarczej i warunków życia.	x	x			x

Źródło: Opracowanie własne.

2.3. Dokumenty planistyczno-strategiczne na poziomie lokalnym

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 jest dokumentem o charakterze operacyjnym, którego podstawowym założeniem jest wyznaczenie ram dla skutecznej interwencji rewitalizacyjnej ukierunkowanej na wyznaczone obszary problemowe.

GPR ma przede wszystkim wymiar lokalny, dlatego odpowiada na problemy zidentyfikowane na obszarze rewitalizacji, nakreślając tym samym rozwój na poziomie jednostki samorządu terytorialnego, jaką jest Gmina Łomazy.

Dokument ten identyfikuje cele pozwalające na zniwelowanie problemów i wykorzystanie potencjałów zdiagnozowanych w ramach obszaru: społecznego, gospodarczego, środowiskowego, przestrzenno-funkcjonalnego i technicznego.

Schemat 3. Schemat zgodności GPR z dokumentami lokalnymi.

Źródło: Opracowanie własne.

Dlatego też należy podkreślić, że GPR w pewnym sensie spaja zagadnienia związane z szeroko pojętą rewitalizacją, które występują w innych dokumentach na poziomie lokalnym. Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łomży na lata 2023-2030 jest komplementarny w swoich założeniach z dokumentami o charakterze programowym i strategicznym. Poniżej przedstawiono w jaki sposób założenia GPR wpisują się w inne dokumenty gminne obowiązujące we wskazanych obszarach.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łomży na lata 2023-2030 jest powiązany i zgodny z innymi dokumentami strategicznymi obowiązującymi na terenie gminy. W szczególności należy tutaj wymienić: projekt Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomży, Gminną Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łomży na lata 2018-2027, Zintegrowaną Strategię Rozwoju Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze” na lata 2015-2020 oraz projektem Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Doliny Zielawy na lata 2023-2030.

2.3.1. Zintegrowana Strategia Rozwoju Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze” na lata 2015-2020.

Dotychczas obowiązującym dokumentem była Zintegrowana Strategia Rozwoju Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze” jako wynik wspólnych ustaleń 12 gmin powiatu bialskiego w zakresie współpracy na rzecz rozwoju wyznaczonego obszaru funkcjonalnego.

Gminami wchodzącymi w skład obszaru były: Gmina Janów Podlaski, Gmina Kodeń, Gmina Konstantynów, Gmina Leśna Podlaska, **Gmina Łomazy**, Gmina Piszczac, Gmina Rokitno, Gmina Sławatycze, Miasto Terespol, Gmina Terespol, Gmina Tucznia i Gmina Zalesie.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 jest w pełni spójny ze Zintegrowaną Strategią Rozwoju Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego Aktywne Pogranicze na lata 2015-2020.

Jednym z najważniejszych celów strategicznych Obszaru Funkcjonalnego Aktywne Pogranicze na lata 2015-2020 jest:

Cel strategiczny 2: POF atrakcyjnym miejscem zamieszkania i pobytu.

Powyższy cel strategiczny wraz z przypisanym do niego celem operacyjnym **2.2. Odnowa fizyczna, gospodarcza i społeczna miejscowości** wpisuje się wprost z istotę rewitalizacji.

Pozostałe cele strategiczne Zintegrowanej Strategii Rozwoju Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego Aktywne Pogranicze na lata 2015-2020:

Cel strategiczny 1: Zrównoważona i wyspecjalizowana gospodarka.

Cel strategiczny 3: Aktywne, zdrowe i wykształcone społeczeństwo.

Cel strategiczny 4: Integracja obszaru i sprawne rządzenie.

Gmina Łomazy jest w trakcie opracowywania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Doliny Zielawy na lata 2023-2030.

Celami strategicznymi i kierunkami działań „Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Doliny Zielawy na lata 2023-2030” będą:

Cel strategiczny 1. WZROST JAKOŚCI ŻYCIA I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ.

Kierunki działań:

- 1.1. Podniesienie jakości usług i infrastruktury pomocy społecznej i ochrony zdrowia.
- 1.2. Podniesienie jakości edukacji, wyrównywanie szans edukacyjnych, aktywizacja dzieci i młodzieży.
- 1.3. Zwiększenie atrakcyjności obiektów kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego.
- 1.4. Wzmocnienie kapitału społecznego i rozwój przedsiębiorstw społecznych.
- 1.5. Poprawa dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami.
- 1.6. Wzrost bezpieczeństwa mieszkańców i zapobieganie zagrożeniom.
- 1.7. Wspieranie procesów rewitalizacji oraz poprawa jakość i dostępności infrastruktury rekreacyjnej i sportowej.

Cel strategiczny 2. ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU I ZRÓWNOWAŻONA PRZESTRZEŃ.

Kierunki działań:

- 2.1. Zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych.
- 2.2. Wspieranie efektywności energetycznej.

- 2.3. Zrównoważona gospodarka wodno-ściekowa.
- 2.4. Wspieranie gospodarki o obiegu zamkniętym.
- 2.5. Ochrona przyrody, edukacja i promocja postaw ekologicznych.
- 2.6. Rozwój elektronicznych usług publicznych i technologii cyfrowych, poprawa dostępu do internetu szerokopasmowego.

Cel strategiczny 3. WZROST KONKURENCYJNOŚCI I ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNEJ.

Kierunki działań:

- 3.1. Poprawa atrakcyjności turystycznej i rozwój marki terytorialnej Doliny Zielawy.
- 3.2. Wsparcie dla rozwoju lokalnej gospodarki i przedsiębiorczości.
- 3.3. Poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów gospodarczych i peryferyjnych.

W poniższej tabeli zaprezentowano zgodność celów GPR z celami strategicznymi i kierunkami działań „Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Doliny Zielawy na lata 2023-2030”.

Tabela 27. Zestawienie powiązań celów strategicznych i kierunków działań Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 z celami Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Doliny Zielawy na lata 2023-2030.

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Doliny Zielawy na lata 2023-2030.	Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030	Cel 1. Wzmacnianie aktywności społecznej, zawodowej i integracji mieszkańców z obszaru rewitalizacji.	Cel 2. Rozwój przedsiębiorczości i zwiększanie aktywności gospodarczej mieszkańców na obszarze rewitalizacji.	Cel 3. Podnoszenie jakości środowiska naturalnego na obszarze rewitalizacji.	Cel 4. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej na obszarze rewitalizacji.	Cel 5. Bezpieczna, dostępna, funkcjonalna i estetyczna przestrzeń publiczna dla mieszkańców i gości obszaru rewitalizacji.
Cel strategiczny 1. WZROST JAKOŚCI ŻYCIA I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ. Kierunki działań: 1.1. Podniesienie jakości usług i infrastruktury pomocy społecznej i ochrony zdrowia. 1.2. Podniesienie jakości edukacji, wyrównywanie szans edukacyjnych, aktywizacja dzieci i młodzieży. 1.3. Zwiększenie atrakcyjności obiektów kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego. 1.4. Wzmocnienie kapitału społecznego i rozwój przedsiębiorstw społecznych. 1.5. Poprawa dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami. 1.6. Wzrost bezpieczeństwa mieszkańców i zapobieganie zagrożeniom. 1.7. Wspieranie procesów rewitalizacji oraz poprawa jakości i dostępności						
		x	x	x	x	x

infrastruktury rekreacyjnej i sportowej.					
Cel strategiczny 2. ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU I ZRÓWNOWAŻONA PRZESTRZEŃ. Kierunki działań: 2.1. Zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych. 2.2. Wspieranie efektywności energetycznej. 2.3. Zrównoważona gospodarka wodno-ściekowa. 2.4. Wspieranie gospodarki o obiegu zamkniętym. 2.5. Ochrona przyrody, edukacja i promocja postaw ekologicznych. 2.6. Rozwój elektronicznych usług publicznych i technologii cyfrowych, poprawa dostępu do internetu szerokopasmowego.	x		x		x
Cel strategiczny 3. WZROST KONKURENCYJNOŚCI I ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNEJ. Kierunki działań: 3.1. Poprawa atrakcyjności turystycznej i rozwój marki terytorialnej Doliny Zielawy. 3.2. Wsparcie dla rozwoju lokalnej gospodarki i przedsiębiorczości. 3.3. Poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów gospodarczych i peryferyjnych.		x		x	x

Źródło: Opracowanie własne.

2.3.2. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomazy.

W zakresie zgodności Gminnego Programu Rewitalizacji z zapisami Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomazy należy wskazać na spójność dokumentów już w zakresie głównych zasad polityki przestrzennej.

W oparciu o uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego gminy oraz aktualny stan zagospodarowania i użytkowania terenów wskazuje się następujące kierunki zmian w strukturze przestrzennej Gminy Łomazy:

1. Rozwój funkcji usługowej głównego ośrodka gminnego – miejscowości Łomazy poprzez koncentrację usług obejmujących swym zasięgiem obszar gminy, z zakresu usług publicznych, w tym: administracji, oświaty, kultury, zdrowia, sportu i rekreacji, a także usług komercyjnych (niepublicznych).
2. Rozwój na obszarze gminy podstawowych funkcji usługowych, umożliwiających wielofunkcyjny rozwój poszczególnych miejscowości, w tym usług agroturystycznych.

3. Rozwój i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej i technicznej obsługującej poszczególne jednostki osadnicze dla poprawy warunków i jakości życia mieszkańców oraz warunków inwestowania.
4. Koncentracja nowej zabudowy w granicach istniejących jednostek osadniczych dla efektywniejszego wykorzystania infrastruktury technicznej.

Ponadto, z uwagi na istniejące na terenie gminy walory środowiska naturalnego (czyste powietrze, duża lesistość), obiekty dziedzictwa kulturowego i dotychczasową rolniczą funkcję gminy, w kształtowaniu jej struktury przestrzennej, wskazuje się za konieczne uwzględnienie następujących zasad:

1. Utrzymanie rolniczego charakteru gminy poprzez ochronę rolniczej przestrzeni produkcyjnej przed zainwestowaniem oraz zrównoważony rozwój gospodarki rolnej i funkcji towarzyszących.
2. Ochrona obszarów i obiektów cennych kulturowo oraz podporządkowanie rozwoju przestrzennego gminy dla utrzymania wartości kulturowych i ciągłości powiązań ekologicznych.
3. Zachowanie istniejących kompleksów leśnych oraz zwiększenie udziału terenów leśnych w ogólnej strukturze zagospodarowania terenu i wyrównywanie granicy polno-leśnej.
4. Stosowanie rozwiązań proekologicznych w rozwoju zabudowy i infrastruktury technicznej.
5. Rozwój energetyki odnawialnej, w tym w szczególności w zakresie elektrowni fotowoltaicznych lokalizowanych na terenach cechujących się mało korzystnymi warunkami do prowadzenia produkcji rolniczej oraz jako inwestycji dopuszczalnych na terenach przeznaczonych dla rozwoju zabudowy o funkcji przemysłowej.

W wyniku analizy zapisów obydwu dokumentów stwierdzono, że zarówno charakter jak też zakres wszystkich przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest zgodny z ustaleniami studium i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy. Nie wystąpiły również przesłanki, na podstawie, których konieczne byłoby zainicjowanie procedury zmian w niniejszych dokumentach planistycznych.

1.3.3. Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łomazy na lata 2018-2027.

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łomazy na lata 2018 – 2027⁷ jest jednym z dokumentów źródłowych dla opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2018-2027.

Wszystkie cele GPR wpisują się w Gminną Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łomazy na lata 2018 – 2027”.

⁷ Załącznik do uchwały Nr XXXIII/237/18 Rady Gminy Łomazy z dnia 14 września 2018 r.

Nadrzędnym celem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łomża jest zaspokojenie potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka, doprowadzenie ich do życiowego usamodzielnienia oraz integracji ze środowiskiem.

Na realizowany obraz przyszłości składają się cztery cele przypisane do czterech obszarów problemowych w obszarze:

- I. Pomoc Społeczna,**
- II. Edukacja i rynek pracy,**
- III. Ochrona zdrowia,**
- IV. Integracja społeczna i kapitał kulturowy.**

OBSZAR I: POMOC SPOŁECZNA

Cel operacyjny: Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Łomża wymagających szczególnego wsparcia.

Cele szczegółowe:

1. Objęcie pomocą finansową w sytuacjach kryzysowych.
2. Realizacja Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.
3. Wspieranie rodzin z dziećmi w prawidłowym funkcjonowaniu w środowisku.
4. Pomoc dzieciom z rodzin zagrożonych pozbawieniem lub ograniczeniem władzy rodzicielskiej oraz rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie poprzez wprowadzenie pracy asystenta rodziny.
5. Współpraca międzyinstytucjonalna prowadząca do zapobiegania i powstrzymania przemocy domowej.
6. Minimalizowanie potencjalnych przyczyn występowania przemocy w rodzinie poprzez zaspokajanie jej podstawowych potrzeb (świadczenia rodzinne, świadczenia rodzicielskie, pomoc finansowa, rzeczowa, świadczenie pracy socjalnej).
7. Wsparcie rodzin w zapewnieniu opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi, pozostawienie ich w środowisku naturalnym – rozszerzenie usług w miejscu zamieszkania.
8. Organizacja czasu wolnego dla dzieci i młodzieży.

OBSZAR II: EDUKACJA I RYNEK PRACY

Cel ogólny: Włączenie społeczeństwa lokalnego na rzecz szeroko rozumianego rozwoju edukacji w Gminie Łomża.

Cele szczegółowe:

1. Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych.
2. Realizacja działań edukacyjnych, profilaktycznych i prewencyjnych zmierzających do ograniczenia zagrożenia bezpieczeństwa
3. publicznego oraz zatrzymanie przemocy domowej.
4. Motywowanie i podnoszenie kwalifikacji klientów pomocy społecznej.

OBSZAR III: OCHRONA ZDROWIA

Cel ogólny: Stworzenie warunków związanych z dostępem do podstawowej opieki medycznej dla wszystkich mieszkańców gminy.

Cele szczegółowe:

1. Organizowanie działań zwiększających dostępność terapeutyczną dla osób starszych i niepełnosprawnych.
2. Prowadzenie działań edukacyjnoinformacyjnych dla dzieci i młodzieży w szkołach w formie spotkań i pogadanek z przedstawicielami m. in. Służby zdrowia, szkoły, Policji.
3. Podejmowanie działań profilaktyczno-edukacyjnych na rzecz używania alkoholu, narkotyków i innych substancji psychoaktywnych przez dzieci, młodzież i dorosłych.
4. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych od alkoholu i innych środków psychoaktywnych i członków ich rodzin poprzez pomoc psychologiczną i prawną.
5. Rozwój ofert pozalekcyjnych zajęć sportowych, edukacji ekologicznej.

OBSZAR IV: INTEGRACJA SPOŁECZNA I KAPITAŁ KULTUROWY

Cel ogólny: Zachowanie dziedzictwa kulturowego, pobudzenie inicjatywy ludzkiej, która leży u podstaw szeroko pojętego rozwoju. Bez kultury nie ma rozwoju gospodarczego. Wzrost integracji społeczności lokalnej.

Cele szczegółowe:

1. Kontynuacja i innowacja imprez kulturalnych w gminie.
2. Rozwój działalności istniejących na terenie gminy zespołów i orkiestry.
3. Organizacja imprez środowiskowych o charakterze turystycznym, kulturalnym, sportowym.
4. Spotkania promujące oraz zachęcające dzieci, młodzież i dorosłych do czytania książek.

3. Przedsięwzięcia i projekty rewitalizacyjne

Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. wprost wskazuje, że gminny program rewitalizacji powinien obejmować opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w szczególności o charakterze społecznym oraz gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym lub technicznym. W dokumencie można wydzielić podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne i pozostałe dopuszczalne (uzupełniające).

Adekwatnie pierwszy typ powinien zawierać konkretny opis, tj.: nazwę, podmiot realizujący, zakres zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji oraz opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.

Tabela 28. Podstawowe przedsięwzięcia GPR.

Nr przedsięwzięcia.	Nazwa przedsięwzięcia.						Realizator.
1.	Dom Pracy Twórczej w Studziance.						Gmina Łomazy
Powiązanie z celami GPR.		1	2	3	4	5	
	Cel strategiczny.	x	x	x	x	x	
	Kierunki działań.	4, 5, 6, 7	1, 3	1, 4	1, 3, 4, 5	1, 2, 3, 4	
Oddziaływanie przedsięwzięcia.	Sfera społeczna.	Sfera gospodarcza.	Sfera środowiskowa.		Sfera techniczna.	Sfera funkcjonalno-przestrzenna.	
	x		x		x	x	
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres.				Lokalizacja.		
	Studzianka (działka nr ewid. 352, obręb Studzianka, jedn. ewid. Łomazy)				Obszar rewitalizacji.	x	
					Poza obszarem rewitalizacji.		
Ramy realizacji przedsięwzięcia.	Szacunkowa wartość.	Okres realizacji.			Źródła finansowania.		
	1 500 000,00 zł	2023-2025			- środki UE - budżet Gminy Łomazy		
Zdiagnozowane problemy, na które odpowiada przedsięwzięcie.	Przedsięwzięcie dotyczy budynku poszkolnego wybudowanego ok. 1950 r., który od 2014 r. nie był użytkowany. Budynek charakteryzuje się złym stanem podłóg, stolarki okiennej i drzwiowej. Dach i więźba dachowa kwalifikuje się do całkowitej wymiany. Budynek ma 160 m² powierzchni i 1 000 m³ kubatury. Posadowiony jest na działce o powierzchni: 1 153 m². Budynek nie jest dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Rewitalizacja budynku poszkolnego i przystosowanie go na potrzeby mieszkańców Studzianki przyczyni się do rozwiązania problemów społecznych związanych przede wszystkim z aktywizacją i integracją mieszkańców tego podobszaru rewitalizacji. Biorąc pod uwagę położenie wsi Studzianka, aktywność mieszkańców, atrakcyjność turystyczną (we wsi znajduje się cmentarz tatarski) takie miejsce nadaje się także idealnie na utworzenie miejsca, w którym będzie funkcjonować spółdzielnia społeczna. Twórcy i artyści będą mogli odsprzedawać wytworzone tam przedmioty. W 2016 r. wykonano remont drogi powiatowej, przy której położony jest budynek – co znacznie poprawiło skomunikowanie wsi Studzianka w skali gminy, a także poprawiło wizerunek i estetykę wsi.						
							

				
Zakres planowanych do realizacji zadań.	Większość elementów budowlanych budynku poszkolnego w Studziance kwalifikuje się do wymiany. Zakres planowanych zadań to: - wymiana więźby dachowej oraz pokrycia dachowego, - wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, - wymiana podłóg, - wymiana instalacji elektrycznej, - remont instalacji wod-kan., - utwardzenie terenu wokół budynku, - budowa miejsc parkingowych, - rewitalizacja otoczenia, - zakup wyposażenia (stoły, krzesła, meble).			
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.	- zapewnienie rozwiązań architektonicznych wolnych od barier przy poruszaniu się osób ze szczególnymi potrzebami, - umożliwienie udziału w wydarzeniach osobom ze szczególnymi potrzebami.			
Zgodność z dokumentami planistycznymi.	- przedsięwzięcie jest zgodne ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy” i jego realizacja nie wymaga zmian w dokumencie, - przedsięwzięcie jest zgodne z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomazy i realizacja projektu nie wymaga zmiany dokumentu.			
Prognozowane rezultaty.	Nazwa wskaźnika.	Jednostka miary.	Wartość docelowa.	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika.
	Liczba zmodernizowanych lub przebudowanych budynków użyteczności publicznej.	szt.	1	Dane JST.
	Liczba osób korzystających ze wspartych obiektów.	osoba/rok	100	Dokumentacja fotograficzna, listy obecności z organizowanych wydarzeń.
Komplementarność lub powiązanie z innymi projektami/przedsięwzięciami.	Modernizacja budynku po szkole w Studziance z przeznaczeniem na działalność kulturalną tj. utworzenie Centrum Interpretacji Dziedzictwa – wg fiszki złożonej przez stowarzyszenie Studzianka.			

Nr przedsięwzięcia.	Nazwa przedsięwzięcia.						Realizator.
2.	Centrum kulturowo-sportowe w Burwinie.						Urząd Gminy Łomazy
Powiązanie z celami GPR.		1	2	3	4	5	
	Cel strategiczny.	x	x	x	x	x	
	Kierunki działań.	4, 5, 6, 7	1, 3	1, 4	1, 3, 4, 5	1, 2, 3, 4	
Oddziaływanie przedsięwzięcia.	Sfera społeczna.	Sfera gospodarcza.	Sfera środowiskowa.		Sfera techniczna.	Sfera funkcjonalno-przestrzenna.	
	x				x	x	
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres.				Lokalizacja.		
	Burwin (działka nr ewid 230, obręb Burwin, jedn. ewid. Łomazy).				Obszar rewitalizacji.	x	
					Poza obszarem rewitalizacji.		
Ramy realizacji przedsięwzięcia.	Szacunkowa wartość.	Okres realizacji.			Źródła finansowania.		
	2 000 000,00 zł	2024-2025			■ środki UE ■ budżet Gminy Łomazy		
Zdiagnozowane problemy, na które odpowiada przedsięwzięcie.	Budynek poszkolny w Buwinie jest jedynym gminnym budynkiem użyteczności publicznej dla sołectw Burwin i Krasówka. Parter budynku przeznaczony jest na aktywność społeczną mieszkańców natomiast piętro gminna przeznaczyła na mieszkania komunalne. Zły stan techniczny budynku powoduje brak możliwości efektywnego wykorzystania jego potencjału – mieszkańcy nie mają miejsca spotkań, mieszkania komunalne nie nadają się do zamieszkania przez lokatorów. Wysoki koszt utrzymania i ogrzewania powoduje, że parter budynku w okresie jesienno-zimowym może być użytkowany tylko w ograniczonym zakresie (zakręcona woda, ze względu na ryzyko zamarznięcia rur – brak możliwości korzystania z toalet). Budynek nie jest dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Przekłada się to na małą aktywność społeczną mieszkańców, brak integracji społecznej. Ze względu na słabą infrastrukturę drogową, brak transportu publicznego oraz znaczne oddalenie od gminnych instytucji kultury i obiektów sportowych osoby z tego podobszaru rewitalizacji nie mogą uczestniczyć w życiu kulturalnym. Szczególnie dotyczy to dzieci, młodzieży i osób starszych. Otoczenie budynku jest zaniedbane. Słaba jakość terenu sportowo-rekreacyjnego powoduje że nie jest on użytkowany. Zły stan techniczny małej architektury (wiaty i grill). Stojak na rowery z którego korzystają dzieci dojeżdżające do szkoły nie ma zadaszenia. Projekt zakłada dostosowanie obiektu na potrzeby jak największej grupy mieszkańców miejscowości przez co w istotny sposób przyczyni się wzrostu integracji społecznej, poprawy dostępu i zwiększenia jakości usług socjalnych. W obiekcie zaplanowana została działalność Platformy Spotkań Pokoleń, która będzie miała za zadanie animowanie aktywności społecznej mieszkańców m. in. przez warsztaty międzypokoleniowe – nowe technologie dla osób starszych i przekazywanie tradycji dzieciom i młodzieży.						

				
Zakres planowanych do realizacji zadań.	Zakres planowanych zadań to przede wszystkim: ▪ głęboka termomodernizacja budynku, ▪ instalacja pompy ciepła, wymiana instalacji elektrycznej i wod-kan., ▪ utworzenie dwóch mieszkań komunalnych, ▪ utwardzenie i drenaż terenu wokół budynku, ▪ wydzielenie terenu rekreacyjnego (boisko, plac zabaw), ▪ zakup wyposażenia m. in. sprzętu nagłaśniającego, stanowiska komputerowego, gablot wystawowych, ▪ zatrudnienie animatora kultury organizującego działania platformy na ½ etatu, ▪ otwarcie ogólnodostępnej świetlicy, ▪ organizacja warsztatów międzypokoleniowych Młodzi – Seniorom, których głównym celem jest zapoznanie osób starszych z nowymi technologiami, pomoc w dostosowaniu się do szybkich zmian otaczającego świata) oraz Seniorzy – Młodym (przekazywanie tradycji kulturowych i historycznych). ▪ organizacja cyklicznych imprez angażujących dzieci młodzież oraz seniorów, ▪ edukacja ekologiczna i prozdrowotna, ▪ zajęcia ruchowe i zajęcia z instruktorem FolkFitu.			
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.	▪ zapewnienie rozwiązań architektonicznych wolnych od barier przy poruszaniu się osób ze szczególnymi potrzebami, ▪ umożliwienie udziału w wydarzeniach osobom ze szczególnymi potrzebami.			
Zgodność z dokumentami planistycznymi.	▪ przedsięwzięcie jest zgodne ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy” i jego realizacja nie wymaga zmian w dokumencie, ▪ przedsięwzięcie jest zgodne z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomazy i realizacja projektu nie wymaga zmiany dokumentu.			
Prognozowane rezultaty.	Nazwa wskaźnika.	Jednostka miary.	Wartość docelowa.	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika.
	Liczba zmodernizowanych lub przebudowanych budynków użyteczności publicznej.	szt.	1	Dane JST.
	Liczba budynków dostosowanych do potrzeb osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.	szt.	1	Dane JST.
	Liczba projektów z zakresu tworzenia wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych.	szt.	1	Dane JST.
	Liczba zorganizowanych zajęć edukacyjnych/warsztatów w zrewitalizowanym obiekcie.	szt.	5	Listy obecności.

	Liczba osób korzystających ze wspartych obiektów.	osoba/rok	100	Dokumentacja fotograficzna, listy obecności z organizowanych wydarzeń.
Komplementarność lub powiązanie z innymi projektami/przedsięwzięciami.	Ekocentrum w Burwinie – wg fiszki złożonej przez mieszkańców Burwina.			

Nr przedsięwzięcia.	Nazwa przedsięwzięcia.						Realizator.
3.	Poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych oraz starszych poprzez utworzenie Zakładu Opiekuńczo Leczniczego w Korczówce.						Gmina Łomazy
Powiązanie z celami GPR.		1	2	3	4	5	
	Cel strategiczny.	x	x	x	x	x	
	Kierunki działań.	4, 5, 6, 7, 8, 9.	1, 3	1, 4	1, 3, 5	1, 2, 3, 4	
Oddziaływanie przedsięwzięcia.	Sfera społeczna.	Sfera gospodarcza.	Sfera środowiskowa.		Sfera techniczna.	Sfera funkcjonalno-przestrzenna.	
	x				x	x	
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres.				Lokalizacja.		
	Korczówka (działka nr ewid. 117, obręb Korczówka, jedn. ewid. Łomazy)				Obszar rewitalizacji.	x	
					Poza obszarem rewitalizacji.		
Ramy realizacji przedsięwzięcia.	Szacunkowa wartość.	Okres realizacji.			Źródła finansowania.		
	3 000 000,00 zł	2024-2025			▪ środki UE ▪ budżet Gminy Łomazy		
Zdiagnozowane problemy, na które odpowiada przedsięwzięcie.	Ze względu na słabą infrastrukturę drogową, brak transportu publicznego oraz znaczne oddalenie od gminnych instytucji kultury i obiektów sportowych niewiele osób z tego podobszaru rewitalizacji może uczestniczyć w życiu kulturalnym gminy, szczególnie dotyczy to dzieci, młodzieży i osób starszych. Otoczenie budynku jest zaniedbane. Słaba jakość terenu sportowo-rekreacyjnego powoduje, że nie jest on użytkowany. Stojak na rowery, z którego korzystają dzieci dojeżdżające do szkoły nie ma zadaszenia. Budynek nie jest dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Projekt zakłada dostosowanie obiektu na potrzeby jak największej grupy mieszkańców miejscowości przez co w istotny sposób przyczyni się wzrostu integracji społecznej, poprawy dostępu i zwiększenia jakości usług socjalnych. 						

Zakres planowanych
do realizacji zadań.

Zakres planowanych zadań to przede wszystkim:

- głęboka termomodernizacja budynku,
- instalacja pompy ciepła, wymiana instalacji elektrycznej i wod.-kan.,
- utwardzenie i drenaż terenu wokół budynku,
- budowa parkingu
- utworzenie mieszkania komunalnego.

Dodatkowo:

- pomoc w stosowaniu zaleceń terapeutycznych,
- rehabilitacja społeczna, w tym terapia zajęciowa,
- rehabilitacja ruchowa,
- udzielanie pomocy w podstawowych czynnościach życiowych,
- stymulowanie w nawiązaniu, utrzymaniu i rozwijaniu kontaktów z rodziną i środowiskiem lokalnym,

	▪ prowadzenie różnego typu warsztatów mających na rozwijanie zainteresowań uczestników, ▪ prowadzenie poradnictwa psychologicznego, socjalnego, ▪ utworzenie tzw. „mieszkania treningowego” (wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami poprzez: naukę samodzielnego funkcjonowania, stworzenia miejsca do ćwiczeń, zakup sprzętu do ćwiczeń, wyposażenie sali projektowej).			
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.	▪ zapewnienie rozwiązań architektonicznych wolnych od barier przy poruszaniu się osób ze szczególnymi potrzebami, ▪ umożliwienie udziału w wydarzeniach osobom ze szczególnymi potrzebami.			
Zgodność z dokumentami planistycznymi.	▪ przedsięwzięcie jest zgodne ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy” i jego realizacja nie wymaga zmian w dokumencie, ▪ przedsięwzięcie jest zgodne z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomazy i realizacja projektu nie wymaga zmiany dokumentu.			
Prognozowane rezultaty.	Nazwa wskaźnika.	Jednostka miary.	Wartość docelowa.	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika.
	Liczba zmodernizowanych lub przebudowanych budynków użyteczności publicznej.	szt.	1	Dane JST.
	Liczba budynków dostosowanych do potrzeb osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.	szt.	1	Dane JST.
	Liczba osób korzystających ze wspartych obiektów.	osoba/rok	25	Listy obecności.
Komplementarność lub powiązanie z innymi projektami/przedsięwzięciami.	▪ Integracja międzypokoleniowa. ▪ Pewnym krokiem przez życie.			

Nr przedsięwzięcia.	Nazwa przedsięwzięcia.							Realizator.
4.	Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Łomazach.							Gmina Łomazy
Powiązanie z celami GPR.			1	2	3	4	5	
	Cel strategiczny.			x	x	x		
	Kierunki działań.			1	1	4		
Oddziaływanie przedsięwzięcia.	Sfera społeczna.	Sfera gospodarcza.	Sfera środowiskowa.		Sfera techniczna.		Sfera funkcjonalno-przestrzenna.	
		x	x				x	
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres.					Lokalizacja.		
	Łomazy (działka nr ewid. 1185/44; 1185/45, obręb Łomazy II, jedn. ewid. Łomazy)					Obszar rewitalizacji.	x	
						Poza obszarem rewitalizacji.		
Ramy realizacji przedsięwzięcia.	Szacunkowa wartość.	Okres realizacji.			Źródła finansowania.			
	1 000 000,00 zł	2024-2025			▪ środki UE ▪ budżet Gminy Łomazy			
Zdiagnozowane problemy, na które odpowiada przedsięwzięcie.	Problem dotyczy częściowo zaniedbanej i zniszczonej bazy komunalnej w Łomazach. Znajduje się tam stary i w złym stanie technicznym budynek gospodarczy. Na terenie bazy, został już wyremontowany budynek, w którym znajduje się obecnie siedziba gminnego związku komunalnego. Do wyremontowania pozostał wspomniany powyżej budynek gospodarczy oraz teren wokół istniejących zabudowań.							
								

				
Zakres planowanych do realizacji zadań.	Zakres planowanych zadań to przede wszystkim: ▪ budowa boksów niezbędnych do prowadzenia selektywnej zbiórki odpadów z terenu Gminy Łomazy z płyt betonowych, ▪ utwardzenie terenu, ▪ budowa wagi niezbędnej do precyzyjnego określenia ilości przyjmowanych odpadów, ▪ budowa ogrodzenia w celu zapewnienia bezpieczeństwa mienia komunalnego przed zniszczeniem oraz kradzieżami, ▪ remont budynków gospodarczych polegający na wymianie okien, drzwi, zadaszenia, wzmocnienia konstrukcji istniejących ścian.			
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.	▪ zapewnienie rozwiązań architektonicznych wolnych od barier przy poruszaniu się osób ze szczególnymi potrzebami.			
Zgodność z dokumentami planistycznymi.	▪ przedsięwzięcie jest zgodne ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy” i jego realizacja nie wymaga zmian w dokumencie, ▪ przedsięwzięcie jest zgodne z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomazy i realizacja projektu nie wymaga zmiany dokumentu.			
Prognozowane rezultaty.	Nazwa wskaźnika.	Jednostka miary.	Wartość docelowa.	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika.
	Ilość zgromadzonych odpadów komunalnych.	kg	1 000	Ewidencja przyjęcia odpadu.
Komplementarność lub powiązanie z innymi projektami/ przedsięwzięciami.	1. Budowa zbiorników retencyjnych w miejscowościach: Jusaki-Zarzeka i Łomazy. 2. Budowa mieszkań komunalnych w Łomazach.			

Nr przedsięwzięcia.	Nazwa przedsięwzięcia.						Realizator.
5.	Powstanie mieszkań treningowych w Łomazach i Huszcy Pierwszej.						Gmina Łomazy
Powiązanie z celami GPR.		1	2	3	4	5	
	Cel strategiczny.			x	x		
	Kierunki działań.			1, 4	1, 2		
Oddziaływanie przedsięwzięcia.	Sfera społeczna.	Sfera gospodarcza.	Sfera środowiskowa.		Sfera techniczna.	Sfera funkcjonalno-przestrzenna.	
	x					x	
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres.				Lokalizacja.		
	Łomazy (działka nr ewid. 1339/1, obręb Łomazy I, jedn. ewid. Łomazy).				Obszar rewitalizacji.	x	
	Huszcza Pierwsza (działka nr ewid. 600/2, obręb Huszcza I jedn. ewid. Łomazy).				Poza obszarem rewitalizacji.		
Ramy realizacji przedsięwzięcia.	Szacunkowa wartość.	Okres realizacji.			Źródła finansowania.		
	2 000 000,00 zł	2024-2025			▪ środki UE ▪ budżet Gminy Łomazy		
Zdiagnozowane problemy, na które odpowiada przedsięwzięcie.	Budynek tzw. „starej gminy” to konstrukcja z przełomu lat 50 i 60 ubiegłego wieku. Początkowo służył jako budynek administracyjny władz gminy. Od lat osiemdziesiątych pomieszczenia zostały zaadoptowane na mieszkania socjalne. W chwili obecnej ogólny stan budynku zagraża życiu i zdrowiu lokatorów. Dach budynku przecieka, ściany i fundamenty są zawilgocone i nieizolowane a stolarka okienna i drzwiowa jest niesprawna. Budynek nie posiada przyłączenia do sieci kanalizacyjnej. Istotnym problemem jest także ogrzewanie budynku oraz instalacja elektryczna. Potrzeby związane z infrastrukturą usług społecznych na terenie Gminy w przedmiotowym obszarze rewitalizacji, wiążą się z poprawą jakości życia mieszkańców Gminy, poprzez funkcjonowanie lokali socjalnych i poprawę warunków bytowych osób i tak znajdujących się w trudnej sytuacji osobistej i życiowej, a co jest z tym związane poprawą warunków mieszkaniowych na terenie Gminy Łomazy i podobszarze rewitalizacji oraz stworzenia szans na aktywizację zawodową i społeczną.						
							

				
Zakres planowanych do realizacji zadań.	Zakres prac planowanych związany jest z remontem i modernizacją budynku poprzez: ▪ wymianę konstrukcji i pokrycia dachowego, ▪ wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, ▪ termoizolację budynku, ▪ wymianę instalacji elektrycznej, wodociągowej i wykonanie wewnętrznej instalacji kanalizacyjnej wraz z wykonaniem przyłącza kanalizacyjnego, ▪ wykonanie instalacji wentylacyjnej i centralnego ogrzewania, ▪ przystosowanie pomieszczeń pod potrzeby mieszkań socjalnych, ▪ zagospodarowanie terenu.			
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.	▪ zapewnienie rozwiązań architektonicznych wolnych od barier przy poruszaniu się osób ze szczególnymi potrzebami.			
Zgodność z dokumentami planistycznymi.	▪ przedsięwzięcie jest zgodne ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy” i jego realizacja nie wymaga zmian w dokumencie, ▪ przedsięwzięcie jest zgodne z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomazy i realizacja projektu nie wymaga zmiany dokumentu.			
Prognozowane rezultaty.	Nazwa wskaźnika.	Jednostka miary.	Wartość docelowa.	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika.
	Liczba zmodernizowanych lub przebudowanych budynków użyteczności publicznej.	szt.	1	Dane JST.
	Liczba osób korzystających ze wspartych obiektów.	rodzina	2	Umowy najmu.

Komplementarność
lub powiązanie
z innymi projektami/
przedsięwzięciami.

Przedsięwzięciami komplementarnymi z przedmiotowym przedsięwzięciem będą:

1. Zakup wyposażenia (sprzęt AGD, meble) wraz z prowadzeniem szkoleń w ramach projektu **„Pewnym krokiem przez życie”** w mieszkaniu treningowym.
 - udzielanie wsparcia dostosowanego do indywidualnych potrzeb osób, w tym wspierania, doradzania w rozwiązywaniu występujących problemów, towarzyszenie lub rzecznictwa,
 - motywowania osoby do podejmowania aktywności w obszarze zatrudnienia, uzyskania mieszkania, podejmowania leczenia,
 - działania edukacyjne w zakresie wiedzy niezbędnej do samodzielnego życia,
 - organizowania wsparcia innych specjalistów i usług społecznych,
 - udzielania informacji wskazówek i pomocy w zakresie rozwiązywania spraw życiowych,
 - nawiązania współpracy z innymi osobami, instytucjami wspierającymi osobę,
 - pomocy w uzyskaniu odpowiedniego poradnictwa w rozwiązaniu spraw życiowych.
2. **Zgrana rodzina.**
 - realizacja cyklu warsztatów podnoszących kompetencje rodzicielskie oraz usprawniających relację rodziców z dziećmi.
3. **Pewnym krokiem przez życie.**
 - realizacja przedsięwzięć służących podnoszeniu kompetencji społecznych i nabywaniu nowych umiejętności społecznych przez młodzież, a w konsekwencji rozwijających poziom przedsiębiorczości.

Nr przedsięwzięcia.	Nazwa przedsięwzięcia.						Realizator.
6.	Przebudowa i remont budynku szkolnego w Huszcy Pierwszej.						Gmina Łomazy
Powiązanie z celami GPR.		1	2	3	4	5	
	Cel strategiczny.	x	x	x	x	x	
	Kierunki działań.	4, 5, 6, 7	1, 3	1, 4	1, 3, 4, 5	1, 2, 3, 4	
Oddziaływanie przedsięwzięcia.	Sfera społeczna.	Sfera gospodarcza.	Sfera środowiskowa.		Sfera techniczna.	Sfera funkcjonalno-przestrzenna.	
	x	x			x	x	
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres.				Lokalizacja.		
	Huszcza Pierwsza (działka nr ewid. 629, obręb Huszcza I, jedn. ewid. Łomazy).				Obszar rewitalizacji.	x	
					Poza obszarem rewitalizacji.		
Ramy realizacji przedsięwzięcia.	Szacunkowa wartość.	Okres realizacji.			Źródła finansowania.		
	3 000 000,00 zł	2024-2025			▪ środki UE ▪ budżet Gminy Łomazy		
Zdiagnozowane problemy, na które odpowiada przedsięwzięcie.	Przedsięwzięcie dotyczy budynku szkoły podstawowej w Huszcy Pierwszej, który jest w złym stanie technicznym. W budynku jest stara i nieefektywna energetycznie stolarka okienna i drzwiowa. Dach kwalifikuje się do całkowitej wymiany. Budynek wymaga termomodernizacji. W szkole obecnie uczy się i pracuje łącznie ok. 60 osób.						
							

Zakres planowanych do realizacji zadań.	Zakres planowanych prac: - wymiana dachu, - wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, - termomodernizacja budynku - budowa miejsc parkingowych.			
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.	zapewnienie rozwiązań architektonicznych wolnych od barier przy poruszaniu się osób ze szczególnymi potrzebami.			
Zgodność z dokumentami planistycznymi.	- przedsięwzięcie jest zgodne ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy” i jego realizacja nie wymaga zmian w dokumencie, - przedsięwzięcie jest zgodne z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomazy i realizacja projektu nie wymaga zmiany dokumentu.			
Prognozowane rezultaty.	Nazwa wskaźnika.	Jednostka miary.	Wartość docelowa.	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika.
	Liczba zmodernizowanych lub przebudowanych budynków użyteczności publicznej.	szt.	1	Dane JST.
	Liczba budynków dostosowanych do potrzeb osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.	szt.	1	Dane JST.
	Organizacja świetlicy szkolnej i zajęć dodatkowych.	szt.	2/tydzień.	Listy obecności.
Komplementarność lub powiązanie z innymi projektami/przedsięwzięciami.	Przedsięwzięciami komplementarnymi z przedmiotowym przedsięwzięciem będą: 1. Zdrowy tryb życia. 1) realizacja warsztatów, spotkań oraz wydarzeń na temat wpływu aktywności fizycznej na rozwój dziecka; kontaktów z rówieśnikami i rodzicami; zagrożeń wynikających z biernego trybu życia (oraz stosowania używek); radzenia sobie ze stresem; efektywnej komunikacji i empatycznych relacji, 2) realizacja zajęć ruchowych, a w okresie wiosenno-letnim m.in. w śniadaniu na trawie, nordic-walking, plenerowych zajęciach fitness (zajęcia będą skierowane do dorosłych i dzieci – szczególnie promowane i nagradzane będzie uczestnictwo rodzinne; poziom trudności treningów będzie dostosowany do grupy wiekowej. Dzięki realizacji projektu uczestnicy poznają nowe sposoby na aktywne spędzanie czasu i podnieś się ich świadomość na temat korelacji pomiędzy aktywnym trybem życia i zdrowiem psychicznym dzieci i dorosłych. 2. Integracja międzypokoleniowa. - realizacja działań ukierunkowanych na integrację międzypokoleniową, tj. zajęć integracyjnych, wspólnych wycieczek oraz imprez ekologicznych (np. wspólne sadzenie i pielęgnacja roślin na terenach zieleni gminnej). 3. Działania na rzecz podniesienia jakości edukacji na obszarze rewitalizacji. Przedsięwzięcie obejmuje działania na rzecz podniesienia jakości edukacji w granicach obszaru rewitalizacji, w tym m.in.: - doposażenie szkół w nowoczesny sprzęt dydaktyczny, który pozwoli uczniom nie tylko na zdobywanie nowej wiedzy, ale także umiejętności niezwykle potrzebnych na dzisiejszym rynku pracy, - rozszerzenie oferty zajęć o nowe zagadnienia zwiększające poziom wiedzy w szczególności w zakresie ICT/			

Nr przedsięwzięcia.	Nazwa przedsięwzięcia.						Realizator.
7.	Budowa mieszkań komunalnych w Łomazach.						Gmina Łomazy
Powiązanie z celami GPR.		1	2	3	4	5	
	Cel strategiczny.			x	x		
	Kierunki działań.			1, 4	1, 2		
Oddziaływanie przedsięwzięcia.	Sfera społeczna.	Sfera gospodarcza.	Sfera środowiskowa.		Sfera techniczna.	Sfera funkcjonalno-przestrzenna.	
	x				x	x	
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres.				Lokalizacja.		
	Łomazy, (działka nr ewid. 1492/5, obręb Łomazy I, jedn. ewid. Łomazy).				Obszar rewitalizacji.	x	
					Poza obszarem rewitalizacji.		
Ramy realizacji przedsięwzięcia.	Szacunkowa wartość.	Okres realizacji.			Źródła finansowania.		
	5 000 000,00 zł	2023-2025			▪ środki UE ▪ budżet Gminy Łomazy		
Zdiagnozowane problemy, na które odpowiada przedsięwzięcie.	Obecnie teren jest zaniedbany, brudny i wymagający zagospodarowania. To miejsce po dawnym punkcie zbiórki odpadów – PSZOK.						
							

Zakres planowanych do realizacji zadań.	Budowa budynku mieszkalnego wielorodzinnego wraz z infrastrukturą towarzyszącą (w tym budowa parkingu wielostanowiskowego – ok 10 miejsc parkingowych). Inwestycja będzie zlokalizowana przy ul. Cichej, a w jej rezultacie powstanie ok. 24 mieszkań komunalnych wraz parkingami, które wejdą w skład mieszkaniowego zasobu gminy.			
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.	▪ zapewnienie rozwiązań architektonicznych wolnych od barier przy poruszaniu się osób ze szczególnymi potrzebami.			
Zgodność z dokumentami planistycznymi.	▪ przedsięwzięcie jest zgodne ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy” i jego realizacja nie wymaga zmian w dokumencie, ▪ przedsięwzięcie jest zgodne z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomazy i realizacja projektu nie wymaga zmiany dokumentu.			
Prognozowane rezultaty.	Nazwa wskaźnika.	Jednostka miary.	Wartość docelowa.	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika.
	Liczba osób korzystających ze wspartych obiektów.	osoba/rok	30	Umowy najmu.
Komplementarność lub powiązanie z innymi projektami/przedsięwzięciami.	Przedsięwzięciami komplementarnymi z przedmiotowym przedsięwzięciem będą: Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Łomazach. Budowa zbiorników retencyjnych w miejscowościach: Jusaki-Zarzeka i Łomazy. Zgrana rodzina (realizacja cyklu warsztatów podnoszących kompetencje rodzicielskie oraz usprawniających relację rodziców z dziećmi). Ponadto inne projekty realizowane na terenie Gminy Łomazy związane z zapobieganiem wykluczeniu społecznemu i dotyczących wyposażenia mieszkań komunalnych.			

Nr przedsięwzięcia.	Nazwa przedsięwzięcia.						Realizator.
8.	Budowa zbiorników retencyjnych w miejscowościach: Jusaki-Zarzeka i Łomazy.						Gmina Łomazy
Powiązanie z celami GPR.		1	2	3	4	5	
	Cel strategiczny.		x	x		x	
	Kierunki działań.		1, 4, 5	2, 3, 6		1, 3	
Oddziaływanie przedsięwzięcia.	Sfera społeczna.	Sfera gospodarcza.	Sfera środowiskowa.		Sfera techniczna.	Sfera funkcjonalno-przestrzenna.	
	x		x		x	x	
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres.				Lokalizacja.		
	Jusaki-Zarzeka (działka nr ewid. 116/2; 101; 102/2, obręb Jusaki-Zarzeka, jedn. ewid. Łomazy. Łomazy (działka nr ewid. 1024/3, obręb Łomazy I jedn. ewid. Łomazy				Obszar rewitalizacji.	x	
					Poza obszarem rewitalizacji.		
Ramy realizacji przedsięwzięcia.	Szacunkowa wartość.	Okres realizacji.		Źródła finansowania.			
	3 000 000,00 zł	2023-2024		▪ środki UE ▪ budżet Gminy Łomazy			
Zdiagnozowane problemy, na które odpowiada przedsięwzięcie.	Niezagospodarowane obszary przyrzeczne. Teren bagnisty, zazieleniony o dużej powierzchni.						
Zakres planowanych do realizacji zadań.	Budowa zbiorników retencyjnych do gromadzenia zasobów wody i przetrzymywania jej w środowisku biotycznym i abiotycznym, poprzez wzmocnienie, uszczelnienie oraz spowodowanie stateczności dna i skarp zbiornika, zastosowanie betonowych płyt ażurowych w obrębie wylotu. Zbiorniki mają także pełnić funkcję rekreacyjną oraz przeciwpożarową.						
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.	Nie dotyczy.						
Zgodność z dokumentami planistycznymi.	▪ przedsięwzięcie jest zgodne ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy” i jego realizacja nie wymaga zmian w dokumencie, ▪ przedsięwzięcie jest zgodne z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomazy i realizacja projektu nie wymaga zmiany dokumentu.						
Prognozowane rezultaty.	Nazwa wskaźnika.		Jednostka miary.	Wartość docelowa.	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika.		
	Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów.		ha	11,38	Dane JST.		
	Liczba przedsięwzięć z zakresu tworzenia wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych.		szt.	1	Dane JST.		
	Liczba osób korzystających ze zrewitalizowanej strefy wypoczynku.		osoba/rok	200	Dane JST.		
	Obiekty służące ochronie ppoż.		szt.	2	Dokumentacja projektowa, protokoły odbioru.		
Komplementarność lub powiązanie z innymi projektami/ przedsięwzięciami.	Przedsięwzięciami komplementarnymi z przedmiotowym przedsięwzięciem będą: 1. Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Łomazach. 2. Budowa mieszkań komunalnych w Łomazach. Ponadto nad zbiornikiem retencyjnym organizowane będą wydarzenia rekreacyjno-kulturalne; akcje sprzątania świata, w które włączona zostanie społeczność z obszaru do rewitalizacji (dzieci, młodzież, seniorzy) oraz działania edukacyjne oraz informacyjne wśród mieszkańców z zakresu poszanowania środowiska naturalnego, sposobów na oszczędzanie energii oraz zagrożeń wynikających z zanieczyszczenia środowiska.						

Nr przedsięwzięcia.	Nazwa przedsięwzięcia.						Realizator.
9.	Modernizacja budynku po szkole w Studziance z przeznaczeniem na działalność kulturalną tj. utworzenie Centrum Interpretacji Dziedzictwa						Stowarzyszenie Rozwoju Miejscowości Studzianka
Powiązanie z celami GPR.		1	2	3	4	5	
	Cel strategiczny.	x					
	Kierunki działań.	5, 6, 7, 8, 9					
Oddziaływanie przedsięwzięcia.	Sfera społeczna.	Sfera gospodarcza.	Sfera środowiskowa.		Sfera techniczna.	Sfera funkcjonalno-przestrzenna.	
	x						
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres.				Lokalizacja.		
	Studzianka 24 (działka nr ewid. 352, obręb Studzianka, jedn. ewid. Łomazy)				Obszar rewitalizacji.	x	
					Poza obszarem rewitalizacji.		
Ramy realizacji przedsięwzięcia.	Szacunkowa wartość.	Okres realizacji.		Źródła finansowania.			
	1 200 000,00 zł	2023-2025		▪ środki UE – 1 000 000,00 zł ▪ środki prywatne – 50 000,00 zł ▪ krajowy wkład publiczny (np. środki NFOŚiGW – 50 000,00 zł ▪ inne źródła finansowania – 100 000,00 zł			
Zdiagnozowane problemy, na które odpowiada przedsięwzięcie.	Obszar w centrum miejscowości Studzianka, na którym stoi budynek po szkole na miejscu tzw. meczecisku. Miejsce gdzie stał meczet do 1915 roku ostatni duchowny gminy tatarskiej przekazał pod budowę szkoły w 1921 roku. Placówkę mieszkańcy własnymi siłami pobudowali. Oddana została do użytku w 1952 roku. To szczególne miejsce w miejscowości Studzianka. Mury szkoły opuściło setki mieszkańców. Szkoły już nie ma. Pozostał obiekt i plac. Na placu poszkolnym stoi pomnik niepodległościowy z 1928 roku jedyny poświęcony odzyskaniu wolności w 1918 w gminie Łomazy. Budynek niszczyje wskutek awarii pieca centralnego ogrzewania. W wyniku awarii pękła rura wodnokanalizacyjna. Dach zaczął przeciekać i na piętrze na sufitach robią się zacieki. Udało się czasowo zabezpieczyć, ale to działanie na krótki czas. Pomalowane własnym sumptem ściany blekną. Ze ścian schodzi farba i niektóre pomieszczenia mają ślady pęknięć. Brak ogrzewania powoduje, że obiekt zachodzi wilgocią. Okna są nieszczelne a niektóre są uszkodzone. Stara instalacja elektryczna powoduje przepięcia i wyładowania bezpieczników. Budynek wymaga remontu. Teren wokół obiektu wymaga upiększenia i zagospodarowania.						
Zakres planowanych do realizacji zadań.	Adaptacja obiektu (sanitariaty i 2 pomieszczenia na parterze i 4 wraz z korytarzem na pierwszym piętrze), który był szkołą do której chodzili nasi dziadkowie, rodzice i my młode pokolenie. Wybudowany w czynie społecznym służył przez lata. Mury szkoły opuściło setki mieszkańców Studzianki. Teraz wymaga szeregu prac, aby mógł być zaadoptowany na miejsce dla mieszkańców regionu i odbiorców działań. Ważne jest to, aby obiekt wybudowany przez mieszkańców nie popadł ruinę a służył jako miejsce edukacyjne. Prace rozpoczną się od remontu dachu. Zdjęta zostanie stara blacha. Wymieniona zostanie więźba dachowa tj. krokwie i łaty. Położone zostanie nowe pokrycie. Budynek zostanie ocieplony i pomalowany. Malowidła w środku i na zewnątrz będą nawiązywały do przeszłości miejscowości. Przedstawimy na ścianach sylwetki zasłużonych mieszkańców. Ponadto będą zdobienia i motywy tatarskie. Wymieniona zostanie stolarka okienna i drzwiowa. Wewnątrz budynku ściany zostaną otynkowane i pomalowane. Zabezpieczone zostaną pęknięcia ścian. Wylane zostaną posadzki na parterze. Ułożone zostaną panele podłogowe. Zmieniona zostanie instalacja elektryczna. Pomalowanie ścian, wykończenie łazienki i pomieszczenia socjalnego będzie ostatnim etapem działań w zakresie dostosowania budynku do potrzeb użyteczności publicznej.						

	1. Na ścianach zewnętrznych powstaną malowidła ściennie nawiązujące do historii miejscowości. Ukazane zostaną znane wizerunki postaci, zabytki oraz elementy edukacyjne mające walory tzw. edukacji historycznej. 2. Stworzenie multimedialnej sali spotkań wielokulturowych; zamontowane zostanie nagłośnienie tak aby można było emitować zabrane audycje radiowe, materiały video czy posłuchać wywiadów nagrywanych przez lata z najstarszymi mieszkańcami regionu. Sala zostanie przystosowana do stałych spotkań, warsztatów tematycznych tj. poszukiwania przodków, wieczory poezji i motywu tatarskiego, prelekcji tematycznych w oparciu o harmonogram. 3. Biblioteka z księgozbiorem (ponad 500 woluminów) dotyczącego regionu i tematyki tatarskiej. Zostały zebrane książki, czasopisma przekazane przez Darczyńców 4. Wystawa tatarsko-regionalna – w posiadaniu Stowarzyszenia są zebrane dokumenty, zdjęcia, pamiątki nawet sprzed ponad 100 lat dokumentujące życie mieszkańców tatarskiej osady. Są to też wycinki z pracy dokumentujące 15 lat działalności organizacji. Przez kilkanaście lat uzbierała się korespondencja Stowarzyszenia z byłymi mieszkańcami naszej miejscowości. Wielu z nich już nie żyje. Pozostawili jednak piękny ślad w postaci wspomnień w listach. 5. Pomieszczenie na kiosk z pamiątkami, gdzie będzie można otrzymać materiały promocyjne związane ze Studzianką tj. widokówki, magnesy, pieczątki w grach terenowych i okolicznościowe znaczki. 6. Sala noclegowa z łóżkami piętrowymi dla Zielonych Szkół w ramach realizowanych zadań.			
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.	▪ zapewnienie rozwiązań architektonicznych wolnych od barier przy poruszaniu się osób ze szczególnymi potrzebami.			
Zgodność z dokumentami planistycznymi.	▪ przedsięwzięcie jest zgodne ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy” i jego realizacja nie wymaga zmian w dokumencie, ▪ przedsięwzięcie jest zgodne z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomazy i realizacja projektu nie wymaga zmiany dokumentu.			
Prognozowane rezultaty.	Nazwa wskaźnika.	Jednostka miary.	Wartość docelowa.	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika.
	Liczba zorganizowanych wydarzeń w zrewitalizowanym obiekcie.	szt.	6	Listy obecności, wycinki prasowe, sprawozdania.
	Liczba osób korzystających z obiektów kultury objętych wsparciem.	osoba/rok	500	Ewidencja odwiedzanych.
	Liczba uczestników zajęć edukacyjnych/warsztatów w zrewitalizowanym obiekcie.	osoba/rok	250	Listy z zajęć/spotkań/prelekcji, dokumentacja fotograficzna.
Komplementarność lub powiązanie z innymi projektami/przedsięwzięciami.	Dom Pracy Twórczej w Studziance.			

Nr przedsięwzięcia.	Nazwa przedsięwzięcia.						Realizator.
10.	Ekocentrum w Burwinie.						Koło Gospodyń Wiejskich w Burwinie
Powiązanie z celami GPR.		1	2	3	4	5	
	Cel strategiczny.	x					
	Kierunki działań.	5, 6, 7, 8, 9					
Oddziaływanie przedsięwzięcia.	Sfera społeczna.	Sfera gospodarcza.	Sfera środowiskowa.		Sfera techniczna.	Sfera funkcjonalno-przestrzenna.	
	x						
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres.				Lokalizacja.		
	Burwin 33 (działka nr ewid 230, obręb Burwin, jedn. ewid. Łomazy).				Obszar rewitalizacji.	x	
					Poza obszarem rewitalizacji.		
Ramy realizacji przedsięwzięcia.	Szacunkowa wartość.	Okres realizacji.		Źródła finansowania.			
	2 000 000,00 zł	2023-2027		▪ środki UE – 1 600 000,00 zł ▪ środki prywatne – 50 000,00 zł ▪ krajowy wkład publiczny (np. środki NFOŚiGW – 50 000,00 zł ▪ inne źródła finansowania – 300 000,00 zł			
Zdiagnozowane problemy, na które odpowiada przedsięwzięcie.	Burwin jest niewielką miejscowością liczącą niewiele ponad 60 mieszkańców. Na terenie sołectwa znajduje się niszczący zabytkowy budynek poszkolny wraz ze zdegradowanym boiskiem i znajdującym się na nim nasypem przygotowanym pod strzelnicę oraz miejscem na ognisko. Na działce znajduje się także remiza strażacka remontowana własnymi siłami przez strażaków OSP Krasówka-Burwin. Budynek poszkolny służy jako lokal wyborczy, siedziba Koła Gospodyń Wiejski, miejsce spotkań społeczności lokalnej Burwina oraz położonej obok Krasówki. Posiada również część mieszkalną przeznaczoną na lokale socjalne. Ze środków unijnych został wymieniony dach. Kilka pomieszczeń zostało wyremontowanych ze środków koła gospodyń oraz budżetu gminy, niestety budynek wymaga kompleksowego remontu wewnątrz oraz termomodernizacji w tym wymiany stolarki okiennej i drzwiowej. Stan techniczny budynku nie sprzyja możliwości prowadzenia spotkań szczególnie w okresie zimowym. Teren zielony boiska wykorzystywany jest sporadycznie do rozgrywania amatorskich meczów piłki nożnej oraz przez strażaków z miejscowej OSP do treningów przed zawodami strażackimi. Tereny sołectwa są intensywnie eksploatowane rolniczo nie tylko przez mieszkańców Burwina, także przez mieszkańców innych miejscowości posiadających tu grunty orne. Występuje niska świadomość ekologii wśród rolników przejawiająca się w sposób widoczny m.in. brakiem gospodarstw ekologicznych, nasadzeń śródpolnych, pożytków dla zapylaczy, złym stanem urządzeń i systemów melioracyjnych co prowadzi do degradacji środowiska. Usytuowanie sołectwa (brak dogodnego dojazdu do siedziby gminy oraz powiatu), infrastruktura drogowa (100m dróg utwardzonych na terenie sołectwa) i komunikacyjna nie sprzyja możliwości uczestnictwa mieszkańców w wydarzeniach kulturalnych organizowanych w gminie i powiecie. Dzieci uczęszczające na co dzień do Zespołu Placówek Oświatowych w Łomazach oraz seniorzy mają utrudnione uczestnictwo w popołudniowych zajęciach kulturalnych, artystycznych i sportowych w dni nauki szkolnej, w weekendy i w wakacje sytuacja ma się jeszcze gorzej. Rozproszona zabudowa w miejscowości, starzenie się społeczności i współczesny styl życia mieszkańców – spędzanie czasu wolnego przed telewizorem, Internetem, brak oferty kulturalnej osłabiają więzi społeczne, powodują poczucie marazmu i stagnacji, a u seniorów mieszkających samotnie i w oddaleniu wręcz wykluczenia.						

	Problemy przestrzenno-funkcjonalne wraz występującymi negatywnymi zjawiskami społecznymi nakładają się na problemy środowiskowe.
Zakres planowanych do realizacji zadań.	Projekt ma na celu utworzenie ogólnodostępnej całorocznej bazy do prowadzenia zajęć z zakresu edukacji przyrodniczej i ekologicznej, wspierania bioróżnorodności, skierowanych do dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych w szczególności zamieszkałych na terenach wiejskich. W zmodernizowanym budynku powstanie obiekt z salą wykładową oraz miejscami noclegowymi (zielone szkoły) wyposażony w pomoce dydaktyczne. Na terenie zielonym wokół budynku zostanie założony ogród m.in. z łąką dla zapylaczy oraz ogrodem deszczowym, powstanie strefa rekreacyjno-sportowa z sensorycznym placem zabaw, tzw. "kuchnią w ogrodzie" przy zadaszonej wiacie, boiskiem do piłki nożnej i siłownią zewnętrzną. Wzdłuż dróg gminnych zostaną wytyczone i wyposażone ścieżki edukacyjne do pieszych wędrówek. Istotne dla miejscowej społeczności jest zachowanie dotychczasowych funkcji obiektu w szczególności miejsca spotkań i obiektu sportowego. Na terenie obiektu będą odbywać się szkolne zajęcia wyjazdowe z przyrody, biologii czy geografii, w zależności od warunków pogodowych w ogrodzie lub w sali wykładowej. Sala wykładowa będzie służyła również do prowadzenia szkoleń podnoszących świadomość i kształtujących postawy proekologiczne w praktyce rolnej dla rolników, nadal mogąc pełnić dotychczasową funkcję lokalu wyborczego oraz miejsca zebrań wiejskich oraz spotkań miejscowej społeczności. Celem nadrzędnym przedsięwzięcia jest ograniczenie występowania negatywnych zjawisk społecznych przez podniesienie poziomu uczestnictwa społeczności lokalnej w życiu społecznym i kulturalnym, a także podniesienie poziomu edukacji ekologicznej – co poskutkuje poprawą jakości środowiska. W toku przedsięwzięcia zostanie poprawiony stan techniczny budynku położonego na obszarze rewitalizacji, nastąpi rewaloryzacja terenów zielonych oraz podniesienie funkcjonalności i dostępności przestrzeni publicznej. Zakres planowanych do realizacji zadań będzie się skupiać przede wszystkim na poniżej opisanych zadaniach. 1. Podjęcie współpracy placówkami oświatowymi z terenu Gminy Łomazy, poprzez: 1) konsultacje z nauczycielami uczącymi przyrody, biologii i geografii oraz nauczycielami edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej dotyczące oczekiwań w stosunku do bazy dydaktycznej oraz pomocy naukowych urządzeń, edukacyjnych (plac zabaw, ścieżki edukacyjne), 2) organizacja cyklicznych szkoleń dla nauczycieli podnoszących kompetencje z zakresu wybranej tematyki przyrodniczo-ekologicznej pozwalające w pełni wykorzystać możliwości bazy dydaktycznej, 3) opracowanie programów zajęć dla dzieci przez przeszkolonych nauczycieli. 2. Wyposażenie sali wykładowej i zaplecza dydaktycznego wewnątrz budynku. Sala wyposażona zostanie w sprzęt elektroniczny i multimedialny niezbędny do prowadzenia szkoleń i wykładów, a także w pomoce naukowe i dydaktyczne w zależności od rezultatu konsultacji przeprowadzonych z nauczycielami łącznie z przygotowaniem miejsc noclegowych do organizacji zielonych szkół. 3. Ogród – zaprojektowane i założenie terenu zielonego składającego się m. in. z łąki kwietnej, ogrodu deszczowego i ziołowego oraz wszelkie inne formacje roślinne uwzględniające bio-różnorodność, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków endemicznych wraz z instalacjami nawadniającymi zbierającymi deszczówkę m.in. z dachu budynku. W tym działaniu bardzo pożądane będzie podjęcie współpracy z ośrodkami akademickimi takimi jak Akademia Bialska Nauk Stosowanych czy Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie oraz Lasami Państwowymi. Strefa rekreacyjno-sportowa terenu zostanie w części obsiana trawą z przeznaczeniem na boisko do rozgrywania amatorskich meczów piłki nożnej oraz innych

	aktywności sportowo-rekreacyjnych, zabaw animacyjnych a także przeprowadzania treningów przed zawodami strażackimi dla strażaków miejscowej jednostki OSP itp. Wyposażenie jej w siłownię zewnętrzną min. 5 urządzeń oraz sensoryczny plac zabaw z elementami edukacyjnymi. Postawienie wiaty ze stołami, której wymiary i wyposażenie pozwalałyby na korzystanie przez około 35 osób jedno-cześnie oraz tzw. kuchnię w ogrodzie wyposażoną m.in w piec chlebowy do wypieku ekologicznego chleba oraz grill. Ustawienie co najmniej 2 źródeł światła zasilanych energią odnawialną. 4. Organizacja cyklicznych imprez integracyjno-edukacyjnych dla miejscowej społeczności (przy-najmniej dwóch w ciągu roku) uwzględniających tematykę ekologiczno-przyrodniczą w tym podkreślenie wątków ekologicznych podczas odbywającego się cyklicznie Święta Darów Jesieni. 5. Organizacja cyklicznych specjalistycznych szkoleń dla miejscowych rolników dotyczących ekologii, wspierania bioróżnorodności we współpracy z instytucjami i/lub NGO'sami specjalizującymi się w tej tematyce. 6. Wyznaczenie ścieżek edukacyjnych dotyczące bioróżnorodności różnych ekosystemów na terenie Burwina – niskie natężenie ruchu i brak dróg utwardzonych bliskość lasu sprzyja możliwości przeprowadzanie pieszych i rowerowych wycieczek po terenie. Ścieżki zostaną wyznaczone i oznaczone przy współpracy z miejscowym nadleśnictwem oraz Kołem Łowieckim.			
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.	▪ zapewnienie rozwiązań architektonicznych wolnych od barier przy poruszaniu się osób ze szczególnymi potrzebami.			
Zgodność z dokumentami planistycznymi.	▪ przedsięwzięcie jest zgodne ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy” i jego realizacja nie wymaga zmian w dokumencie, ▪ przedsięwzięcie jest zgodne z Miejsowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomazy i realizacja projektu nie wymaga zmiany dokumentu.			
Prognozowane rezultaty.	Nazwa wskaźnika.	Jednostka miary.	Wartość docelowa.	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika.
	Liczba zmodernizowanych lub przebudowanych budynków użyteczności publicznej.	szt.	1	Dane JST.
	Liczba zorganizowanych wydarzeń w zrewitalizowanym obiekcie.	szt./rok	2	Listy obecności, wycinki prasowe, sprawozdania.
	Liczba osób korzystających z obiektów kultury objętych wsparciem.	osoba/rok	100	Ewidencja odwiedzanych.
	Liczba uczestników zajęć edukacyjnych/warsztatów w zrewitalizowanym obiekcie.	osoba/rok	20	Listy z zajęć/spotkań/ prelekcji, dokumentacja fotograficzna.
Komplementarność lub powiązanie z innymi projektami/ przedsięwzięciami.	Centrum kulturowo-sportowe w Burwinie.			

Nr przedsięwzięcia.	Nazwa przedsięwzięcia.						Realizator.
11.	Pewnym krokiem przez życie.						Gmina Łomazy/GOPS
Powiązanie z celami GPR.		1	2	3	4	5	
	Cel strategiczny.	x					
	Kierunki działań.	5, 6, 7, 8, 9					
Oddziaływanie przedsięwzięcia.	Sfera społeczna.	Sfera gospodarcza.	Sfera środowiskowa.		Sfera techniczna.	Sfera funkcjonalno-przestrzenna.	
	x						
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres.				Lokalizacja.		
	Łomazy (działka nr ewid. 1339/1, obręb Łomazy I, jedn. ewid. Łomazy).				Obszar rewitalizacji.	x	
	Huszczka Pierwsza (działka nr ewid. 600/2, obręb Huszczka I jedn. ewid. Łomazy).				Poza obszarem rewitalizacji.		
Ramy realizacji przedsięwzięcia.	Szacunkowa wartość.	Okres realizacji.			Źródła finansowania.		
	30 000,00 zł	2023-2027			▪ środki UE ▪ budżet Gminy Łomazy		
Zdiagnozowane problemy, na które odpowiada przedsięwzięcie.	▪ pogłębianie się niekorzystnej struktury demograficznej (starzenie się społeczeństwa), ubytek liczby mieszkańców, ▪ bierność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji, ▪ niski poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji, ▪ niewystarczająca różnorodność oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców obszaru rewitalizacji.						
Zakres planowanych do realizacji zadań.	▪ realizacja przedsięwzięć służących podnoszeniu kompetencji społecznych i nabywaniu nowych umiejętności społecznych przez młodzież, a w konsekwencji rozwijających poziom przedsiębiorczości.						
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.	▪ umożliwienie udziału w wydarzeniach osobom ze szczególnymi potrzebami.						
Zgodność z dokumentami planistycznymi.	▪ Nie dotyczy.						
1Prognozowane rezultaty.	Nazwa wskaźnika.		Jednostka miary.	Wartość docelowa.		Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika.	
	liczba zrealizowanych działań służących podnoszeniu kompetencji społecznych		szt./rok	2		Listy obecności, protokoły, sprawozdania.	
	liczba osób, które ukończyły treningi rozwoju umiejętności społecznych		osoba/rok	10		Listy obecności, protokoły, sprawozdania.	
	liczba osób, która skorzystała ze wsparcia psychologa i pedagoga		osoba/rok	4.		Listy obecności, protokoły, sprawozdania.	
Komplementarność lub powiązanie z innymi projektami/ przedsięwzięciami.	Powstanie mieszkań treningowych w Łomazach i Huszczce Pierwszej.						

Nr przedsięwzięcia.	Nazwa przedsięwzięcia.						Realizator.
12.	Zgrana rodzina.						Gmina Łomazy/GOPS
Powiązanie z celami GPR.		1	2	3	4	5	
	Cel strategiczny.	x					
	Kierunki działań.	5, 6, 7, 8, 9					
Oddziaływanie przedsięwzięcia.	Sfera społeczna.	Sfera gospodarcza.	Sfera środowiskowa.		Sfera techniczna.	Sfera funkcjonalno-przestrzenna.	
	x						
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres.				Lokalizacja.		
	Łomazy (działka nr ewid. 1339/1, obręb Łomazy I, jedn. ewid. Łomazy).				Obszar rewitalizacji.	x	
	Huszczka Pierwsza (działka nr ewid. 600/2, obręb Huszczka I jedn. ewid. Łomazy).				Poza obszarem rewitalizacji.		
Ramy realizacji przedsięwzięcia.	Szacunkowa wartość.	Okres realizacji.			Źródła finansowania.		
	50 000,00 zł	2023-2027			▪ środki UE ▪ budżet Gminy Łomazy		
Zdiagnozowane problemy, na które odpowiada przedsięwzięcie.	▪ pogłębianie się niekorzystnej struktury demograficznej (starzenie się społeczeństwa), ubytek liczby mieszkańców, ▪ bierność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji, ▪ malejące poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców obszaru rewitalizacji, ▪ niewystarczająca różnorodność oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców obszaru rewitalizacji.						
Zakres planowanych do realizacji zadań.	▪ realizacja cyklu warsztatów podnoszących kompetencje rodzicielskie oraz usprawniających relację rodziców z dziećmi.						
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.	▪ umożliwienie udziału w wydarzeniach osobom ze szczególnymi potrzebami.						
Zgodność z dokumentami planistycznymi.	▪ Nie dotyczy.						
Prognozowane rezultaty.	Nazwa wskaźnika.		Jednostka miary.	Wartość docelowa.		Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika.	
	zrealizowane warsztaty podnoszące kompetencje rodzicielskie		szt./rok	1		Listy obecności, protokoły, sprawozdania.	
	liczba uczestników warsztatów podnoszących kompetencje rodzicielskie		osoba/rok	10		Listy obecności, protokoły, sprawozdania.	
	liczba osób, które skorzystały ze wsparcia dla rodziców w postaci porad		osoba/rok	2		Listy obecności, protokoły, sprawozdania.	
Komplementarność lub powiązanie z innymi projektami/przedsięwzięciami.	Powstanie mieszkań treningowych w Łomazach i Huszczce Pierwszej.						

Nr przedsięwzięcia.	Nazwa przedsięwzięcia.						Realizator.	
13.	Zdrowy tryb życia.						Gmina Łomazy/GOPS	
Powiązanie z celami GPR.			1	2	3	4		5
	Cel strategiczny.		x					
	Kierunki działań.		5, 6, 7, 8, 9					
Oddziaływanie przedsięwzięcia.	Sfera społeczna.	Sfera gospodarcza.	Sfera środowiskowa.		Sfera techniczna.		Sfera funkcjonalno-przestrzenna.	
	x							
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres.				Lokalizacja.			
	Huszcz Pierwsza (działka nr ewid. 629, obręb Huszcza I, jedn. ewid. Łomazy).				Obszar rewitalizacji.		x	
					Poza obszarem rewitalizacji.			
Ramy realizacji przedsięwzięcia.	Szacunkowa wartość.	Okres realizacji.			Źródła finansowania.			
	50 000,00 zł	2023-2027			▪ środki UE ▪ budżet Gminy Łomazy			
Zdiagnozowane problemy, na które odpowiada przedsięwzięcie.	▪ pogłębianie się niekorzystnej struktury demograficznej (starzenie się społeczeństwa), ubytek liczby mieszkańców, ▪ niewystarczająca oferta kulturalna i rekreacyjno-sportowa na obszarze rewitalizacji, ▪ bierność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji, ▪ malejące poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców obszaru rewitalizacji, ▪ niewystarczająca różnorodność oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, ▪ malejące poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców obszaru rewitalizacji.							
Zakres planowanych do realizacji zadań.	▪ realizacja warsztatów, spotkań oraz wydarzeń na temat wpływu aktywności fizycznej na rozwój dziecka; kontaktów z rówieśnikami i rodzicami; zagrożeń wynikających z biernego trybu życia (oraz stosowania używek); radzenia sobie ze stresem; efektywnej komunikacji i empatycznych relacji, ▪ realizacja zajęć ruchowych, a w okresie wiosenno-letnim m.in. w śniadaniu na trawie, nordic-walking, plenerowych zajęciach fitness (zajęcia będą skierowane do dorosłych i dzieci – szczególnie promowane i nagradzane będzie uczestnictwo rodzinne; poziom trudności treningów będzie dostosowany do grupy wiekowej; dzięki realizacji projektu uczestnicy poznają nowe sposoby na aktywne spędzanie czasu i podniesie się ich świadomość na temat korelacji pomiędzy aktywnym trybem życia i zdrowiem psychicznym dzieci i dorosłych.							
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.	▪ umożliwienie udziału w wydarzeniach osobom ze szczególnymi potrzebami.							
Zgodność z dokumentami planistycznymi.	▪ Nie dotyczy.							
Prognozowane rezultaty.	Nazwa wskaźnika.		Jednostka miary.	Wartość docelowa.		Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika.		
	liczba zorganizowanych zajęć ruchowych		szt./rok	4		Listy obecności, protokoły, sprawozdania.		
	liczba zorganizowanych warsztatów edukacyjnych		osoba/rok	2		Listy obecności, protokoły, sprawozdania.		
	liczba osób biorących udział w spotkaniach i wydarzeniach		osoba/rok	30		Listy obecności, protokoły, sprawozdania.		
Komplementarność lub powiązanie z innymi projektami/przedsięwzięciami.	Przebudowa i remont budynku szkolnego w Huszczy Pierwszej.							

Nr przedsięwzięcia.	Nazwa przedsięwzięcia.						Realizator.
14.	Integracja międzypokoleniowa.						Gmina Łomazy/GOPS
Powiązanie z celami GPR.		1	2	3	4	5	
	Cel strategiczny.	x					
	Kierunki działań.	5, 6, 7, 8, 9					
Oddziaływanie przedsięwzięcia.	Sfera społeczna.	Sfera gospodarcza.	Sfera środowiskowa.		Sfera techniczna.	Sfera funkcjonalno-przestrzenna.	
	x						
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres.				Lokalizacja.		
	Huszcza Pierwsza (działka nr ewid. 629, obręb Huszcza I, jedn. ewid. Łomazy).				Obszar rewitalizacji.	x	
					Poza obszarem rewitalizacji.		
Ramy realizacji przedsięwzięcia.	Szacunkowa wartość.	Okres realizacji.		Źródła finansowania.			
	50 000,00 zł	2023-2027		▪ środki UE ▪ budżet Gminy Łomazy			
Zdiagnozowane problemy, na które odpowiada przedsięwzięcie.	▪ pogłębianie się niekorzystnej struktury demograficznej (starzenie się społeczeństwa), ubytek liczby mieszkańców, ▪ niewystarczająca oferta kulturalna i rekreacyjno-sportowa na obszarze rewitalizacji, ▪ bierność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji, ▪ niewystarczająca różnorodność oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców obszaru rewitalizacji.						
Zakres planowanych do realizacji zadań.	▪ realizacja działań ukierunkowanych na integrację międzypokoleniową, tj. zajęć integracyjnych, wspólnych wycieczek oraz imprez ekologicznych (np. wspólne sadzenie i pielęgnacja roślin na terenach zieleni gminnej).						
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.	▪ umożliwienie udziału w wydarzeniach osobom ze szczególnymi potrzebami.						
Zgodność z dokumentami planistycznymi.	▪ Nie dotyczy.						
Prognozowane rezultaty.	Nazwa wskaźnika.		Jednostka miary.	Wartość docelowa.		Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika.	
	liczba zorganizowanych zajęć integracyjnych, wycieczek terenowych, imprez ekologicznych			10		Listy obecności, protokoły, sprawozdania.	
	liczba uczestników działań integracyjnych		osoba/rok	100		Listy obecności, protokoły, sprawozdania.	
Komplementarność lub powiązanie z innymi projektami/przedsięwzięciami.	Przebudowa i remont budynku szkolnego w Huszcy Pierwszej.						

Nr przedsięwzięcia.	Nazwa przedsięwzięcia.						Realizator.
15.	Działania na rzecz podniesienia jakości edukacji na obszarze rewitalizacji.						Gmina Łomazy we współpracy ze szkołami i przedszkolami
Powiązanie z celami GPR.		1	2	3	4	5	
	Cel strategiczny.	x					
	Kierunki działań.	5, 6, 7, 8, 9					
Oddziaływanie przedsięwzięcia.	Sfera społeczna.	Sfera gospodarcza.	Sfera środowiskowa.		Sfera techniczna.	Sfera funkcjonalno-przestrzenna.	
	x						
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres.				Lokalizacja.		
	Huszcza Pierwsza (działka nr ewid. 629, obręb Huszcza I, jedn. ewid. Łomazy).				Obszar rewitalizacji.	x	
					Poza obszarem rewitalizacji.		
Ramy realizacji przedsięwzięcia.	Szacunkowa wartość.	Okres realizacji.			Źródła finansowania.		
	500 000,00 zł	2023-2027			▪ środki UE ▪ budżet Gminy Łomazy		
Zdiagnozowane problemy, na które odpowiada przedsięwzięcie.	▪ obecność uczniów z trudnościami w nauce, ▪ brak odpowiedniego przystosowania niektórych sal lekcyjnych do prowadzenia nowoczesnej i atrakcyjnej edukacji.						
Zakres planowanych do realizacji zadań.	Przedsięwzięcie obejmuje działania na rzecz podniesienia jakości edukacji w granicach obszaru rewitalizacji, w tym m.in.: ▪ doposażenie szkół w nowoczesny sprzęt dydaktyczny, który pozwoli uczniom nie tylko na zdobywanie nowej wiedzy, ale także umiejętności niezwykle potrzebnych na dzisiejszym rynku pracy, ▪ rozszerzenie oferty zajęć o nowe zagadnienia zwiększające poziom wiedzy w szczególności w zakresie ICT, W oparciu o zmodernizowaną infrastrukturę odbywały się będą zarówno zajęcia szkolne wynikające z podstawy programowej, jak również zajęcia pozalekcyjne, rozwijające zainteresowania dzieci i młodzieży						
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.	▪ umożliwienie udziału w wydarzeniach osobom ze szczególnymi potrzebami.						
Zgodność z dokumentami planistycznymi.	▪ Nie dotyczy.						
Prognozowane rezultaty.	Nazwa wskaźnika.		Jednostka miary.	Wartość docelowa.		Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika.	
	Liczba placówek objętych wsparciem.		szt.	1		Informacja na podstawie sprawozdań jednostek organizacyjnych.	
	Liczba przedszkolaków i uczniów korzystających ze wspartej infrastruktury.		osoba/rok	30		Informacja na podstawie sprawozdań jednostek organizacyjnych.	
Komplementarność lub powiązanie z innymi projektami/ przedsięwzięciami.	Przebudowa i remont budynku szkolnego w Huszcy Pierwszej.						

W ramach rewitalizacji prowadzonej na wyznaczonym obszarze realizacja działań inwestycyjnych będzie uzależniona od potrzeb społecznych mieszkańców poprzez powiązanie działań infrastrukturalnych z działaniami nieinfrastrukturalnymi, w szczególności współfinansowanymi z EFS+.

Inwestycje będą obejmowały kompleksowe działania mające na celu przeciwdziałanie degradacji infrastruktury i przestrzeni publicznej, pobudzanie rozwoju i zmian jakościowych poprzez wzrost aktywności społecznej i gospodarczej oraz poprawę środowiska zamieszkania. Inwestycje te będą obejmowały m.in. adaptację budynków do celów społecznych, kulturalnych, itp. wraz z możliwością zagospodarowania terenu funkcjonalnie związanego z obiektem, uporządkowanie i zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni na cele publiczne, kulturalne, turystyczne, itp. Dostosowanie przestrzeni publicznych do nowych funkcji, wsparcie infrastrukturalne przedsiębiorstw społecznych itp.

Zgodnie z wymaganiami dokumentów nadrzędnych w projektach z zakresu rewitalizacji Gmina Łomazy zamierza również zwrócić szczególną uwagę na zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni oraz dążyć do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikania tworzenia powierzchni uszczelnionych.

3.1. Mechanizmy integrowania przedsięwzięć

Planowane przedsięwzięcia nawiązują do zapisów dokumentów zarówno lokalnych, krajowych, regionalnych, jak i międzynarodowych (UE). Program ujmuje działania w sposób kompleksowy zakładając dialog z lokalną społecznością i wszystkimi innymi interesariuszami oraz ich bieżącego zaangażowania, także finansowego w jego realizację. Miarą powodzenia działań rewitalizacyjnych jest stopniowe równoważenie wydatków publicznych przez zaangażowanie rzeczowe i finansowe interesariuszy. Integracja przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest wymogiem koniecznym w szczególności w zakresie komplementarności: przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej oraz źródeł finansowania.

Tabela 29. Charakterystyka metodologii komplementarności pomiędzy poszczególnymi przedsięwzięciami i podmiotami je realizującymi.

Typ komplementarności	Opis
Przestrzenna	Wszystkie projekty znajdują się w granicach obszaru rewitalizacji. Odbiorcami projektów nr 3, 4, 5, 7 i 8 przede wszystkim mieszkańcy obszaru rewitalizacji, ale są to też przedsięwzięcia przekrojowe, których efekty będą odczuwalne na terenie całej gminy. Przedsięwzięcia dopełniają się przestrzennie i zapobiegają przenoszeniu problemów na pozostałe obszary i nie będą prowadziły do segregacji i wykluczenia społecznego mieszkańców. Wielkość obszaru pozwoli na uniknięcie rozproszenia podejmowanych działań, dzięki czemu powstanie efekt synergii przedsięwzięć. W ten sposób zostaną ograniczone zadania punktowe.
Problemowa	Zaplanowane przedsięwzięcia odpowiadają na zidentyfikowane w szczegółowej diagnozie problemy w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej (w opisie przedsięwzięć wskazano ich oddziaływanie na poszczególne sfery). Dopełniają się i kompleksowo odpowiadają na problemy na podstawie określonej wizji, misji, celów i kierunków działań. Zapewnienie komplementarności problemowej ma przeciwdziałać fragmentacji działań.
Proceduralno-instytucjonalna	Wdrażanie i zarządzanie Programem będzie należało do koordynatora rewitalizacji . Natomiast za przygotowanie i realizację poszczególnych przedsięwzięć odpowiadać będą podmioty realizujące m.in. jednostki miejskie, instytucje kultury, organizacje pozarządowe. Powołany zostanie także Komitet Rewitalizacji , który zgodnie z ustawą o rewitalizacji stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniodawczo-doradczą wójta. Przedsięwzięcia zostały określone w ramach procesu partycypacji i dialogu społecznego. Realizatorów odpowiedzialnych za wdrażanie poszczególnych przedsięwzięć wskazano w podrozdziale dotyczącym przedsięwzięć rewitalizacyjnych. System zarządzania został szczegółowo opisany w części zarządczej Programu.
Międzyokresowa	Założone do realizacji przedsięwzięcia stanowią ciągłość dotychczasowej polityki rewitalizacyjnej Gminy Łomazy poprzez kontynuację i uzupełnienie Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2017-2023. W związku z tym zostanie zachowana ciągłość programowa procesu rewitalizacji. Przy wdrażaniu przedsięwzięć wykorzystane zostaną doświadczenia z dotychczas realizowanego programu rewitalizacji oraz działań infrastrukturalnych i społecznych z kolejnych perspektyw unijnych tj. 2004-2006, 2007-2013, 2014-2020.
Źródła finansowania	Komplementarność zakłada łączenie prywatnych i publicznych źródeł finansowania przy wykorzystaniu środków Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. Podmioty zaangażowane w realizację przedsięwzięć zakładają dywersyfikację ich finansowania.

Źródło: Opracowanie własne.

3.2. Szacunkowe remy finansowe przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Do zbudowania szacunkowych ram finansowych wykorzystano informacje pochodzące z zestawienia zarówno przedsięwzięć podstawowych, jak i uzupełniających. Informacje te dotyczą wartości poszczególnych przedsięwzięć, źródeł ich finansowania, planowanego poziomu dofinansowania, źródła pochodzenia wkładu własnego (wkład publiczny lub prywatny).

Komplementarność finansowa GPR oznacza także zdolność łączenia publicznych i prywatnych i źródeł finansowania. Stymulowanie zdolności inwestycyjnych na obszarze rewitalizacji ma kluczowe znaczenie dla dynamiki pożądanych zmian. Wydatki programu rewitalizacji finansowane ze środków publicznych będą wdrażane wraz z projektami realizowanymi ze środków prywatnych. Synergia między funduszami publicznymi i prywatnymi pozwoli na uzyskanie korzystnych efektów dźwigni finansowej na wyznaczonym obszarze rewitalizacji.

Należy również zaznaczyć, że koordynacja środków programów operacyjnych w ramach polityki spójności UE ze środkami polityk i instrumentów krajowych jest konieczna dla realizacji zasady dodatkowości środków strukturalnych, która oznacza, że środki z funduszy nie mogą zastępować środków publicznych, przeznaczanych na prowadzenie krajowej polityki strukturalnej. Zatem istotnym źródłem finansowania przedsięwzięć w ramach GPR powinny być środki własne gminy oraz środki krajowe.

W ramach funduszy unijnych, projekty wynikające z GPR będą finansowane w szczególności ze środków programów regionalnych zarówno z EFRR (Cel Polityki 5), jak i EFS+ (w przypadku finansowanie dotyczy komplementarnych działań miękkich w ramach CP4). Finansowanie w ramach środków polityki spójności będzie mogło być prowadzone zarówno w oparciu o dotacje, jak i o instrumenty zwrotne.

Wsparcie w formie dotacji będzie możliwe między innymi dla projektów z dominującym wymiarem społecznym, obejmujących budynki użyteczności publicznej czy uwzględniających ochronę dziedzictwa narodowego. Istotnym źródłem finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie program regionalny Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027. Zgodnie z zapisami w programie: IIT w zakresie rewitalizacji realizowany będzie w oparciu o GPR dla obszarów miejskich i innych niż miejskie; zakres wsparcia CP5 (CS 5(i), 5(ii)). Na działania rewitalizacyjne przeznaczono 130 588 311 Euro. Preferencje dla działań rewitalizacyjnych przewidziano w cs: 4 (ii), 4h), 4k), 4l), 4a), 4f).

Zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 7 ustawy o rewitalizacji wskazano szacunkowe ramy finansowe Programu wraz z szacunkowym wskazaniem środków finansowych ze źródeł publicznych i prywatnych przez cały okres jego trwania. Przedstawiają się one następująco:

- całkowita wartość przedsięwzięć rewitalizacyjnych wyniesie: 24 380 000,00 zł,
- w tej kwocie planowany wkład budżetu gminy wyniesie: 3 157 000,00 zł,
- środki pochodzące z UE: 20 298 000,00 zł,
- wkład środków prywatnych wyniesie: 100 000,00 zł,
- inne środki: 500 000,00 zł

Długoterminowy horyzont Programu i jego charakter generują szereg czynników zaważających na powodzeniu zaplanowanego procesu. Należą do nich:

- niepewność związana z dostępem i pozyskiwaniem zewnętrznych środków,
- ograniczona dojrzałość przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Uwzględnienie w Wieloletnim Planie Finansowym (WPF) poszczególnych przedsięwzięć realizujących zadania własne gminy uzależnione jest od ich stopnia przygotowania do wdrożenia – niezwłocznie po uzupełnieniu niezbędnych informacji nastąpi wpisanie danego przedsięwzięcia do WPF (zgodnie z art. 21 ustawy o rewitalizacji).

Poniższe zestawienie szacunkowych ram finansowych ma na celu przedstawienie wielkości środków finansowych planowanych do pozyskania na realizację projektów, pochodzących z wielu różnych źródeł finansowania i udokumentowanie w ten sposób zachowania zasady komplementarności źródeł finansowania GPR oraz dodatkowości środków pochodzących z funduszy UE.

Tabela 30. Wykaz przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z odniesieniem do kosztów, źródeł finansowania oraz okresu realizacji.

L.p.	Nazwa projektu	Realizator	Okres realizacji przedsięwzięcia	Indykatywne środki finansowe w ramach programu rewitalizacji z podziałem na źródła finansowania [w zł]			Suma (w zł)
				Pochodzące ze źródeł krajowych publicznych	Pochodzące z funduszy UE	Pochodzące ze źródeł prywatnych	
1.	Dom Pracy Twórczej w Studziance.	Gmina Łomazy	2023-2025	225 000,00	1 275 000,00	0,00	1 500 000,00
2.	Centrum kulturowo-sportowe w Burwinie.	Gmina Łomazy	2024-2025	300 000,00	1 700 000,00	0,00	2 000 000,00
3.	Poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych oraz starszych poprzez utworzenie Zakładu Opiekuńczo- Leczniczego w Korczówce.	Gmina Łomazy	2024-2025	450 000,00	2 550 000,00	0,00	3 000 000,00
4.	Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Łomazach.	Gmina Łomazy	2024-2025	150 000,00	850 000,00	0,00	1 000 000,00
5.	Powstanie mieszkań treningowych w Łomazach i Huszcy Pierwszej.	Gmina Łomazy	2024-2025	300 000,00	1 700 000,00	0,00	2 000 000,00
6.	Przebudowa i remont budynku szkolnego w Huszcy Pierwszej.	Gmina Łomazy	2024-2025	450 000,00	2 550 000,00	0,00	3 000 000,00
7.	Budowa mieszkań komunalnych w Łomazach.	Gmina Łomazy	2023-2025	750 000,00	4 250 000,00	0,00	5 000 000,00
8.	Budowa zbiorników retencyjnych w miejscowościach: Jusaki-Zarzeka i Łomazy.	Gmina Łomazy	2023-2025	450 000,00	2 550 000,00	0,00	3 000 000,00
9.	Modernizacja budynku po szkole w Studziance z przeznaczeniem na działalność kulturalną tj. utworzenie Centrum Interpretacji Dziedzictwa	Stowarzyszenie Rozwoju Miejscowości Studzianka	2023-2025	157 500,00	892 500,00	50 000,00	1 200 000,00
10.	Ekocentrum w Burwinie.	Koło Gospodyń Wiejskich w Burwinie	2023-2027	247 500,00	1 402 500,00	50 000,00	2 000 000,00
11.	Pewnym krokiem przez życie.	Gmina Łomazy/GOPS	2023-2027	4 500,00	25 500,00	0,00	30 000,00
12.	Zgrana rodzina.	Gmina Łomazy/GOPS	2023-2027	7 500,00	42 500,00	0,00	50 000,00
13.	Zdrowy tryb życia.	Gmina Łomazy/GOPS	2023-2027	7 500,00	42 500,00	0,00	50 000,00
14.	Integracja międzypokoleniowa.	Gmina Łomazy/GOPS	2023-2027	7 500,00	42 500,00	0,00	50 000,00
15.	Działania na rzecz podniesienia jakości edukacji na obszarze rewitalizacji.	Gmina Łomazy/GOPS	2023-2027	75 000,00	425 000,00	0,00	500 000,00
SUMA:		-	-	3 582 000,00	20 298 000,00	100 000,00	24 380 000,00

Źródło: Opracowanie własne.

4. Struktura zarządzania GPR

Niniejszy rozdział zawiera zwięzły opis struktury zarządzania realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji, wskazanie kosztów tego zarządzania wraz z ramowym harmonogramem realizacji programu. Czytelne przedstawienie procedur i zasad realizacji dokumentu jest również podstawą jego komplementarności proceduralno-instytucjonalnej. W programie rewitalizacji zaplanowano zarówno organizację pracy na poziomie gminy, jak i współpracę z partnerami społeczno-gospodarczymi czy innymi podmiotami publicznymi. Istotne jest zapewnienie efektywnego współdziałania różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójności procedur.

4.1. System realizacji GPR w gminie

System realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 ulokowany zostanie w ogólnym systemie zarządzania gminą, co umożliwi efektywne współdziałanie instytucji samorządowych na szczeblu gminy oraz powiatu, jak również wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur, z zapewnieniem nienaruszalności zasady subsidiarności.

System zarządzania programem zaprojektowany został z uwzględnieniem istniejących rozwiązań organizacyjnych, jakie działają w Urzędzie Gminy Łomazy, przy czym zorientowany został na realizację zasad partycypacji, współdecydowania i partnerstwa.

Strukturalnie za tematykę rewitalizacji odpowiedzialne będą następujące organy:

- **Rada Gminy** – zgodnie z przepisami ustaw ustrojowych regulujących zasady działania jednostek samorządu terytorialnego, uwzględnia procesy rewitalizacji w projektowaniu budżetu samorządu, uchwała program, akceptuje jego zmiany.
- **Wójt Gminy** – jednoosobowy organ wykonawczy w gminie, odpowiedzialny za wdrażanie programu.
- **Pracownicy Urzędu Gminy i miejskich jednostek organizacyjnych** – jako aparat pomocniczy, za pomocą którego Wójt Gminy wykonuje swoje zadania w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, infrastruktury i sferze przestrzennej.
- **Sołtysowie, przedstawiciele rad sołeckich** – w ramach realizacji swoich zadań w sołectwach.

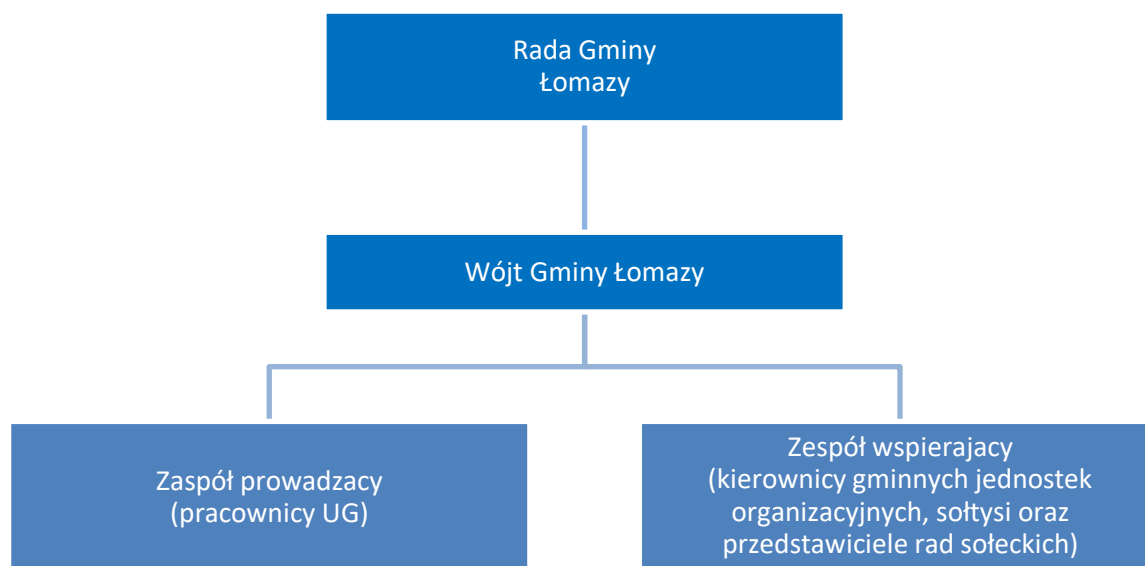
Przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie w zakresie właściwości gminy są zadaniami własnymi gminy, za które odpowiedzialny jest Wójt Gminy.

W przypadku Gminy Łomazy podjęto decyzję o zarządzaniu procesem rewitalizacji poprzez struktury własne i wyznaczony do tego celu zespół zadaniowy powołany Zarządzeniem Nr 256/2022 Wójta Gminy Łomazy z dnia 29 kwietnia 2022 r. w sprawie powołania zespołu

zadaniowego ds. rewitalizacji. Jest to zespół odpowiadający za przygotowanie projektu dokumentu w ramach współpracy z ekspertem zewnętrznym. Zespół urzędowy odpowiedzialny za realizację GPR powinien bazować na tych samych osobach, ewentualnie powinien być nieznacznie uzupełniony.

Poniżej znajduje się uproszczony schemat zarządzania GPR oraz zakresy zadań Członków Zespołu Zadaniowego ds. Rewitalizacji w zakresie realizacji (wdrażania) Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030, stanowiący podstawę do przygotowania stosownego zarządzania Wójta Gminy Łomazy.

Schemat 4. Struktura zarządzania GPR.

Źródło: Opracowanie własne.

Rewitalizacja to proces, w którym łączą się kompetencje wielu komórek urzędu gminy, innych jednostek i interesariuszy (mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych oraz innych uczestników). Przy koordynacji tak skomplikowanego procesu zaplanowanie odpowiedniej struktury zarządczej jest niezwykle istotne. Poniższa tabela przedstawia zakres zadań i obowiązków poszczególnych członków Zespołu Zadaniowego ds. Rewitalizacji.

Tabela 27. Zakres zadań Członków Zespołu Zadaniowego ds. Rewitalizacji.

Przewodniczący Zespołu ds. Formalno-Merytorycznych	Zastępca Przewodniczącego Zespołu ds. Partycypacji
- Koordinacja prowadzenia procesu rewitalizacji, w tym przygotowanie danych ilościowych i jakościowych niezbędnych do prac nad gminnym programem rewitalizacji, przedsięwzięć gminy i jej jednostek organizacyjnych, wskaźników monitorowania. - Współpraca i koordynowanie przekazywania danych między podmiotami zewnętrznymi, a komórkami organizacyjnymi Urzędu Gminy i jednostkami organizacyjnymi gminy.	- Organizowanie, prowadzenie skierowanych do interesariuszy, działań edukacyjnych oraz informacyjnych realizowanych w ramach procesu rewitalizacji, zgodnie z wymaganiami ustawy o rewitalizacji. - Zapewnienie udziału interesariuszy we wdrażaniu procesu rewitalizacji. - Przygotowanie dokumentacji potwierdzającej realizację działań partycypacyjnych.

▪ Odpowiadanie za kontakt z pomiotami zewnętrznymi współpracującymi w procesie rewitalizacji z Urzędem Gminy. ▪ Przekazywanie na bieżąco informacji o realizacji procesu rewitalizacji Wójtowi Gminy Łomazy. ▪ Przewodniczący Zespołu może zlecać przygotowanie dokumentów i materiałów niezbędnych do prac nad procesem rewitalizacji członkom zespołu prowadzącego oraz odpowiada za pozyskanie niezbędnych danych od podmiotów zewnętrznych, tj. np. starostwo powiatowe, policja, GOPS itp. ▪ Przewodniczenie pracą Zespołu Prowadzącego ds. Rewitalizacji. ▪ Określanie zakresu przedsięwzięć rewitalizacyjnych gminy oraz uczestnictwo w ocenie przedsięwzięć zgłaszanych przez pomioty zewnętrzne. ▪ Odpowiadanie za terminowość i jakość opracowanych materiałów niezbędnych do realizacji gminnego programu rewitalizacji, w tym przygotowywanych przez pozostałych członków zespołu. ▪ Ustalanie szczegółowych zasad pracy Zespołu Prowadzącego.	▪ Prowadzenie nadzoru merytorycznego i współpraca z ekspertami zewnętrznymi związanymi z procesem partycypacji. ▪ Zastępuje Przewodniczącego Zespołu w czasie jego nieobecności.
Zespół Prowadzący	Zespół Wspierający
▪ Współpraca z komórkami organizacyjnymi urzędu w zakresie przygotowania materiałów niezbędnych do prowadzenia procesu rewitalizacji. ▪ Czynnego udziału w konsultacjach i warsztatach, identyfikowaniu problemów i wskazaniu możliwości eliminacji przeszkód w realizacji zadań, opiniowaniu propozycji działań oraz inicjowaniu i zgłaszaniu projektów w zakresie poszczególnych obszarów. ▪ Współpraca z interesariuszami zgłaszającymi swoje zainteresowanie współpracą i zaangażowaniem się w działania gminy. ▪ Współpraca w zakresie prowadzenia partycypacji społecznej. ▪ Współorganizowanie i uczestniczenie we wszelkich spotkaniach, konferencjach, wydarzeniach informacyjno-promocyjnych i animacyjnych związanych z wdrażaniem procesu rewitalizacji.	▪ Opiniowanie i konsultowanie projektów dokumentów i rozwiązań związanych z wdrażaniem procesu zarządzania strategicznego. ▪ Uczestnictwa w spotkaniach Zespołu Zadaniowego, w zależności od potrzeb przy opracowaniu, wdrażaniu i prowadzeniu procesu rewitalizacji.

Źródło: Opracowanie własne.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że w ramach zarządzania procesem rewitalizacji gmina planuje skupić się na realizowanych przedsięwzięciach, jednocześnie ograniczając koszty administracyjne. Nie planuje się zatrudniania nowych pracowników ds. rewitalizacji. Wszystkie zadania będą realizowane przez wyznaczonych pracowników urzędu w ramach ich obowiązków służbowych. Obsługa Komitetu Rewitalizacji będzie również realizowana siłami własnymi, przy wykorzystaniu zasobów administracyjnych gminy. Nie przewiduje się zatem,

aby realizacja procesu rewitalizacyjnego spowodowała zwiększenie kosztów administracyjnych w urzędzie gminy.

W ramach GPR przewiduje się wyłącznie występowanie kosztów związanych z zaplanowanymi przedsięwzięciami (np. opracowanie dokumentacji, wniosków aplikacyjnych, opracowanie wymaganych analiz lub ekspertyz itp.).

4.2. Komitet Rewitalizacji

Komitet Rewitalizacji Gminy Łomazy, jest organem o charakterze społecznym, którego głównym zadaniem będzie sprawowanie nadzoru nad procesem rewitalizacji. Stanowi on forum współpracy i dialogu interesariuszy rewitalizacji z organami Gminy Łomazy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny procesu rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniodawczo-doradczą dla Wójta Gminy.

Podstawowym zadaniem Komitetu Rewitalizacji będzie poznawanie opinii wszystkich grup interesariuszy i wypracowywanie akceptowalnych rozwiązań dla obszarów rewitalizacji. Komitet uprawniony jest do wyrażania opinii, stanowisk oraz rekomendowania rozwiązań w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji.

W skład Komitetu wejdą przedstawiciele interesariuszy rewitalizacji, w rozumieniu art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji oraz inne podmioty, których udział jest uzasadniony z uwagi na realizowane zadania, w tym między innymi:

- 1) mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczności nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, społeczne inicjatywy mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego,
- 2) mieszkańcy gminy inni niż wymienieni w pkt 1,
- 3) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą,
- 4) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne,
- 5) jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- 6) organy władzy publicznej,
- 7) podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Komitet powołany będzie w drodze Zarządzenia Wójta, na czas nieokreślony i będzie działał w sposób ciągły. Kandydaci na członków Komitetu wybrani zostaną w trybie otwartego naboru ogłoszonego maksymalnie w ciągu trzech miesięcy od daty przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji. Regulamin w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji Gminy Łomazy zostanie przyjęty Uchwałą Rady Gminy.

4.3. Harmonogram działań GPR

Harmonogram działań i realizacji przedsięwzięć Gminnego Programu Rewitalizacji stanowi istotny element systemu zarządzania procesem rewitalizacji w Gminie Łomazy. Został on opracowany w oparciu o karty przedsięwzięć rewitalizacyjnych, analizy ekspertów, zapisy innych dokumentów strategicznych gminy oraz opinie mieszkańców udzielane w ramach konsultacji społecznych. Należy również zaznaczyć, że harmonogram ten został dostosowany do możliwości administracyjno-organizacyjnych oraz finansowych Gminy Łomazy.

Na pierwszym miejscu postawiono na działania najistotniejsze z punktu widzenia potrzeb rewitalizacyjnych, które zostały zidentyfikowane jako projekty podstawowe. Będą one tworzyć główną oś Programu i w głównej mierze to właśnie te projekty przyczynią się do osiągnięcia większości z zakładanych celów. W dalszej kolejności znajdują się projekty dodatkowe oraz działania zaplanowane przez lokalnych interesariuszy procesu. Realizacja poszczególnych projektów rewitalizacyjnych będzie jednak uzależniona od możliwości pozyskania ich finansowania ze źródeł zewnętrznych, a także możliwości włączenia partnerów społecznych i gospodarczych.

W celu zobrazowania harmonogramu wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 opracowano wykres Gantta, który doskonale sprawdza się w procesie zarządzania projektami. Uwzględniono w nim podział procesu na poszczególne działania oraz rozplanowano je w ramach przewidzianej perspektywy czasowej dokumentu.

Tabela 28. Harmonogram realizacji przedsięwzięć GPR.

L.p.	Nazwa projektu	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
1.	Dom Pracy Twórczej w Studziance.								
2.	Centrum kulturowo-sportowe w Burwinie.								
3.	Poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych oraz starszych poprzez utworzenie Zakładu Opiekuńczo- Leczniczego w Korczówce.								
4.	Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Łomazach.								
5.	Powstanie mieszkań treningowych w Łomazach i Huszcy Pierwszej.								
6.	Przebudowa i remont budynku szkolnego w Huszcy Pierwszej.								
7.	Budowa mieszkań komunalnych w Łomazach.								
8.	Budowa zbiorników retencyjnych w miejscowościach: Jusaki-Zarzeka i Łomazy.								
9.	Modernizacja budynku po szkole w Studziance z przeznaczeniem na działalność kulturalną tj. utworzenie Centrum Interpretacji Dziedzictwa								
10.	Ekocentrum w Burwinie.								
11.	Pewnym krokiem przez życie.								
12.	Zgrana rodzina.								
13.	Zdrowy tryb życia.								
14.	Integracja międzypokoleniowa.								
15.	Działania na rzecz podniesienia jakości edukacji na obszarze rewitalizacji.								

Źródło: Opracowanie własne.

5. Monitoring i ewaluacja GPR

Niniejszy dokument, zgodnie z wymaganiami ustawowymi będzie podlegał monitoringowi i ewaluacji. Gminny Program Rewitalizacji zgodnie z art. 22 ustawy o rewitalizacji, podlega ocenie aktualności i stopnia realizacji, dokonywanej przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta co najmniej raz na 3 lata, zgodnie z systemem monitorowania i oceny określonym w tym programie. Dlatego też, Gminny Program Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 został wyposażony w narzędzia umożliwiające ocenę postępów jego realizacji, które tworzą spójny system monitorowania i oceny. System monitorowania zarówno dostarcza danych do oceny skuteczności realizowanych działań, jak i ostrzega o konieczności dokonania modyfikacji GPR, poprzez dokonanie jego aktualizacji. System ten może działać tylko wtedy, gdy jest dwutorowy i obejmuje zarówno monitoring realizacji przedsięwzięć, jak i osiąganie celów GPR. W przypadku braku oczekiwanych zmian lub postępów należy podjąć działania naprawcze lub aktualizacyjne, które pozwolą lepiej realizować postanowienia GPR.

Ocena dokumentu sporządzona będzie przez Wójta Gminy Łomazy, a następnie zaopiniowana przez Komitet Rewitalizacji oraz ogłoszona na stronie internetowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej. W przypadku stwierdzenia, że gminny program rewitalizacji wymaga zmiany, Wójt Gminy wystąpi do Rady Gminy z wnioskiem o jego zmianę, a w przypadku stwierdzenia osiągnięcia celów rewitalizacji, o uchylenie uchwały w sprawie gminnego programu rewitalizacji w całości albo w części. Należy w tym miejscu również zaznaczyć, że zmiana gminnego programu rewitalizacji następuje w trybie, w jakim jest on uchwalany. Jednak nie wymaga ona uzyskania opinii instytucji, o których mowa w art. 17 ust. 2 pkt 4 ustawy o rewitalizacji, ani przeprowadzenia konsultacji społecznych, jeżeli nie dotyczy przedsięwzięć rewitalizacyjnych, oraz nie wymaga zmiany uchwały w sprawie Specjalnej Strefy Rewitalizacji.

5.1. Wskaźniki monitoringowe

Monitorowanie GPR polegać będzie na systematycznym gromadzeniu i analizowaniu wiarygodnych danych dotyczących wyznaczonych obszarów objętych działaniami rewitalizacyjnymi oraz formułowaniem na ich podstawie ocen skuteczności i efektywności tychże procesów. Prowadzone w ramach monitoringu czynności będą miały na celu przede wszystkim zapewnienie zgodności działań wynikających z programu względem przyjętych założeń, na tle zdiagnozowanej sytuacji problemowej. Proces monitorowania odnosi się zarówno do wskaźników, które pozwalają określić stan obszarów objętych rewitalizacją, tempo i kierunek zachodzących zmian w wymiarze ogólnym, jak również postęp w zakresie wdrażania poszczególnych projektów rewitalizacyjnych.

Poniżej przedstawiono wykaz wskaźników określających postęp w osiąganiu celów rewitalizacji wraz z odniesieniem do źródeł ich pomiaru. Wartość bazowa wskaźników określających postęp w osiąganiu celów rewitalizacji wynika z diagnozy obszaru rewitalizowanego. W ramach przyjętej metodologii monitoringu GPR, dla wskaźników nie wyznaczono wartości

docelowej. Badana będzie ich zmiana w stosunku do wartości początkowej (wzrost lub spadek). Takie podejście pozwoli na optymalną obserwację zmian zachodzących na obszarze rewitalizacji.

Tabela 31. Wskaźniki monitoringowe GPR.

Cel Strategiczny	Wskaźnik monitoringowy	Jednostka miary	Rok bazowy	Oczekiwany trend	Źródło danych
1. Wzmacnianie aktywności społecznej, zawodowej i integracji mieszkańców z obszaru rewitalizacji.	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w przeliczeniu na mieszkańca.	os.	2022	↓	Dane JST i GUS.
	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w przeliczeniu na mieszkańca.	os.	2022	↓	Dane JST i GUS.
	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w przeliczeniu na mieszkańca.	os.	2022	↓	Dane JST i GUS.
	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w przeliczeniu na mieszkańca.	os.	2022	↓	Dane JST i GUS.
	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych w przeliczeniu na mieszkańca.	os.	2022	↓	Dane JST i GUS.
	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu w przeliczeniu na mieszkańca.	os.	2022	↓	Dane JST i GUS.
	Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na mieszkańca.	os.	2022	↓	Dane PUP.
	Liczba osób długotrwale bezrobotnych w przeliczeniu na mieszkańca.	os.	2022	↓	Dane PUP.
	Liczba przestępstw w przeliczeniu na mieszkańca.	szt.	2022	↓	Dane Policji.
	Liczba wykroczeń zgodnie z RSoW (bez mandatów) w przeliczeniu na mieszkańca.	szt.	2022	↓	Dane Policji.
	Liczba interwencji domowych w przeliczeniu na mieszkańca.	szt.	2022	↓	Dane Policji.
	Liczba przestępstw kryminalnych w przeliczeniu na mieszkańca.	szt.	2022	↓	Dane Policji.
	Liczba założonych „Niebieskich Kart” w przeliczeniu na mieszkańca.	szt.	2022	↓	Dane Policji.
	Liczba aktywnych organizacji NGO w przeliczeniu na mieszkańca.	szt.	2022	↑	Dane JST i GUS.
	Liczba wniosków o dotacje złożonych do miasta przez NGO w przeliczeniu na mieszkańca.	szt.	2022	↑	Dane JST.
2. Rozwój przedsiębiorczości i zwiększanie aktywności gospodarczej mieszkańców na obszarze rewitalizacji.	Liczba firm z sektora prywatnego w przeliczeniu na 1 mieszkańca.	szt.	2022	↑	Dane CEIDG i GUS.
	Liczba nowo utworzonych miejsc pracy.	szt.	2022	↑	Dane JST.
3. Podnoszenie jakości środowiska naturalnego na obszarze rewitalizacji.	Ilość usuniętego azbestu w porównaniu z ilością zinventaryzowaną.	tona	2022	↓	Dane JST.
	Liczba zrealizowanych projektów z zakresu poprawy stanu środowiska naturalnego.	szt.	2022	↑	Dane JST.

4. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej na obszarze rewitalizacji.	Liczba zmodernizowanych lub przebudowanych budynków użyteczności publicznej.	szt.	2022	↑	Dane JST.
	Liczba budynków dostosowanych do potrzeb osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.	szt.	2022	↑	Dane JST.
	Liczba osób korzystających ze wspartych obiektów.	szt.	2022	↑	Dane JST.
5. Bezpieczna, dostępna, funkcjonalna i estetyczna przestrzeń publiczna dla mieszkańców i gości obszaru rewitalizacji.	Powierzchnia obszarów zrewitalizowanych.	ha	2022	↑	Dane JST.
	Liczba projektów z zakresu tworzenia wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych.	szt.	2022	↑	Dane JST.
	Liczba osób korzystających ze wspartych przestrzeni.	os.	2022	↑	Dane JST.

Źródło: Opracowanie własne.

Ocena postępów we wdrażaniu Programu dokonywana w cyklu trzyletnim będzie bazowała na: wskaźnikach statystycznych BDL GUS, danych dostępnych w bazach publicznych tj. KRS, CEIDG, CEPIK, danych gromadzonych przez komórki organizacyjne i jednostki podległe Urzędowi Gminy Łomazy.

5.2. Ewaluacja postanowień GPR

Monitoring i ewaluacja Programu to procesy nadzorcze, które są niezbędne do prawidłowej i skutecznej realizacji postanowień dokumentu. Nieskomplikowany proces weryfikacji postanowień GPR będzie gwarantem skutecznej oceny realizowanych działań zarówno pod kątem osiągania zakładanych wskaźników jak i efektywnego wydatkowania środków publicznych przeznaczonych na przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Należy również zaznaczyć, że projekty realizowane w ramach niniejszego Programu z udziałem środków zewnętrznych, będą podlegać monitoringowi instytucji nadrzędnych zgodnie z umową o dofinansowanie i wytycznymi w ramach poszczególnych programów operacyjnych.

W zakresie ewaluacji postanowień Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy podjęto decyzję o opracowywaniu wymaganych przez ustawę o rewitalizacji raportów zawierających ocenę aktualności i stopnia realizacji postanowień i celów dokumentu raz na trzy lata od daty wejścia w życie postanowień GPR. Raport ten zawierał będzie: weryfikację osiągania zaproponowanych powyżej wskaźników monitoringu, ogólną ocenę realizacji postanowień dokumentu oraz ewentualne wskazania dotyczące proponowanego zakresu zmian i aktualizacji zapisów dokumentu.

Takie podejście spełnia przesłanki ewaluacji on-going, czyli prowadzonej w trakcie podejmowania interwencji społecznej lub realizacji Programu. Badanie ewaluacyjne ma tutaj za zadanie dostarczyć cenne wnioski, pozwalające na określenie prawdopodobieństwa osiągnięcia wskaźników strategicznych, mając na uwadze dotychczas podjęte działania i zrealizowane projekty.

Dzięki przeprowadzonym analizom można zidentyfikować obszary wymagające usprawnień, po czym podjąć aktywność w celu ich wdrożenia. Badanie ewaluacyjne on-going pozwala

więc zwiększyć skuteczność i efektywność interwencji, uwzględniając zmieniający się kontekst społeczny oraz instytucjonalny. Może być również wykorzystane jako przesłanka do aktualizacji poszczególnych zapisów Gminnego Programu Rewitalizacji.

Warto w tym miejscu również wspomnieć o fakultatywnej możliwości realizacji ewaluacji ex-post. Jest to społeczno-ekonomiczne badanie oceniające znaczenie przeprowadzonej interwencji w zakresie realizacji potrzeb, na które miała odpowiadać, jak również oceniające jej niezamierzone efekty. W ramach tego typu badania, należy dokonać całościowej oceny interwencji, dlatego też ewaluację ex-post często określa się mianem ewaluacji podsumowującej.

Specyfika ewaluacji ex-post polega na tym, że w badaniu uwzględnione zostają realne efekty wprowadzonych interwencji. Poprzez porównanie tego, co powinno zostać osiągnięte dzięki określonym działaniom z tym, co faktycznie osiągnięto. Możliwa jest wówczas odpowiedź na pytanie: czy cele rewitalizacji zostały zrealizowane, a jeżeli tak, to w jakim stopniu zaawansowania. Weryfikowana jest tym samym przyjęta na etapie programowania wizja obszaru rewitalizacji.

6. Planowane do przyjęcia uchwały, narzędzia oraz niezbędne zmiany w uchwałach obowiązujących

6.1. Zmiany w polityce mieszkaniowej

Zaplanowane w Programie przedsięwzięcia nie rodzą konieczności wprowadzenia zmian w uchwałach, o których mowa w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego.

6.2. Komitet Rewitalizacji

Zgodnie z art. 7 ustawy o rewitalizacji Rada Gminy Łomazy, w terminie nie dłuższym niż 3 miesiące podejmie uchwałę powołującą Komitet Rewitalizacji – która zostanie poprzedzona konsultacjami społecznymi. Wójt Gminy Łomazy niezwłocznie po podjęciu uchwały powoła w drodze zarządzenia Komitet Rewitalizacji. Rolę Komitetu Rewitalizacji wskazano w części zarządczej Programu.

6.3. Specjalna Strefa Rewitalizacji

Nie przewiduje się ustanowienia Specjalnej Strefy Rewitalizacji, o której mowa w art. 25 Ustawy.

6.4. Zmiany w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy wraz z planami miejscowymi to najważniejsze dokumenty, na podstawie których gminy realizują politykę rozwoju przestrzennego. Dlatego też, aby zarówno Gminny Program Rewitalizacji, jak i projekty o charakterze inwestycyjnym z niego wynikające były wykonalne, muszą być realizowane zgodnie z zapisami studium oraz zasadami wynikającymi z planu miejscowego, jakie obowiązują dla jego lokalizacji.

Zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 13 ustawy o rewitalizacji w GPR należy przedstawić sposób jego realizacji w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego, w tym poprzez wskazanie ewentualnych zmian w dokumencie studium oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W przypadku gdy ustalenia gminnego programu rewitalizacji są niezgodne ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, zgodnie z art. 20 ustawy o rewitalizacji przeprowadza się postępowanie w sprawie zmiany tego studium, w celu jego dostosowania do gminnego programu rewitalizacji, niezwłocznie po jego uchwaleniu. W przypadku konieczności uchwalenia albo zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego z powodu niezgodności z Gminnym Programem Rewitalizacji postępowanie jest prowadzone analogicznie.

6.4.1. Niezbędne zmiany w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

W chwili obecnej obowiązuje tekst studium wprowadzony Uchwałą nr XXXIV/224/1 Rady Gminy Łomży z dnia 18.10.2018 r. w sprawie uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łomży. Jest już także opracowany projekt nowego dokumentu, który podlega konsultacjom społecznym.

Dokument formułuje zasady polityki przestrzennej w Gminie Łomży uwzględniając uwarunkowania jej rozwoju. Dokument, zaakceptowany i przyjęty przez władze lokalne, prowadzi do konsekwentnej realizacji polityki przestrzennej oraz wspierania i promocji działań zgodnych z tą polityką. Władze Gminy są zobowiązane do uwzględniania ustalonych uwarunkowań w ramach posiadanych kompetencji w zakresie podejmowanych decyzji przestrzennych. Działalność zgodna z uwarunkowaniami ma na celu umocnienie i rozwinięcie uwarunkowań sprzyjających oraz osłabienie, minimalizację lub eliminację uwarunkowań ograniczających. Ranga uchwalonego studium jest wysoka zarówno w stosunku do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wykonywanych w następstwie realizacji studium, jak i w odniesieniu do działań rady i wójta gminy w sferze zagospodarowania przestrzennego. Decyzje rady gminy podejmowane w trybie jej uchwał nie mogą być sprzeczne z polityką przestrzenną gminy.

W praktyce powyższe zapisy Studium potwierdzają zgodność z Gminnym Programem rewitalizacji, zarówno w zakresie uwarunkowań i podejmowanej strategii rozwoju przestrzennego, jak i celów rozwojowych gminy. Brak sprzeczności pomiędzy dokumentami zidentyfikowano w ramach całej treści Studium. Synteza uwarunkowań rozwoju identyfikuje zbieżne z GPR potencjały i problemy rozwojowe. Należy zaznaczyć, że analizy dokonano tutaj w zakresie: położenia geograficznego, administracyjnego, infrastruktury funkcjonalno-przestrzennej oraz roli gminy w regionie, potencjału społeczno-demograficznego, stanu infrastruktury technicznej i społecznej, wykorzystania i uzbrojenia rolniczej przestrzeni produkcyjnej, potencjału gospodarczego, stanu zasobów i walorów środowiska przyrodniczego, uwarunkowań do zasobów wartości kulturowych. Zatem wszystkie sfery znajdujące odzwierciedlenie w analizach dokonywanych w ramach prac nad GPR.

Również po dokonaniu analizy zakresu przewidzianych w ramach procesu rewitalizacyjnego przedsięwzięć i inwestycji, należy stwierdzić, że są one zgodne z zakładanymi kierunkami zagospodarowania przestrzennego w gminie i nie wymagają one zmian w postanowieniach Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łomży.

Podsumowując powyższe, na obecnym etapie prac, w wyniku opracowania i przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji, nie przewiduje się konieczności dokonywania zmian w treści studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Niemniej jednak nie wyklucza się w przyszłości zmiany studium. Wówczas zmiana studium dokonana zostanie zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa i ustaleniami GPR.

6.4.2. Niezbędne zmiany w miejscowych planach zagospodarowania

Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego są aktami prawnymi miejscowego, w których ustala się przeznaczenie terenu, rozmieszczenie inwestycji celu publicznego oraz określa sposób zagospodarowania i warunków zabudowy terenu. Ustalenia planu miejscowego, wraz z innymi przepisami, kształtują sposób wykonywania prawa własności nieruchomości, dlatego też w trakcie opracowywania Gminnego Programu Rewitalizacji należy dokonać analizy zapisów MPZP i wskazać ewentualne zmiany, które należy w nich wprowadzić.

W przypadku niniejszego dokumentu, wyznaczonym obszarem rewitalizacji są podobszary znajdujące się na terenie miejscowości:

- 1) Burwin,
- 2) Huszcza Pierwsza,
- 3) Jusaki-Zarzeka,
- 4) Korczówka,
- 5) Studzianka,
- 6) Łomazy I – Łomazy II.

Zatem analizie poddano zapisy planów dotyczące tych właśnie obszarów. Należy zaznaczyć, że na etapie prac związanych z opracowaniem dokumentu nie stwierdzono w nich zapisów i uwarunkowań powodujących niezgodności z Gminnym Programem Rewitalizacji, w szczególności w zakresie granic terenów objętych planami, linii rozgraniczających tereny o różnym przeznaczeniu lub zasadach zagospodarowania ściśle określonych oraz ich oznaczeń oraz linii zabudowy oraz ich oznaczeń. Szczegółowe ustalenia miejscowych planów zagospodarowania nie wywierają negatywnego wpływu w odniesieniu do zakresu zaplanowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Na obecnym etapie prac nie występuje zatem konieczność dokonania zmiany zapisów MPZP i nie przewiduje się aktualizacji jego treści. Niemniej jednak nie wyklucza się w przyszłości zmian w MPZP. Wówczas zostaną one dokonane zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa i ustaleniami GPR.

6.4.3. Miejscowy plan rewitalizacji

Miejscowy plan rewitalizacji to szczególna forma miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na obszarze rewitalizacji. Plan pozwala podejmować regulacje m.in. w zakresie: jakości nowej architektury, przestrzeni publicznych, a także możliwości powstawania obiektów wielkopowierzchniowych oraz ich liczby. Umożliwia on także kształtowanie pasa drogowego jako przestrzeni publicznej, przewidując środki, mające na celu uspokojenie ruchu lub wprowadzenie przestrzeni wspólnych.

W ramach prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 podjęto decyzję o braku konieczności uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji, o którym

mowa w art. 37f ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

W przypadku wystąpienia okoliczności wymagających podjęcia stosownej uchwały na późniejszych etapach prowadzenia procesu rewitalizacyjnego, wówczas niniejszy rozdział zostanie uzupełniony o: wskazanie granic obszarów, dla których plan ten będzie procedowany łącznie z procedurą scaleń i podziałów nieruchomości, a także wytyczne w zakresie ustaleń tego planu. Należy w tym miejscu również zaznaczyć, że jeżeli na całości albo części obszaru rewitalizacji obowiązuje plan miejscowy i został uchwalony gminny program rewitalizacji, miejscowy plan rewitalizacji można również uchwalić w wyniku zmiany planu miejscowego.

6.5. Podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych na obszarze rewitalizacji

Mapa przedstawiająca podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji jest obligatoryjnym elementem GPR. Stanowi ona **załącznik graficzny nr 2 do Programu** opracowany na podkładzie mapowym w skali 1:5000 pełniący funkcję ilustracyjną i pozwalający na uchwycenie na mapie zmian wynikających z kierunków interwencji rewitalizacyjnej. Takie podejście ma pozwolić na przedstawienie postanowień GPR w czytelny dla większości odbiorców sposób.

Kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji wynikają z diagnozy i analiz, zdiagnozowanych problemów, zgłoszonych potrzeb, konsultacji społecznych oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych ujętych w Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030.

Na mapie wskazano lokalizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Wśród nich znajdują się przedsięwzięcia inwestycyjne dotyczące budynków, które zostaną poddane modernizacji i/lub adaptacji pod inne funkcje, a także przedsięwzięcia nieinwestycyjne dotyczące m.in. działań społecznych, którymi objęci zostaną mieszkańcy obszaru rewitalizacji.

Działania te będą organizowane w konkretnych lokalizacjach. Część przedsięwzięć rewitalizacyjnych dotyczy inwestycji i działań zaplanowanych do realizacji w przestrzeni publicznej i na terenach zieleni. Faktyczny obszar oddziaływania przedsięwzięć rewitalizacyjnych infrastrukturalnych i realizowanych na ich bazie projektów społecznych będzie obejmował całe miejscowości (podobszary rewitalizacji). Mieszkańcy z całego danego podobszaru rewitalizacji będą mogli korzystać z rezultatów przedsięwzięć rewitalizacyjnych zlokalizowanych na tym obszarze.

7. Mechanizmy włączania interesariuszy w proces rewitalizacji

Na etapie opracowania dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030, uwzględniono konieczność włączania (współdecydowania) interesariuszy: mieszkańców, organizacji pozarządowych, lokalnych przedsiębiorców, grup nieformalnych oraz jednostek organizacyjnych gminy. W trakcie procesu włączania (współdecydowania) interesariuszy w prace nad opracowywaniem GPR wykorzystano różnorodne formy partycypacji społecznej, których zastosowanie spełniło wymóg skuteczności i adekwatności w kontekście aktywnego uczestnictwa jak najszerzej liczby odbiorców. Z grona licznych narzędzi i technik partycypacyjnych wykorzystano: badania ankietowe, składanie wniosków (fiszki projektowe), otwarte spotkania, konsultacje, formularze zgłaszania uwag.

Proces włączania składa się z 3 etapów:

- **Etap I: Diagnoza służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji**

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji prace nad Programem rozpoczęto od wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Na podstawie art. 6 ust. 2 oraz art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (t.j.: Dz.U. z 2021 r. poz. 485 z późn. zm.) Wójt Gminy Łomazy powiadomił o przeprowadzeniu konsultacji społecznych projektu uchwały Rady Gminy Łomazy w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji. Zaproszenie do udziału w konsultacjach ww. projektu uchwały wraz ze stosownymi załącznikami umieszczono i dystrybuowano następującymi kanałami informacyjnymi:

- pocztą tradycyjną na adres Urząd Gminy Łomazy, Plac Jagielloński 27; 21-532 Łomazy,
- osobiście w Kancelarii Ogólnej / sekretariacie Urzędu Gminy Łomazy, Plac Jagielloński (pok. 14) lub w pok. 21) od poniedziałku do piątku w godzinach pracy Urzędu Gminy Łomazy,
- drogą elektroniczną na adres ug@lomazy.pl, inwestycje@lomazy.pl.

Konsultacje społeczne ww. projektu uchwały wraz ze stosownymi załącznikami przeprowadzono w okresie od dnia 08 czerwca 2022 r. do dnia 08 lipca 2022 r. w następujących formach:

- zbieranie do protokołu ustnych uwag – osobiście lub telefonicznie w Urzędzie Gminy Łomazy, Plac Jagielloński 27; 21-532 Łomazy pokój nr 21 (piętro), tel. 83 3417 069, od poniedziałku do piątku w godzinach pracy Urzędu Gminy Łomazy,
- otwarte spotkanie konsultacyjne połączone z pracą punktu konsultacyjnego w Urzędzie gminy Łomazy, sala konferencyjna w dniu 13 czerwca 2022 r. w godzinach 12.00-13.00,
- spotkanie zespołu zadaniowego ds. opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 z radnymi Rady Gminy Łomazy,
- anonimowa ankieta online dostępna będzie na stronie internetowej Urzędu Gminy Łomazy, w zakładce – projekty/rewitalizacja.

Po zakończeniu konsultacji społecznych sporządzony został „Raport z konsultacji społecznych projektu uchwały Rady Gminy Łomazy w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji”. Raport został zamieszczony na stronie internetowej: Urzędu Gminy Łomazy, w zakładce – projekty/rewitalizacja

<https://www.lomazy.pl/index.php/projekty/53-rewitalizacja>

Etap I zakończył się podjęciem uchwały Nr XXVIII/251/22 Rady Gminy Łomazy z dnia 22 lipca 2022 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Łomazy.

▪ Etap II: tworzenie Gminnego Programu Rewitalizacji

Przystąpienie do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 rozpoczęło od podjęcia uchwały Nr XXVIII/252/22 Rady Gminy Łomazy z dnia 29 lipca 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030. Pełna treść uchwały dostępna jest w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Gminy Łomazy:

<https://uglomazy.bip.lubelskie.pl/upload/pliki/u252.pdf>

Podjęta uchwała uruchomiła proces opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 dla obszaru rewitalizacji wyznaczonego uchwałą Nr XXVIII/251/22 Rady Gminy Łomazy z dnia 22 lipca 2022 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Łomazy (link do treści uchwały w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Gminy Łomazy:

<https://uglomazy.bip.lubelskie.pl/index.php?id=59&p1=szczegoly&p2=1784507>

Pogłębioną charakterystykę obszaru rewitalizacji wykonano w oparciu o dane ilościowe i jakościowe. Zostały one zebrane na podstawie danych przekazanych przez Urząd Gminy Łomazy oraz badania ankietowego z mieszkańcami. Zebrane informacje o przestrzeni obszaru rewitalizacji i jego mieszkańcach uzupełniono podczas organizowanych spotkań z interesariuszami. Po rozpoczęciu prac nad opracowywaniem Programu, rozpoczęto równoległe zbieranie formularzy zgłoszenie projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego. W konsekwencji wpłynęło 15 formularzy od mieszkańców, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i innych interesariuszy.

Wypełnione komputerowo lub drukowanym pismem formularze można było składać w terminie od 22.08.2022 r. do 02.09.2022 r. w wersji tradycyjnej – papierowej w Urzędzie Gminy Łomazy, Plac Jagielloński 27, 21-532 Łomazy, pokój nr 21 od poniedziałku do piątku w godzinach pracy Urzędu; złożonych osobiście w Urzędzie Gminy Łomazy lub elektronicznej przesłanej za pomocą poczty elektronicznej na adres ug@lomazy.pl

Zgromadzone wypełnione formularze, a także pomysły mieszkańców przedstawione na spotkaniach i w ankiecie internetowej zostały uwzględnione w Programie, celem stworzenia dokumentu odpowiadającego na realne potrzeby mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Informacje nt. konsultacji społecznych projektu uchwały w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030 – do uzupełnienia po konsultacjach społecznych).

▪ **Etap Wdrażania, monitorowania i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji**

Wdrażanie Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomazy na lata 2023-2030, będzie miało w szerokim stopniu charakter partycypacyjny ze względu na fakt, iż część planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie realizowana przez inne podmioty społeczne, które miały możliwość zgłoszenia projektów do GPR. Realizację Gminnego Programu Rewitalizacji w zakresie projektów realizowanych przez Gminę, powierza się Wójtowi Gminy Łomazy, który będzie za pośrednictwem odpowiednich komórek organizacyjnych Urzędu Gminy realizował działania w tym zakresie.

Na każdym z poziomów, w proces wdrażania założeń GPR zaangażowane będą następujące podmioty:

- Rada Gminy Łomazy,
- Wójt Gminy Łomazy,
- Zespół prowadzący,
- Zespół wspierający.

Interesariusze procesu rewitalizacji, wśród których znajdują się m.in. podmioty tj.:

- mieszkańcy obszaru rewitalizacji i całej gminy,
- przedsiębiorcy,
- instytucje kulturowe i edukacyjne,
- organizacje pozarządowe,
- media lokalne.

Wskazane powyżej podmioty w ramach procesu wdrażania i monitorowania GPR pełnić będą następujące, odnoszące się do poszczególnych poziomów zarządzania dokumentem, funkcje:

- przekazywać informacje nt. realizowanych zadań wpisujących się w założenia GPR oraz statystyki i dane pomocne w procesie monitorowania wskaźników dla Programu,
- zgłaszać wnioski dotyczące zmian w GPR,
- zgłaszać propozycje przedsięwzięć/projektów rewitalizacyjnych,
- aktywnie, zgodnie z posiadanymi kompetencjami włączać się w realizację zadań wpisujących się w GPR;
- zgłaszać – Zespołowi prowadzącemu proces rewitalizacji pojawienie się trudności lub dodatkowych potrzeb związanych z wdrażanymi zadaniami uwzględnionymi w GPR.

Włączanie mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces wdrażania GPR będzie zapewnione poprzez:

- realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych przez sektor społeczny i/lub prywatny,
- funkcjonowanie Komitetu Rewitalizacji o reprezentatywnym składzie, który będzie organizacyjnym łącznikiem między organami Gminy, a pozostałymi interesariuszami rewitalizacji,
- organizację konsultacji społecznych w ważnych kwestiach dotyczących wdrażania GPR (np. w sytuacji aktualizacji/modyfikacji Programu),
- wsparcie zawiązywania partnerstwa projektowego integrującego sektory,
- prowadzenie aktywnej polityki informacyjnej promującej potencjalne źródła finansowania rewitalizacji oraz efektów podejmowanych działań rewitalizacyjnych,
- aktywizację sektora społecznego poprzez ujęcie rewitalizacji w rocznych programach współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Niezbędnym elementem zarządzania procesem rewitalizacji jest uwzględnianie w nim udziału społecznego nie tylko na etapie planowania i wdrażania, ale także na etapie monitorowania GPR. Ocena Programu powinna obejmować diagnozę czynników społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych obszaru rewitalizacji, opartą na wskaźnikach oraz opinii mieszkańców. Partycypacja społeczna na etapie oceny rewitalizacji uwzględnia aktywny udział mieszkańców w szerokich konsultacjach społecznych. Formy i narzędzia aktywnego włączenia mieszkańców w ocenę efektów GPR wykorzystywane na końcowym etapie to:

- badania sondażowe i ankiety na temat oceny procesów rewitalizacji,
- debata z władzami publicznymi na temat rewitalizacji,
- analiza postrzegania zmian przez mieszkańców na obszarze rewitalizacji,
- warsztaty sektorowe, festyny, święta miejscowości połączone z prezentacją efektów rewitalizacji, spacerów rewitalizacyjnych,
- warsztaty z mieszkańcami.

Opisywane instrumenty powinny każdorazowo być dostosowane do lokalnych warunków oraz możliwości działania.

8. Załączniki

1. Mapy podobszarów rewitalizacji.

2. Podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji.

Spis tabel, map, wykresów i schematów

Tabele

- Tabela 1. Rodziny objęte pomocą społeczną w latach 2016-2021.
- Tabela 2. Udzielona pomoc społeczna w latach 2016-2021.
- Tabela 3. Liczba osób korzystających ze wszystkich form pomocy społecznej w podziale na poszczególne miejscowości Gminy Łomży.
- Tabela 4. Infrastruktura szkolnictwa w gminie Łomży.
- Tabela 5. Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej w poszczególnych jednostkach referencyjnych na terenie Gminy Łomży.
- Tabela 6. Koncentracja aktywności firm z sektora prywatnego w poszczególnych miejscowościach Gminy Łomży – jako średnia w przeliczeniu na jednego mieszkańca.
- Tabela 7. Wykaz pomników przyrody na terenie Gminy Łomży.
- Tabela 8. Obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska w poszczególnych miejscowościach Gminy Łomży.
- Tabela 9. Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków.
- Tabela 10. Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Łomży.
- Tabela 11. Dostęp do infrastruktury kultury oraz jej stan na poziomie poszczególnych miejscowości Gminy Łomży.
- Tabela 12. Gospodarka wodno-ściekowa w poszczególnych sołectwach Gminy Łomży.
- Tabela 13. Ocena skomunikowania poszczególnych miejscowości z resztą Gminy Łomży.
- Tabela 14. Poziom wyposażenia w infrastrukturę techniczną i jakość terenów publicznych w poszczególnych sołectwach Gminy Łomży.
- Tabela 15. Charakterystyka zasobów mieszkalnych Gminy Łomży.
- Tabela 16. Charakterystyka zasobów mieszkalnych Gminy Łomży.
- Tabela 17. Stan techniczny budynków użyteczności publicznej i budynków o przeznaczeniu mieszkaniowym w poszczególnych sołectwach Gminy Łomży.
- Tabela 18. Stopień i skala degradacji stanu technicznego budynków i obiektów użyteczności publicznej i o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz brak funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów, w szczególności w zakresie efektywności energetycznej i ochrony środowiska w poszczególnych sołectwach Gminy Łomży.
- Tabela 19. Charakterystyka miejscowości objętych rewitalizacją.
- Tabela 20. Cele strategiczne i kierunki działań GPR.
- Tabela 21. Zestawienie powiązań celów Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomży na lata 2023-2030 z celami Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 20230. Trzecia Fala Nowoczesności.
- Tabela 22. Zestawienie powiązań celów Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomży na lata 2023-2030 z celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.
- Tabela 23. Zestawienie powiązań celów Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomży na lata 2023-2030 z celami Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.
- Tabela 24. Zestawienie powiązań celów Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomży na lata 2023-2030 z celami Narodowego Planu Rewitalizacji 2022. Założenia.
- Tabela 25. Zestawienie powiązań celów Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomży na lata 2023-2030 z celami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.
- Tabela 26. Zestawienie powiązań celów Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomży na lata 2023-2030 z celami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030.
- Tabela 27. Zestawienie powiązań celów strategicznych i kierunków działań Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomży na lata 2023-2030 z celami Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Doliny Zielawy na lata 2023-2030.
- Tabela 28. Podstawowe przedsięwzięcia GPR.
- Tabela 29. Charakterystyka metodologii komplementarności pomiędzy poszczególnymi przedsięwzięciami i podmiotami je realizującymi.
- Tabela 30. Wykaz przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z odniesieniem do kosztów, źródeł finansowania oraz okresu realizacji.
- Tabela 31. Wskaźniki monitoringowe GPR.

Mapy

- Mapa 1. Położenie gminy Łomazy na tle powiatu bialskiego i województwa lubelskiego.
- Mapa 2. Geologia i geomorfologia Gminy Łomazy.
- Mapa 3. Strefy funkcjonalno-przestrzenne w Gminie Łomazy.
- Mapa 4. Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Łomazy.
- Mapa 5. Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomazy.
- Mapa 6. Podział gminy Łomazy na miejscowości.
- Mapa 7. Rozmieszczenie gleb najwyższych klas.
- Mapa 8. Jednolite części wód powierzchniowych.
- Mapa 9. Położenie wszystkich obszarów chronionych na terenie Gminy Łomazy.
- Mapa 10. Szczegółowe położenie użytku ekologicznego na terenie Gminy Łomazy.
- Mapa 11. Obszar zdegradowany Gminy Łomazy.
- Mapa 12. Podobszar zdegradowany „Burwin”.
- Mapa 13. Podobszar zdegradowany „Huszczka”.
- Mapa 14. Podobszar zdegradowany „Jusaki-Zarzeka”.
- Mapa 15. Podobszar zdegradowany „Korczówka”.
- Mapa 16. Podobszar zdegradowany „Studzianka”.
- Mapa 17. Podobszar zdegradowany „Łomazy II – Łomazy II”.
- Mapa 18. Podobszar rewitalizacji „Burwin”.
- Mapa 19. Podobszar rewitalizacji „Huszczka”.
- Mapa 20. Podobszar rewitalizacji „Jusaki-Zarzeka”.
- Mapa 21. Podobszar rewitalizacji „Korczówka”.
- Mapa 22. Podobszar rewitalizacji „Studzianka”.
- Mapa 23. Podobszar rewitalizacji „Łomazy I – Łomazy II”.

Wykresy

- Wykres 1. Organizacje społeczne na terenie gminy Łomazy.
- Wykres 2. Podmioty gospodarcze w poszczególnych sektorach funkcjonujących w latach 2016 r. – 2021 r. w Gminie Łomazy.

Schematy

- Schemat 1. Etapy w procesie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.
- Schemat 2. Podział negatywnych zjawisk na sfery.
- Schemat 3. Schemat zgodności GPR z dokumentami lokalnymi.
- Schemat 4. Struktura zarządzania GPR.